la porțile moscheii

Colecțiile Cotidianul.
EDITURA UNIVERS

KADER ABDOLAH

Colecțiile Cotidianul.
LITERATURA | 93

KADER ABDOLAH

La porțile moscheii

EDITURA UNIVERS

Kader Abdolah este pseudonimul scriitorului iranian Hossein Sadjadi Ghaemmaghami Farahani, născut la Arak în 1954 și refugiat politic în Olanda din 1988. După ce a scris două romane în persană despre viața ayatollahului Khomeini, în 1985 a fost nevoit să-și părăsească țara natală și de atunci a scris doar în neerlandeză. Deși a ajuns un scriitor prolific, cu mare succes la public, Kader Abdolah are o pregătire de om de știință. A studiat fizica la Teheran și s-a implicat activ în mișcările studențești de rezistență din țară. Chiar dacă neerlandeza îi era complet necunoscută, după eforturi sisifice, despre care nu ezită să vorbească în interviuri, a ajuns s-o învețe în numai câțiva ani. Prima carte publicată în țara de adopție a fost un volum de povestiri, *De adelaars* (*Vulturii*, 1993), care i-a adus premiul pentru cel mai bine vândut volum de debut. După doi ani a revenit tot cu un volum de proză scurtă, *De meisjes en de partizanen* (*Fetele și partizanii*, 1995). Volumele de povestiri i-au pregătit lansarea ca romancier, cu *De reis van de lege flessen* (*Călătoria sticlelor goale*, 1997), *Spijkerschrift* (*Cuneiform*, 2000) și *Het huis van de moskee* (*La porțile moscheii*, 2006), cel mai recent succes al său. În 2008, Kader Abdolah a publicat o carte despre viața profetului Mahomed, volum care se vinde împreună cu propria sa traducere în neerlandeză a Coranului, sub titlul *De boodschapper en de Koran* (*Mesagerul și Coranul*). De altfel, și în romanul *La porțile moscheii* include versete din Coran, al cărui spirit Abdolah îl consideră primordial, *„ca o carte de căpătâi, nu ca un ghid religios"*.

La porțile moscheii este povestea unei familii care de generații locuiește într-o casă lângă moschee și care și-a legat viața de cea a lăcașului religios cu care se învecinează. Schimbările politice, tensiunea indusă de fundamentalismul islamic și degringolada care afectează raporturile din familie sunt principalele culoare pe care cititorul e purtat către adevărurile dure după care se modelează atât decizii pe viață, cât și cele mai banale alegeri.

Alina Purcaru

KADER ABDOLAH

La porțile moscheii

Traducere
de
ISABELLE PAVEL

Colecțiile **Cotidianul.**
LITERATURA

EDITURA UNIVERS
București • 2008

Coperta colecţiei: **Octavian Cociş**
Coperta: **Marius Matieş**
Redactor: **Diana Crupenschi**
Tehnoredactare: **Constantin Niţă**

KADER ABDOLAH
Het huis van de moskee

© Kader Abdolah 2005

© Univers Publishing House, Inc, 2008

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparţin
UNIVERSE PUBLISHING HOUSE, Inc

ISBN 978-1-60257-133-4

Lui Aga Djan
Ca să se poată duce în pace

„Cu pana şi cu tot ce scrii..."

Furnicile

Alef Lam Mim. Era cândva o casă, o casă veche, numită „casa de lângă moschee".

Şi casa aceea era mare, avea treizeci şi cinci de odăi. Acolo locuiau, de secole, mai multe familii înrudite care slujeau moscheea.

Fiecare încăpere avea un rost al ei şi un nume pe măsură, spre exemplu: camera cupolei, fumoarul, salonul poveştilor, sala covoarelor, infirmeria, camera bunicii, biblioteca şi camera ciorii.

Casa se afla în spatele moscheii, lipită cu o latură de peretele din spate. Într-un colţ al curţii se găsea o fântână, cu un bazin în formă de pentagon, unde locuitorii casei se spălau pe mâini şi pe faţă înainte de rugăciune.

În vremea când se petrecea povestea noastră, casa adăpostea familiile a trei veri: Aga Djan, cel mai cunoscut neguţător din bazarul tradiţional al oraşului, Alsaberi, imamul casei, care slujea la moschee, şi Aga Shodja, muezinul geamiei.

Era o dimineaţă de vineri, la începutul primăverii. Căldura soarelui era plăcută, în grădină plutea mireasma pământului, iar copacii erau proaspăt înfrunziţi. Apăruseră primii muguri. Păsările zburau din ramură în ramură, cântând parcă în cinstea grădinii. Cele două bunici curăţau grădina de ierburile moarte de peste iarnă, iar copiii se zbenguiau, ascunzându-se în spatele copacilor groşi.

De sub un zid bătrân ieşiră la iveală o mulţime de furnici, atât de multe încât acoperiseră trotuarul din jurul cedrului bătrân, asemeni unui covor mişcător şi roşcat.

Mii de furnici tinere se îngrămădeau parcă să vadă soarele, a cărui căldură le mângâia pentru prima dată.

Mâţele casei stăteau tolănite lângă fântână şi observau, de departe, cu mirare, acea grămadă mişcătoare. Copiii lăsară joaca şi priveau minunea ce şerpuia pe trotuar.

– Bunico, strigară copiii, vino să vezi!

Bunicile, ocupate de cealaltă parte a grădinii, îşi văzură mai departe de treabă

– Veniţi să vedeţi, strigă una dintre fetiţe, sunt milioane de furnici!

Bunicile veniră.

– Niciodată n-am văzut aşa ceva, spuse una.

– N-am auzit niciodată aşa ceva, spuse cealaltă.

Pline de uimire, ele îşi duseră mâinile la gură. Cu fiecare secundă, mulţimea furnicilor creştea şi acoperea trotuarul în aşa fel încât, curând, fu imposibil de ajuns la uşa de la intrare.

Copii se năpustiră către biroul lui Aga Djan, aflat în celălalt capăt al curţii.

– Aga Djan! Vino! Ajutor! Furnicile!

Aga Djan dădu perdeaua la o parte şi se uită afară.

– Ce se petrece?

– Vino, te rugăm! În curând n-o să mai putem ieşi; furnicile, milioane de furnici se îndreaptă spre casă.

– Vin imediat.

Îşi puse *aba*[1] pe el, îşi trase pălăria pe cap şi se luă după copii.

Aga Djan văzuse o mulţime de lucruri în acea casă, dar un asemenea lucru nu-i fusese dat să vadă.

– Aceasta îmi aminteşte de ceea ce a spus profetul Solomon, le zise el copiilor. S-a întâmplat ceva ieşit din comun, dacă au ieşit ele aşa, cu toatele. Dacă ascultăm cu atenţie, le putem auzi vorbind între ele. Noi nu le înţelegem limba. Profetul Solomon ştia să le vorbească furnicilor, dar eu nu ştiu. Părerea mea este că sunt pe cale să facă ceva, poate are loc o ceremonie sau probabil este vorba despre o schimbare petrecută în cuibul lor, o schimbare datorată primăverii.

– Fă ceva! spuse Golebeh, cea mai tânără dintre bunici. Trimite-le la loc în cuib, altfel or să intre în casă.

Golbanou, cea mai vârstnică dintre bunici, spuse şi ea la rândul ei:

– Citeşte versetul în care Solomon vorbeşte furnicilor, furnicile acelea care acoperiseră toată valea în aşa fel încât Solomon şi armata lui nu mai puteau trece. Sau, mai bine, Al Namal, versetul în care profetul vorbeşte cu pasărea Hodhod, în momentul în care pasărea îi aduce o scrisoare de dragoste de la regina din Saba.

Copiii aşteptau, foc de curioşi, reacţia lui Aga Djan.

– Citeşte Al Namal înainte de a fi prea târziu, şi roagă furnicile să binevoiască a se întoarce în cuibul lor!

Copiii se uitau la Aga Djan.

---

[1] *Aba* – capă, mantie.

– Citeşte scrisoarea de dragoste, altfel furnicile vor umple casa!

Se făcu linişte.

– Du-te şi caută Coranul, şopti Aga Djan.

Shabbal, unul dintre băieţi, fugi la fântână, se spălă pe mâini, se şterse cu un ştergar agăţat pe frânghia de rufe şi se năpusti în biroul lui Aga Djan. Se întoarse cu un exemplar vechi din Coran şi i-l dădu acestuia.

Acesta răsfoi cartea pentru a găsi versetul Al Namal şi se opri la pagina 377. Se aplecă şi începu să psalmodieze:

„Solomon spune: Waa gala yaa hannas elmana manegh altaïr waa gala yaa ayo hannas wa waarthe soleïman dawood wa gaale ya ayohannas olemana mantgal teïr wa oteina men kolle sheean enna haza lahowa alfazl almobin waa hashre soleïman djnoude men aldjen walens wal teïr fahme youzeoun hatta eza atou wa elle wa dannamal galat namalato ya ayohallnamal adgalo maskanajom la yahtamanakom soleïman wa djannaho wa hom la yasharounwaa."

Toţi priveau în tăcere, aşteptând să vadă cum vor reacţiona furnicile.

Aga Djan îşi continuă cântarea. Bunicile merseră să ia două reşouri şi aruncară *esfand*[1] în focul proaspăt aprins, făcând să se ridice doi nori de fum înmiresmat. Îngenunchează alături de Aga Djan şi suflară fumul înspre furnici şoptind întruna: Solomon, Solomon, Solomon, furnicile, furnicile, valea, pasărea Hodhod, regina din Saba, Saba, Saba, Solomon, Solomon, Solomon, Hodhod, furnici, furnici, furnici, furnici.

Copiii tăceau, atenţi la ce vor face furnicile.

Brusc, micile fiinţe se opriră din mişcare, de parcă ascultau, de parcă voiau să ştie cine psalmodia şi cine sufla către ele acel fum înmiresmat.

– Haideţi, acum, copii! Se vor întoarce de unde au venit! Daţi-le pace! spuse Golbanou.

Copiii urcară la etaj şi se aşezară la fereastră să vadă dacă, într-adevăr, furnicile vor face calea întoarsă.

Mulţi ani după această întâmplare, când părăsise deja ţara şi trăia în străinătate,.Shahbal le-o povesti prietenilor. Le povesti cum văzuse cu ochii săi, după citirea versetului, furnicile şiroind în lungi coloane cafenii către găurile din zidul cel vechi.

---

[1] *Esfand* – grăunţe parfumate care se aruncă pe jăratic pentru a alunga spiritele rele.

Casa de lângă moschee

Alef Lam Raa. Anii trecură. Furnicile nu au mai fost văzute niciodată de atunci ieşind în număr atât de mare de sub zidul cel vechi. Întâmplarea nu mai era decât o amintire. În casa tradiţională viaţa îşi continua firul. În acea seară, ca în toate serile, bunicile roboteau prin bucătărie. Alsaberi, imamul moscheii, urma să se întoarcă dintr-o clipă în alta. Şi atunci, ele aveau datoria de a-l pregăti pentru rugăciunea de seară.

Cioara cea bătrână îşi luă zborul, croncănind, peste acoperişuri. În faţa casei, se opri o caleaşcă. Golbanou deschise uşa imamului Alsaberi. Bătrânul vizitiu o salută pe bunică şi porni din nou, deoarece primăria interzisese accesul cailor în oraş. Dacă aveau permis de conducere, vizitii puteau dispune de un taxi subvenţionat de primărie. Dar el era un vizitiu bătrân care nu izbutea să-şi ia permisul. Moscheea intervenise pentru el pe lângă primar, pentru a-i permite să ocupe slujba de vizitiu al moscheii. Aceasta întrucât Alsaberi considera că taxiurile erau imorale. Era sub demnitatea unui imam să se deplaseze cu taxiul, asemeni oricărui necredincios.

Alsaberi purta un turban negru, semn că se trăgea din profetul Mahomed, şi *aba* castanie a monahilor. Tocmai asistase la ceremonia unei căsătorii pe care o binecuvântase, într-o familie însemnată din oraş. Copiii ştiau că nu aveau voie să se apropie prea mult de imamul moscheii. Seară de seară, sute de persoane se aliniau în spatele lui pentru rugăciune. Nimănui nu-i era permis a-l atinge înainte de a termina rugăciunea.

– *Salam*, strigau atunci copiii.

– *Salam*, le răspundea imamul zâmbind.

Odinioară, când aducea bomboane copiilor, dădea punga uneia dintre nepoate. Copiii se făceau atunci nevăzuţi şi el mergea mai departe spre bibliotecă. Acum, însă, copiii se făcuseră mari şi nimeni nu-i mai ieşea în întâmpinare. Imamul dădea punga bunicilor pentru ca ele să le împartă bomboane copiilor.

Din clipa în care imamul Alsaberi intra în casă, bunicile îşi clăteau mâinile în fântână, apoi se ştergeau şi mergeau în bibliotecă pentru a-l conduce pe imam în baie.

Totul se făcea în liniște. Una dintre bunici îi scotea ușor turbanul și i-l punea pe masă. Cealaltă îl ajuta să-și dea jos veșmintele de rugăciune, pe care i le așeza apoi pe un umeraș. Cât despre imam, acesta nu făcea nimic. Nu-și atingea hainele. Bunicile se și plânseseră adesea lui Aga Djan, din acest motiv.

– Nu se poate să mai continue în felul acesta. Nu-i normal, nici sănătos, ceea ce face, ceea ce ne cere. Niciodată, în această casă, nu a existat un astfel de imam. Foarte bine că vrea să fie curat, dar e prea de tot. Nici măcar pe copii nu-i atinge. Iar de mâncat, mănâncă cu o lingură pe care o poartă mereu în buzunarul său. Nu se poate să mai continue astfel.

Bunicile îi spuneau lui Aga Djan tot ce se petrecea în casă. Chiar și secretele pe care nimeni altul nu avea dreptul să le cunoască.

De fapt, bunicile nu erau cu adevărat bunici. Erau servitoare în casa în care trăiau de mai bine de șaizeci de ani. Atunci când tatăl lui Aga Djan le adusese în casă, amândouă erau foarte tinere și, de atunci, nu mai plecaseră. Nimeni nu-și mai amintea de unde veneau, iar ele nu vorbeau nicicând despre trecutul lor. Nu se căsătoriseră niciodată, dar toată lumea știa că aveau – fiecare dintre ele – relații secrete cu unchiul lui Aga Djan. Atunci când venea el acasă, bunicile își petreceau timpul cu el.

Amândouă aparțineau casei trup și suflet, la fel ca și cioara cea bătrână, cedrul și pivnițele. Una îl crescuse pe imam și cealaltă pe Aga Djan. Cu ele se sfătuia Aga Djan și tot ele îi păzeau pe toți ai casei.

Aga Djan era negustător de covoare și avea cel mai vechi magazin din orașul Senedejan, cu mai mult de o sută de angajați. În plus, mai avea în slujba lui și un grup de șapte artiști care creau modele pentru covoare.

Bazarul este un oraș în oraș; se poate pătrunde pe mai multe uși. O încrengătură de străduțe deasupra cărora se înalță acoperișuri ca niște cupole. Sute de prăvălii înghesuite una în alta.

Cu timpul, bazarurile deveniseră cele mai importante centre financiare ale țării. Magazinele erau înțesate de mii de negustori care, de regulă, făceau comerț cu stofe, cu aur, cereale, covoare și obiecte din metal cizelat.

Negustorii de covoare au avut mereu un rol deosebit în istoria țării, iar, între ei, Aga Djan avea un loc aparte, fiind atât conducătorul moscheii, cât și al bazarului.

Covoarele din magazinul lui Aga Djan se deosebeau de restul prin modelele uimitoare și culorile minunate. Obiectele care purtau eticheta lui erau scumpe la fel ca și aurul; se înțelege, deci, că nu erau destinate oricui. Negustori speciali le comandau cu mult timp înainte pentru clienții lor din Europa și America.

Modelele covoarelor erau unice în felul lor. Nimeni nu ştia de unde apăruseră acele desene inimitabile şi nici cum se înfăptuiseră acele splendide amestecuri de culori. Acesta era secretul casei şi făcea ca magazinul său să nu aibă pereche.

În vremea aceea, încă nu se punea problema ca fiecare casă să aibă o sală de baie proprie. Oamenii mergeau, pentru a se spăla, în cele trei mari băi publice care existau în oraş. După tradiţie, bărbaţii mergeau în cea mai veche dintre toate cele trei, unde imamului moscheii îi era rezervat un loc special. Dar imamul Alsaberi nici nu voia să audă vorbindu-se despre aşa ceva. El refuza să pună piciorul într-o baie publică în care se spălau zeci de bărbaţi. Numai ideea de a se plimba complet dezbrăcat în mijlocul celorlalţi bărbaţi îl îmbolnăvea.

Din acest motiv, Aga Djan ceruse unui zidar să construiască pentru imam un fel de baie, chiar în casă. Zidarii, însă, nu construiseră niciodată altceva decât băi publice. Ca urmare, ei săpaseră o gaură într-o încăpere vecină cu biblioteca şi îi construiseră imamului o sală de baie după acelaşi tipic.

În acea zi, ca de obicei, Alsaberi se aşeză pe piatră, îmbrăcat cu izmenele lui lungi şi albe, iar una din bunici îi vărsă pe cap o cană de apă caldă.

– Rece, ţipă el, rece!

Bunicile nu-i dădură atenţie. Golebeh îl săpuni pe spate şi Golbanou îi vărsă apă pe umeri, încetişor, în aşa fel încât să nu facă spumă.

După ce-l clătiră, îl ajutară să intre în cadă. Aceasta nu era adâncă. El se lungi şi preţ de ceva timp dispăru sub apă. Când ieşi de acolo, chipul îi era livid. Bunicile îi dădură o mână de ajutor să se ridice. Îi puseră imediat pe spate un prosop mare, un altul în jurul taliei şi îl însoţiră până la sobă. El îşi scoase fără nici un chef izmenele ude şi îşi trase la repezeală pe el unele curate. Ele îi uscară părul, îl ajutară să îşi pună cămaşa pe el şi să-şi bage mâinile pe mâneci. După care îl conduseră la loc în bibliotecă.

Îl instalară în fotoliul lui şi, la lumina unei lămpi, îi verificară unghiile. Una dintre bunici îi tăie colţul unghiei de la degetul arătător.

Sfârşiră cu îmbrăcatul lui, îi puseră turbanul pe cap, ochelarii pe nas şi îi lustruiră pantofii cu o cârpă.

În acel moment, imamul era gata să plece la moschee. Golbanou se îndreptă către cedrul în care era agăţat un clopot vechi şi îl scuturâ.

Sunetul clopotului îl chema pe portarul moscheii; în clipa când acesta îl auzea, apărea pe acoperiş, cobora scara şi se îndrepta către bibliotecă pe trotuarul ce mergea de-a lungul zidului salonului.

Portarul nu le vedea niciodată pe bunici – când el intra, ele se ascundeau în spatele rafturilor de cărți – și totuși întotdeauna le saluta. Iar ele, din spatele bibliotecii, îi răspundeau la salut. El lua cărțile pe care imamul le pusese pe masă și-l însoțea pe acesta din urmă la moschee.

Portarul mergea în față, ferindu-l pe imam de un eventual atac, al vreunui câine spre exemplu. Era omul de încredere al imamului. Era singurul, cu excepția bunicilor, care avea dreptul să-l atingă, să-i întindă ceva, ori să ia vreun obiect din mâinile lui. Portarul era la fel de curat ca și imamul. Nici el nu mergea vreodată la *hammam*-ul din oraș. Nevasta lui îl spăla acasă într-un hârdău.

Un grup de bărbați așteptau în fața moscheii, gata să-l însoțească pe imam în sala de rugăciune. Erau persoane importante, se rugau mereu în primul rând din spatele imamului. Cum îl văzură pe imam, începură să strige: „Slavă lui Mahomed, Profetul!"

Sutele de credincioși veniți la moschee pentru rugăciune se ridicară și se dădură la o parte pentru a-l lăsa pe imam să treacă.

Acesta se așeza la locul lui, iar portarul îi punea cărțile pe o măsuță, la îndemână.

Nu le mai rămânea decât să-l aștepte pe muezin, omul care urma să urce pe scara cea mai înaltă a vechii tribune islamice din moschee și care striga: „Alaho Akbar! Hajje allal salat!" Allah este mare! Pregătește-te pentru rugăciune!

Toată lumea știa că rugăciunea începea în momentul în care muezinul punea piciorul pe prima treaptă a amvonului.

Muezinul era Aga Shodja, un văr nevăzător al lui Aga Djan. Avea o voce frumoasă. De trei ori pe zi, el urca într-unul din minaretele moscheii și striga: „Hajje allal salat!"

Chemarea lui răsuna în zorii zilei, apoi la prânz și a treia oară din zi, seara, la apusul soarelui. Nimeni nu-l mai striga pe numele lui adevărat, ci i se spunea pur și simplu „muezinul". Chiar și acasă i se spunea tot muezinul.

„Alaho Akbar!" striga el.

Atunci toți se ridicau în picioare și se îndreptau cu fața spre Mecca.

În mod normal, unui nevăzător îi era imposibil să îndeplinească slujba de muezin, întrucât trebuia să vadă când imamul se înclina, când bătea mătănii și când se ridica. Pentru Aga Shodja, acest lucru nu era necesar, pentru că imamul ridica ușor tonul când se pleca sau îngenunchea.

Muezinul avea un fiu de paisprezece ani, pe nume Shabbal, și o fiică, Shahin, care era căsătorită. Soția lui murise de o boală gravă, dar muezinul refuzase să se recăsătorească. Totuși, uneori se întâlnea, în munți, cu diverse femei. Din când în când, își

punea pe el hainele cele mai bune, îşi lua bastonul şi se făcea nevăzut pentru o vreme. Cât lipsea el, fiul său, Shabbal, îndeplinea slujba de muezin al moscheii: el era cel care urca în minaret şi cânta *azanul*, chemarea la rugăciune.

După rugăciune, câţiva bărbaţi din bazar îl însoţeau pe imamul Alsaberi până acasă.

Aga Djan întârzia mereu la moschee, să mai schimbe o vorbă cu credincioşii. În general, era ultimul care se întorcea acasă.

În acea seară, discută cu portarul despre repararea cupolei. Pe drumul de întoarcere, îl auzi pe nepotul lui, Shabbal, cum îl chema.

– Aga Djan, pot să discut cu dumneata?

– Fireşte, băiatul meu.

– Crezi că am putea face împreună o scurtă plimbare până la râu?

– Până la râu? Dar ne aşteaptă acasă. Este ora mesei.

– Ştiu, dar e ceva important.

Merseră împreună până la râul Sefidgani care curgea liniştit ceva mai departe.

– Ca să spun drept, nu ştiu cum să încep...

– Vorbeşte, băiete.

– Este vorba despre Lună.

– Despre Lună?

– Nu despre Lună, ci despre televiziune, părinte.

– Televiziune? Lună? Ce vrei să-mi spui?

– Vreau să spun că un imam trebuie să ştie totul. Trebuie să fie la curent cu ceea ce se petrece în jurul lui. Alsaberi citeşte doar cărţile din biblioteca lui, şi sunt cărţi vechi de mai multe sute de ani. Nu citeşte ziarele. Nu ştie nimic despre... despre Lună, de exemplu.

– Spune limpede. Ce trebuie să ştie Alsaberi despre Lună?

– Toată lumea vorbeşte astăzi despre Lună. La şcoală, la bazar, pe stradă, dar la noi în casă nici nu avem voie să amintim subiectul. Ştii ce o să se întâmple în curând?

– Ce o să se întâmple?

– Omul va pune piciorul pe Lună şi dumneata nu ştii nimic. Pentru dumneata nu este probabil un lucru important, pentru Alsaberi nici atât. Însă americanii vor înfige steagul lor în solul Lunii, iar imamul oraşului habar nu are despre aceasta. Nu se spune o vorbă în predica lui. Ar fi trebuit ca, măcar în această seară, să spună câteva vorbe, dar el habar nu are, şi acest lucru nu este bun pentru moschee. În moschee trebuie să se vorbească şi despre ceea ce se întâmplă în jurul nostru. (O clipă, Aga Djan se opri.) Problema este, continuă Shabbal, că am vorbit deja cu Alsaberi, dar nici nu a vrut să asculte. Nu crede în astfel de lucruri.

– După părerea ta, ce ar trebui să facem noi?

– În seara aceasta se va putea vedea la televizor aterizarea pe lună. Vreau ca dumneata şi imamul să fiţi martori la acest eveniment istoric.

– Unde?

– La televizor!

– Trebuie să ne uităm la televizor? întrebă uimit Aga Djan. Imamul oraşului trebuie să se uite la televizor? Îţi dai seama ce spui, băiete? Când a apărut televiziunea, noi am fost cei care am condamnat-o din amvon, noi i-am pus în gardă pe credincioşi. Noi i-am îndemnat să nu se uite la imaginile cu şahul – acel prinţ corupt – şi cu americanii. Iar acum sugerezi să ne fixăm privirile pe drapelul american? Ştii bine că suntem împotriva şahului şi a americanilor, căci ei l-au urcat pe tron. Nu ne trebuie nici capul şahului, nici drapelul american la noi în casă. De ce vrei să ne aşezăm în faţa televizorului? Televiziunea este mijlocul de manipulare al americanilor; prin aparatele de televiziune ei lovesc în cultura şi religia noastră. Am auzit atâtea lucruri nebuneşti despre televiziune, despre programele obscene care otrăvesc sufletul.

– Ce spui dumneata nu este adevărat, nu este întru totul adevărat. Există şi o mulţime de emisiuni interesante, cum e cea din seara asta. Trebuie să te uiţi, neapărat! Tocmai pentru că suntem împotriva şahului şi a americanilor, trebuie să ne uităm. În această seară, americanii merg pe Lună. Eşti omul cel mai important din oraş, nu se poate să nu vezi asta. O să pun o antenă pe acoperiş.

– Vrei să montezi o antenă pe casa noastră? Mâine, toţi din oraş vor râde de noi. Toată lumea ca spune: „Ai văzut antena de pe acoperişul lor?"

– O voi monta în aşa fel încât nimeni nu-şi va da seama.

Aga Djan fusese luat pe nepregătite de cererea lui Shabbal. Băiatul ştia foarte bine ce se gândea în casă despre acea problemă, dar îndrăznea să-şi apere opiniile. Remarcase foarte devreme această trăsătură de caracter a lui Shabbal. Simţea că îl admiră pe nepotul lui.

Aga Djan avea două fete şi un băiat. Fiul lui era cu cinci ani mai mic decât Shabbal, dar el simţise că Shabbal va fi cel care, mai târziu, va fi în stare să-i urmeze la bazar.

Încerca să-i împărtăşească din treburile importante ale casei. Îl iubea ca pe copilul lui şi îl creştea în aşa fel încât, mai târziu, să-i poată lua locul.

După şcoală, Shabbal mergea direct la magazinul lui Aga Djan. În acele momente, Aga Djan îl punea la curent cu mersul lucrurilor din bazar. Îi vorbea despre hotărârile pe care le luase, despre cele pe care voia să le ia şi se sfătuiau împreună.

Acum, Shabbal vorbea despre televiziune şi despre Lună. Aga Djan bănuia că ideea venea de la Nosrat, propriul frate, mai tânăr, care trăia la Teheran.

Întors acasă, Aga Djan le spuse bunicilor: „Voi lua masa cu imamul, în bibliotecă, am ceva să-i spun. Să nu ne deranjeze nimeni!"

Merse în bibliotecă unde, aşezat pe covorul lui, imamul se pregătea să citească o carte. Aga Djan se aşează lângă el şi îl întrebă ce voia să citească.

– O carte despre Khadidja, soţia lui Mahomed; în acea vreme, ea avea trei mii de cămile, cum am zice astăzi: trei mii de furgonete. O avere uimitoare! Acum înţeleg. Mahomed era tânăr şi sărac. Khadidja era bătrână şi bogată. Mahomed avea nevoie de cămilele şi şaretele ei ca să ducă la capăt misiunea lui, spuse imamul cu un zâmbet.

– Nu ai dreptul să interpretezi astfel lucrurile, spuse Aga Djan.

– De ce nu? Toate femeile ar fi vrut să fie luate în căsătorie de Mahomed, de ce ar fi ales-o el pe văduva cea bătrână, Khadidja? Era cu aproape douăzeci de ani mai mare decât el.

Bunicile intrară aducând două platouri rotunde. Le aşezară pe podea în faţa lor şi ieşiră pe furiş.

– Shabbal mi-a vorbit despre Lună, spuse Aga Djan în timpul mesei. Părerea lui este că tu ai datoria să te uiţi.

– Să mă uit la Lună? spuse imamul.

– El spune că imamul oraşului trebuie să fie la curent cu progresele făcute în ţara sa, în lume. Dezaprobă faptul că refuzi să citeşti ziarele, că nu citeşti decât cărţile vechi din biblioteca ta.

Imamul îşi scoase ochelarii, le şterse neglijent lentilele cu poala cămăşii lui albe şi lungi şi spuse:

– Shabbal mi-a spus deja toate aceste lucruri.

– Ascultă, criticile lui nu te privesc numai pe tine, mă privesc şi pe mine: în ultima vreme singura noastră preocupare este religia. Moscheea trebuie să aibă în vedere şi altceva. Spre exemplu, oamenii care, în seara aceasta, or să păşească pe Lună.

– Nu cred nimic din toate acestea, spuse imamul.

– El crede că tu trebuie să-i vezi. Vrea să aducă un televizor în bibliotecă.

– Ai înnebunit, Aga Djan?

– Este inteligent şi eu am încredere în el. Ştii că este un băiat serios. Totul va rămâne între noi şi nu va dura mult timp. După aceea, va duce aparatul înapoi.

– Dar dacă ayatollahii din Qom află că am băgat în casă un televizor, ei...

– Nimeni nu va şti. Este casa noastră, este oraşul nostru, avem dreptul să ne rezolvăm treburile cum considerăm. Băia-

tul are dreptate. El spune că aproape toți cei care vin la moschee și-au cumpărat un televizor. Știu și că televiziunea nu este permisă la noi, dar nu avem dreptul să ne ferecăm în această casă și să închidem ochii la tot ceea ce se petrece în lume.

Ascunse în spatele perdelei de la bucătărie, bunicile îl văzură pe Shabbal intrând în bibliotecă cu o cutie.

O dată intrat, Shabbal îi salută pe imam și pe Aga Djan. Apoi, fără să le mai dea atenție, scoase aparatul din cutie și îl puse pe o masă, lângă perete. Din cutie mai scoase un cablu lung și introduse unul dintre capete în aparat. După aceea ieși, ținând celălalt capăt, se cățără pe o scară până pe acoperiș unde montase deja o antenă provizorie, rudimentară. Înșurubă cablul în antenă, o ascunse cu grijă, apoi coborî.

Încuie cu cheia ușa de la bibliotecă, așeză două scaune în fața televizorului și spuse:

– Puteți să vă așezați aici, dacă vreți să vedeți mai bine.

După ce imamul și Aga Djan au luat loc, el dădu drumul televizorului și stinse lumina.

Dădu sonorul mai încet și spuse, pe scurt, următoarele:

– Ceea ce urmează să vedem imedia, se petrece în aceste momente, în spațiu. Apollo o să se apropie de lună și o să aterizeze. Este un moment deosebit. Priviți-l, uite-l. Oh, Dumnezeule!

Imamul și Aga Djan se aplecară și văzură modulul în momentul în care încerca să aterizeze.

Se lăsă o tăcere profundă.

– Se întâmplă ceva în bibliotecă, îi spuse Golbanou lui Golebeh, ceva important ce nici măcar noi nu avem dreptul să știm.

– Băiatul s-a cățărat pe casă, a mers pe acoperiș, a ascuns ceva acolo și s-a grăbit să coboare. Au stins lumina în bibliotecă. Ce-or fi făcând acolo, pe întuneric?

– O să vedem.

Și, pe întuneric, ele se îndreptară în liniște către bibliotecă.

– Uite, un fir coboară în interior de pe acoperiș.

– Un fir?

Merseră în vârful picioarelor până la fereastră, dar perdelele erau trase. Se strecurară de-a lungul geamurilor și se oprirră în fața ușii. Prin crăpături, trecea o lumină misterioasă, argintie.

Își lipiră urechile de lemn.

– Imposibil, spunea imamul.

– Imposibil, spunea Aga Djan.

Traseră cu ochiul pe gaura cheii, dar nu văzură altceva decât lumina ciudată care umplea biblioteca.

Dezamăgite, se retraseră și dispărură în întunericul curții.

Nô Ruz

O dată cu primăvara vine şi Anul Nou persan: Nô Ruz.

Nô Ruz, la origine o sărbătoare regală, era celebrată cu mare fast în palatele primilor regi persani, atunci când venea primăvara.

Cu două săptămâni înainte începe curăţenia generală a casei. În semn de bun-venit adresat primăverii, pe o farfurioară se pun la încolţit cereale, din care vor ieşi mlădiţe.

Copiii sunt îmbrăcaţi şi încălţaţi cu lucruri noi, pentru a merge în vizită la rude şi, mai ales, la bunici.

Totul este organizat de către femei care, abia după ce încheie toate pregătirile, se gătesc şi ele.

În casă, bunicile, ajutate de servitoare, se ocupau de curăţenia generală în vederea Nô Ruz-ului. Bătrâna coafeză venise pentru a le înfrumuseţa pe femeile casei. Le tăia pletele, le epila sprâncenele şi faţa.

De mai bine de cincizeci de ani, acest lucru intra în sarcina ei. Prima oară când venise, să fi avut vreo zece-doisprezece ani. O însoţea pe mama ei. Mai târziu, când mama ei murise, ea îi luase locul şi devenise una dintre prezenţele obişnuite ale casei.

În ziua când venea, bărbaţilor le era interzis accesul într-o parte din casă. Toată ziua, se auzeau râsetele femeilor care se plimbau fără văl şi cu picioarele goale prin curte. Bunicile le răsfăţau aducându-le narghilele, limonade şi alte bunătăţi.

Coafeza le povestea ce bârfe mai circulau prin oraş: ducându-se regulat la femeile înstărite, ştia o grămadă de lucruri care se petreceau în casele acestora. Avea întotdeauna cu ea o valiză veche, pline cu parfumuri, vopsea de păr, farduri, forfecuţe, ace de păr pe care încerca să le vândă clientelor.

Marfa ei era drăguţă şi diferită de ceea ce se găsea în bazar. Ea avea un fiu, muncitor emigrat în Kuweit care, de fiecare dată când revenea în ţară, aducea câte o valiză plină cu podoabe ieftine şi alte produse pentru negustoria mamei sale.

Astăzi, ea venise special pentru Fagri Sadat, soţia lui Aga Djan. Fagri Sadat avea o poziţie foarte respectată în cercul

familiilor bogate din oraş. Ea le ajuta câteodată pe bunici la bucătărie, cosea haine pentru copii şi, când aceştia erau mici, le citea. La drept vorbind, cititul cărţilor era principala sa ocupaţie. Mai ales cărţile şi revistele pe care cumnatul ei, Nosrat, i le aducea de la Teheran.

Când era vreme bună, ea prindea păsări. Însoţită de bunici, cobora în pivniţă şi căuta capcana – un coş mare de răchită, conceput special pentru *tamuz* (sfârşitul verii), era sprijinit de un băţ legat de o sfoară lungă. Fagri Sadat răspândea seminţe pe pământ, în curte, apoi se instala într-un fotoliu lângă bazinul fântânii şi aştepta păsările.

După câtva timp, păsările care traversaseră munţii coborau în curte. În clipa în care ele – căutând hrana – intrau sub coş, Fagri Sadat trăgea de sfoară, iar păsările rămâneau captive în coşul ce cădea pe pământ.

Fagri Sadat păstra păsările câtva timp în cămara destinată lor, le hrănea, vorbea cu ele, le studia penajul, desena modele închipuite după acelea de pe penele lor, apoi le dădea drumul.

Când ea lucra cu păsările, toată lumea din casă mergea pe vârfuri şi vorbea în şoaptă.

Coafeza terminase de epilat picioarele lui Fagri Sadat, când apăru cioara cea bătrână şi se aşeză pe marginea acoperişului plat. Croncănea asurzitor, anunţându-şi veştile.

Nimeni nu ştie ce vârstă avea. Dar, cu siguranţă, trecuse de o sută de ani, deoarece Aga Djan citise o poveste în care se vorbea despre ea în arhivele cele vechi ale moscheii. Cioara era parte integrantă a casei; la fel ca şi cupola, minaretele, copacul cel bătrân şi fântâna unde se ducea să-şi ostoiască setea.

Fagri se ridică şi spuse:

– *Salam*, cioară dragă, ai vreo veste bună? Cine este la drum? Cine vine pe la noi?

Spre seară, portarul ieşi din moschee, urmat de imamul Alsaberi înveşmântat de sărbătoare. În mod normal, ei ieşeau pe uşa de la intrare, dar, în acea zi, o luară pe scara moscheii şi traversară acoperişul pentru a ajunge acasă. Probabil din cauza primăverii. Acoperişurile, făcute dintr-o argilă specială adusă din deşert şi dintr-un amestec de plante de asemenea din deşert, răspândeau o mireasmă îmbătătoare la vreme de primăvară.

– Am eu timp să trag un pui de somn? Nu prea sunt în apele mele, spuse Alsaberi bunicilor când intră în curte.

– Da, răspunse Golbanou, mai ai încă o jumătate de oră. Noi îl aşteptăm pe Aga Djan; când va veni, vom merge să mâncăm toţi, împreună, în salonul cel mare, unde mâncăm în zilele

de sărbătoare. Astăzi, la miezul nopţii, ne adunăm în curte să spunem rugăciunea de Anul Nou. Imediat întindem şi câteva covoare. Te voi trezi la vreme.

Un taxi se opri în faţa porţii.

Copiii se repeziră afară.

– A venit unchiul Nosrat! strigară ei.

Fagri Sadat deschise fereastra camerei ei de la etajul al doilea şi constată că Nosrat nu era singur, ci era însoţit de o tânără. Îşi puse vălul şi coborî.

Când cei doi intrară, se făcu linişte: tânăra nu purta văl, avea pe cap doar o eşarfă de sub care i se vedea părul. Bunicile nu-şi crezură ochilor.

– Cine este? se interesă Golebeh.

– De unde să ştiu eu? Vreo stricată.

Zinat Ganum, soţia imamului, se alătură şi ea celorlalte împreună cu fiica ei, Sediq. Shabbal stătea la fereastră şi se uita la femeie. Găsea curajos din partea unchiului său faptul de a fi îndrăznit să apară însoţit de o asemenea femeie. Îl admira pentru că sfida obiceiurile şi se revolta împotriva legilor învechite ale casei.

Din câte îşi aducea aminte, era prima dată când o femeie intra în casă fără văl.

Toţi o priveau. Trebuia să i se ureze bun venit sau nu? Ce ar spune Aga Djan?

Se lăsa seara, dar bunicile văzură la lumina felinarului că femeia purta ciorapi transparenţi din nailon, care lăsau vederii picioarele.

Nasrin si Ensi, fiicele lui Aga Djan, îl sărutară voioase pe unchiul Nosrat.

– Să vă prezint, spuse Nosrat: ea este logodnica mea, Shadi.

Shadi zâmbi şi le salută pe fete.

– Ce şic! spuse Nasrin, fata cea mare a lui Aga Djan. Când te-ai logodit, unchiule? Şi noi de ce nu am ştiut nimic?

– Logodit? Cum aşa, logodit? îi zise Golbanou lui Golebeh, trăgând perdelele. Minte, nu are nici o intenţie să se însoare, a adus-o pe târfa aceea de la Teheran numai să se distreze. Unde o fi Aga Djan? Trebuie să pună capăt acestui circ.

Fagri Sadat o îmbrăţişă pe femeia din Teheran şi zise:

– Shadi, ce nume frumos! Fii binevenită în casa noastră!

– Unde este Aga Djan? Unde este muezinul? Unde sunt imamul şi Shabbal?

– Aga Djan nu s-a întors încă, dar Alsaberi trebuie să fie în bibliotecă, spuse soţia imamului.

– O să-i fac o surpriză, spuse Nosrat îndreptându-se către bibliotecă.

Fagri Sadat o conduse pe Shadi în salon şi toate fetele se luară după ele.

Bunicile îl aşteptau pe Aga Djan în bucătărie. Pândeau uşa de la intrare şi în momentul în care apăru, strigară amândouă:

– A venit Nosrat!

– Formidabil! Tocmai în ajunul Anului Nou. Aşadar fratele meu cel mic nu m-a uitat încă! Sărbătoarea noastră va fi acum şi mai călduroasă, zise el.

– Dar e o problemă, spuse Golbanou cu grijă.

– Despre ce este vorba?

– A venit însoţit de o femeie.

– Şi spune că este logodnica lui, adăugă Golebeh.

– Este o veste bună! În sfârşit, s-a cuminţit.

– Nu te bucura prea devreme, zise Golbanou.

– Femeia nu poartă văl. Nu are decât o eşarfă îngustă.

– Şi ciorapi de nailon, adăugă Golebeh, cu vocea scăzută.

– Asta ce mai e?

– Ciorapii de nailon sunt nişte şosete lungi şi transparente. Este ca şi cum n-ar avea nimic. O astfel de femeie a adus el în casă. Allah, ai milă de noi! Noroc că se înnopta când au sosit. Imaginează-ţi să fi trecut în miezul zilei prin faţa moscheii! Mâine, tot oraşul ar fi comentat: în casa de lângă moschee se află acum o femeie care poartă ciorapi de nailon!

– Mi-aţi spus suficient, zise Aga Djan liniştit. O să-i vorbesc. Vreau să-i faceţi o primire călduroasă. Daţi-i o pereche de ciorapi normali. Daţi-i şi un văl dacă mâine vrea să iasă în oraş. Aveţi atâtea văluri frumoase, nu-i aşa? Oferiţi-i unul dintre ele.

– Eu cred că nu este logodnica lui. Ne-a adus o femeie oarecare, spuse Golbanou.

– Nu ştim nimic despre aceasta, zise Aga Djan. Să sperăm că este logodnica lui. Unde se află el acum?

– În bibliotecă ori în camera muezinului, cred.

Aga Djan ştia că fratele lui nu-şi făcea niciodată rugăciunea, că întotdeauna se ridica împotriva religiei şi a obiceiurilor casei. Dar spera că Nosrat, acum că venise însoţit de o femeie, avea să le respecte în sfârşit.

– Totul se va aranja, spuse el îndreptându-se spre camera muezinului.

– La masă! îi chemă Golbanon.

– Băieţii, fetele, la masă! strigă şi Golebeh.

Toată lumea se duse în salonul cel mare.

Bărbaţii, în veşmintele de sărbătoare, intrară în cameră, femeile fiind deja aşezate în partea dreaptă a colţului ce ţinea loc de sufragerie.

Fagri Sadat le-o prezentă pe femeia din Teheran lui Aga Djan, imamului şi muezinului.

– Fii binevenită, fata mea, spuse Aga Djan. Nu am ştiut că Nosrat vine cu logodnica, altfel am fi organizat o petrecere. Dar, dacă nu te deranjează, faptul că te afli printre noi este deja un motiv de sărbătoare.

Imamul Alsaberi o salută distant. Când i-o prezentă muezinului, Fagri spuse râzând:

– Este aici o femeie din Teheran, este diferită de femeile din oraşul nostru şi, cu siguranţă, nu este ca femeile cu care te întâlneşti tu în munţi. Se numeşte Shadi şi este frumoasă. Are nişte ochi minunaţi, mari şi întunecoşi, păr castaniu, nişte dinţi albi şi splendizi şi, pe buze, un zâmbet încântător. În seara aceasta poartă un văl frumos cu floricele verzi, pe care i l-au oferit bunicile. Vrei să ştii mai mult?

– Aşadar, este frumoasă, spuse muezinul râzând. Nici nu mă aşteptam la altceva din partea lui Nosrat.

Bunicile intrară pentru a aduce un recipient mititel în care ardeau nişte cărbuni şi aruncară în foc nişte mirodenii în aşa fel încât un nor parfumat înmiresmă camera. Fetele merseră la bucătărie să aducă farfuriile.

– Nu-l aşteptăm pe Ahmad? întrebă imamul.

– Scuză-mă, dar a venit Nosrat şi am uitat să-ţi spun. Ahmad mi-a dat telefon la bazar. Nu mai vine. Au petrecerea lor la Qom.

Ahmad era fiul lui Alsaberi. Avea acum şaptesprezece ani şi se pregătea la Qom, cu marele ayatollah Golpajeghani, pentru a deveni imam.

Bunicile pregătiseră o masă de Anul Nou absolut delicioasă şi toată lumea rămase multă vreme la masă.

După masă, s-au adus dulciurile, pregătite special pentru sărbătoarea Anului Nou.

Femeile o înconjuraseră pe Shadi şi îi puneau întrebări despre Teheran şi femeile de acolo. Shadi le adusese cadouri: lac de unghii, ruj de buze, ciorapi de nailon şi nişte sutiene drăguţe. Bărbaţilor nu le-a trebuit multă vreme ca să priceapă că erau în plus şi se retraseră în celălalt salon. Se apropia miezul nopţii, când una dintre bunici spuse:

– Doamnele mele! Vreţi să vă pregătiţi pentru rugăciunea de Anul Nou?

Nosrat se aplecă spre Shadi.

– Unde mergem? întrebă ea.

– În curând toată lumea va merge să se roage, dar acest lucru nu mă priveşte şi pe mine şi, deci, nu mă voi alătura lor, îi şopti el la ureche, ci te voi conduce în biblioteca familiei.

– De ce? Ce o să facem acolo?

– Vei vedea când va fi vremea, spuse el luând-o de mână.

Nosrat, ţinând-o de braţ pe Shadi, înconjură cedrul pe vârfuri şi se îndreptă spre bibliotecă. Deschise cu grijă uşa.

– De ce nu aprinzi lumina?

– Mai încet! Bunicile aud şi văd totul. Dacă îşi dau seama că suntem aici, vin imediat peste noi, ca două fantome, spuse el deschizând nasturii corsajului lui Shadi.

– Nu, nu aici, locul acesta este înfiorător.

– Nu este înfiorător, ci palpitant. În spatele rafturilor cu cărţi se ascunde spiritul bătrân al casei. Timp de şapte ani, imamii s-au pregătit aici pentru rugăciune, este deci un loc sfânt; o groază de lucruri s-au petrecut aici, mai puţin acesta, şi vreau să-l fac cu tine. Vreau să adaug ceva frumos la povestea acestei odăi.

– Oh! Nosrat, suspină ea.

El aprinse o lumânare pe care o găsi pe biroul imamului.

– Unde sunteţi cu toţii? se auzi Golbanou strigând în curte. Grăbiţi-vă, imamul este gata!

Pe pământ, în curte, fuseseră întinse două covoare mari pentru rugăciune. Nu mai lipseau decât Nosrat şi femeia din Teheran.

– Îţi spuneam eu bine: este o curvă. Nu pierde el nici o ocazie ca să-şi bată joc de moschee, dar nu voi permite acest lucru, trebuie să vină la rugăciune! zise Golbanou.

– Unde pot fi?

Privirile lor se îndreptară spre bibliotecă.

Se îndreptară într-acolo cu paşi repezi. Ferestrele bibliotecii tremurau. Se înşelau ele, oare?

Nu, chiar şi perdeaua tremura.

Bunicile merseră spre uşă, dar nu îndrăzniră să o deschidă. Îngenuncheară cu prudenţă în faţa ferestrei şi, printr-o crăpătură a perdelei, văzură arzând vechea lumânare pe care nu o aprindeau niciodată.

Punând mâinile pâlnie în faţa ochilor, priviră mai bine înăuntru.

În lumină, biblioteca toată tremura. Îngrozite de ceea ce le văzuseră ochii, se ridicară amândouă în acelaşi timp.

Ce era de făcut? Să-i spună lui Aga Djan?

Nu, nu era înțelept, mai ales într-o seară ca aceea.

Ce trebuiau să facă ele în fața acestui păcat pe care Nosrat era pe cale să-l comită în bibliotecă?

Să tacă! își spuseră din priviri.

Era de datoria lor să tacă, cum vor fi făcut, poate, toate bunicile înaintea lor. Trebuia ca inimile lor să fie destul de mari pentru a înmormânta acolo toate tainele ce nu pot fi împărtășite. Ca urmare, nu văzuseră, nici nu auziseră nimic.

Imamul începuse deja rugăciunea. Toți stăteau în spatele lui, cu capetele întoarse către Mecca. Bunicile se alăturară discret celorlalte femei. Casa întreagă era adâncită în tăcere; nu se auzea decât rugăciunea imamului.

„Allah nouros smavat waal arzo masalo noureh kamach koute fiha..."

El este lumina.
Strălucirea lui are puterea unei lămpi
Într-un cotlon întunecat
Sticla îi este-o stea ce cade.
Și flacăra-i hrănită cu ulei
Dintr-un măslin ce-i binecuvântat.
Lumina țâșnește din acea esență
Lumină a luminilor.

GALGAL

Fetiţele din casă crescuseră şi unele dintre ele ajunseseră la vârsta măritişului. Dar cum se puteau mărita dacă nici un bărbat nu le bătuse la poartă pentru a le cere mâna?

În Senedjan, niciodată un necunoscut nu bătea la uşă pentru a cere în căsătorie o fată, aceasta fiind cel mai adesea treaba peţitoarelor, adică a unui grup de bătrâne care vegheau ca bărbatul să intre în contact cu familia. Discuţiile aveau loc, în general, în timpul serilor reci de iarnă.

Anumite familii puteau să renunţe la serviciile peţitoarelor: femeile din casă îşi acopereau creştetul cu un văl, bărbaţii îşi puneau o pălărie pe cap şi mergeau împreună să bată la uşa unei case în care locuia o fată de vârsta măritişului.

Părinţii unei fete de măritat erau foarte atenţi dacă se întâmpla să bată cineva la uşă: iată de ce vizitatorii nu-i luau niciodată pe neaşteptate.

În acele seri, se discuta îndelung despre aurul şi covoarele pe care viitoarea mireasă urma să le aducă drept zestre. Şi despre casa, terenul ori suma de bani pe care mirele trebuia să le ofere nevestei lui în cazul în care căsătoria eşua. În momentul în care bărbaţii ajungeau la un acord, femeile continuau discuţia, de data aceasta despre veşmintele miresei şi bijuteriile pe care urma să le primească în timpul ceremoniei.

Ceasurile de mână pentru femei tocmai apăruseră în bazarul din Senedjam şi, prin urmare, toate miresele îşi doreau acel obiect la modă.

În acele seri, dacă lumina rămânea multă vreme aprinsă în spatele perdelelor, era semn că discuţiile privind căsătoria erau în toi. În acele case odăile erau călduroase şi geamurile aburite de fumul narghilelelor. Nopţile lungi de iarnă erau izvor de nelinişte pentru numeroase familii care aveau fete de măritat, dar ştiau că nimeni nu avea să bată la uşa lor.

În casa de lângă moschee, Sediq, fiica imamului, ajunsese la vârsta măritişului.

Aşteptau în tăcere; cine ştie? Poate că cineva o să bată la uşă, ori telefonul o să sune. Numai că iarna era pe sfârşite şi nimeni nu-şi făcuse apariţia.

Pentru fetele din familie, era greu să-şi găsească un bărbat pe măsura rangului lor. Nu oricine ar fi putut să le ceară mâna. Pentru fetele din oraş, provenite din familii mai simple, erau destui bărbaţi: un tânăr tâmplar, un zidar, un brutar, un funcţionar de la primărie, un învăţător sau un tânăr proaspăt angajat. Dar aceşti bărbaţi nu erau pentru fetele din casa de lângă moschee.

Regimul şahului era corupt, aşadar nici un funcţionar al guvernului nu putea pretinde să obţină mâna uneia dintre fete. Poate vreun profesor? Nu ar fi imposibil. În realitate, singurii care întruneau toate condiţiile erau fiii de negustori.

Iarna trecea, iar fetele care nu fuseseră încă cerute în căsătorie ştiau că vor trebui să mai aştepte un an. Din fericire, viaţa mai încalcă tradiţiile şi îşi alege drumul ei. Aşa că, într-o noapte, bătu, totuşi, cineva şi la uşa casei de lângă moschee.

– Cine-i acolo? întrebă Shabbal, fiul muezinului.

– Eu, se auzi, plină de siguranţă, o voce de bărbat.

Shabbal deschise uşa şi, la lumina gălbuie a felinarului, văzu un imam tânăr, purtând pe cap un turban negru.

Turbanul îi stătea cam şui şi bărbatul mirosea a trandafiri. Purta un veşmânt de imam, lung şi închis la culoare, şi era clar faptul că îl purta pentru prima oară,

– Vă doresc o seară bună, spuse tânărul imam.

– Bună seara, răspunse Shabbal.

– Numele meu este Mohammad Galgal, spuse imamul.

– Încântat! Cu ce vă pot fi de folos?

– Vreau, dacă se poate, să vorbesc cu imamul Alsaberi.

– Îmi pare rău, dar este târziu şi nu mai primeşte pe nimeni la această oră. Vă veţi putea întâlni cu el mâine, la moschee.

– Dar doresc să-i vorbesc acum.

– Aş putea şti despre ce este vorba? Probabil că v-aş putea ajuta.

– Sunt aici pentru fiica lui, Sediq. Vreau să vorbesc cu el despre ea.

După o oarecare ezitare, Shabbal răspunse grav:

– Atunci, va trebui să vă adresaţi lui Aga Djan. O să-l anunţ că aţi venit.

– Voi aştepta aici, răspunse imamul.

Shabbal lăsă uşa întredeschisă şi merse în biroul lui Aga Djan, care se pregătea să scrie.

– La uşă este un imam tânăr. Zice că vine pentru fata lui Alsaberi.

– Este la uşă?

– Da, a zis că vrea să-i vorbească imamului.

– Îl cunosc?

– După părerea mea, nu. În orice caz, este un imam tare neobişnuit şi, oricum, nu-i de pe la noi. Miroase a trandafiri.

– Poftește-l aici, spuse Aga Djan, aranjându-şi hârtiile şi ridicându-se.

– Sunteţi binevenit, îi spuse Shabbal imamului. Intraţi!

Îl însoţi în biroul lui Aga Djan.

– Numele meu este Mohammad Galgal. Bună seara. Nu vă deranjez? întrebă imamul.

Aga Djan remarcă faptul că, într-adevăr, personajul era neobişnuit. Observă cu plăcere şi că tânărul purta un turban negru, precum imamul familiei: acesta era un semn că se trăgea din profetul Mahomed.

Aga Djan era în posesia celui mai vechi arbore genealogic al familiei. Era scris pe un pergament, iar numele bărbaţilor din familie ajungeau până la profetul Mahomed.

Arborele genealogic şi moaştele sfântului imam Ali erau păstrate într-un scrin în vechea odaie a comorilor din moschee.

– Doriţi o ceaşcă de ceai? întrebă Aga Djan.

Puţin mai târziu, Golbanon apăru cu un platou pe care se afla ceaiul şi nişte curmale şi i-l întinse lui Shabbal.

Acesta puse în faţa lui Galgal un pahar cu ceai şi o cupă plină de curmale şi vru să se retragă, când Aga Djan îl reţinu.

– Poţi rămâne – îi spuse el.

Shabbal merse să se aşeze pe un scaun, într-un colţ al odăii.

Galgal duse o curmală la gură şi luă o înghiţitură de ceai. Apoi, după ce îşi drese în liniște glasul, spuse, fără nici o altă introducere:

– Am venit să-i cer mâna fiicei imamului Alsaberi.

Aga Djan, care era pe punctul de a lua o gură de ceai, rămase cu paharul în mână şi se uită la Shabbal.

Nu se aştepta la o abordare atât de directă a subiectului şi, de altfel, tradiţia cerea ca un bărbat să nu vină singur să ceară mâna unei fete de familie bună. Tradiţia cerea ca tatăl viitorului ginere să facă acest pas. Dar Aga Djan văzuse multe. Îi răspunse calm:

– Sunteţi bine venit, dar mi-aş putea permite să vă întreb de unde sunteţi şi ce ocupaţie aveţi?

– Locuiesc în Qom şi tocmai am terminat studiile de imam.

– Cu ce ayatollah aţi studiat?

– Cu marele ayatollah Almakki.

– Almakki? întrebă Aga Djan surprins. Am avut cinstea să-l întâlnesc personal pe ayatollah.

Auzind numele lui Almakki, Aga Djan înţelese pe loc că tânărul imam făcea parte dintr-o mişcare revoluţionară care lupta

împotriva şahului. Numele lui Almakki ajunsese practic să fie identificat cu mişcarea religioasă de rezistenţă împotriva şahului.

Mulţi dintre tinerii imami care-l avuseseră profesor pe Almakki nu intraseră neapărat în politică şi totuşi, simplul fapt de a fi fost elevii acestuia îi făcea suspecţi.

Aga Djan bănui că tânărul imam, cu turbanul lui pus strâmb şi mirosind din cap până în picioare a parfum de trandafiri, nu era neutru. Dar nu spuse nimic.

– În prezent, ce faceţi? Slujiţi la vreo moschee?

– Încă nu, dar ţin locul unuia şi altuia dintre imami, în diferite oraşe. Atunci când un imam este bolnav ori plecat în călători, sunt chemat să-l înlocuiesc.

– Pricep. La fel facem şi noi, cu singura deosebire că noi avem un locţiitor stabil, zise Aga Djan. Este un imam care locuieşte în satul Djirja. Este un om de toată încrederea şi vine imediat ce este chemat.

Aga Djan ar fi vrut mult să ştie unde locuiau părinţii tânărului şi de ce nu era însoţit de cineva din familie, din moment ce venise pentru fiica lui Alsaberi. Dar se abţinu, ştiind că tânărul îi va răspunde: „Sunt adult, am dreptul să mă însor cu cine vreau. Numele meu este Mohammad Galgal. Ayatollahul meu se numeşte Almakki. Ce altceva mai doriţi să ştiţi?"

– Cine v-a vorbit despre fata noastră? Aţi văzut-o? întrebă Aga Djan.

– Nu, dar sora mea a întâlnit-o. În plus, ayatollahul Almakki mi-a recomandat-o şi mi-a dat o scrisoare pentru dumneavoastră.

Scoase o scrisoare din buzunarul interior al hainei şi i-o întinse lui Aga Djan.

În cazul acesta, Aga Djan nu mai avea nimic de spus. Dacă Almakki îşi dăduse consimţământul, nu mai era nimic de discutat. Problema se rezolvase.

Aga Djan deschise scrisoarea plin de respect. Ayatollahul scrisese cele ce urmează:

„În numele lui Allah,

Mohammad Galgal vine să vă vadă. Profit de această ocazie pentru a vă transmite salutările mele.

Wassalam (Asta e tot.) Almakki."

Scrisoarea era ciudată. Nu era nici recomandare, dar nici o încercare de a-l pune în gardă, ci, pur şi simplu, o constatare. Tânărul nu făcuse o impresie prea strălucită, altfel ayatollahul n-ar fi pierdut ocazia să o menţioneze. Cu toate acestea, tânărul imam avea o scrisoare de la Almakki, fapt care nu era câtuşi de puţin lipsit de importanţă. Aga Djan puse scrisoarea la el în sertar şi zise:

– Trebuie să mă gândesc puţin la paşii ce urmează a fi făcuţi. Iată care este propunerea mea: merg să discut cu imamul Alsaberi şi cu fiica lui. Apoi, vă invităm împreună cu familia, cu tatăl dumneavoastră. De acord?

– De acord, spuse Galgal.

Shabbal îl conduse pe Galgal la uşă, după care se întoarse.

– Ce părere ai, Shabbal? întrebă Aga Djan.

– Este deosebit şi incisiv. Îmi place mult acest lucru.

– Ai dreptate. Numai din felul în care stătea pe scaun, îţi dădeai seama de acest lucru. Nu este asemenea celorlalţi imami de la ţară. Dar am câteva rezerve.

– Adică?

– Este foarte ambiţios. Ayatollahul nu a zis nimic concret despre el în scrisoare. L-a recomandat, dar nu a scris un cuvinţel despre el. Citind printre rânduri, mi-am dat seama că ascunde ceva. Cu siguranţă, Galgal nu este o partidă rea, dar prezintă un risc. Este el persoana potrivită pentru moscheea noastră? Alsaberi are o fire blândă, în timp ce imamul cel tânăr îmi pare dur.

– Ce vrei să spui cu aceasta?

– Alsaberi mai este treaz?

(Shabbal ridică un colţ al perdelei să se uite înăuntru.)

– În bibliotecă este lumină, spuse el.

– Deocamdată, rămâne între noi, să nu afle femeile, zise Aga Djan, şi ieşi din cameră pentru a se duce în bibliotecă.

Ciocăni la uşă şi intră. Alsaberi, aşezat pe covorul său, se pregătea să citească o carte.

– Ce-ai făcut astăzi? întrebă Aga Djan.

– Nimic deosebit, spuse Alsaberi.

– Ce citeşti?

– O carte despre acţiunile politice ale ayatollahilor în ultimii o sută de ani. Dacă ar fi să-i dăm crezare cărţii, s-ar părea că niciodată nu au stat deoparte, mereu au găsit un motiv de revoltă. Mereu au aflat mijlocul de a pune mâna pe putere. Cartea aceasta este asemenea unei oglinzi în care mă privesc. Nu am nimic împotriva politicii, dar nu am putut niciodată să o fac. Consider că nu-s făcut pentru aşa ceva. Îmi dă un sentiment de vinovăţie.

Contrar obiceiului său, Alsaberi era foarte comunicativ. Aga Djan simţi că îl prinsese într-un moment prielnic.

– Ştiu că cei din Qom sunt nemulţumiţi de mine. Teamă mi-e că, dacă voi continua să tac, oamenii vor părăsi moscheea noastră pentru o alta.

– Nu ai de ce să-ţi faci griji în privinţa acestui aspect, spuse Aga Djan, dimpotrivă, vor veni cu atât mai mulţi oameni cu cât se va duce vestea că, în geamia noastră, nimeni nu face politică.

Oamenii care vin la noi sunt oameni normali. Moscheea este casa lor, au venit aici de când se știu, nu o vor părăsi așa curând. În plus, se cunosc toți și se respectă foarte mult.

– Dar bazarul, adăugă imamul, în bazar s-au făcut și s-au desfăcut mereu toate țețele vieții politice. Stă scris în cartea aceasta. De două sute de ani, bazarurile au avut un rol hotărâtor și, dintotdeauna, imamii au fost o armă în mâinile lor. Dacă negustorii închid prăvăliile, este semn că are loc ceva neobișnuit, ceva important. Știu că bazarul nu-i mulțumit de mine.

Aga Djan știa foarte bine la ce se referea imamul. Nici el nu era mulțumit de Alsaberi, dar nu-l putea destitui pe motiv că avea un caracter slab. Alsaberi era imamul geamiei și așa va rămâne până la sfârșitul zilelor lui. Știa că oamenii din bazar se plângeau, că negustorii ar fi vrut ca reprezentantul moscheii să fie mai plin de ardoare, dar ce putea face el împotriva firii lui Alsaberi? În ultima vreme ayatollahii îl tot chemaseră pe Aga Djan la Qom. I s-a pus în vedere clar că geamia trebuia să-și schimbe atitudinea. Voiau să audă că există o poziție fermă împotriva șahului și, mai ales, împotriva Americii. Aga Djan promisese că va face astfel încât să se simtă implicarea moscheii în aceste probleme, dar știa că Alsaberi nu era capabil de așa ceva.

Qom era centrul lumii șiite. Toți marii ayatollahi trăiesc în Qom, de unde dirijează toate moscheile. Aceea din Senedjan era una dintre cele mai importante geamii din țară. De aceea și așteptau ayatollahii mai multe inițiative din partea ei. Qom punea întrebări. Qom voia răspunsuri dar, cu Alsaberi, Aga Djan nu putea schimba nimic în moschee.

Acesta era probabil motivul pentru care Almakki îl trimisese la ei pe tânărul imam.

Aga Djan schimbă subiectul discuției, spunând:

– Am o surpriză pentru tine. Și are legătură cu cartea pe care urma s-o citești.

– Ce fel de surpriză?

– Cineva a vrut mâna fiicei tale.

– Cine?

– Un imam tânăr, din Qom. Un adept al ayatollahului Almakki.

– Almakki? întrebă imamul uimit, punându-și cartea pe covor.

– Nu se teme de politică. Este bine îmbrăcat, sigur pe el și poartă turbanul strengărește, zise Aga Djan zâmbind.

– Cine l-a trimis la noi, vreau să spun la fiica mea?

– Toată lumea din oraș știe că ai o fiică. Oricine îi poate cere mâna, dar părerea mea este că tânărul imam vine nu numai pentru fată, ci vizează atât geamia, cât și amvonul tău.

– Poftim?

– Ştii că, atunci când Almakki se amestecă undeva, este cu siguranţă şi ceva politică pe acolo.

– Trebuie să ne gândim bine înainte de a răspunde. Trebuie să căutăm să aflăm dacă vine pentru fata noastră ori pentru geamie.

– Tocmai acest lucru o să-l facem, dar nu mi-e frică de schimbări. Şi nu trec cu vederea nimic din ceea ce îmi iese în cale. Nu cred în întâmplări. Galgal nu bate degeaba la uşa noastră, numai că nu ne va lua prin surprindere. Pe vremuri au slujit în geamia noastră câţiva imami înflăcăraţi. O să merg la Qom să vorbesc personal cu Almakki. Dacă-l recomandă ca om şi ca ginere, voi accepta. O să-i dau un telefon fiului tău, Ahmad. Nu este la aceeaşi şcoală cu Galgal, dar, cu siguranţă, îl cunoaşte.

– Fă cum vrei, numai fii prudent! Ai grijă ca această căsătorie să nu fie una politico-religioasă. Nu i-o voi da pe fiica mea oricărui imam. Trebuie să fim siguri că va fi un soţ bun. Îmi doresc ca ea să aibă parte de o căsătorie fericită. Nu vreau s-o dau ayatollahilor.

– Nu-ţi face griji, spuse Aga Djan.

– Nu m-am simţit bine în ultima vreme. Sunt momente în care inima mi-e plină de tristeţe. Am devenit fricos, mi-e teamă de orice şi, mai ales, de moschee; câteodată nu mai ştiu nici ce trebuie să le spun la slujba de vinerea.

– Ai obosit. Mergi câteva zile la Djirja! Ia-le şi pe bunici cu tine şi odihneşte-te acolo vreo săptămână! O să le facă bine şi lor. Nici ele nu au mai ieşit de multă vreme. Toate constrângerile pe care ţi le impui sunt o tortură pentru tine. Te speli mai des decât toţi ceilalţi, trăieşti ca un pustnic; nu o s-o mai duci mult astfel. Pleacă la Djirja şi, poate că, în curând, o să ai parte de un ginere plin de energie pe care să te poţi baza din când în când.

Aga Djan ieşi din bibliotecă zâmbind.

A doua zi, Aga Djan dădu un telefon la Qom pentru a vorbi cu Ahmad:

– Îl ştii pe Mohammad Galgal?

– Unde l-ai cunoscut?

– I-a cerut mâna surorii tale.

– Nu-i adevărat! spuse el cu uimire.

– Ba da, este adevărat. Ce fel de om este?

– Cei de aici îl ştiu foarte bine, eu însă nu l-am cunoscut personal. Vorbeşte întruna şi are o părere despre orice. Este complet diferit de ceilalţi imami. Altceva nu mai ştiu despre el.

– Care-i părerea ta? Poate fi o partidă bună pentru sora ta?

– Ce să spun ...? Este greu de zis. Din câte ştiu, este un tip dur. Singurul imam pe care-l ştie sora mea este tata şi probabil îşi imaginează că toţi sunt la fel ca el.

– Lucrul cel mai important este ca ea să fie fericită alături de el, spuse Aga Djan.

– Am spus deja: este un tip deosebit şi inteligent, dar nu pot şti dacă va fi un soţ bun pentru sora mea.

– Ahmad, cred că ştiu deja destul.

După aceasta, dădu un telefon la rezidenţa ayatollahului Almakki, pentru a fixa o întâlnire. Joi dimineaţa, în zori de zi, şoferul veni să-l ia de acasă pentru a-l conduce la gară.

Aga Djan, înveşmântat cu un palton lung şi cu pălărie pe cap, ieşi din maşină şi intră în holul monumental al gării. Zărindu-l, şeful de gară stinse ţigara şi se grăbi să-i iasă în întâmpinare.

– Vă doresc să aveţi o zi bună şi o călătorie plăcută, îi zise acesta politicos.

– *Ensha Allah!*[1] spuse Aga Djan.

Trenul lung şi maro cu care urma să călătorească Aga Djan sosise de o jumătate de oră dinspre Golful Persic, în sudul extrem al ţării, şi mergea către est, la graniţa cu Afganistan. Urma să oprească în zeci de gări. Călătoria lui Aga Djan avea să dureze trei ore.

Holul gării era plin de oameni – călători şi persoane venite să-i aştepte pe alţii. Sute de bărbaţi cu pălării, femei îmbrăcate în haine lungi şi un număr impresionant de femei care nu purtau vălul islamic.

Ţara se schimbase mult, fapt pe care-l remarca din ce în ce mai des, atunci când călătorea cu trenul. Oamenii care veneau din sud erau diferiţi de cei din Senedjan, cu o ţinută mai liberă. În tren puteau fi văzute femei fără văl şi cu braţele dezgolite, femei care purtau poşetă, care râdeau ori fumau. Aga Djan ştia că toate aceste schimbări putuseră fi posibile numai graţie şahului, „acel lacheu al americanilor". America era pe cale să submineze religia ţării şi nimeni nu putea să oprească acest lucru.

Şeful gării îl invită pe Aga Djan în biroul său, îi oferi un pahar de ceai rece şi, în momentul în care Aga Djan trebui să se urce în tren, îl conduse la un compartiment rezervat călătorilor de seamă.

După trei ore văzu la orizont cupola mausoleului Sfintei Fatima.

Trenul intră în gara Qom. Pe peronul gării, avu impresia că se afla în altă lume. Femeile toate purtau văl negru, iar bărbaţii – barbă. Oriunde întorcea ochii, se vedeau numai imami.

Aga Djan coborâ din vagon. Pe acoperişurile geamiilor se vedeau muezini citind Coranul, în nişte megafoane. Nu exista nici măcar un portret al şahului, dar oraşul era împânzit de pancarte

[1] Dacă vrea Domnul!

pe care erau inscripționate texte din Coran. Șahul evita să viziteze orașul, iar diplomații americani, fie ei călători cu trenul ori mașina, nu îndrăzneau să pună piciorul nici măcar în împrejurimi.

Qom era Vaticanul șiiților, orașul sfânt al țării, unde se afla înmormântată Sfânta Fatima. Cupola aurită a mormântului acesteia scânteia asemeni unei bijuterii peste clădirile din centrul orașului. Aga Djan luă un taxi pentru a merge la moscheea unde slujea ayatollahul Almakki. Se făcuse ora prânzului când mașina ajunse în fața geamiei.

Ayatollahul apăru împreună cu discipolii săi, tineri imami care-l însoțeau la sala de rugăciune. Văzându-l, Aga Djan plecă politicos fruntea. Ayatollahul îi întinse mâna, Aga Djan i-o strânse, apoi îl urmă în sala de rugăciune și luă loc în primul rând.

După încheierea rugăciunii, Aga Djan îngenunche lângă ayatollah.

– Fiți bine venit! Ce vă aduce pe la noi? întrebă ayatollahul.

– Înainte de toate voiam s-o văd pe Sfinția Voastră, apoi, să discutăm despre Mohammad Galgal.

– Era cel mai bun student al meu. Și are binecuvântarea mea.

– În acest caz, am aflat ceea ce voiam să știu, spuse Aga Djan; îl îmbrățișă pe după umeri, în semn de rămas bun, și se ridică.

– Dar... spuse ayatollahul.(Aga Djan se așeză la loc în genunchi.) Face mereu ceea ce-l taie capul.

– Ce dorește ayatollahul să spună? întrebă Aga Djan.

– Că nu se alătură turmei decât după ce cugetă înainte.

– Pricep, zise Aga Djan.

– Vă urez ca fiica dumneavoastră să aibă un mariaj fericit și vă doresc o călătorie plăcută la întoarcere, spuse ayatollahul și îi întinse din nou mâna lui Aga Djan.

Lui Aga Djan îi plăcuseră cuvintele ayatollahului: își dăduse consimțământul. Dar, în adâncul inimii sale, stăruia încă o neliniște puternică, ce nu-i dădea pace.

Imediat ce se întoarse acasă, îl chemă pe Shabbal în biroul lui.

– Shabbal, vrei să te duci s-o aduci pe Sediq?

Auzind că Aga Djan voia să-i vorbească, Sediq înțelese că urma să se petreacă ceva important.

– Ia loc; sunt bune toate? întrebă Aga Djan.

– Da, toate sunt bune.

– Ascultă, fata mea. Există cineva care ți-a cerut mâna. (Chipul lui Sediq se împurpură. Ea își lăsă bărbia în piept.) Este un imam.

Ea se uită la Shabbal care îi spuse, zâmbind:

– Un imam tânăr și încântător.

Sediq zâmbi.

– Am fost la Qom, spre a discuta cu ayatollahul lui. Mi-a vorbit despre el în termeni elogioşi. Fratele tău, de asemenea, găseşte că este o partidă bună. Ce zici? Vrei să te măriţi cu imamul?

Ea tăcea.

– Nu ai voie să taci când primeşti o cerere în căsătorie, zise Aga Djan. Aştept un răspuns de la tine.

– Este un imam chipeş, zise Shabbal. Veşmintele de imam de pe el sunt la modă şi are pantofi maro, bine lustruiţi. Nu avem nimic de zis împotriva felului cum arată, spuse Shabbal zâmbind.

Aga Djan lăsă impresia că nu au auzit comentariile lui Shabbal, dar Sediq le auzise foarte bine şi acum surâdea din nou.

– Care este răspunsul tău? Putem începe discuţiile cu familia tânărului?

– Da, le puteţi începe, răspunse ea abia şoptit, după o tăcere îndelungată.

– Trebuie să-ţi spun altceva, zise Aga Djan, imamul nu este ca tatăl tău. Este adept al ayatollahului Almakki. Îţi spune ceva numele acesta?

Sediq se uită la Shabbal.

– Nu este un imam de ţară, spuse Shabbal.

– Viaţa ta nu va fi liniştită şi, probabil, nici uşoară, zise Aga Djan. Crezi că poţi trăi astfel?

După o clipă de gândire, ea întrebă:

– Dumneata ce crezi?

– Pe de o parte, este o cinste să duci o astfel de viaţă, pe de alta, viaţa ta poate deveni un iad, dacă nu-i împărtăşeşti părerile, îi explică Aga Djan.

– Pot sta de vorbă cu el?

– Fireşte că poţi! răspunse Aga Djan.

O săptămână mai târziu, Shabbal îl însoţea pe imamul Galgal în salonul în care fuseseră aduse ceai şi un coş cu fructe.

Apoi se duse să o aducă pe Sediq spre a i-o prezenta lui Galgal.

Ea îl salută pe Galgal şi se opri în dreptul oglinzii încastrate în perete. El o întrebă dacă doreşte să se aşeze. Ea îşi scoase vălul pentru ca el să-i poată vedea mai bine chipul.

Shabbal îi lăsă singuri şi închise, încetişor, uşa în urma lui.

Bunicile stăteau în dreptul fântânii, atente la ceea ce se petrecea. Fagri Sadat, soţia lui Aga Djan, îl văzuse pe Galgal de la etajul al doilea, unde stătea la geam. Zinat Ganum, soţia lui Alsaberi, se ruga în camera ei pentru ca fiica ei să aibă parte de o căsătorie norocoasă. Nu putea face nimic mai mult, întrucât nimeni nu-i cerea vreodată părerea. Niciodată nu conta ceea ce ea spunea. Fagri Sadat era cea care lua hotărârile în familie.

Fetele lui Aga Djan se ascunseseră în spatele perdelelor pentru a-l admira pe Galgal atunci când acesta urma să iasă din salon.

Întâlnirea dintre Galgal şi viitoarea mireasă nu a durat decât o jumătate de oră, după care uşa salonului s-a deschis, iar Sediq a ieşit. Le-a privit pe bătrâne cu un aer fericit şi a urcat la etaj.

Shabbal îl prezentă pe Galgal întregii familii, pornind dinspre curtea interioară.

– Iată-le pe bunicile familiei.

Fagri Sadat coborî.

– Soţia lui Aga Djan, regina casei, spuse Shabbal râzând.

Galgal o salută fără a se uita la ea. Fetele făcură, pe rând, cunoştinţă cu Galgal. După ce le fu prezentat tuturor, Shabbal îl duse la bazar, pentru ca Aga Djan să poată discuta cu el mai pe larg.

Câteva zile după aceasta, imamul Galgal veni la Aga Djan, împreună cu tatăl său; Alsaberi era şi el prezent. Întâlnirea lor fu însă complet diferită de toate întâlnirile premergătoare căsătoriilor: nu au discutat deloc despre aur sau argint. Mireasa urma să-i dăruiască viitorului soţ un exemplar cu copertele aurite din Coran şi să părăsească familia părintească numai cu un văl alb şi un volum de poezii scrise de Hafiz, poetul din Evul Mediu. Dar toată lumea ştia că nici o fată de familie bună nu părăsea casa fără zestre. Cu siguranţă, familia urma să-i dea tot ceea ce îi trebuia. Discutară în continuare despre moschee, cărţi, bibliotecă, pivniţele vechi, despre muezinul cel orb şi, firește, despre bătrânul cedru al familiei, încheind prin a fixa data cununiei.

– *Mobarak ensha Allah*[1] spuseră bărbaţii, apoi îşi dădură mâna.

După ce discuţia se sfârşi, Sediq intră aducând un platou de argint, pe care se aflau cinci ceşti de ceai, de asemenea din argint. Nunta urma să aibă loc în ziua de naştere a Sfintei Fatima. Este una din cele mai frumoase zile ale anului, cu vreme călduţă, răcorită de vântul proaspăt, ce bate dinspre munte. Este o atmosferă care îmbie pe oricine să-şi ia mireasa în braţe şi să se lungească alături de ea sub un cort uşor, de vară. În această perioadă a anului, aproape toată lumea doarme pe acoperiş. Pot fi văzute numeroase corturi transparente pentru noapte. Sunt corturile unde dorm tinerii căsătoriţi.

Nunta trebuia să fie demnă de casa în care urmau a fi invitate familiile cele mai însemnate din bazar. Aceasta pentru că nu se mărita o fată oarecare, ci fiica imamului Alsaberi. De asemenea, ginerele nu era un profesor, ori un funcţionar de rând. Nu era nici un negustor oarecare, ci un imam care purta turban închis la culoare şi venea din Qom.

---

[1] Dumnezeu să vă binecuvânteze fericirea.

ARUSI

Sosi şi *Arusi*, ziua nunţii.

Zinat Ganum o chemă pe fiica ei la ea în cameră, închise uşa, şi, strângând-o la piept, o întrebă:

– Eşti fericită că te măriţi cu Galagal?

– Nu ştiu...

– Trebuie să fii fericită. Din spusele tatălui tău, este un bărbat inteligent şi tare ambiţios.

– Tocmai de aceea îmi este frică.

– Şi mie mi-a fost teamă când m-am măritat cu taică-tău, toate fetele tremură la gândul că trebuie să plece deodată cu un necunoscut, dar când veţi fi numai voi doi, teama va dispărea. La urma urmei, toate fetele trebuie să se mărite şi să lase în urmă casa părintească.

Zinat Ganum încerca să-şi liniştească fata cu vorbe încurajatoare, dar în adâncul sufletului, ea însăşi simţea o umbră de îndoială. Nu ştia de ce. Brusc, prinseră viaţă toate amintirile neplăcute. Dar nu lăsă să se vadă nimic.

– Încă nu-mi vine să cred, îi spuse ea fiicei sale.

– Ce nu-ţi vine să crezi?

– Că ai crescut, că o să te măriţi şi că vei pleca în curând.

– De ce eşti atât de tristă? (Ochii lui Zinat erau plini de lacrimi.)

– Sper să fii fericită, spuse ea sărutându-şi fiica.

Încă de când o născuse, Zinat trăia cu spaima că îşi va pierde fata. Îi era teamă să nu cumva să o găsească lipsită de viaţă, în pat, în grădină, ori lângă fântână.

Perioada în care Sediq era copil a fost una neagră pentru viaţa ei. În acea vreme, frica făcea parte din viaţa ei. Noaptea, nu îndrăznea să meargă la culcare, de teamă să nu aibă iar vreun coşmar.

Zinat Ganum şi imamul Alsaberi fuseseră veri; nu avea decât şaisprezece ani când se căsătorise cu el. A avut-o întâi pe Ozra, care era cu cinci ani mai mare decât Sediq şi care se căsătorise la optsprezece ani, cu cineva din familia lui Zinat. Acum avea trei copii şi trăia cu bărbatul ei la Kashan.

Apoi, Zinat l-a adus pe lume pe Abbas. Încă de la naştere, băieţelul a fost considerat speranţa familiei şi succesorul lui Alsaberi la moschee. Dar, într-o zi caldă, de vară, a avut loc un accident înfiorător când era numai ea acasă cu copilul.

Băieţelul tocmai începuse să meargă şi alerga împleticindu-se după mâţele din casă. La un moment dat, Zinat a urcat la ea în cameră şi a uitat complet de copil. Dându-şi seama că era prea linişte, după ceva timp, s-a uitat pe fereastră, dar nu l-a văzut nicăieri pe Abbas. A luat-o la goană pe scări şi a văzut pisicile cum stăteau aşezate lângă fântână.

La suprafaţa apei plutea trupuşorul băieţelului ei. Urlând, a încercat să-şi scoată fiul din apă.

Auzindu-i strigătele, câţiva bărbaţi apăruţi pe acoperişul moscheii îi săriră în ajutor. Încercară să-l apuce pe copil de mijloc, dar zadarnic. Zinat urla. Îl apucară de picioare şi îl scuturară, dar totul era în zadar. Zinat urla. Au aprins un foc şi l-au ţinut pe copil deasupra flăcărilor calde. Era însă prea târziu. Zinat urla. Bărbaţii au pus copilul pe pământ şi l-au învelit cu vălul mamei lui. Abbas, speranţa întregii familii, murise.

Nimeni, niciodată, nu i-a reproşat lui Zinat cele întâmplate în acea zi. Dar, plină de spaimă, ea s-a retras în camera ei.

Aga Djan a mers la ea şi i-a zis:

– Zinat, în faţa voinţei lui Dumnezeu nu pot decât să mă plec. Tu trebuie să faci la fel.

Nimeni nu a mai vorbit vreodată, în casă, despre Abbas. Luni de zile, ea a plâns în tăcere, dar nimeni nu a spus nimic. Zinat a interpretat această tăcere ca pe o pedeapsă, o pedeapsă aspră.

Un an mai târziu a rămas însărcinată cu Sediq. Abia atunci şi-a părăsit camera şi a mers în bucătărie să le ajute pe bunici. Dar viaţa ei şi-a reluat cursul firesc abia la doi ani după aceea, când l-a născut pe Ahmad.

Fie din cauza accidentului, fie din alt motiv, Zinat nu şi-a mai putut relua niciodată locul pe care-l avusese în familie. Trăia în umbra lui Fagri Sadat şi se simţea o femeie inferioară.

Dacă o astfel de nenorocire i s-ar fi întâmplat lui Fagri Sadat, Aga Djan ar fi ştiut să-i fie alături pentru a-i alina durerea.

Dar Alsaberi era un bărbat slab: în toţi acei ani de suferinţă nici nu i-a reproşat nimic lui Zinat, dar nici nu a fost capabil să o susţină. Niciodată nu a luat-o în braţe, niciodată nu a copleşit-o cu şoapte dulci. Şi, atunci când un soţ îşi neglijează soţia, cei din jur nu întârzie să o neglijeze, la rândul lor. Dacă o femeie este ignorată de soţul ei, atunci cu siguranţă toată lumea o

va ignora. Dovada: fiica ei urma să se mărite şi nimeni, dar nimeni, nu îi ceruse şi ei consimţământul.

„Nu-i mare lucru, îşi spuse Zinat privindu-se în oglindă şi ştergându-şi lacrimile, o să vină şi vremea mea."

În acea zi, toată lumea se agita în toată casa. În curte fusese întinsă o perdea foarte lungă, care, de obicei, la geamie, îi separa pe bărbaţi de femei.

Covoare luxoase fuseseră puse pe jos, iar zidurile casei fuseseră acoperite, de către oamenii geamiei, cu carpete pe care se puteau citi texte din Coran.

De ramurile copacilor fuseseră agăţate bucăţi de satin verde, pe care fuseseră imprimate versuri ale marilor poeţi. În plus, tocmai de la Qom, venise cel mai cunoscut cantor pentru a cânta textele sfinte. Acesta avea un stil propriu, uşor cadenţat, de a recita versurile din Coran, care îl făcea de neuitat pentru ascultători.

Aga Djan îşi puse costumul cel nou şi fusese la frizer. Îi plăcea să poarte haine noi şi curate şi, graţie lui Fagri Sadat, era unul dintre rarii negustori din bazar care se îngrijea şi de aspectul său fizic. La bazar, servitorul său avea grijă ca pantofii lui să fie mereu lustruiţi, iar bunicile îi călcau cămăşile. Fagri Sadat îl tachina deseori: „Eşti bărbatul cel mai frumos din oraş. Dacă te razi şi-ţi pui pălăria, oricine poate spune că ştii Coranul pe dinafară!"

Imamul se afla încă în bibliotecă. În curând, când toţi vor fi sosit, se va duce să-i salute, apoi se va întoarce la cărţile lui.

Sărbătoarea începuse. Invitaţii, familiile cele mai alese din oraş, veneau grupuri-grupuri. Bărbaţii se îndreptau spre partea din dreapta a curţii, unde se afla cedrul cel bătrân, şi se aşezau în fotolii, lângă fântână. Femeile mergeau puţin mai încolo, dispăreau în spatele perdelei celei lungi şi mergeau să se aşeze în jurul straturilor de flori, parfumate şi ordonate, întreţinute cu grijă de Am Ramazan, grădinarul casei. Contrar obiceiului, nimeni nu venise cu copiii. De obicei, copiii erau primii oaspeţi, dar nu şi la acest eveniment extraordinar. Musafirilor li s-au oferit cele mai delicioase dulciuri ale cofetarului şi ceai. Atât bărbaţii cât şi femeile miroseau a parfum de trandafiri.

Toată lumea, şi cu deosebire femeile, era curioasă să-l vadă pe Galgal.

În faţa casei, se opri o maşină şi din ea ieşi primarul. Aga Djan îi ură bun venit. Toţi bărbaţii se ridicară când acesta luă loc lângă fântână.

În faţa porţii se opri o a doua maşină şi toată lumea ştiu că, înăuntru, se afla ginerele. Aga Djan îl întâmpină pe Galgal şi-l însoţi până în faţa primarului.

Acesta se ridică pentru a-l felicita pe Galgal, dar tânărul imam se făcu a nu-l vedea. După părerea lui, primarul era unul din trepăduşii şahului şi nu avea intenţia să se aşeze lângă el şi, cu atât mai puţin, să dea mâna cu el. Primarul se aşeză la loc şi totul fu trecut sub tăcere, deoarece Aga Djan, care vorbea cu cineva, nu văzuse nimic.

Către ora trei, funcţionarul de la Starea Civilă sosi însoţit de cei doi asistenţi bărboşi ai săi. Fiecare ţinea la subsuoară câte un registru gros şi amândoi merseră să se aşeze la masa unde trebuia semnat certificatul de căsătorie.

Fără să mai aştepte, deschiseră cele două catastife şi, în mod oficial, ceremonia începu. În acel moment, în colţul celălalt al perdelei, unde erau femeile, se auzi gălăgie: „Salam baar Fatime, Salam baar Fatime!"[1] strigau toate în cor.

Toţi cei prezenţi înţeleseră că sosise mireasa şi că se aşezase în fotoliul ei, la masa pe care funcţionarii de la Starea Civilă se pregăteau să scrie.

Mireasa era mai frumoasă ca niciodată. Înveşmântată într-o rochie albă ca laptele, purta un văl de un verde luminos cu floricele roz. Genele îi păreau mai lungi datorită rimelului, iar sprâncenele pensate erau arcuite. Părea a fi mai degrabă o femeie decât o fecioară.

Ofiţerul Stării Civile ceru certificatul de naştere al miresei. Aga Djan scoase câteva foi de hârtie din buzunarul interior al vestei şi i le întinse. Bărbatul copie cu grijă în registrul său toate datele, apoi ceru actul de naştere al ginerelui. Galgal caută prin buzunar, dar negăsind nimic, şopti ceva la urechea tatălui său. Acesta căută în servietă. Toţi cei de faţă se uitau la el şi aşteptau hârtiile, dar el nu le avea.

– Le-am uitat, spuse Galgal.

În spatele perdelelor, femeile au avut o reacţie promptă.

Era o afirmaţie anormală.

Slujbaşul de la Starea Civilă se gândi un moment, apoi spuse:

– Poate aveţi asupra dumneavoastră un alt document care să vă permită să vă legitimaţi?

Galgal scotoci din nou prin buzunar şi şopti iar ceva la urechea părintelui său. Nu, nu avea nici un act de identitate.

Din ambele părţi ale perdelei se auziră murmure. Aga Djan se uită la primar şi citi bănuiala în privirile lui. Se uită şi la câţiva din cei prezenţi, oameni însemnaţi din bazar, şi nu, nimeni nu putea accepta absenţa actelor. Cum era posibil ca Galgal să

[1] Slavă Fatimei!

vrea să se însoare şi să uite să aducă hârtiile necesare? Toţi aşteptau să vadă reacţia lui Aga Djan. Acesta din urmă se temea ca nu cumva Galgal să o fi făcut intenţionat. Poate că nu dorea o căsătorie oficială, poate că intenţia lui era numai de a obliga familia să-i dea fata. La ţară exista acest obicei, imamul satului citea versetele de căsătorie, mireasa spunea da, la fel şi ginerele şi, în felul acesta, bărbatul avea drumul deschis către patul femeii. În acest gen de căsătorie, bărbatul era liber, după aceea, să-şi ia oricâte neveste. Însă, la oraş, nu se mai obişnuia de mult timp aşa ceva şi, cu atât mai puţin, într-o familie cu greutate ca aceea a lui Aga Djan.

– Poate că ai lăsat actele la tatăl tău, îi spuse Aga Djan lui Galgal.

– Nu, nu cred, sunt la Qom.

Aga Djan se duse să discute cu primarul.

– Aveţi dreptate, spuse primarul, nu trebuie s-o facem.

Apoi Aga Djan merse la Alsaberi care tocmai ieşise din bibliotecă şi stătea lângă cedru, alături de portarul geamiei.

– Ceremonia nu poate avea loc acum, spuse Aga Djan, trebuie să meargă după acte.

– Aceasta înseamnă că trebuie să meargă la Qom şi că nu se va întoarce înainte de miezul nopţii. Poate că ar fi preferabil să citim mai repede versetele de căsătorie. Apoi, se poate duce liniştit la Qom, după acte.

– Nu, deoarece o dată versetul citit, ceremonia este încheiată. În acel moment, fata noastră va fi a lui şi nu vom mai putea face nimic. Dacă o ia cu el, rămânem cu mâinile goale. Ştii mai bine decât mine.

– Ai dreptate. Să meargă după acte, răspunse Alsaberi, şi se întoarse în bibliotecă.

Aga Djan se duse la ofiţerul Stării Civile şi îi spuse:

– Fără acte nu se face nici o căsătorie!

Toată lumea începu a vorbi în acelaşi timp.

Aga Djan se întoarse către Galgal şi îi spuse calm:

– Aştept. Noi aşteptăm. Puteţi merge liniştit la Qom să vă căutaţi documentele.

Galgal nu se aşteptase la această reacţie.

– Dar este imposibil. Trenul de Qom a plecat şi nu am încredere în autobuze.

– Mă ocup eu de călătoria dumneavoastră, spuse Aga Djan.

Se duse iar la primar şi îi zise câteva cuvinte.

Acesta dădu din cap de câteva ori, semn că era de acord.

– S-a rezolvat, spuse Aga Djan, o să vină un jeep să vă ia, iar primarul din sat vă va însoți. Am răbdare, dar trebuie să vă grăbiți.

Galgal nu mai putea scoate o vorbă. Se ridică și merse furios la ușă, să aștepte jeepul. Preț de o clipă, lui Aga Djan i se păru că vede un licăr de răutate în ochii săi, ca și cum, brusc, masca i-ar fi căzut și adevăratul său chip ar fi ieșit la iveală.

Nu stătea în obicei ca musafirii să rămână la cină. Dar Aga Djan se adresă celor prezenți, spunându-le:

– Îmi cer scuze. Astfel de situații se pot ivi oricând. Nu pot decât să vă invit din toată inima la cină.

Și, fără să mai stea pe gânduri, îl trimise pe Shabbal la restaurantul aflat peste drum de geamie pentru a aranja cu masa.

Fagri Sadat îl chemă pe Aga Djan la ea în cameră, întrucât dorea să discute cu el.

– Nu crezi că ai fost prea sever?

– Poate că nu ar trebui să spun acest lucru, dar nu-mi inspiră încredere.

– Deja?

– Nu este un imam ca toți ceilalți, este un tip incisiv și nici nu mă așteptam din partea-i să vină fără acte. Coace un plan în minte, dar nu știu despre ce-i vorba.

– Întotdeauna voi, bărbații, vorbiți despre planuri, dar ce planuri?

– Acum problema este rezolvată, iar el este în drum spre Qom. Va trebui să așteptăm.

– De fiecare dată același lucru: bărbații iau deciziile, iar femeile se aleg cu așteptarea.

– Nu-i adevărat. Și nu o să dau o fată din familia noastră ca și cum ar fi nimic. Nici nu mă așteptam să înțelegi.

– Te înțeleg, numai că nu știu ce să le spun femeilor! spuse ea, fără a-l privi.

– Ba știi foarte bine ce trebuie să le spui femeilor. Primește-le, luați cina împreună, fii zâmbitoare, arată că acest eveniment este lipsit de însemnătate și păstrează-ți calmul.

La ora unsprezece, Galgal nu dăduse încă nici un semn de viață. Oaspeții terminaseră cina. Pentru a nu știu câta oară, servitorii aduseră ceai. Narghilele treceau dintr-o mână în alta. Primarul, care plecase timp de câteva ore, revenise după cină, bărbații de la bazar merseseră să se plimbe de-a lungul râului. Toți îi spuneau lui Aga Djan că-l înțeleg; și ei ar fi procedat la fel ca el.

Shabbal, pe acoperișul moscheii, stătea la pândă.

Când, în cele din urmă, zări maşina, îi dădu semnalul lui Aga Djan.

Puţin mai târziu, jeepul se opri în faţa porţii.

Galgal ieşi din el, merse direct la ofiţerul Stării Civile şi, demonstrativ, îi puse actele în faţă.

Cineva strigă: „Sa lawat baar Mahomet..."[1].

Toţi, în cor, strigară de asemenea: „Sa lawat baar Mahomet!"

Aga Djan zâmbi. Bărbaţii de la bazar se întoarseră din plimbare. Cantorul intonă cu vocea lui puternică:

„Graţie soarelui şi luminii lui în zori!

Graţie lunii când ea îl urmează!

Graţie zilei ce el luminează!

Graţie nopţii când umbrele-i dansează!

Graţie cerului şi-al lui Creator!

Graţie pământului şi sufletului şi celui ce le-a dat viaţă lor!"

[1] Slavă profetului Mahomet!

MAHIHA[1]

Galgal plecase cu soţia lui la Qom şi nimeni nu le cunoştea adresa. Familia nu se aşteptase la un astfel de comportament din partea lui, dar nimeni nu comentă evenimentul.

– N-are importanţă, spuse Aga Djan, oricum uşa casei noastre le va fi mereu deschisă.

Galgal terminase cu bine studiile de imam, dar încă nu-i fusese repartizată nici o moschee. Un imam titular într-o geamie putea trăi independent; în caz contrar, depindea de subvenţia destul de mică acordată de ayatollahul său.

Aga Djan l-ar fi susţinut financiar, din toată inima, dar Galgal refuza orice ajutor. Totuşi Aga Djan îl ajuta intervenind mereu prin diverse cunoştinţe şi descoperea, de fiecare dată, câte o moschee unde Galgal putea suplini.

Sediq venea din când în când pe acasă, dar Galgal îi interzisese să le spună adresa. Adesea, se plângea mamei sale de noua ei casă: că era neîncăpătoare, că atmosfera de acolo era puţin cam rece, că, în sfârşit, nu reuşise să intre în relaţie cu nici un vecin.

– La Qom, viaţa este complet alta, îi spunea mamei, fiecare trăieşte închis în casa sa, cu familia sa, cu uşile închise şi perdelele mereu trase.

– Ce vrei, este ceva normal când te măriţi, mai ales când locuieşti într-un oraş străin şi, cu atât mai mult, într-un oraş sfânt care are importanţa oraşului Qom. În plus, Galgal este încă tânăr, abia şi-a încheiat studiile şi nici măcar nu are geamia lui.

– Pricep, numai că Galgal este complet diferit de toţi ceilalţi bărbaţi pe care-i cunosc, diferit de tata, de Aga Djan, chiar şi de unchiul Nosrat. Nu ştiu cum să mă apropii de el. Este atât de greu să porţi o conversaţie adevărată cu el. Sunt zile când liniştea pune stăpânire pe casă, imediat ce el intră pe uşă, iar acest lucru îmi dă fiori; el nu spune nimic, eu nu ştiu ce să spun.

– Nu trebuie să compari viaţa noastră de aici cu viaţa din noul tău cămin. Casa noastră este veche şi i-au trebuit secole ca să-şi găsească ritmul. Casa ta este casa unui imam tânăr, care nu are un trecut în spate. Tu ai rolul de a-i construi istoria, de a

[1] *Mahiha* – peşti.

aduce căldura, de a stabili relaţii cu vecinii şi, mai ales, trebuie să-i arăţi interes şi dragoste soţului tău.

– Mamă, este uşor de spus. Da, pot să-i dăruiesc dragoste, însă întrebarea este dacă el doreşte această iubire.

– De ce nu şi-ar dori-o?

– Nu ştiu.

Când venea acasă, Sediq era mereu înconjurată de tandreţe. Toţi îi cumpărau haine şi pantofi, îi strecurau bani în buzunar şi o trimiteau la Qom cu bagajele încărcate.

Atunci când Galgal era chemat să suplinească într-un alt oraş, el o trimitea pe Sediq la părinţi şi, la întoarcere, trecea s-o ia acasă. Câteodată plecau imediat, în aceeaşi zi, dar se întâmpla să rămână şi timp de o săptămână. Atunci, cei doi tineri dormeau în camera cupolei.

Acea cameră avea un balcon mic, închis cu o balustradă cu drugi de lemn printre care se putea admira umbra cupolei proiectată pe zidul din faţă. De sub acel zid ieşiseră, odinioară, furnicile grămadă.

Cu o sută de ani înainte, când fusese ridicată casa, arhitectul concepuse această odaie special pentru imamul moscheii. Până la asfinţit, se vedea de aici jocul încântător de umbre al soarelui. La început, proiecta umbra cupolei, apoi se adăugau siluetele minaretelor iar, ceva mai târziu, umbra cupolei dispărea, nemairămânând decât acelea ale minaretelor. Din când în când, în lumina multicoloră a serii, apărea umbra vreunui porumbel, a bătrânei ciori sau a mâţelor.

Spre seară, pisicile din geamie veneau să se aşeze pe balcon şi pândeau liliecii care făceau o larmă asurzitoare deasupra fântânii.

Când era vreme bună, se putea întinde un covor în balcon şi cine stătea întins acolo pe câteva pernuţe putea foarte bine citi ori bea un ceai. Locatarul din camera cupolei se putea bucura de toată libertatea. Este de înţeles, deci, că pentru Galgal, acesta era locul ideal când înnoptau în casă. Rămânea închis în odaie toată ziua, bunicile îi aducea mâncarea şi, în rest, nimeni nu-l deranja.

Dacă exista cineva cu care Galgal să se înţeleagă, acesta era Shabbal. De altfel, era şi singurul pe care-l mai invita să ia masa cu el. Shabbal îl găsise interesant încă de la început. El se întâlnise cu o groază de imami, dar Galgal i se părea special în comparaţie cu ceilalţi. Avea idei noi şi subiectele abordate de el erau mereu interesante. Lui Shabbal îi plăcea să-l asculte şi să discute cu el.

Galgal era la curent cu tot ce se întâmpla. Auzindu-l vorbind despre America, s-ar fi zis că ştia această ţară ca pe buzunarele sale: îi explica felul în care americanii puseseră stăpânire

pe țara lor și, cum, din culise, îi dirijau pe cei aflați la putere. Îi povestea cum se insinuaseră aceștia în țara lor:

– Uite-așa s-au petrecut lucrurile: America era pe cale de a deveni o superputere și dorea să instaleze la noi în țară o bază militară împotriva Uniunii Sovietice. Dar Mossadegh, prim-ministrul ales, era un individ liberal, un președinte naționalist și, ca urmare, a refuzat să cedeze spațiul acesta americanilor. Americanii nu mai puteau aștepta multă vreme, temându-se ca nu cumva Uniunea Sovietică să-l cheme pe Mossadegh la Moscova pentru a-i da motive să-și întărească poziția antiamericană. Acesta a fost motivul pentru care CIA a pus la cale o lovitură de stat, cu aprobarea șahului. S-a uneltit un atentat împotriva lui Mossadegh. Dar Uniunea Sovietică a aflat imediat și l-a pus în gardă pe acesta. Acesta i-a trimis la închisoare pe membrii grupului de ofițeri pro-americani care pregăteau lovitura de stat și trupele conduse de el au ocupat palatul șahului. În ultimă instanță, agenții CIA au reușit să-l ajute pe șah să fugă de la palat într-un elicopter. Apoi, acesta a luat calea Americii, într-un avion de vânătoare.

– Foarte interesant. Nu știam nimic despre toate aceste evenimente, spuse Shabbal.

– Astfel de lucruri nu apar în manualele școlare. Ceea ce voi trebuie să învățați este o versiune falsificată a istoriei.

– Ce s-a petrecut după aceea?

– America avea nevoie de Iran pentru a deveni o super-putere mondială. Iranul, se știe, ocupă o poziție strategică în Orientul Mijlociu, având ceva mai mult de două mii de kilometri de frontieră comună cu Uniunea Sovietică. Așadar, a fost pusă la cale o a doua lovitură de stat. CIA a intrat în contact cu generali ai armatei iraniene. Două zile după aceea, când lumea întreagă gândea că totul se sfârșise, Mossadegh a fost arestat. În toate intersecțiile din Teheran au fost instalate tancuri americane, iar parlamentul a fost ocupat. Au făcut în așa fel încât, în stradă, au ieșit apoi sute de bandiți, criminali și prostituate, purtând pancarte cu portretul șahului. Ziua următoare, șahul, însoțit de un grup de agenți CIA, s-a întors la palat. Șahul nu este decât o marionetă și trebuie să plece, iar americanii să se ducă și ei cu el.

Lui Shabbal i se făcu pielea de găină din cauza discursului dur, patetic, al lui Galgal.

Ultima oară când au luat masa împreună pe balcon, Galgal îi vorbise despre rezistența puternică a ayatollahilor împotriva regimului și despre insurecția istorică a ayatollahului Khomeini pe care toate acțiunile șahului și ale americanilor l-au determinat să pună mâna pe arme. În acea zi, numeroși imami tineri au fost uciși, și, într-un număr încă și mai mare, au fost arestați. Khomeini a fost constrâns să fugă în exil.

Shabbal auzise de multe ori rostindu-se numele lui Khomeini, la ei în casă, dar nu ştia mare lucru despre el. Când se petrecuseră toate aceste evenimente, el avea şapte sau opt ani. Galgal îi promise că îi va aduce cu prima ocazie când se vor întâlni o carte clandestină în care era prezentată amănunţit istoria ultimei revolte a ayatollahilor.

În acea seară, Galgal îi prezentă un punct de vedere absolut inedit asupra unei situaţii pe care Shabbal nu o abordase niciodată astfel.

– Nimeni nu se mai teme de închisoare; pentru tinerii activişti, cu deosebire, aceasta a devenit un soi de universitate.

Ideea era halucinantă. Până în acel moment, Shabbal crezuse că închisoarea era un loc în care erau închişi criminalii.

– Există o mare diferenţă între deţinuţii politici şi cei de drept comun, spuse Galgal; este vorba despre oameni care luptă împotriva regimului, care consideră ruşinoasă prezenţa CIA la noi în ţară. Sunt oamenii cei mai inteligenţi, cei care vor să păstreze în mâinile lor destinele ţării. Sunt cei care vor să schimbe din temelii sistemul politic. Acesta este motivul pentru care regimul i-a arestat şi i-a izolat în celule. Dar deţinuţii comunică între ei. Sunt încarceraţi zece, douăzeci câteodată, în aceeaşi încăpere. Găsim în închisoare tot felul de oameni: studenţi, artişti, oameni politici, lideri, profesori şi chiar şi persoane care propovăduiesc ideile noi. Pornesc o dezbatere, discută între ei şi, astfel, celula închisorii se transformă într-o universitate unde poţi învăţa o grămadă de lucruri. Îţi poţi imagina ce se întâmplă când se întâlnesc, brusc, atâtea creiere inteligente în aceeaşi încăpere? Îşi împărtăşesc experienţa personală, se ascultă reciproc şi, prin forţa lucrurilor, colaborează. Există persoane care au intrat în închisoare blajine ca nişte mieluşei şi ies de acolo asemenea leilor. Am multe cunoştinţe printre deţinuţi: prieteni, imami tineri, membri ai mişcărilor clandestine de stânga sau de dreapta. Presupun că ai auzit deja vorbindu-se despre ei...

– Nu.

– Ce faci tu aici?

– Ce vrei să spui?

– Vreau să spun, ce faci în această casă, în acest oraş?

– Nimic deosebit. Mă duc la şcoală şi la geamie.

Galgal clătină din cap, spunând:

– Bănuiam eu! Cu siguranţă, oraşul acesta nu va ieşi la liman. Este un oraş slab. În toată ţara, revolta împotriva şahului prinde teren, numai Senedjan se leagănă în somnu-i dulce. De altfel, ce se poate aştepta de la o comunitate în care imamul moscheii principale este atât de slab? Nimic! Tot ce face este să le

pună pe bunicuţe să-i spele ouţele! Mare păcat pentru moscheea aceasta atât de veche şi de frumoasă, cu un aşa trecut! Moscheea are o istorie extraordinară şi ar cam veni vremea să aibă parte şi de un predicator mai entuziast. Pricepi ce vreau să spun?

Shabbal îi sorbea vorbele lui Galgal. Îl găsea măreţ, în aceeaşi măsură în care îşi vedea nimicnicia, voia să-i pună o sumedenie de întrebări, dar nu îndrăznea, de teamă să nu spună prostii.

În acea seară, tăcu aproape tot timpul, dar când veni vremea să se retragă în camera lui, spuse brusc:

– Vreau să vă arăt ceva.

– Ce?

– Povestirile mele. Eu scriu, spuse el, ezitând.

– Foarte interesant! Arată-mi-le! Le ai la tine? Citeşte-mi câte ceva.

– Nu ştiu dacă au vreo valoare.

– Nu pot să mă pronunţ asupra acestui lucru dar, în sine, faptul că scrii este bun. Du-te şi adu-ţi lucrările!

Shabbal dispăru şi se întoarse imediat cu trei caiete pe care i le întinse, plin de modestie, lui Galgal.

– Văd că ai scris mult, spuse Galgal uimit, răsfoindu-le. Mi-am dat seama că eşti un băiat inteligent de când te-am văzut prima oară. Alege o povestire şi citeşte-mi-o.

– Nu le-am arătat niciodată nimănui, spuse Shabbal căutând ceea ce urma să citească. Găsind pagina, adăugă:

– Nu îndrăznesc, dar voi face tot ce îmi stă în putinţă.

Şi începu să citească:

Dis-de-dimineaţă, îndreptându-mă spre fântână să-mi spăl mâinile înainte de rugăciune, am văzut că, pentru prima dată, lumina nu era aprinsă în odaia tatălui meu. De obicei, se trezea înaintea mea şi îl găseam mereu la fântână, dar în acea zi totul era altfel.

Peştii, care obişnuiau să se zbenguie în cerc în apă atunci când mă apropiam, zăceau acum nemişcaţi, cu cozile întoarse spre mine. La suprafaţa apei pluteau solzi coloraţi. Şi, pe una din pietrele de la fântână, era o pată de sânge. Mi-am dat seama imediat că ceva se întâmplase, m-am repezit spre camera tatălui meu, am împins uşa şi am aprins lumina...

– Foarte bine, nu este nevoie să mai continui, o voi face eu însumi. Eşti talentat, lasă aici caietele, o să le citesc, spuse Galgal ridicându-se.

Se duse în curte, către fântână şi văzu peştii dormind în apă, la lumina felinarului. În bibliotecă, lumina era aprinsă. Pe perdea, era desenată umbra imamului. Deschise uşurel uşa de la intrare şi ieşi să se plimbe afară, către râu.

ABA

Era ora cinci după-amiaza: întunericul învăluia încet curtea acoperită de zăpadă şi măturată de un vânt pătrunzător. Ca de obicei, bunicile îi aduseră prosoapele şi hainele curate lui Alsaberi în sala de baie, pentru a-l spăla înainte de rugăciune. Deşi aprinseseră soba încă de la primele ore ale dimineţii, în baie era încă frig.

– Nu se poate s-o ţină tot aşa, protestă Golbanou, este iresponsabil, trebuie să meargă la *hammam*, altfel o să se îmbolnăvească.

Era o noapte specială: se comemora asasinarea sfântului Ali.

Ali fusese al patrulea calif al Islamului. În acea noapte fatală se ruga, în picioare, într-o moschee şi în spatele lui se aflau sute de drept-credincioşi. Ebne Molgam venise să se aşeze în primul rând. Se rugase alături de Ali şi aşteptase până când acesta îşi sfârşise rugăciunea. Când acesta a încheiat, Ebne Molgam şi-a scos sabia din teacă şi, cu toată puterea, a abătut-o asupra lui Ali, despicându-i craniul. Ali a căzut. Din acel moment, lumea islamică s-a împărţit în două: de o parte şiiţii, de cealaltă parte suniţii.

Şiiţii l-au propus drept succesor pe Hassan, întâiul născut al lui Ali. Suniţii au propus pe altcineva. Timp de secole, şiiţii au ţinut piept suniţilor. Ali a fost ucis, dar a devenit astfel sfântul venerat de şiiţi. La paisprezece secole după asasinarea lui, aceştia încă îl plâng, la fel ca în ziua morţii sale.

Seara, geamia ticsită de oameni devenise neîncăpătoare. Alsaberi se pregătise bine şi voia să ţină o predică lungă despre Ali. Se gândise la ceva nou, dorea să pledeze pentru o reconciliere între şiiţi şi suniţi, pe care îi separau o mie patru sute de ani de ostilităţi.

– Să încetăm a ne mai urî între noi! Suntem fraţi! declamase el în faţa oglinzii. Vă întind mâna. Vă întind mâna cu prietenie şi întru unitatea Islamului.

Nu discutase cu Aga Djan despre predica pe care avea s-o ţină, voia să-i facă o surpriză. Ştia bine că, dacă ar fi făcut-o, Aga Djan i-ar fi spus: „N-are sens. La noi în oraş nu sunt suniţi."

Dar, fie că existau ori nu suniți în oraș, fie că aceștia îl auzeau sau nu, voia ca în acea seară să spună ceva nou, ceva ce nici un imam nu spusese niciodată înaintea lui.

Bunicile puseseră oalele mari cu apă caldă pe un foc moale și îl așteptau pe Alsaberi.

Imamul, cufundat în gândurile lui, controlă cu mâna temperatura apei, înainte de a intra, cu mii de precauții, în baie. Sprijinindu-se cu ambele mâini de marginile căzii, dispăru sub apă. Când ieși de acolo, strigă în gura mare: „Suniți, vă dau mâna! Suntem frați! Frați! Frig! Brr! Ce frig e!"

Una din bunici îi turnă apă caldă pe creștetul capului, în timp ce a doua începu să-l săpunească. În tot acest timp, Alaberi, clănțănind de frig, repeta predica: „Islamul este în pericol! Trebuie să uităm de vechile dispute! Trebuie să luptăm umăr la umăr împotriva dușmanului comun! Frig!"

Încă se întreba dacă nu trebuia să schimbe ultimele cuvinte ale predicii cu „împotriva *unui* dușman comun."

Era o frază ambiguă, deoarece nu se știa la ce făceau aluzie cuvintele: „un dușman comun." La șah? La americani? Dacă ar îndrăzni să o facă, ar fi predica cea mai îndrăzneață pe care ar fi spus-o în viața lui, dar încă ezita.

– Gata! spuse una dintre bunici.

Se ridică și păși cu dreptul pe prosopul întins pe pardoseală, dar, cum nu se mai sprijinea de cadă, alunecă și căzu pe jos, în timp ce piciorul stâng rămăsese încă în cadă.

– Mort! strigă el înspăimântat.

Cuprinse de spaimă, bunicile săriră să-l ajute ca să se ridice și încercară să-l bage la loc în cadă, deoarece, căzând pe pardoseală, era din nou murdar, înainte de rugăciune. Însă, în acea clipă, îngrozită de urletul ascuțit al lui Alsaberi, una din mâțele geamiei, care se pitise în spatele sobei, apăru brusc, plonjă în cadă, se atinse de piciorul gol al imamului, țâșni din apă și fugi afară. Piciorul gol și ud al imamului fusese atins de o pisică! Ideea era de nesuportat! Poate că, pe undeva, existau și șoareci. Gândul îi dădu fiori lui Alsaberi. Sala de baie fusese pângărită, apa fusese pângărită, la fel și prosoapele și bunicile și, toate acestea, exact în noaptea în care sfântul fusese asasinat! În noaptea în care avusese intenția să țină acel discurs extraordinar! Ce era de făcut? Unde se putea purifica înaintea rugăciunii ce avea să vină? Drept-credincioșii îl așteptau deja în fața geamiei.

– Allah! urlă el cu glas sugrumat și, gol pușcă, se năpusti afară, către fântână.

– Nu, nu face asta, urlă Golbanou, afară a nins, nu face asta!

Dintr-un salt, Alsaberi sări în bazin şi dispăru sub apă.

În lumina felinarului se văzură peştii ţâşnind din apă, în timp ce, de cealaltă parte a bazinului, cioara geamiei croncănea asurzitor. Bunicile se repeziră în beci, de unde se întoarseră cu noi prosoape curate.

– Acum s-a terminat! spuse Golebeh.

– Te rog, ieşi, continuă Golbanou.

Alsaberi ieşi din apă, dar plonjă la loc, din nou.

– Ieşi imediat!

Alasaberi reuşi să se ridice.

Îşi pierduse, probabil, echilibrul, dar se redresă la vreme şi apoi se îndreptă către bunici. Acestea îl înfăşurară în prosoape, iar Golbanou fugi către bibliotecă pentru a aţâţa focul în sobă. Golebeh dispăru în pivniţă ca să aducă alte prosoape.

Focul ardea în sobă, iar prosoapele de toaletă erau încălzite, dar unde era Alsaberi?

– Poate s-a dus la el în cameră.

– Alsaberi! strigă Golbanou.

– Allah, ai grijă de el! Unde s-o fi dus? Alsaberi!

În fântână, peştii zăceau nemişcaţi, îngrămădiţi unii în alţii. Cioara nu se mai oprea din croncănit, pisicile de pe lângă moschee veniseră să se aşeze pe marginea terasei, iar bunicile merseră într-un suflet să se uite la fântână. Alsaberi zăcea întins în zăpadă, iar lumina gălbuie îi lumina chipul. Avea ochii închişi. Zâmbetul îi îngheţase pe buze.

– Alsaberi! urlară bunicile.

Dar nu mai era nimeni în casă. Toţi plecaseră la geamie. Cele două femei se năpustiră pe scara ce ducea pe acoperişul moscheii. Dintr-un salt, mâţele dispărură. Ajunse în minaretul din stânga, unde avea muezinul obiceiul să stea, strigară din rărunchi:

– Alsaberi s-a dus!

Oamenii din moschee le auziră ţipetele. Muezinul ajunse pe acoperiş, urmat de câţiva bărbaţi din bazar. Coborâră iute pe scară şi merseră la fântână. În momentul în care portarul văzu trupul lui Alsaberi zăcând pe pământ, începu să strige: „Enna lellah!"[1]

Toţi cei de faţă înţeleseră că, într-adevăr, Alsaberi murise.

Bărbaţii îl duseră în bibliotecă şi bunicile se opriră din plâns, deoarece ştiau că, atunci când moartea îşi făcea simţită prezenţa, se cuvenea ca ele să se abţină. Ştiau ce aveau de făcut şi dispă-

[1] *Ennah lellah* – formulă pronunţată la moartea unei persoane, versiune prescurtată a incantaţiei *Enna Lelellah wa enna elleihe radjoun* (La sfârşit, cu toţii ne vom întoarce la El).

rură în spatele raftului de cărți de unde luară un cearșaf alb aflat într-un dulap vechi și i-l întinseră portarului. Era linţoliul pe care însuși imamul și-l cumpărase mai demult de la Mecca. Portarul îl despături și, îngânând o rugăciune, înveli mortul cu el.

Apoi veni Aga Djan.

– *Enna lellah!* spuseră bărbații în cor.

– *Enna lellah!* răspunse Aga Djan, cu afectare.

Îngenunche lângă trupul neînsuflețit, ridică prudent linţoliul și privi chipul lui Alsaberi; îl sărută pe frunte, apoi îl acoperi la loc.

În pragul ușii, apăru deodată chipul livid al lui Zinat. Plângând, se lăsă să cadă lângă trupul soțului ei, fără a-și da jos vălul.

Bunicile o ajutară se se ridice și o duseră de acolo.

În curte se auzeau voci. Erau oamenii de la geamie.

Aga Djan ieși din bibliotecă și merse în curte. Vestea se răspândise în oraș. Lângă bazinul fântânii, niște bărbați aduseseră un coșciug, pentru a depune mortul în el și a-l duce la moschee.

Șapte bărbați urcară pe acoperiș și, de acolo, strigară în cor: „Hajji allal salat!"

În felul acesta, toți cei care auziseră strigătul știură că imamul murise. Toți neguțătorii din oraș, cu excepția brutarilor și a farmaciștilor, își închiseră prăvăliile și porniră către geamie. Din senin, apăru un lung șir de mașini ale poliției și mașina primarului se opri în fața moscheii.

Moartea îi fusese binecuvântată, șușoteau oamenii între ei, dat fiind că Alsaberi trecuse în neființă în aceeași zi în care murise sfântul Ali.

La ora nouă seara, sicriul fu expus pe o estradă, lângă fântâna moscheii. Luaseră hotărârea să lase sicriul acolo până în ziua următoare pentru ca drept-credincioșii să-l poată vedea pentru ultima oară și pentru ca membrii familiei care locuiau departe să aibă timp să sosească.

Aga Djan se întoarse acasă. A doua zi, trebuia să găsească un imam pentru slujba de înmormântare. Ar fi putu apela la Ahmad, fiul lui Alsaberi și succesorul lui, cum se cuvenea s-o facă, dar acesta nu-și încheiase încă studiile. Celălalt imam care ar fi putut face acest lucru era Galgal, ginerele lui Alsaberi. Dar Aga Djan nu avea nici adresa lui, nici numărul de telefon și, mai ales, nu știa dacă va putea sosi la timp.

– Avem nevoie de el dimineață, la prima oră, îi spuse Aga Djan lui Shabbal.

– În plus, trebuie s-o găsim pe Sediq. Trebuie să afle că tatăl ei a murit.

– Voi face tot ce îmi stă în putinţă. Voi suna la Qom, la ayatollahul Almakki. Este o ocazie unică pentru Galgal să arate lumii partea bună a firii lui. Va fi prezent tot oraşul şi oamenii vor vrea să-l cunoască. O să dau telefon tuturor celor pe care îi ştiu în Qom.

A doua zi, dimineaţa, Aga Djan se duse la moschee pentru ultimele formalităţi. În curând, mii de drept-credincioşi urmau să apară şi din satele învecinate, aşa că avea nevoie de un imam eminent. Pentru mai multă siguranţă, trimise un mesaj imamului din Djirja, rugându-l să se pregătească pentru o slujbă. Era imamul care-l suplinea, de regulă, pe Alsaberi.

Aga Djan era pe cale să-i spună ceva portarului, când un taxi opri în faţa moscheii; recunoscu imediat turbanul negru al lui Galgal şi o văzu pe Sediq.

Galgal ieşi din maşină, se duse către Aga Djan şi îşi exprimă condoleanţele, plecându-şi, pentru o clipă, fruntea în faţa lui.

Aga Djan văzu în gestul lui o încercare de reconciliere şi acceptarea loialităţii sale faţă de moschee. Aceasta pentru că, de când Galgal se prezentase la ceremonia propriei sale nunţi fără acte de identitate, iar Aga Djan îl trimisese la Qon să le aducă, Galgal nu-i mai adresase niciodată vreun cuvânt lui Aga Djan.

Acum, îşi plecase uşor fruntea; Aga Djan observase gestul şi îi dădu răspunsul potrivit:

– Sunt mândru de tine şi doresc ca tu să fii imamul moscheii până în ziua când Ahamad îi va putea succede tatălui său. De acord?

– De acord, spuse Galgal.

Aga Djan îl sărută uşor pe turban şi, la rândul său, Galgal îi puse mâna pe umăr.

– Mergi către casă şi odihneşte-te puţin. În curând vor veni să te caute bărbaţii din bazar. Shabbal te va anunţa la momentul potrivit.

În casă era multă lume. Sosiseră numeroşi invitaţi. Bunicile nu mai pridideau. Tocmai se grăbeau înspre bucătărie, când îl văzură intrând pe Galgal.

Se duseră să aducă foc, mere roşii şi o oglindă pentru a-l întâmpina cum se cuvine pe noul imam.

La prânz, în faţa moscheii, pe stradă, au fost întinse covoare. Sicriul lui Alsaberi fu scos din moschee şi depus pe un covor de mătase. Mii de persoane îl aşteptau pe Galgal. Câţiva notabili ai bazarului îl însoţiră până în dreptul sicriului, în locul unde trebuia să stea în timpul slujbei.

Se auzi, de pe acoperişul moscheii, glasul muezinului cel orb, strigând: „Allaho Akbar!"

Toţi se aşezară în spatele lui Galgal.

Imamul Galgal desprinse un capăt al turbanului şi îl lăsă să-i atârne pe piept, în semn de doliu, apoi se întoarse cu faţa spre Mecca şi începu a psalmodia:

Tu, cel înveşmântat în hainele tale,
Ridică-te ca să te rogi noaptea
Rămâi rugându-te până la miezul nopţii
Sau ceva mai mult, sau mai puţin
Prin noapte, când ea îşi strânge voalurile
V-am trimis un apostol,
Precum lui Pharaon.
Oh, tu, ce sub linţoliu zaci acum,
Trezeşte-te şi predica ne-o spune!
Fie că-i luna sus, pe cer,
Ori ziua, aripile-şi desfăşoară.

Familia

Alsaberi a fost pomenit, aşa cum cerea tradiţia, timp de patruzeci de zile, după moartea sa. Toţi membrii familiei care locuiau în oraşele îndepărtate şi care nu avuseseră cum să asiste la înmormântare au venit şi au locuit împreună cu cei din casă, timp de o săptămână. O astfel de întâlnire era un lucru cu totul neobişnuit.

Mâncau împreună şi, apoi, până spre miezul nopţii, vorbeau, strânşi grupuri-grupuri, în diferite odăi.

Printre invitaţi se afla şi Kazem Khan, unchiul cel bătrân al lui Aga Djan: era un fel de Nestor al familiei şi toţi îl tratau cu respect şi dragoste.

Nu venea niciodată singur, ci era mereu însoţit de un grup de săteni. De asemenea, niciodată nu venea cu autobuzul ori cu taxiul. Pe vremuri, venea călare, însoţit de un grup de călăreţi. Mai târziu, îmbătrânind, venea tot însoţit, dar cu jeepul.

Kazem Khan ieşea mereu din jeepul său, în faţa geamiei, intra, se scutura de praful adunat pe haine în curtea interioară a moscheii, îşi spăla mâinile şi faţa. Apoi urca pe scară, până pe acoperiş. Ajuns sus, se oprea o clipă, îşi scotea pălăria şi le saluta pe berzele ce-şi făcuseră cuibul în vârful unuia dintre minarete; o saluta, de asemenea, şi pe cioara cea bătrână:

„Salam, cioară", spunea el. Îşi ridica pălăria, apoi cobora scara ce ducea către curtea interioară a casei.

Când bărbaţii îl vedeau pe acoperiş, se grăbeau să meargă la baza scării pentru a-l primi. Apoi, înconjurat de curtea sa, Kazem Khan mergea maiestuos către fumoarul unde era deja pregătită pentru el o cutie cu opiu, alături de un foc abia aprins.

Kazem Khan era preferatul femeilor şi al copiilor. Avea mereu în buzunar câte un poem pentru femei şi bancnote pentru copii. Trăia la munte şi, în sat, era cunoscut ca poet şi ca fiind un bărbat mai puţin obişnuit. Fusese căsătorit, dar soţia lui murise de tânără. De atunci trăia singur, dar nu ducea lipsă de femei care îl primeau pline de dragoste.

Din clipa când apărea, bunicile lăsau totul deoparte şi se pregăteau să-l răsfeţe. De obicei, simţeau dinainte că are să vină.

Prima lor grijă era aceea de a deschide uşile şi ferestrele fumoarului pentru a se aerisi.

Pregăteau ceainicul şi paharul lui de ceai, astfel încât să-i poată aduce imediat ceai proaspăt. Când el intra, ele aşezau în cenuşa caldă pipa lui de opiu. Apoi, tăiau bucăţele rulourile de opiu şi le aşezau pe o farfurioară, după care aşezau farfurioara lângă soba în care jarul incandescent, din crengi tinere de cireş, răspândea o flacără albăstruie.

Atunci când Kazem Khan venea în vizită, bunicile îşi puneau hainele cele bune şi se parfumau. Toţi ştiau că făceau acest lucru special pentru el şi că el li se adresa cu titlul onorific persan „Ganum" (care înseamnă „doamnă")

Atunci când el le zicea „ganum", cele două bunici mergeau la el în cameră, dar niciodată împreună, ci pe rând. Dacă Golbanou era înăuntru, Golebeh stătea de gardă la uşă. Şi invers.

Lucrurile s-au petrecut mereu astfel. Amândouă îl cunoşteau pe Kazem Khan încă din perioada tinereţii lor, când fuseseră aduse din munţi pentru a servi în casă. Încă de atunci i se dăruiseră lui Kazem Khan, deoarece, în acea vreme, nu exista femeie tânără care să-i fi putut rezista. Încă de la prima întâlnire, când intrase la ele în casă, însoţit de călăreţi, el pusese mâna pe ele şi, seara, pe rând, în patul său, fiecare a fost a lui.

„Perioada Kazem Khan" a fost cea mai fericită din viaţa bunicilor. Când erau tinere, amândouă radiau atunci când el venea; alegau în curte şi fredonau făcându-şi de lucru prin bucătărie.

Acum, când îmbătrâniseră, nu le mai auzea nimeni chicotelile, dar, dacă cineva se uita atent la ele, vedea cum un zâmbet le ilumina faţa şi oricine simţea mireasma delicioasă de trandafiri ce plutea în casă.

După ce se odihnea, mânca şi îşi potolea nevoia de opiu, Kazem Khan se ridica şi mergea în curte, pentru a-i saluta şi pe ceilalţi membri ai familiei. Mergea mai întâi să vadă cedrul cel bătrân, ciocănea cu bastonul în trunchiul lui împovărat de ani, îi cerceta ramurile, îi pipăia frunzele, după care mergea către fântână, spre a citi acolo ultimul său poem:

Delaraaie delaraaie, delaraa
Samman ghaddi boland bala delara...

Norii varsă lacrimi de îndrăgostit,
Grădina este asemeni unei iubite zâmbitoare
Tunetele răsună asemeni suspinelor mele
În aceste prime ore ale zilei.

Când îl vedeau, în picioare, lângă fântână, copiii alergau să-l întâmpine. El îi mângâia pe păr şi citea un nou poem, pe care-l scrisese pentru ei:

Un surd gândea astfel:
Mai am ceva vreme să dorm
Înainte de trecerea caravanei
Caravana veni, trecu asemeni unui nor,
Dar el nu o văzu...

Şi, pentru ca ei să înţeleagă sensul poemului, adăuga o scurtă explicaţie:

– Surdul este simbolul celor cărora nu le pasă că timpul trece. Iar caravana simbolizează timpul care se scurge atât de repede.

După ce ascultau poemele, fiecare copil căpăta câte o bancnotă.

Fetiţele din casă se bucurau de o atenţie specială. Ele aveau permisiunea să-i dea câte un pupic şi, drept răsplată, mai primeau în plus şi câte o bancnotă roşie.

Venea apoi rândul femeilor şi, firește, Fagri Sadat, soţia lui Aga Djan, se bucura de cele mai mari favoruri. El avea întotdeauna un poem pentru ea, cea mai frumoasă din toată casa. Îi strecura poemul în palmă, iar Fagri Sadat îl ascundea, zâmbind, între veşminte.

Aceşti ochi mi-au şfichiuit sufletul asemeni unui bici
Neprihăniţi sunt, asemeni unui măr verde...
Inima mi-ai răpit-o, când ţi-am văzut genele zbătându-se,
Gura îţi este cinstită, dar genele viclene.
Şi-acum, răsplata pentru ce-ai furat, tot tu o ceri?
Ciudat! De ce tot eu, cel furat, trebuie să vindec rănile.

Toate mâţele din moschee se dădeau în vânt după opiul lui Kazem Khan. De fiecare dată se aşezau în linie pe marginea acoperişului şi îl pândeau. Din momentul în care mergea în fumoar, ele săreau zidul şi se rânduiau în faţa uşii. Kazem Khan fuma şi sufla fumul spre ele. Pisicile erau înnebunite de efluviile delicioase de opiu.

După somnul de la amiază, Kazem Khan avea obiceiul de a merge în pivniţă pentru a-i face o vizită muezinului, în atelierul lui de olărit.

Acolo îşi bea ceaiul şi vorbeau de ale lor.

– Respectele mele muezinului, spunea el pe un ton teatral, când intra în atelier. Muezinul se ridica, dar cum, de regulă, era murdar până la coate de argilă, rămânea în spatele roţii sale.

– Ce mai faci?
– Bine.
– Şi fiul tău, Shabbal?
– Bine, de asemenea.
– Dar fata ta?
– Acum, că s-a măritat, are viaţa ei.

Fiind înzestrat cu un auz foarte fin şi cu un simţ olfactiv extrem de sensibil, muezinul sesiza tot ce se petrecea în jurul lui. Lumea vorbea cum că nu ar fi fost orb, că vedea tot, din spatele lentilelor lui cele negre, dar el se născuse aşa, orb. Purta mereu o pălărie şi nişte ochelari negri, aduşi de Nosrat de la Teheran, şi mergea drept, cu un baston în mână.

– Dar ceasul tău? întrebă Kazem Khan, mai funcţionează?
– Da, din fericire, răspunse muezinul zâmbind.

Muezinul avea un talent nemaiîntâlnit, acela de a şti mereu, exact, cât era ceasul. Acesta era harul lui. Era ca şi cum ar fi avut ascuns în cap un orologiu care funcţiona fără greşeală. Şi toţi din oraş îl cunoşteau.

– Cât e ceasul, muezinule? întrebau oamenii când îl întâlneau.

Iar el le spunea mereu ora exactă. Cel mai mult se distrau băieţii şi fetele din oraş, care îşi făcuseră un obicei din a-l întreba cât e ceasul, atunci când îl vedeau.

– Ştiţi cât e ceasul, domnule muezin?

Şi râdeau plini de voie bună când el le spunea ora exactă.

Muezinul considera că avea datoria de a împărtăşi cu ceilalţi acest dar celest.

El era muezinul oficial al moscheii. Dar, în timpul liber, îi plăcea să lucreze vase din lut, în pivniţă. Nu era nici meseria lui, nici pasiunea lui, era însăşi viaţa lui. N-ar fi putut trăi fără argilă.

La intervale regulate de vreme, fiul său, Shabbal, ducea produsele unui negustor din bazar, care le vindea pentru el.

Nu mai exista în regiune nici un alt olar tradiţional. Acesta era, poate, motivul pentru care oalele, glastrele şi paharele pe care le producea el îşi găseau imediat un cumpărător.

Ghivecele mari cu flori care împodobeau curtea moscheii erau făcute tot de el. La fel şi ghiveciul uriaş care se afla în grădina bazarului şi care, primăvara, era plin de muşcate.

Olăritul era arma lui împotriva monotoniei, dar mai exista un lucru care dădea sens vieţii lui: era un mic aparat de radio pe care-l ascundea în buzunarul interior al hainelor sale.

În acea casă nu era voie să se asculte radio, fiind considerat necurat. Un adevărat drept-credincios nu atingea niciodată un aparat de radio, deoarece acest obiect era portavocea şahului.

Era un obiect indezirabil în casa de lângă moschee, dar muezinul îl ascundea atât de bine pe sub haine, încât el şi aparatul făceau corp comun.

Tot Nosrat i-l dăduse şi pe acesta.

Nosrat era o fiinţă enigmatică, nimeni nu ştia ce făcea el la Teheran. Unii spuneau că lucra într-un cinematograf, fapt care, în casă, era considerat tabu. Alţii susţineau că îşi câştiga existenţa făcând fotografii. Cu toate acestea, toţi îl iubeau mult, dat fiind că avea mereu ceva nou de povestit, aducea mereu obiecte noi acasă şi surprindea pe toată lumea cu stilul lui de viaţă neobişnuit. Datorită lui, cei din casă ghiceau că mai există şi un alt fel de a trăi, diferit de al lor.

Într-o zi de primăvară, când venise acasă, îl surprinsese pe muezin, dis-de-dimineaţă, când acesta se îndrepta spre râu. Se întreba ce urma să facă acolo. Nosrat îl urmărise de la distanţă, pentru ca muezinul să nu-i poată auzi paşii.

O luase pe pod pentru a-l întâlni de cealaltă parte a râului, apoi, de-a lungul podgoriilor şi a câmpurilor întinse de grâu. Era încă întuneric, dar se putea lumina dintr-o clipă în alta. Îşi continuase drumul spre livezile de migdali ale căror ramuri se încovoiau sub povara florilor. La un moment dat, Nosrat îl pierduse din vedere.

Mersese pe furiş până-n mijlocul livezii, dar nu-l găsise. Se oprise în dreptul unui copac; natura era cufundată într-o linişte absolută când, brusc, lumina ţâşnise şi mii de păsări începuseră a cânta în cor. Era copleşitor... Deodată, în mijlocul sutelor de migdali, îl zărise pe muezin nemişcat, cu capul uşor plecat pentru a asculta cântecul păsărilor.

Aerul era încărcat de miresmele amestecate ale florilor, iar păsările înălţau un imn în cinstea zorilor.

Sprijinit în bastonul său, asemeni unei statui de piatră în mijlocul copacilor, muezinul asculta.

În clipa în care primele raze de lumină atinseseră migdalii, păsările tăcuseră apoi, toate, ca la un semn, începuseră a se foi şi îşi luaseră zborul, tot împreună.

După plecarea lor muezinul se întorsese acasă.

Pe înserate, Nosrat îi făcuse o vizită în camera lui.

– Muezinule, ai un moment liber?

– Intră. Pentru tine, am tot timpul din lume.

– Aş vrea să-ţi arăt ceva.

Scosese din geantă un aparat de radio şi introdusese ştecherul în priză. O luminiţă verde se aprinsese şi Nosrat începuse să răsucească selectorul de canale, în căutarea unui program. Deodată,

în cameră se auzise răsunând o melodie. Nosrat închisese uşa şi spuse în şoaptă: „Ascultă bine!"

Muezinul ascultase atent, se vedea că încerca să ghicească de unde venea muzica. Atunci când bucata muzicală se încheiase, suspinase adânc şi spusese încet:

– Ce a fost?

– O simfonie! Ceea ce ai auzit astăzi, în mijlocul migdalilor, era tot o simfonie, o simfonie a păsărilor. Ceea ce ai ascultat adineaori este o simfonie compusă de oameni. Azi-dimineaţă, te-am văzut în mijlocul livezii, ascultând păsările. Eu cred că tu ai nevoie de această muzică.

La vizita următoare, Nosrat îi adusese muezinului un aparat de radio de buzunar. Seara, târziu, îi pusese radioul în mână.

– De-acum înainte, vei putea asculta muzică la orice oră din zi şi din noapte, vei putea asculta ştirile şi ce mai discută alte persoane.

– Un aparat de radio în casă? Şi ce o să-i spun lui Aga Djan?

– Eşti bărbat în toată firea, pune-ţi aparatul în buzunarul hainei şi taci, pentru că nu ai de dat socoteală nimănui. Şi mai am ceva pentru tine, ceva ce nimeni din Senedjan nu a văzut, spuse el, punându-i în mână două fire. Sunt căşti: ţi le pui în urechi şi asculţi radioul. Ridică-te să îţi arăt cum trebuie făcut.

Muezinul ezita. Nosrat îi puse aparatul în buzunarul interior al hainei, îi trecu căştile pe sub pulover, i le introduse în urechi şi aprinse radioul.

– Auzi?

– Da, aud.

– Foarte bine! Ascultă-mă bine, acum: dacă ţi se pun întrebări, nu răspunzi!

Din acea zi, muezinul se plimba pretutindeni cu căştile în urechi şi, dacă cineva îl întreba ceva, nu răspundea. După câtva timp, toţi se obişnuiră să-l vadă astfel şi considerară acele fire drept o prelungire a ochelarilor lui negri.

Perioada de doliu ce a urmat morţii lui Alsaberi fiind încheiată, toţi bărbaţii din familie se adunaseră în fumoar, în jurul cutiei cu opiu a lui Kazem Khan, şi fumau alături de el.

Bunicile scoseseră şapte pipe pentru opiu dintr-un cufăr care se afla în pivniţă şi le puseseră în cenuşa caldă.

Bărbaţii fumau opiu, beau ceai, molfăiau zahăr candel şi povesteau amintiri din vremea când Alsaberi trăia, în timp ce fumul de la opiul pe care ei îl pufăiau ieşea pe fereastra întredeschisă.

Femeile se instalaseră comod în sufragerie şi fumau narghilea. Numai Zinat lipsea. După moartea lui Alsaberi, mergea, în mod regulat, în biblioteca moscheii şi stătea ore în şir să citească. Aga Djan era la curent şi o lăsa în ale ei.

Spre seară, bărbaţii merseră împreună la plimbare de-a lungul râului, apoi se duseră la moschee să-l asculte pe Galgal.

În ultimele săptămâni, Galgal ţinuse câte o predică în fiecare vineri; erau numai nişte discursuri de apropiere. În mod deliberat, alesese subiecte neutre, aşteptând cu resemnare momentul în care urma să arate bazarului cu cine avea de-a face şi că era capabil, dacă situaţia o va cere, să-şi transforme amvonul în tun. Dar nu sosise încă vremea, trebuia să se stăpânească până ce umbra lui Alsaberi va fi dispărut definitiv şi el va fi câştigat încrederea credincioşilor. În acea seară, intenţiona să vorbească despre Alsaberi şi, mai ales, despre istoria îndelungată a moscheii. În acest scop, de altfel, Aga Djan îi dăduse documentele necesare pe care el le studiase cu mare atenţie.

După plimbare, bărbaţii îşi spălară mâinile şi faţa, la fântână, apoi merseră la moschee, ca să fie acolo la timp. Tradiţia cerea ca bărbaţii din geamie să stea la uşă pentru a-i primi pe invitaţi.

Deşi bunicile le avertizaseră de nenumărate ori pe femei ca să nu întârzie la moschee, acestea îşi vedeau în continuare, în sufragerie, de ceaiul, fructele şi narghilelele lor. Bunicile, prin care Aga Djan transmitea un ultim apel femeilor, făcură turul sălii, exclamând indignate:

– Doamnelor, rugăciunea! Rugăciunea! Sunteţi aşteptate de sute de femei la moschee, iar voi sunteţi încă aici şi fumaţi narghilea. Grăbiţi-vă, altfel va veni Aga Djan, personal, să vă cheme!

Fagri Sadat îşi puse vălul negru şi toate femeile merseră după ea la geamie. Zinat ieşi din bibliotecă şi se alătură grupului.

Singurul care nu apăruse încă era Nosrat.

Dar Nosrat sosea mereu pe neaşteptate: nu dădea telefon, nu ciocănea; se trezeau brusc cu el în curte, lângă fântână, sau, înarmat cu aparatul de fotografiat, făcând turul odăilor pentru a fixa pe peliculă pe fiecare din membrii familiei, într-un moment când nimeni nu se aştepta la asta.

Nu asistase la înmormântarea lui Alsaberi, era de negăsit la telefon şi nu primise telegrama. Dar îl înştiinţase pe Aga Djan că, în acea seară, va veni la timp.

După ce toată lumea intrase în moschee şi casa se cufundase iar în linişte, bunicile se spălară pe mâini şi pe faţă şi se aşezară pe banca de lângă fântână, sub un felinar.

– Nu mai am nici un chef să merg la moschee, spuse Golbanou.

– Să ne odihnim puţin aici, până se întorc ceilalţi, răspunse Golebeh.

După moartea lui Alsaberi, nu mai aveau nimic de făcut în bibliotecă; încă nu aveau o relaţie bună cu Galgal şi, deci, nici nu îndrăzneau să pună piciorul în bibliotecă, atunci când Galgal era înăuntru.

Pe vremea când trăia Alsaberi, biblioteca era fieful lor, dar Galgal le privase de acest drept. Pentru asta, ele nu-l iubeau şi aşteptau nerăbdătoare ca fiul lui Alsaberi să-şi termine studiile de imam şi să ia locul lăsat liber de tatăl său.

– Alsaberi era asemeni unei perle în mâinile noastre, spuse Golbanou. Galgal este arogant, trece prin casă de parcă ar fi un sultan, nu intră-n vorbă cu nimeni şi nici măcar nu catadicseşte să se aşeze lângă bărbaţi. Nu a existat niciodată în această casă un imam atât de plin de el. Se instalează în bibliotecă şi aşteaptă ca până şi Kazem Khan să meargă să-i dea bineţe. Aga Djan a înţeles din prima zi ce-i de capul lui, nu degeaba l-a trimis la Qom după acte.

Bunicile se simţeau profund rănite şi, acum că Alsaberi era mort, erau din ce în ce mai conştiente că moartea se apropia şi pentru ele. În ultimele zile mai fusese cum mai fusese, treburile legate de musafirii veniţi după înmormântarea lui Alsaberi le ocupaseră toată ziua, dar ce vor face ele după ce toţi invitaţii vor fi plecat?

De când Galgal îşi făcuse intrarea în bibliotecă, ele erau obligate să-şi petreacă toată ziua – şi uneori şi seara – singure în bucătărie, ceea ce le displăcea profund; fără acces la bibliotecă, moartă era toată casa pentru ele!

De mai multe ori şi-au zis că ar fi bine să discute problema cu Aga Djan, să-şi uşureze inimile, dar ştiau că era zadarnic: moartea imamului Alsaberi însemna sfârşitul unei epoci.

Adesea mergeau în sala de baie a imamului şi plângeau acolo împreună, în linişte. Kazem Khan rămăsese singura lor speranţă în acea casă, dar şi el îmbătrânise, şi pe el îl pândea moartea. Dacă şi el s-ar duce, lumina ar dispărea pentru totdeauna din viaţa lor.

Bunicile rămaseră multă vreme aşezate, în linişte, pe bancă. Prin aerul pur se vedeau stelele aprinzându-se, una după alta, şi se auzea ţipătul liliecilor. Dacă vreun necunoscut ar fi avut ideea să se uite la fântână de pe acoperişul moscheii, cu siguranţă ar fi crezut că cele două femei erau nişte ornamente de piatră ale fântânii.

Dacă nimic nu ar fi rupt liniştea ce le înconjura, probabil ar fi adormit amândouă. Golebeh auzi însă un zgomot, în întuneric, venind din spatele copacilor.

– Auzi ce aud şi eu? întrebă Golbanou în şoaptă.

O clipă crezură că prietenul lor, Kazem Khan, rămăsese în camera lui în loc să meargă la moschee.

Cu prudenţă, înaintară spre fumoar, dar uşa era încuiată cu cheia. În curtea interioară auziră chicotelile înfundate ale unei femei.

– Ce-o fi?

În picioare, în spatele cedrului cel bătrân, ascultară cu atenţie zgomotele nopţii. Femeia râdea din nou, cu vocea sugrumată, când uşa dintre saloane se deschise.

– Trebuie să fie Nosrat, murmură Golebeh.

– Allah, iartă-l!

În lumina ce se vedea în cameră, distinseră o umbră şi-l recunoscură: era Nosrat.

– Când a sosit? Cum se face că nu l-am văzut? Şi cine este această femeie? zise Golebeh.

Preţ de o clipă, în lumina verde a minaretelor, apăru o femeie învăluită în negru, dar dispăru imediat în întuneric.

– O fi femeia din Teheran?

– Nu, canalia asta nu rămâne multă vreme cu aceeaşi femeie. Femeia din Teheran era micuţă, câtă vreme aceasta este înaltă şi poartă văl. Este alta.

– Ce au de gând?

– Nu pricep.

Însoţit de femeie, Nosrat se îndreptă către scara care ducea pe acoperişul moscheii.

– Vino după mine, draga mea, îi spuse el femeii.

– Nu, nu vin, nu îndrăznesc, spuse femeia chicotind.

– Nu ai de ce te teme, nimeni nu ne va vedea, toţi sunt la rugăciune, iar casa este pustie, zise Nosrat.

– De ce o fi vrând s-o urce pe acoperiş? murmură Golbanou.

– Nici măcar necuratul nu ştie ce-i în capul omului ăstuia! răspunse Golebeh.

Se lăsă liniştea, dar, ceva mai târziu, amândoi apărură pe acoperiş. Cu paşi de pisică, bunicile merseră la scară, se cătărară prudente pe acoperiş şi merseră de-a buşilea spre cupolă, după care se ascunseră în spatele ei.

Nosrat deschise trapa unuia dintre minarete. Dincolo de trapă se vedeau scările înguste care duceau în vârful minaretului.

– Nu am curajul, spuse femeia.

– Nu-ţi fie teamă, va fi o experienţă delicioasă. Mi-ai promis că vii cu mine. Vino, te voi duce în vârful minaretului, vreau să te sărut acolo, sus, şi o dată ajunşi, vei fi a mea în sfânta lumină verde, spuse Nosrat în şoaptă.

– Nu vreau, putem fi văzuţi.

– Nu trebuie să-ţi fie teamă, când vom fi acolo sus, nimeni nu ne va putea vedea.

O ajută să treacă peste trapă, în timp ce ea continua să spună:

– Nu fac asta, nu am curajul, nu vreau.

Când ea ajunse pe prima treaptă, urcă şi el în minaret şi închise chepengul pe dinăuntru.

Bunicile, ascunse în spatele cupolei, se priviră înmărmurite.

– Milă, Allah, ai milă! murmurau ele.

În lumina verde, Nosrat şi femeia apărură în vârful minaretului. Li se vedeau umbrele profilate pe zidul din faţă.

Vântul se juca cu vălul negru al femeii, făcându-l să fâlfâie asemeni unui drapel negru în vârful minaretului.

– Nu, suspina femeia şi, cum se afla la înălţime, vocea ei se auzi amplificată, deasupra moscheii.

Pe zidul din faţă, se vedea umbra imensă a lui Nosrat, mişcându-se ritmic. La vederea acestei grozăvii, bunicile, cu mâinile la gură, începură să tremure din toate încheieturile. La un moment dat, o împinse pe femeie în zidul minaretului atât de tare încât ea ţipă speriată:

– Nu face asta, cad!

Râsul lui se revărsă asupra moscheii şi se pierdu în predica lui Galgal, care era transmisă printr-un megafon. Femeia suspină din nou. Apoi, o linişte neaşteptată se lăsă şi umbrele dispărură.

Tăcute, bunicile se strecurară către scară şi coborâră la loc. Ajunse în camera lor, îşi derulară covoraşele pentru rugăciune, se acoperiră cu vălul şi se întoarseră grăbite cu faţa spre Mecca.

Predica

În primele luni, Galgal stătu liniştit, ştiind că agenţii serviciilor secrete vor veni să-i asculte predicile pentru a-i afla intenţiile.

În viaţa de zi cu zi, Galgal era incapabil să stabilească relaţii cu cei din jur, lăsând impresia unui imam ursuz şi închistat. Dar, în momentul în care se urca în amvon, devenea un cu totul alt om. Oamenii îl ascultau cu plăcere pentru că era spiritual, zâmbea adesea, iar glumele sale nu erau lipsite de umor.

În primele lui predici, abordă cu deosebire subiecte neutre, alegând versete din Coran şi încercând să scoată la lumină aspectul istoric şi narativ al textului. Adesea, mergea ceva mai departe vorbind oamenilor despre puterea pe care o avea limbajul în proza poetică a versetelor. Dădea exemple şi citea versetele melodioase cu vocea lui frumoasă şi sonoră.

Publicul asculta cu plăcere interpretările sale, dat fiind că majoritatea celor care veneau la moschee nu puteau nici măcar citi Coranul, iar de înţeles, nici vorbă.

Coranul era scris în arabă, iar limba ţării era persana, o limbă foarte diferită de arabă. În plus, Coranul era scris într-o limbă veche de o mie patru sute de ani, iar versetele aveau o încărcătură istorică imposibil de priceput în lipsa unei explicaţii competente.

Însă Galgal cunoştea foarte bine conţinutul versetelor şi, cu o simplitate admirabilă, ştia să-l desluşească oamenilor de rând.

Agenţii serviciilor secrete îl găseau spiritual şi erau mulţumiţi de el, aşa că trimiseră biroului lor rapoarte pozitive asupra predicilor pe care le ţinea.

Bazarul, de asemenea, era mulţumit. Îl lăudau pentru vastele lui cunoştinţe în domeniul istoriei şi pentru abilitatea cu care traducea vechile texte. Existau, însă, şi persoane care aşteptau mai mult de la el şi, din când în când, făceau aluzie la aceasta în conversaţiile pe care le aveau cu Aga Djan.

– Nu este decât un înlocuitor, spunea Aga Djan, nu pot avea prea multe pretenţii, dar, într-un an sau doi, când băiatul lui

Alsaberi îşi va încheia studiile, vom avea imamul titular şi nu vom mai vrea să-l schimbăm.

Bazarul se plângea în zadar, pentru că Galgal reuşise să le cucerească inimile credincioşilor prin uimitoarea noutate a subiectelor pe care le aborda. Nu rareori, povestea lucruri despre care negustorii din bazar nici măcar nu auziseră vorbindu-se.

Ultima dată, vorbise despre păsările migratoare, un subiect despre care, în mod normal, nu se vorbeşte într-o moschee. Explicase cum păsările migratoare găsesc mereu drumul către ţara sau cuibul lor. Şi chiar şi puişorii abia ieşiţi din găoacea lor sunt capabili să ajungă, în final, la cuibul părintesc, deşi itinerariul pe care-l urmează le este necunoscut.

Credincioşii îl ascultau copleşiţi de admiraţie atunci când el le vorbea despre structura ierarhică a puterii în lumea furnicilor şi despre precizia cu care ele lucrează împreună. El le arăta căile pe care se manifesta puterea Creatorului.

Aga Djan era încântat de viziunea nouă pe care o avea asupra lucrurilor şi fericit să vadă că modernitatea subiectelor pe care le aborda îi făcea pe tineri să vină la moschee.

Remarcase că un număr tot mai mare de tineri şi tinere veneau la geamie pentru a asculta predica de vineri.

Galgal învăţase şi puţină engleză şi, chiar dacă nu era capabil să vorbească fluent, era totuşi în stare să înţeleagă textele scrise în această limbă. Cumpărase chiar o revistă ştiinţifică englezească şi, cu ajutorul unui dicţionar, pierduse o groază de vreme încercând să înţeleagă un articol. O dată încheiată traducerea, concepuse, pe baza ei, o predică minunată, în care îşi expusese şi punctul de vedere personal.

Pe parcursul unei alte slujbe, vorbise despre avioane şi despre istoria aviaţiei. Lăudase, atunci, curajul fraţilor americani Wilbur şi Orville Wright care încercaseră să zboare asemeni păsărilor, dar, imediat după aceasta, adăugase că nu americanii, ci perşii avuseseră, primii, ideea de a zbura.

Pe un ton glumeţ, adăugase că americanii ar fi vrut ca totul să se fi petrecut pentru prima dată în ţara lor.

– America a cunoscut primul zbor cu cincizeci-şaizeci de ani în urmă, dar istoria aviaţiei îşi are rădăcinile adânci în ţara noastră, spunea el. Cu multă vreme în urmă, Nimrod, unul dintre vechii regi ai Persiei, a hotărât că trebuie să zboare. Era atât de puternic încât îşi închipuia că putea să îndeplinească tot ceea ce-şi dorea. Gândea că putea rivaliza chiar şi cu Creatorul. Iată de ce a luat hotărârea de a se urca la ceruri pentru a-l provoca pe Dumnezeu la luptă. A poruncit savanţilor din vremea aceea să

fabrice un aparat cu care el să poată zbura. Aceştia au închipuit un aparat formidabil: un protoavion, un fel de vehicul de lux, cu totul special. Patru vulturi uriaşi au fost legaţi cu ajutorul unor frânghii rezistente de cele patru colţuri ale unui jilţ regal, făcut din trestie. Nimrod şi-a luat sabia şi s-a aşezat în scaun. Patru bucăţi de carne proaspătă au fost agăţate, la o anumită distanţă, deasupra păsărilor răpitoare. Vulturii şi-au deschis aripile încercând să apuce bucata de carne. Făcând aceasta, au înălţat vehiculul în aer şi astfel s-a născut primul avion.

O dată, Galgal a vorbit despre Einstein şi despre teoria lui asupra vitezei luminii. Printre cei de faţă, nimeni nu auzise vreodată numele lui Einstein; mai mult, nimeni nu ştia că lumina are viteză şi că se deplasa cu 340.000 de kilometri pe secundă.

Pentru a face impresie, Galgal, care ştia cât de ignoranţi erau cei ce-l ascultau, îşi începuse discursul cu un citat în limba engleză:

– Einstein a spus: „One thing I have learned in a long life: that all our science, measured against reality, is primitive and childlike – and yet it is the most precious thing we have."[1]

Nu explicase sensul acelui citat, ci vorbise, în măsura în care el însuşi înţelegea ceva, despre teoria luminii:

– Fie un avion care zboară cu viteza de 340.000 de kilometri pe secundă. Presupunem că acest avion se găseşte acum pe acoperişul moscheii, gata să-şi ia zborul, având la bord un număr de călători. Presupunem că selectăm două grupuri de tineri: unul de băieţi între doisprezece şi cincisprezece ani, altul de fete, de aceeaşi vârstă. Grupul de fete îl păstrăm aici, în moschee, în timp ce grupul de băieţi îl trimitem pe acoperiş pentru a se urca în avion.

Pilotul aprinde motoarele, avionul se pune în mişcare şi duce băieţii în spaţiu. Nu uitaţi, avionul zboară cu viteza luminii. Şi acum, fiţi foarte atenţi: după ce au zburat trei ore, băieţii aterizează din nou pe acoperişul moscheii, de unde plecaseră iniţial. Ies din avion, coboară pe scară şi intră în sala de rugăciune. Dar, când ridică perdeaua, nu-şi cred ochilor: fetele s-au transformat, toate, în nişte babe ştirbe.

Toţi se uită unii la alţii, neştiind unde voia să ajungă imamul. Cum era posibil ca fetele să fi îmbătrânit în aşa măsură, dacă băieţii nu au lipsit decât trei ore?

---

[1] (De-a lungul vieţii, am învăţat un lucru: anume că toată ştiinţa noastră, comparată cu realitatea, este primitivă şi infantilă – şi, cu toate acestea, este cel mai preţios lucru pe care îl deţinem.)

– Lumina, viteza luminii. Logica după care se conduce lumina este complet diferită de a noastră. De aici şi citatul: Tot ce există, există din voinţa creatorului, puterea lui este mai mare decât orice putere, lumina lui depăşeşte lumina, explică Galgal.

Între timp, faima lui Galgal s-a răspândit în tot oraşul, cu deosebire printre tineri. În plus, femeile erau foarte interesate de persoana lui.

Deşi îl ştiau însurat, numeroase femei tinere îi dădeau târcoale pe coridoarele întunecoase ale geamiei. Îi strecurau scrisori de dragoste la care el nu se uita, dar le ascundea printre veşmintele de pe el.

– Sunteţi un imam frumos, îi spusese o femeie care se găsi singură cu el, preţ de numai o clipă, pe coridorul moscheii.

– Vreau să zbor cu tine în spaţiu, în avionul lui Einstein, îi murmurase o alta, lunecând pe lângă el.

– Miroşi seducător, de unde-ţi iei parfumul? îl întrebase o altă tânără, în întuneric, fără a-şi arăta chipul.

– Eşti aşa de frumos cu turbanul pus strengăreşte, îi şoptise o alta.

În moschee, femeile erau separate de grupul bărbaţilor printr-o perdea care traversa, pe diagonală, sala de rugăciune. Amvonul era aşezat pe o estradă acolo unde se separa grupul bărbaţilor de cel al femeilor. De regulă, femeile se aşezau în primul rând, spre a-l putea vedea mai bine pe Galgal când vorbea. Acesta se bucura de atenţia lor şi aştepta răbdător aniversarea naşterii profetului Mahomed; în acea zi îşi va putea arăta adevăratul chip, deoarece, conform tradiţiei, atunci puteau fi puse în discuţie subiecte esenţiale. Nu din întâmplare, evenimentele cele mai importante au avut loc în oraşul sfânt Qom, la acea dată. Toată lumea era curioasă să afle despre ce va vorbi Galgal în acea zi.

În ziua aniversării naşterii profetului, Galgal intră în sala de rugăciune, însoţit de Aga Djan şi de Shabbal. Luă loc în fotoliul său, apoi, după un scurt moment de linişte, intonă frumosul verset Al Zalzala:

Eza zolzolet alarzo zalzala...

Când cutremurul cel mare va zgudui pământul
Şi oamenii vor fi răspândiţi asemeni fluturilor
Iar munţii vor fi ca o lână dărăcită
De vei vrea să ştii ce se întâmplă
Ţi se va spune oare?

Tonul vocii lui Galgal se schimbase, cuvintele-i iradiau mai multă forță ca niciodată.

Moscheea era plină și toată lumea asculta cu atenție.

Galgal continuă:

– Imamul Alsaberi nu mai este printre noi de câtva timp, dar moscheea va rămâne. Oare așa să fie? Moscheea va exista întotdeauna? Nu, nici măcar moscheea nu va trăi etern. Imamii se duc, moscheile, de asemenea, pier, ceea ce rămâne, însă, este vocea.

Oamenii se uitară unii la alții. Aga Djan îl privi pe Shabbal.

– Ce spune? Vocea este cea care va rămâne? Ce vrea să zică?

Galgal are dreptate, își spuse în sinea lui Aga Djan. Alsaberi fusese uitat de multă vreme și nici un cuvânt din cele spuse de el nu rămăsese, pentru că el nu avea nimic de spus. Tatăl lui Alsaberi fusese un imam remarcabil. Ținea niște predici înflăcărate, se implica, schimba lucrurile, era un bărbat care îndrăznea să spună lucrurilor pe nume. Pe vremea când era imamul familiei, ținea frâiele întregului oraș în mâna sa și putea, cu un singur gest, să pună-n mișcare tot bazarul. Tată lui Alsaberi murise de zeci de ani, dar vocea lui rămăsese vie în memoria orașului.

O dată, când celebrau nașterea lui Mahomed, ținuse un discurs incendiar împotriva lui Reza Khan, tatăl actualului șah, deoarece acesta interzisese vălul islamic, iar soldații le arestau pe femeile care-l purtau și le duceau la secția de poliție. Tatăl lui Alsaberi fusese arestat și exilat în Kashan. După arestarea lui, agenții de poliție bătuseră în cuie ușa moscheii.

Aga Djan revedea acea zi, parcă ar fi fost ieri.

Camioane militare se opriseră brusc în fata ușii moscheii și soldați înarmați coborâseră din ele. Apoi sosi un jeep în care se afla un ofițer înarmat. Ieșise din mașină, cu un baston la subsuoară, și intrase încălțat în sala de rugăciune pentru a-l aresta pe bătrânul imam și a-l duce la închisoare.

Aga Djan care, în acea vreme, era încă un tinerel care abia obținuse conducerea moscheii, se dusese calm către ofițer și spusese:

– Dacă părăsiți moscheea, imamul va ieși și vă va urma de bunăvoie, dacă nu, riscați să provocați o revoltă. Vă avertizez!

Vorbise atât de clar și de ferm, încât nu mai era loc de vreo îndoială. Ofițerul se uitase la credincioșii care-l înconjuraseră pe imam. Pricepuse mesajul și, punându-i bastonul în piept lui Aga Djan, îi spusese:

– Tu o să mi-l aduci pe imam. Aștept afară.

Părăsise sala de rugăciune și se postase în fața ușii.

Aga Djan, urmat de zeci de credincioşi, îl însoţise, plin de demnitate, pe bătrân până la jeepul ofiţerului. Acesta îl lăsase pe imam să ia loc în jeep şi se aşezase el însuşi la volan.

În aceeaşi clipă, soldaţii îi dăduseră afară pe toţi credincioşii din moschee şi bătuseră uşa în cuie.

Trei ani mai târziu, abia când Reza Khan, sub presiunea englezilor, a trebuit să părăsească ţara şi să se exileze în Egipt, moscheea a fost deschisă din nou.

Aga Djan zâmbea şi aştepta, plin de emoţie, urmarea discursului lui Galgal. Dar acesta tăcu şi privi în linişte publicul. Brusc, fără nici o legătură, pronunţă cuvântul „America".

Era ca şi cum ar fi aruncat o piatră în publicul amuţit: deodată, se stârni un tumult de ambele părţi ale perdelei, întrucât „America" era un subiect tabu în moschee, cuvântul având o încărcătură politică foarte mare. America nu era aceea pe care o cunoştea lumea întreagă, America era duşmanul direct al Islamului.

Puţin lipsise ca tânărul şah să părăsească ţara şi să pună capăt unei monarhii ce dura de două mii două sute de ani, dar agenţii CIA îl aduseseră în ţară după o lovitură de stat americană. De atunci, ayatollahii îi spuneau „Satan" Americii şi moscheile adoptaseră o poziţie antiamericană.

Dacă un imam pronunţa cuvântul „America" în moschee era numai cu scopul de a aprinde revolta: „Jos Satan! Jos America!"

– Timpurile s-au schimbat. Reza Khan a plecat, a dispărut, dar, acum, America este prezentă pretutindeni. La Teheran! La Qom! spuse Galgal cu glas puternic.

Spusese ceva, dar în acelaşi timp, nu spusese nimic. Altfel spus, pronunţase un adevăr inofensiv:

– Timpurile s-au schimbat. America este prezentă peste tot!

Înţelepţii oraşului îi cântăriră cuvintele ca pe aur şi ajunseră la concluzia că acest orator era un vulpoi bătrân. Ştia foarte bine cum să-şi ordoneze cuvintele pentru a crea suspansul.

Galgal îi privi pe credincioşi. Toţi aşteptau cu sufletul la gură să audă ce va mai spune. Însă el rupse tăcerea pentru a mai adăuga doar două vorbe:

– Allah! Allah!

Aceste două cuvinte atât de simple puteau fi interpretate în feluri diferite. Pentru a exprima admiraţia se spunea „Allah! Allah!". Când, dimpotrivă, situaţia era critică, se spunea tot „Allah! Allah!"

Galgal folosise aceste două cuvinte într-un context diferit. Pronunţând, dintr-o suflare, Qom şi America, aceste cuvinte căpătară

o semnificaţie profundă: „Qom! America! Allah! Allah!". Era ca şi cum cineva ar fi tras două focuri de armă asupra moscheii.

Galgal schimbă cursul predicii sale şi trecu la versetul Al Fath:

Îi vezi plecându-se, prosternându-se
Semnele umilinţei lor
Le poartă înscrise pe chipuri.
În Thora şi în Biblie
Sunt comparaţi cu bobul care creşte şi se întăreşte,
Aşa şi ei: cresc şi îşi înalţă drept tijele,
Spre încântarea celor ce îi seamănă.

Aga Djan se uită la Shabbal.

Galgal nu insistă asupra versetului Al Fath, ci, puţin câte puţin, trecu la versetul *Al Roum* (Roma).

Şi romanii au fost învinşi
În ţara cea mai apropiată,
Dar, mai devreme sau mai târziu,
După înfrângere, vine victoria
Şi, în acea zi, voi vă veţi bucura.
El este Atotputernic.

Aceasta fu concluzia discursului său.

Era o predică enigmatică, fiecare putând s-o interpreteze în felul său. O spusese în aşa fel încât serviciile secrete nu putură să ia măsuri împotriva lui.

Începuse cu profetul Mahomed, lăsase să cadă apoi cuvântul „America", ca să încheie cu decadenţa romanilor. Era mai mult decât evident că nu dorea încă să dezvăluie sensul cuvintelor lui, nici unde voia să ajungă.

Aga Djan înţelese că, pentru moschee, începea din nou o epocă înflăcărată, pentru care el se rugase de multă vreme.

Galgal se ridică şi părăsi amvonul. În cinstea lui, se ridicară în picioare sute de credincioşi. Aga Djan se îndreptă spre el, îl îmbrăţişă, punându-i mâna pe umărul stâng şi îl însoţi, plin de mândrie, până la ieşire.

Cinematograful

Godaja to bousideie hitj gah
Labbe sorge fame zani
Mast ra?
Be pastane kaelsh
Zadi dast ra?

Doamne, vreodată,
Ai sărutat buzele
Unei femei ce-i beată?
I-ai atins, vreodată,
Sânii, încă cruzi?

Acest poem se afla pe biroul lui Galgal. Trecând din întâmplare, Aga Djan îl văzi, îl luă şi îl citi. Nu-şi crezu ochilor.

Godaja to bousideie hitj gah

Poemul era şocant. Dumnezeu, sărutări, o femeie beată, sâni încă cruzi, toate acestea pe biroul lui Galgal.

Sus, într-un colţ al foii era menţionat şi numele poetului: Nosrat Rahamani; însă Aga Djan nu auzise încă de el.

Cine era?

Cum îndrăznea să aştearnă pe hârtie cuvinte atât de nelegiuite?

Totul se distruge, mormăi Aga Djan. Şahul încurajează desfrâul, dar ce intenţionează Galgal cu această mizerie? Şi pentru ce aduce aşa ceva în bibliotecă?

Pe biroul lui mai erau câteva poeme. Aga Djan începu să citească unul dintre ele. Era un poem ciudat: era scris de o femeie.

Însetate, buzele mele
Te caută.
Smulge hainele de pe mine
Şi prinde-mă în braţe!
Ale tale sunt şi buzele,
Şi gâtul,
Şi sânii arzători,
Şi trupul meu cel gingaş...

Auzind în curte paşii lui Galgal şi neputând sfârşi lectura, puse repede poemul la locul lui, pe birou, se duse spre bibliotecă şi se prefăcu a căuta ceva.

În momentul în care Galgal întră, Aga Djan scotea o carte din bibliotecă. Se grăbi să iasă din odaie şi merse gânditor către biroul lui.

Ale tale sunt şi buzele,
Şi gâtul,
Şi sânii arzători,
Şi trupul meu cel gingaş...

Cine putea fi această poetă?

Oare ţara s-a schimbat în aşa măsură, încât femeile să poată vorbi atât de liber despre ele însele? Ţara s-a schimbat în aşa măsură, încât femeile să-şi exprime atât de intim dorinţele lor cele mai secrete, să poată vorbi astfel despre trupul lor?

Şi cum s-a făcut că el nu şi-a dat seama?

Unde erau aceste femei? De ce nu le întâlnea şi el? Cum erau? Şi unde locuiau? Toate erau din Teheran?

Şahul! Totul era din cauza şahului şi a americanilor! Cultura americană se revărsa, în valuri, în casele oamenilor, prin radio, televizor şi cinematograf.

Regimul făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a-i scoate pe tineri din moschee şi a-i transforma în adepţi ai şahului şi ai ideilor lui.

Şahul iniţiase „Revoluţia Albă". El fusese cel care publicase o broşură în care îşi expunea idealurile privind ţara. Dornic să lupte împotriva analfabetismului, trimisese în ţară învăţătoare tinere care renunţaseră la vălul islamic, purtau caschetă şi se căţărau pe munţi asemeni soldaţilor şahului, pentru a construi şcoli, în satele uitate de lume. Da, totul se schimbase, dar Aga Djan ori nu văzuse, ori refuzase să vadă. Şahul era pe cale să industrializeze ţara oriunde vedeai cu ochii şi, în acest scop, le permitea investitorilor străini să ridice uzine în Teheran şi în celelalte oraşe mari. Chiar şi Senedjan a trebuit să se supună schimbărilor.

Zeci de întreprinzători japonezi şi europeni profitaseră de şansă. La porţile oraşului se construia o fabrică de tractoare unde, în curând, zeci de tineri din oraş şi din satele învecinate urmau să-şi găsească un loc de muncă.

Fabrica va fi condusă de japonezi, celebrul constructor de automobile Mitsubishi. Aveau în proiect să producă un tractor de dimensiuni reduse, pe care ţăranii îl vor putea utiliza în munţi.

Fiecare ţăran va putea să dispună, în curând, de o astfel de maşinărie, graţie unei subvenţii guvernamentale şi, în acest fel, Mitsubishi îi lega pe ţărani de şah.

Nu, Aga Djan nu mai era deloc la curent, rămăsese în urmă, nu asculta niciodată radioul şi niciodată nu avusese un televizor. Ar fi trebuit s-o vadă pe Farah Diba, soţia şahului, la televizor, pentru a pricepe ceea ce se întâmpla în ţară.

Farah Diba îşi cheltuia toată energia pentru a schimba situaţia femeilor persane. Aga Djan nu ştia că era foarte cunoscută printre femei, chiar şi printre cele care mergeau în fiecare zi la geamie.

Era cea de-a treia soţie a şahului şi îi dăruise acestuia primul fiu, prinţul moştenitor. Primele două soţii ale şahului nu-i putuseră da nici un fiu. Şahul o întâlnise la Paris, unde ea îşi făcea studiile, în timpul unei sărbători.

Acum, era regina ţării şi voia să amelioreze situaţia femeilor, să le elibereze din bucătărie, unde roboteau zi de zi.

Până în acea zi, totul mersese ca pe roate, impresia generală fiind că şahul reuşise să-i determine pe ayatollahi să-şi limiteze influenţa la moscheile lor.

Din acest motiv, Farah Diba putea merge liniştită, în fiecare lună, pentru a-şi face cumpărăturile la Paris, la cei mai celebri creatori de modă, la care doar vedetele Hollywood-ului îşi comandau toaletele.

În timp ce *New York Times* scria că Iranul devenise, sub influenţa şahului, o oază de pace, Farah Diba mergea la o clinică din Franţa pentru a da o înfăţişare franţuzească nasului său persan. Întoarsă în ţară, s-a remarcat imediat faptul că avea o altă coafură.

Evident, presa nu a suflat o vorbă despre noul nas al reginei, dar coafura sa a fost imediat copiată de toate femeile care călcau pe atunci într-un coafor. Toată lumea vorbea numai despre noua ei coafură; chiar şi Fagri Sadat, nevasta lui Aga Djan, ceruse să fie coafată „Farahi" (*à la* Farah), dar soţul ei nici măcar nu a observat acest lucru.

La Senedjan, erau pe cale să construiască o clinică pentru femei. Conform ultimelor statistici, se demonstrase că la sate ori în oraşele sfinte existau mai multe femei cu probleme ginecologice decât în alte zone ale ţării, dar că acestea refuzau să fie îngrijite de medici bărbaţi. Din acest motiv, autorităţile din oraşele sfinte luaseră decizia de a deschide clinici în care aveau dreptul să profeseze numai medici femei. Clinica din Senedjan va fi deci prima – şi cea mai mare – clinică pentru femei din ţară.

Biroul regal al lui Farah Diba sprijinea acest proiect şi ea urma să vină, personal, la Senedjan, pentru inaugurarea clinicii.

Galgal urmărea toate progresele țării și introduse, puțin câte puțin, în predica sa, informațiile despre viața de zi cu zi a orașului. În ultima vreme, chiar, îl criticase pe primar pentru faptul că în oraș nu exista încă o bibliotecă decentă și că în toate chioșcurile se găseau spre vânzare, pentru publicul tânăr, tot felul de traduceri ale unor romane americane ieftine, ce treceau drept literatură. Cu o altă ocazie luă în vizor echipa de teatru a orașului, pentru faptul că fusese pusă în scenă o piesă în care cel ridiculizat era un imam. Piesa era destinată școlarilor; în fiecare zi, exista un grup de elevi care vedea piesa. Galgal era furios:

– Este un lucru rușinos pentru respectabilul nostru oraș, Senedjan. Cum îndrăznesc să ia ca protagonist un imam, cu scopul de a-i face pe elevi să râdă? Avertizez întreg bazarul: în acest oraș s-a pornit o campanie fățarnică împotriva Islamului. Ați deschis vreodată ghiozdanele copiilor voștri, pentru a vedea ce idei nelegiuite le sunt băgate în cap, la școală? Îmi tremură mâinile când țin sub ochi unele dintre poemele pe care le învață ei. Din respect pentru femeile care stau dincolo de perdea, nu voi vorbi despre conținutul acestor poezii. S-a declarat război religiei noastre. Nu vă jucați cu focul. Avertizez pe toată lumea! Nu faceți asta!

Primarul a fost pus la curent cu ceea ce s-a întâmplat la moschee. Pentru a evita o escaladare a conflictului, interzise piesa.

Nici nu s-a stins bine acest incident, că în oraș se răspândi un zvon despre construirea unui cinematograf.

Un întreprinzător din Teheran, posesor al unui lanț de cinematografe în capitală, cumpărase un *hammam* dezafectat din Senedjan, cu scopul de a-l transforma în sală de cinematograf. Era un edificiu monumental, un local care se preta perfect activităților culturale, locul ideal pentru un cinematograf.

Galgal făcu în așa fel încât primarul află părerea lui: un cinematograf în orașul sfânt, Senedjan, era de neacceptat, dar primarul îi răspunse că nimeni nu-i ceruse părerea și că decizia venea de la Teheran. Mai mult, biroul cultural regal stimulase proiectul, datorită caracterului său educativ, cu totul deosebit, iar Farah Diba însăși își dăduse aprobarea.

Când ajunse la urechile proprietarului viitorului cinematograf vestea că Farah Diba acceptase să se deplaseze personal la Senedjan, în vederea inaugurării clinicii, acesta se hotărî să facă imposibilul pentru ca cinematograful să fie gata la acea dată și să poată fi inaugurat în aceeași zi cu așezământul spitalicesc. Ca urmare, luă legătura cu Teheranul și totul fu organizat, astfel încât Farah Diba să poată inaugura cinematograful în seara zilei în

care va vizita clinica. Dar Senedjan fiind un oraş sfânt, fu luată hotărârea ca anunţul să fie făcut public atunci când totul va fi gata.

Într-o frumoasă zi cu soare, un elicopter mare îşi făcu apariţia pe cerul oraşului şi făcu trei tururi deasupra bazarului. De o parte şi de alta a străzilor pe unde urma să treacă Farah Diba în maşina decapotabilă ce trebuia s-o conducă la clinică se aflau rânduri-rânduri de şcolari. Aceştia chiuiau de bucurie, aplaudau şi strigau:„Djawid shah!“ (Trăiască şahul!) În acest timp, trei avioane de vânătoare, cu reacţie, survolau oraşul. În urma lor, pe cer, se vedeau trei dâre de fum în culorile naţionale. Zeci de agenţi ai serviciilor secrete, în haine civile, se amestecaseră în mulţime şi, la fiecare colţ de stradă, staţionau camioane pline cu soldaţi, gata să ucidă din faşă cea mai mică agitaţie.

Farah Diba zâmbea publicului, fluturându-şi mâna. În păr îi juca vântul şi întreaga ei fiinţă iradia putere.

Când trecea pe lângă ele, profesoarele şi angajatele clinicii îşi dădeau la o parte vălul pentru a-i arăta că aveau aceeaşi coafură ca şi ea; urlau toate, surescitate, agitându-şi vălurile.

Camerele înregistrau totul pentru a transmite mai târziu la televiziune faptul că femeile din sfântul oraş, Senedjan, o ascultau pe Farah Diba, că o purtau în inimi şi îi urmau exemplul.

Era prima vizită a lui Farah Diba într-un oraş sfânt. Pentru regim, avea să fie un barometru al popularităţii sale: se putea deduce în ce măsură regimul va putea învinge oraşele sfinte care i se opuneau. Şi cum, în aparenţă, totul s-a petrecut ca la carte, televiziunea nu a mai aşteptat până la jurnalul orei douăzeci, ci a difuzat reportajul la ora optsprezece. Evenimentul a fost considerat drept victoria finală a regimului împotriva ayatollahilor. Dar uitaseră un amănunt, un amănunt ce părea lipsit de importanţă, la o primă vedere.

Câteva femei tinere din Senedjan, viitoare infirmiere în clinica cea nouă, stăteau în faţa porţii spitalului, îmbrăcate numai în halatele subţiri, cu mâneci scurte, care constituiau uniforma spitalului. În momentul în care Farah Diba coborî din maşina regală, fotografii, care mergeau în faţă, îşi îndreptară aparatele către femeile ce ofereau reginei un splendid buchet de flori. Femeile aveau halate aproape transparente, prin care li se vedeau chiloţii albaştri. Bazarul a fost scandalizat şi lui Galgal, care află vestea în timpul mesei, îi pieri instantaneu pofta de mâncare.

Spumega, interpretând acest fapt ca o palmă dată peste obrazul tuturor ayatollahilor şi o ofensă la adresa bazarului. Incidentul avusese loc în oraşul în care el slujea ca imam la moscheea principală. Avea, deci, obligaţia de a reacţiona pe loc în predica sa.

Către seară, sună telefonul lui Aga Djan: o persoană din Qom dorea să discute cu Galgal. Convorbirea fu scurtă şi cu sens unic, întrucât Galgal nu spuse nimic, mulţumindu-se să asculte şi să încheie spunând următoarele:

– Nu, nu ştiam acest lucru. Da, înţeleg. De acord, ştiu suficient. Şi dumneavoastră la fel.

Aga Djan nu înţelese despre ce era vorba şi nici nu-l întrebă pe Galgal cu cine vorbise. Numai că, ceva mai târziu, îl văzu pe acesta plimbându-se nervos prin bibliotecă.

Emisiunea sugera faptul că Farah Diba părăsise oraşul după inaugurarea clinicii şi că se întorsese la Teheran, dar, de fapt, nu plecase încă. Fusese condusă, cu elicopterul, la o veche fortăreaţă istorică, dincolo de zidurile oraşului. Fortăreaţa, construită acolo unde începea deşertul, fusese transformată în han. Era un fel de caravanserai pe Drumul Mătăsii, unde, odinioară, îşi petreceau noaptea călătorii şi neguţătorii.

Farah Diba, care îşi făcuse studiile de arhitectură la Paris, conducea serviciile care vizau salvarea şi conservarea a numeroase monumente istorice din ţară şi era preocupată în mod special de restaurarea acelei fortăreţe.

Mai târziu, în cursul serii, urma să se întoarcă la Senedjan, pentru a participa la inaugurarea cinematografului.

Special pentru această ocazie, proprietarul sălii de cinema procurase de la Teheran un film american de dragoste, care nu mai rulase până atunci în ţară. În rest, nimeni nu era la curent cu vizita reginei, dar se anunţase prezenţa unui număr redus de notabili de la Teheran.

În timp ce, în fosta fortăreaţă, lui Farah Diba îi era servită masa şi era invitată să se odihnească, în biroul lui Aga Djan, Galgal dădea un telefon secret pentru a vorbi cu cineva din Qom.

La ora şapte era pregătit să meargă la moschee. Shabbal, care venise spre a-l însoţi, fu uimit de starea lui de nervozitate.

– S-a întâmplat ceva? întrebă el.

– Nu, de ce? răspunse Galgal în timp ce ieşeau din bibliotecă.

– Despre ce vei vorbi în seara asta?

– Încă nu m-am hotărât, prezenţa acestei târfe m-a dat peste cap cu totul.

Shabbal ar fi vrut să-l întrebe „Care târfă?", dar nu îndrăzni, deoarece cuvântul refuza să-i iasă din gură.

– Unde este Aga Djan? întrebă Galgal.

– Este înăuntru, în moschee.

Când intrară în moschee, observară că sala de rugăciune era plină, credincioşii venind în acea seară mai mulţi decât de

obicei. Probabil erau curioşi să vadă cum urma să reacţioneze imamul la vizita lui Farah Diba.

Galgal urcă liniştit în amvon, se aşeză şi începu a vorbi cu calm despre moschee şi rolul imamului ei. Moscheea este inima oraşului, iar imamul, conştiinţa mereu trează a dreptcredincioşilor din oraş.

Cât dură discursul nu făcu nici o aluzie la clinică ori la reportajul televizat, privitor la vizita lui Farah Diba. Toate săgeţile şi le îndreptă către cinematograf.

– Atenţie! strigă el deodată, ridicând ameninţător degetul, fiţi atenţi la ceea ce sunteţi pe cale să comiteţi!

Observă că, preţ de o clipă, se făcuse linişte şi continuă:

– În numele moscheii, al oraşului, în numele bazarului, vă spun, vă cer, vă avertizez să vă abţineţi de la aşa ceva! Opriţi proiectele drăceşti! Nu există în Senedjan nici un loc pentru cultura depravată a americanilor! În Senedjan, nu există loc pentru păcat! Opriţi-i! Dacă nu, îi vom opri noi!

– *Allaho Akbar!* spuse cineva cu voce tare.

– *Allaho Akbar!* răspunseră credincioşii în cor.

Nimeni nu ştia exact ce voia să spună Galgal, dar toţi înţeleseră că, prin aceste cuvinte, voia să-şi exprime furia împotriva clinicii pentru femei.

Bărbaţii din bazar se uitară la Aga Djan, cu o expresie de satisfacţie pe chipuri: toţi apreciau reacţia lui Galgal.

Aga Djan era, de asemenea, mândru de el, dar îşi dădea seama că Galgal nu va mai sta multă vreme la Senedjan. Era prea ambiţios pentru a se mulţumi să fie doar un imam într-o moschee, avea nevoie de spaţiu, în curând avea să se sufoce între zidurile acestea. Iar moscheea aceasta reprezenta pentru el o excelentă rampă de lansare.

Proprietarul cinematografului era sigur că predica lui Galgal va avea ca subiect cinematograful, dar nu-i era teamă de ceea ce putea declara. Se ştia protejat atât de serviciile secrete, cât şi de poliţia din oraş. Era o seară de joi şi, din fericire, în timpul inaugurării sălii, credincioşii aveau să fie în moschee, pe cale să-l asculte pe Galgal. Altfel spus, o putea primi pe Farah Diba cu sufletul liniştit.

Se pare, însă, că nu-şi cunoştea deloc adversarii, deoarece Galgal se informase foarte bine şi cunoştea foarte bine ora la care urma să aibă loc inaugurarea.

Galgal se uită la ceas: se apropia clipa, aşa că se destinse, se scărpină în barbă şi zâmbi. Aga Djan gândea că nu mai avea nimic de spus despre cinema şi că va deschide un nou subiect. Că se

mulțumea numai cu o amenințare. Galgal, însă, îl luă prin surprindere, căci începu să recite versetul pătimaș „Abu Lahab" în care era vorba despre o femeie despre care Profetul vorbea plin de furie:

Cele două brațe ale lui Abu Lahab să fie frânte!
Și Abu Lahab, el însuși, să fie distrus!
Toate bunurile să-i fie distruse!
Asemeni, și femeii lui Abu Lahab!
Abu Lahab, care-a adus focul!
Femeia lui, care a adus lemnul!
Știreangul să-i fie pus de gât femeii sale!
Abu Lahab să fie distrus!

Aga Djan simți că nu mai avea aer; înțelese brusc că Galgal nu se mulțumea numai cu amenințările.

Abu Lahab era unchiul lui Mahomed, fratele tatălui său și dușmanul de moarte al lui Mahomed și al Coranului.

În timpul revelației islamului, în noaptea în care Mahomed ținuse o predică în fața atotputernicilor din Mecca, pentru a-i convinge asupra misiunii ce-o avea, Abu Lahab îl jignise pe Mahomed și părăsise adunarea. Soția lui Abu Lahab făcuse același lucru: îl jignise pe Mahomed și rostise cuvinte murdare la adresa Coranului. Și nu se mulțumise cu atât: gestul lor ostil fusese continuat și în bazar, unde vorbele urâte fuseseră rostite împotriva Coranului și a lui Allah. Mahomed suferise mult, dar nu-i putuse impiedica. Într-o zi, însă, îi fu revelat versetul lui Abu Lahab:

Tabat jada Abi Lahab
Știreangul să-i fie pus de gât femeii sale!
Abu Lahab să fie distrus!

Toată lumea știa că atunci când era citat Abu Lahab, situația era gravă. Galgal continuă:

– Să i se frângă mâinile celui ce a cumpărat vechiul *hammam*! Să i se frângă mâinile celui ce vrea să facă un cinematograf pe locul unui vechi *hammam*! Să fie spartă poarta *hammam*-ului! Picioarele să li se rupă celor strânși acum în acel *hammam!* Să fie spânzurate femeile ce se găsesc în *hammam!*

Aga Djan nu mai îndrăznea să-și ridice fruntea și să-l privească pe Galgal. Se uita la modelele de pe covorul pe care stătea și avea senzația că Galgal se afla în spatele lui și că-i apăsa capul în pământ.

Galgal îl uimise, și, deși ar fi trebuit să fie bucuros, se simți tulburat, la auzul acestei predici. De ce oare nu-l anunțase Galgal

că va vorbi despre cinematograf? Şi de unde, aşa, deodată, acest ton dur? Era, oare, favorabil moscheii? Ce urmări va avea pentru oraş? Nu era însă momentul să se gândească la aceste lucruri; trase adânc aer în piept, ridică fruntea şi privi în jurul lui.

Moscheea se cufundase într-o linişte soră cu moartea şi toţi se uitau cu atenţie la Galgal.

– Este ceva vreme, de când am avertizat primăria şi pe noul proprietar al *hammam*-ului, dar au refuzat să mă asculte. Dimpotrivă, au decis ca în această seară să prezinte un film american, mârşav. Tocmai astăzi! Ştiţi ce zi este astăzi? Ziua când sfânta Fatima a trecut în nefiinţă!

Eu, Galgal, imamul moscheii, interzic acest lucru!

Eu, Galgal, voi merge cu Coranul în mână, pentru a bate în cuie uşa acelui loc de pierzanie, spuse el scoţând Coranul din buzunar.

Mulţimea striga: *„Allaho Akbar! Allaho Akbar! Allaho Akbar!"*

– Să mergem toţi la *hammam*! strigă Galagal.

Se ridică şi se grăbi să coboare din amvon.

Mulţimea se ridică în cinstea lui.

Aga Djan, care nu se aştepta ca lucrurile să ia o astfel de întorsătură, rămase nemişcat la pământ. Se simţea trădat de către Galgal, îşi dăduse seama că imamul pusese mâna pe conducerea moscheii. Dar nu era încă prea târziu. Aga Djan avea mai multă experienţă decât Galgal. Trebuia să încerce să ia hăţurile în mână spre a salva reputaţia şi prestigiul moscheii. Galgal nu conta: doar moscheea avea importanţă. Se ridică şi alergă după Galgal, strigându-i lui Shabbal:

– Fugi! Nu-l lăsa singur! Du-te cu el!

Oamenii se dezlănţuiseră şi nu mai puteau fi opriţi.

O să ajung la timp, îşi spunea Aga Djan în sinea lui, sunt singurul care poate împiedica haosul.

Galgal se îndrepta deja către cinematograf, fluturând Coranul. Credincioşii îl urmau strigând: *„Allaho Akbar!"*

Surprinşi de invazie, agenţii serviciilor secrete alergau în noapte, înspăimântaţi, urlând în staţiile lor de emisie-recepţie: „Răzmeriţă! Cinematograful este în pericol!"

Două maşini de poliţie apărură, deşi cu întârziere, dar agenţii nu înţeleseră, pe moment, ce se întâmpla şi nici încotro se îndrepta mulţimea.

Câteva camioane militare pline cu soldaţi blocară drumul către cinema. Soldaţii înarmaţi alcătuiră un zid pentru a-i bloca pe manifestanţi.

Maşina primarului se opri pe trotuar. Primarul ieşi grăbit din ea şi alergă spre manifestanţi, punându-şi mâinile în cap. Îl căută pe Aga Djan în mulţime şi, când îl zări, strigă:

– În numele cerului, ce faci? Ai căzut într-o cursă! Opreşte-i pe oameni înainte să se producă o baie de sânge!

– Despre ce vorbeşti? Primăria nu mai ţine cont de moschee! Îi jigneşti pe locuitorii oraşului permiţând existenţa cinematografului şi, acum, tu mă ameninţi cu o baie de sânge?

– Nu, nu-i asta, nu m-ai înţeles bine, îţi cer să mă ajuţi, pentru că situaţia se înrăutăţeşte. Nu pot să-ţi spun cu voce tare. Apoi şopti: Farah Diba este în cinematograf. Crede-mă, dacă aceşti oameni mai înaintează, armata va deschide focul. Fă ceva şi opreşte-i!

Soldaţii îi opriră pe manifestanţi şi un ofiţer strigă într-un megafon: „Faceţi cale întoarsă! Nu vă apropiaţi mai mult!"

Galgal nu-l luă în seamă, îşi flutură Coranul şi trecu mai departe, încercând să-şi croiască drum printre soldaţi, dar ofiţerul merse către el şi-l împiedică să înainteze.

– Înapoi, am spus, strigă el tare, dacă nu, se va trage.

– Trage! urlă Galgal şi îşi continuă drumul.

Ofiţerul îl apucă de guler, îl trase înapoi, şi înclinându-şi capul spre urechea lui, strigă:

– Dacă nu te întorci, îţi fac turbanul guler şi te arestez!

Cuvintele sale îl scoaseră din sărite pe Galgal. Îl împinse cu violenţă pe ofiţer, care fu pe punctul de a cădea. Ofiţerul puse mâna pe revolver. Aga Djan interveni prompt. Îl trase pe Galgal în spate şi-i strigă lui Shabbal:

– Ia-l cu tine!

Dar Galgal refuză să-l urmeze; se eliberă din strânsoarea lui Aga Djan şi alergă către ofiţer.

Aga Djan îl prinse din nou, la timp:

– Acum, ajunge! Opreşte-te!

Galgal îl îmbrânci pe Aga Djan şi făcu un salt înainte, dar Aga Djan puse din nou mâna pe el, îl luă de guler şi urlă:

– Nu uita niciodată că eu sunt cel care ia hotărârile!

Apoi, apucă megafonul din mâna ofiţerului şi le vorbi oamenilor cu voce puternică:

– Prieteni! Liniştiţi-vă! Ascultaţi-mă!

Toată lumea tăcu.

– Tocmai am vorbit cu primarul. Primăria renunţă la proiectul său: Nu va exista nici un cinematograf în oraş! Întoarceţi-vă la geamie!

„Allaho Akbar!" se auzi dinspre mulţime.

Evenimentul făcuse o impresie deosebită. Oamenii rămaseră multă vreme în faţa geamiei, ceea ce îi făcu plăcere lui Aga Djan.

Moscheea acţionase în forţă şi el însuşi fusese în stare să prevină o luptă. Venind de unde nu se aştepta nimeni, atacul incrimina direct planurile şahului şi constituia o palmă răsunătoare peste faţa primului ministru. Voia să înlăture puterea oraşelor sfinte şi să le ofere o cultură occidentală, de proastă calitate! Ziua următoare, toate ziarele vor vorbi despre aceasta: „Revoltă în Senedjan!"

Moscheea principală din Senedjan se impusese din nou. Ayatollahii din Qom vor fi mulţumiţi de aceasta şi imamii din toate geamiile vor vorbi despre revoltă.

În aceeaşi zi, la miezul nopţii, toţi se întorseseră pe la casele lor, moscheea era pustie, iar portarul încuiase uşa. Aga Djan era la el în birou şi scria: „După o perioadă de linişte, moscheea noastră a făcut din nou să se vorbească despre ea. Poate că ne-am întors la vechiul drum".

Era pe cale să mai scrie, când în faţa moscheii opriră două maşini civile. Una dintre ele rămase sub copaci, în faţa moscheii, cealaltă stinse farurile şi porni încet pe ulicioara care ducea la casă.

Din ea ieşiră trei agenţi îmbrăcaţi în civil. Şoferul rămase în maşină. Şeful poliţiei înaintă către uşa de la intrare şi sună, iar alţi doi rămaseră pe lângă maşină.

Aga Djan auzi soneria şi simţi pericolul. Îşi spunea că poliţia va trece să-l vadă a doua zi la bazar, dar nu se aşteptase să vină în miez de noapte la uşa lui.

Bunicile auziseră şi ele soneria, însă înţeleseră că se petrecea ceva anormal şi că nu trebuiau să se arate înainte de a şti ce va face Aga Djan.

La auzul soneriei, Shabal se duse imediat în biroul lui Aga Djan.

– Probabil sunt de la poliţie, spuse Aga Djan în şoaptă, avertizează-l pe Galgal. Trebuie să plece! Fă-l să dispară pe acoperiş!

Galgal se aştepta la vizita poliţiştilor şi era în bibliotecă atunci când se auzi soneria. Stinsese imediat lumina, ieşise din bibliotecă şi se îndreptase spre scară în vârful picioarelor.

Aga Djan îşi puse paltonul şi pălăria şi merse în curte. Distingând, în întuneric, silueta lui Galgal lângă scară, aşteptă până ce acesta dispăru cu totul din privire.

Soneria răsună din nou.

– Vin, strigă el, mergând la uşă.

Femeile stăteau în spatele perdelelor şi urmăreau totul.

– Cine este? strigă Aga Djan înainte de a deschide.

– Deschide!

Deschise uşa. În lumina felinarului îl văzu pe agent şi apoi pe ceilalţi trei bărbaţi, lângă maşină.

Pricepu imediat că erau agenţi ai serviciilor secrete. Un poliţist din oraş n-ar fi îndrăznit să sune la uşa sa în miez de noapte. Ori erau recruţi noi, ori veneau din altă regiune. Aga Djan îşi dădu seama de aceasta din felul în care se purtau. Nu-l cunoşteau pe Aga Djan şi nici măcar nu-l salutară.

– Domnilor, ce treabă aveţi, în plină noapte, la uşa mea?

– Îl căutăm pe imam. Trebuie să-l luăm cu noi! spuse agentul arătându-i legitimaţia de poliţist.

Aga Djan simţi, din cuvintele lor, că situaţia era gravă. Pentru a mai câştiga timp, ieşi, închizând poarta în urma lui.

– Imamul nu este acasă, spuse el. Dacă aveţi ceva urgent, puteţi vorbi mâine dimineaţă cu el, la moschee.

Şeful poliţiei, care nu se aşteptase ca Aga Djan să închidă poarta, strigă cu stângăcie:

– Lasă poarta deschisă!

– Nu vorbi în gura mare, agentule, oamenii dorm, spuse Aga Djan.

– Deschide poarta, spuse agentul lovind cu pumnii în poartă.

– Puţină demnitate, agentule! Tocmai ţi-am spus că imamul nu este acasă. A plecat. Şi când zic un lucru, aşa este! Mâine dimineaţă va fi la moschee! Pricepi ori nu pricepi? spuse Aga Djan destul de tare ca Shabbal să-l poată auzi.

– Deschide poarta, dacă nu vrei să o deschid eu cu focuri de armă! spuse agentul deschizându-şi tocul pistolului.

Deodată, unul dintre agenţi o luă la fugă pe uliţă, strigând:

– Este pe acoperişul geamiei! Arestaţi-l!

Agenţii se căţărară pe zid, sărind peste poartă şi cât ai clipi din ochi, erau pe acoperiş, apoi o luară către minarete.

Aga Djan deschise poarta vrând să meargă la scară, spre a ajunge şi el pe acoperiş, dar un agent se răsti la el:

– Tu rămâi aici!

Aga Djan se duse în salon şi nemişcat în întuneric, urmărind de departe toate operaţiunile.

– În spatele cupolei am văzut o umbră! strigă un agent, din stradă.

– Mâinile sus şi ieşi la lumină! urlă şeful de pe acoperiş.

Aga Djan crezu că l-au prins pe Galgal şi merse la bătrânul cedru pentru a avea mai multă vizibilitate spre acoperiş. Îl văzu, în lumina verde a minaretelor, pe şeful poliţiei cum îna-

inta către cupolă, cu revolverul în mână, dar acesta nu-l văzuse pe Galgal.

– Nu este nimeni! strigă el agentului din stradă.

– Am văzut o umbră, nu are cum să fie departe, îi răspunse acesta.

Aga Djan, liniştit, se aşează în lumina felinarului lângă fântână şi strigă:

– Agent! Umbra pe care tocmai ai văzut-o era a portarului geamiei. Nu complica mai mult lucrurile. Portarul tocmai ieşise de la mine când ai sunat tu. Se vede că nu eşti de pe aici şi că nu cunoşti moscheea. Nimeni nu poate să scape pe acoperiş, dacă în stradă sunt agenţi. O să-ţi arăt, spuse el îndreptându-se spre scară să urce pe acoperiş. Ţi-am spus doar că imamul a plecat, spuse el şefului când ajunse pe acoperiş. A plecat la Qom, cu trenul de noapte, pentru o întâlnire. Dacă vrei, poţi vorbi la ghişeul gării. L-au văzut adesea. Nu trebuie să îngreunezi situaţia mai mult. Pe acoperiş nu-i nimic în afara cupolei şi a minaretelor. Inspectează locul şi dispari. Mă înţelegi?

Şeful poliţiei nu reacţionă în nici un fel, dar lumină cu lanterna din dotare mai multe cotloane de pe acoperiş.

– Nu murdări cu pantofii tăi murdari acoperişul moscheii şi ieşi din casa mea! strigă Aga Djan arătându-i scara.

Agenţii coborâră scara mormăind şi reveniră în curtea interioară.

– Niciodată până acum un străin nu a îndrăznit să intre în această casă şi, astăzi, două lichele s-au strecurat la mine. Acum, gata, dispăreţi cu toţii!

Dar vocea dură a lui Aga Djan îl lăsă indiferent pe agentul de poliţie; acesta le ordonă subordonaţilor:

– Inspectaţi imediat toate odăile!

– Shabbal! chemă Aga Djan. (Nimeni nu răspunse.) Cheamă-l pe primar! continuă el, deşi ştia că Shabbal era cu Galgal.

Fugi la el în birou, căută printre hârtii numărul de telefon de acasă de la primar şi-l formă:

– Scoateţi-i imediat pe bădăranii aceştia din casa mea; dacă nu, merg să caut o puşcă în pivniţă şi îi dobor pe toţi!

Agenţii îl târâră pe muezinul cel orb afară din camera lui şi scotociră toată odaia.

– Ticăloşilor! striga muezinul, scârbe ticăloase! Ieşiţi din camera mea! Ieşiţi din casa mea!

Uşa bibliotecii era încuiată cu cheia.

– Cheia! urlă poliţistul-şef.

– Nu există cheie, strigă Aga Djan, care se afla în partea cealaltă a curții.

– Dă-ne cheia sau spargem ușa!

Bunicile apărură din întuneric, descuiară ușa bibliotecii și aprinseră lumina.

Unul dintre agenți vru să intre în bibliotecă fără a-și da jos pantofii.

– Scoate-ți pantofii! se răsti la el Golbanou.

El nu o luă în seamă.

– Scoate-ți pantofii, necioplitule! urlă Golebeh.

Agentul, aparent impresionat de vechimea volumelor de cărți, se opri brusc, rămase în prag, privi bibliotecile vechi și biroul imamului, apoi ieși.

Ceilalți agenți intrară în sala întunecoasă a covoarelor. Pe perete era atârnat un covor țesut doar pe jumătate. Se uitară în spatele lui, deschiseră șifonierele vechi și mari și aruncară pe jos ghemele de lână. După aceasta, părăsiră odaia și se duseră în fumoar.

Aparatul de emisie-recepție al comandantului sună și el se duse la fântână să vorbească cu cineva. După un minut se întoarse și strigă: „Băieți! Ne retragem!"

Agenții se adunară în curtea interioară, închiseră poarta în urma lor și plecară.

Aga Djan încuie ușa cu cheia și stinse lumina.

– Aveți ceva de mâncare și pentru mine? Mor de foame și de sete, le spuse el bunicilor.

Tocmai se așeza în fotoliul lui, când intră Shabbal.

– Unde este el? întrebă Aga Djan.

– În moschee.

– În moschee?

– În cavoul cel mai vechi. Portarul a rezolvat totul, spuse Shabbal.

– Pentru moment, este în siguranță, dar agenții se vor întoarce. Incidentul nu va trece de la sine. Vor fi cu ochii pe moschee. Trebuie să-l trimitem la Qom. În curând, când portarul va deschide ușa moscheii pentru rugăciunea de dimineață, vor intra și ei și nu-i vom putea împiedica. Trebuie să găsim o modalitate de a-l face să scape.

În acel moment, bunicile intrară aducând un platou mare, din argint. Întinseră un șervet curat pe biroul lui Aga Djan și așezară pe el o farfurie elegantă, din porțelan, cu pâine și brânză. Lângă farfurie, puseră cu gesturi delicate un ceainic vechi, cu marginile aurite, plin cu ceai fierbinte, parfumat, și niște pahare, apoi se retraseră. Aga Djan se uită zâmbind la Shabbal.

– Este limpede că sunt încântate de intervenţia dumitale, observă Shabbal, turnând ceaiul.

– Ia un scaun şi să mâncăm. Mai avem multe de făcut în noaptea aceasta, nu se pune problema să mai dormim.

După ce au mâncat câte ceva, Aga Djan merse în debaraua biroului şi se întoarse de acolo cu câteva obiecte. Puse pe masă, în faţa lui Shabbal, o foarfecă, o pălărie şi un costum.

– Am o idee. Mă voi aşeza imediat pe trotuar în faţa moscheii, ca şi cum aş aştepta pe cineva. Ştiu că sunt agenţi care supraveghează totul, inclusiv maşinile, aşa că voi încerca să le atrag atenţia. Între timp, tu iei foarfeca şi costumul şi vei merge la moschee, trecând pe acoperiş. Îl ajuţi pe Galgal să-şi tundă barba, apoi îi spui să se îmbrace cu acest costum şi să-şi pună pălăria. Peste puţin timp, la răsăritul soarelui, vor veni oamenii pentru rugăciune; după cele întâmplate ieri mă aştept să fie mai mulţi ca oricând. Când oamenii vor ieşi din moschee, după rugăciune, veţi ieşi în urma mea. De restul mă ocup eu. Este clar?

– Este clar!

În acea dimineaţă, devreme de tot, nu era frig, dar, dinspre munţi, sufla un vânt răcoros. Aşa cum conveniseră, Aga Djan se postă în faţa moscheii şi observă că becul felinarului din faţa geamiei, pe care-l ştia ars de multă vreme, era, acum, aprins. Portarul mersese în nenumărate rânduri la serviciul de electricitate din oraş, dar nici un electrician nu venise vreodată să schimbe becul. Chiar Aga Djan, personal, telefonase de mai multe ori la biroul directorului, dar nu reuşise niciodată să-i vorbească.

Pe stradă, nu era nimeni, dar, ceva mai departe, pe trotuar, doi bărbaţi se pregăteau să-şi aprindă câte o ţigară. Văzându-l pe Aga Djan că îi privea, se retraseră în umbră.

O maşină particulară cu patru pasageri înăuntru trecu prin faţa moscheii, întoarse şi trecu din nou, fără a opri.

Bărbaţii care se ascunseseră la umbră îşi făcură din nou apariţia, în lumina felinarului. Merseră fumând înspre Aga Djan şi trecură prin faţa lui, fără a-l saluta. Nu erau din oraş, altfel l-ar fi recunoscut pe Aga Djan, chiar şi pe întuneric, şi l-ar fi salutat.

Cum stătea, în picioare, pe trotuar, constată o dată în plus că, în ultimii ani, oraşul se schimbase profund. Oraşul era administrat de străini. Acum câţiva ani, îi cunoştea pe toţi reprezentanţii autorităţilor din localitate, oameni proveniţi din familiile bune ale oraşului, fiii negustorilor din bazar. Şi, atunci când el, Aga Djan, intra într-o clădirea a administraţiei publice, era imediat

recunoscut de către director. Acum, habar nu avea care erau directorii. Erau oameni care nu aveau nimic a face cu moscheea. Purtau costume strânse pe talie, cravată şi fumau trabucuri. Altfel spus, oraşul era despărţit în două: de o parte – edificiile şi locuitorii tradiţionali, de alta – noii directori, noii agenţi de poliţie, clădirile moderne, teatrele şi iubitorii de cinema. Pe vremuri, rezolva totul cu un singur gest; acum, nu avea nici măcar puterea de a pune pe cineva să-i schimbe un bec ars.

Abia acum înţelese cuvintele primarului: „Ia aminte, Aga Djan, nu mai am puterea de a te ajuta, ca odinioară."

Şi-atunci el, care, de obicei, nu se speria prea uşor, simţi cum îl pătrunde spaima. Cu câteva ceasuri înainte, gândea că totul se va aranja, până la urmă, chiar dacă Galgal ar fi fost arestat. Era sigur că va găsi calea de a-l elibera şi că-l va aduce acasă, după ce va da un simplu telefon şefului poliţiei; acum înţelegea că se înşelase.

Avea nevoie de aerul rece al munţilor ca să poată gândi limpede şi să vadă lucrurile în adevărata lor lumină. Pricepu că şi Galgal era tot un străin şi, mai ales, o persoană în care nu putea avea încredere. De fapt, cine era el? Un imam absolut necunoscut, venit din Qom şi care ceruse mâna fetei lor. Dar restul? În rest nu mai ştia absolut nimic despre el.

Aerul de munte îşi făcuse efectul; vălul se risipise şi vedea lucrurile într-o altă lumină. Galgal pusese la cale un plan periculos, fusese la curent cu prezenţa lui Farah Diba în cinematograf, dar se ferise să-l avertizeze. Intenţia lui fusese aceea de a provoca o catastrofă în oraş, îi atrăsese pe credincioşii nevinovaţi către cinematograf, pentru a-i întinde o cursă lui Farah Diba, pentru a întoarce ţara cu susul în jos şi a da motiv de discuţii în presa mondială. Iar Aga Djan nu-şi dăduse seama de nimic. Ce noroc că putuse dejuca la timp planul lui Galgal. Galgal îl înşelase şi acum se afla în cavoul cel mai vechi. Soarta lui era în mâinile lui Aga Djan. Îi ceruse lui Shabbal să-i tundă barba lui Galgal.

Îşi simţi fruntea plină de sudoare, deşi afară era încă răcoare. Pentru a-şi linişti teama, începu să psalmodieze:

La răsărit de soare,
Ori în tăcerea nopţii
El nu te-a părăsit niciodată!
Erai orfan şi el ţi-a arătat calea!
Erai sărac şi el te-a îmbogăţit!

Nu este el cel care ţi-a uşurat greutatea ce o purtai pe umeri?
Faima ta a răspândit-o pretutindeni,
Întrucât suferinţa merge mână-n mână cu plăcerea.

Se întoarse şi observă că se făcuse ziuă. Oamenii mergeau în număr mare către geamie. Îşi simţi inima uşurată şi intră în sfântul lăcaş.

Niciodată, până atunci, nu văzuse atâţia oameni la rugăciunea de dimineaţă şi lumea încă mai venea. Aga Djan nu auzise, dar oamenii aflaseră de la radio că Senedjan fusese teatrul unei răzmeriţe, că un imam fanatic întorsese oraşul pe dos.

Toată presa de dimineaţă vorbise despre vizita reginei la clinică şi despre prezenţa lui Farah Diba în noul cinematograf. Existau şi sugestii, ici-colo, că islamul ar fi mobilizat credincioşii în vederea unui act – mai mult ca probabil! – rău intenţionat.

Din acest motiv, toată lumea venea la moschee, să vadă îndeaproape ce va urma.

Portarul apăru, se duse la Aga Djan şi-l salută. Merseră unul lângă celălalt o bucată de drum, pentru a mai analiza o dată situaţia. Când se întoarseră la moschee, Aga Djan merse pe furiş în pivniţă şi se îndreptă spre cavoul cel mai vechi. Shabbal apăru din întuneric.

– Unde este? întrebă Aga Djan.

– În debara.

– Urcă şi spune-i tatălui tău să-i cheme pe oameni la rugăciune!

Merse mai departe, spre debara, deschise uşa cu prudenţă, apoi spuse:

– Eu sunt!

În lumina slabă a unei lumânări, Galgal era de nerecunoscut. Era îmbrăcat în costum, avea pălărie, iar barba îi era tunsă.

– Poliţia şi-a mobilizat toate forţele pentru a te aresta. Ştii mai bine decât mine pentru ce. În ce mă priveşte, voi face tot ce-mi stă în putinţă să te ajut să scapi, dar să ştii că sunt nemulţumit de toate uneltirile tale. Mă simt înşelat. Ar fi trebuit să-mi spui ce intenţionai să faci, dar ai omis cu bună ştiinţă. Nu-i acum momentul să vorbim despre aceste lucruri. Imediat ce slujba se va încheia, Shabbal va veni să te caute. Vom ieşi din geamie laolaltă cu ceilalţi credincioşi. Nepotul portarului te va aştepta cu motocicleta în piaţa bazarului. Când vom fi acolo, te vei sui în spatele lui şi el te va conduce în satul Wartje. Imamul din Wartje te va trimite la Kashan, iar imamul din Kashan îţi va aranja călătoria la Qom. Uite nişte bani. Eu plec, spuse Aga Djan şi ieşi fără să aştepte reacţia lui Galgal.

Ar fi vrut să fie mai dur, ar fi vrut să-i spună: „Ai pus în joc oraşul, moscheea, casa şi familia. Mi-ai înşelat încrederea. Încă de la început îmi dădusem seama că nu pot avea încredere în

tine, dar mulţumesc lui Dumnezeu, lucrurile s-au petrecut altfel. Acum, dispari; nu vreau să te mai văd o bucată de timp!" Dar nu a făcut-o şi era fericit că ştiuse să-şi stăpânească furia şi să-şi tempereze cuvintele.

Când Aga Djan intră în sala de rugăciune, credincioşii se ridicară în semn de cinstire; toţi ştiau că poliţia fusese la el acasă şi că Galgal fugise.

Câţiva dintre notabilii oraşului îl însoţiră pe Aga Djan până în locul unde, în mod normal, stătea imamul pentru rugăciune.

– Am nevoie să mă ajutaţi, imediat, şopti Aga Djan, este un moment crucial pentru moschee. Galgal este în pericol. Voi ţine eu locul imamului, pentru rugăciune, deşi nu este normal, însă este un caz de forţă majoră. După aceea, aş vrea să mă aşteptaţi şi să mergem împreună la bazar.

După ce a spus aceste cuvinte, Aga Djan merse în amvon, urcă prima treaptă şi spuse cu voce puternică:

– Prieteni, astăzi, imamul nu este prezent pentru rugăciune. Imamul Galgal a fost nevoit să plece de urgenţă la Qom. Ştiu că este un fapt neobişnuit, însă astăzi voi ţine eu locul imamului. Rugăciunea de dimineaţă nu este lungă, aşa că rugaţi-vă împreună cu mine!

O clipă, se porni agitaţia, dar când muezinul strigă: „Hajje allal salat" se făcu linişte şi toată lumea se întoarse cu faţa către Mecca.

Rugăciunea de dimineaţă, cea mai scurtă dintre toate cele de peste zi, presupune să te ridici de două ori, să te pleci de două ori şi să baţi mătănii, tot de două ori.

La sfârşitul rugăciunii, oamenii se îndreptară plini de solemnitate către Aga Djan şi-l însoţiră la ieşire. Aga Djan îi văzu pe Shabbal şi pe Galgal ieşind şi amestecându-se în mulţime. Aga Djan ceruse unui grup restrâns să-l însoţească la bazar, dar numeroşi alţi credincioşi simţiseră, aparent, cât de gravă era situaţia şi, acum, mergeau tăcuţi în urma lui.

Pretutindeni erau postaţi agenţi de poliţie care nu înţelegeau ce se întâmpla şi de ce acei oameni mergeau liniştiţi pe trotuar, în direcţia bazarului.

Într-un colţ din piaţa bazarului, sub un felinar, stătea nepotul portarului cu motocicleta lui, gata de plecare. Galgal ieşi din mulţime, se duse spre motocicletă şi se aşeză în spatele motociclistului. Acesta porni şi plecară fără să se mai uite în urmă. Shabbal aşteptă o clipă, până ce nu-i mai văzu, după care se amestecă din nou în mulţime; îl prinse pe Aga Djan din urmă şi-i şopti:

– A plecat.

PĂSĂRI

Ha Mim. În cele din urmă, totul se încheiase. Sediq plecase la Qom pentru a se întâlni cu soţul ei, înainte de căderea iernii. În munţi, prima zăpadă acoperise, deja, crestele. Toate satele din împrejurimi erau dominate de vârfurile albe. Cei din casă vorbeau tot mai rar despre Galgal. Altceva îi preocupa acum: urmau să se întoarcă păsările călătoare. Poate că, de data aceasta, vor găsi printre ele şi un exemplar frumos.

Când se trezi, Aga Djan îi spuse soţiei lui:

– Fagri, am avut iar un vis frumos. Comunic în permanenţă cu morţii mei; n-ai să mă crezi, dar în noaptea asta l-am văzut pe tata. Nu mai ştiu când a murit, dar îl văd mereu în vis. Sunt vise pe care nu ştiu cum să le interpretez. Totul se desfăşoară într-o atmosferă specială şi într-un mediu pe măsură. În visul de noaptea trecută, tatăl meu tocmai murise, iar noi îl duseserăm la cimitir şi-l îngropaserăm dar, întorşi acasă, îl găseam acolo, în pat, sub un linţoliu alb. Ştiam că era tata, deşi abia îl îngropaserăm. Îngenuncheam lângă patul lui şi aveam impresia că nu era mort, că se va trezi. La un moment dat, s-a mişcat, iar capul i s-a văzut de sub cearşaf. Încerca să se ridice, eu mă grăbeam să-l ajut, îi dădeam bastonul şi pălăria. Se făcea apoi că ieşea din cameră, că mergea prudent către fântână şi urma să se aşeze, ca să numere peştii.

– Te gândeşti la el, te gândeşti neîncetat la cei morţi, spuse Fagri Sadat, de aceea îi visezi tot timpul.

– Nu mă gândesc la ei; într-adevăr, mă gândesc uneori la tata, dar îi visez pe aproape toţi cei duşi, chiar şi pe cei pe care nu i-am cunoscut; de exemplu – bunicul meu din partea tatei, sau străbunicul meu. Este foarte ciudat! Ziua sunt printre cei vii însă, noaptea, sunt în lumea de dincolo.

– O fi ceva din pricina cronicilor moscheii, pe care te pregăteşti să le scrii.

Se ridică şi se duse la fereastră:

– Fagri Sadat! strigă el brusc.

– Ce este?

– Soarele a răsărit.

Fagri Sadat privi soarele, așa cum stătea atârnat asemeni unui cerc roșu deasupra vârfului Zaardkouh, Muntele Galben.

– M-am uitat mereu spre vârful Zaardkouh, dar nu se arăta. Am crezut că anul acesta nu-l voi mai vedea, spuse Fagri Sadat.

– În ultima vreme, mi-a stat gândul numai la Galgal și uitasem complet de *tamuz*.

Iarna sosise. Uneori, în ultima zi de toamnă sau prima zi de iarnă, deasupra vârfului Zaardkouh, se vedea sclipind un soare roșu și fierbinte: soarele de *tamuz*. *Tamuz* înseamnă vară.

La Senedjan, blândețea deosebită a acestei zile era așteptată mereu cu nerăbdare. Păsările migratoare știau că vine înaintea oamenilor și profitau de această zi pentru a trece peste crestele înzăpezite. Veneau din ținuturile ruso-asiatice, urmând întotdeauna Drumul Mătăsii, căci aerul era mai cald, și survolau deșertul fără oprire. După aceea, zburau în etape spre țările calde până când ajungeau, în cele din urmă, la vechile lor cuiburi, în palmierii Golfului Persic.

Ziua *tamuz* era una importantă pentru familie. De asemenea, pentru bazar și pentru comerțul național de covoare. În acea zi, Fagri Sadat și bunicile rămâneau acasă pentru a prinde păsări, întrucât, atunci când alegeau culorile pentru covoare, se inspirau din coloritul penajului păsărilor migratoare.

Cu timpul, învățaseră că, în fiecare stol de păsări călătoare, exista mereu măcar o pasăre cu un colorit aparte și cu modele excepționale.

Nimeni nu știa de unde erau inspirate modelele inimitabile și încântătorul amestec coloristic al covoarelor lui Aga Djan. Era secretul casei. Și, de la un secol la altul, femeile familiei erau cele care le făceau posibile.

În acea zi, bunicile se puseră pe treabă, așa ca în fiecare an. Coborâră în pivniță să caute capcanele vechi de răchită și le așezară în curte, în partea dinspre bibliotecă și fumoar.

Atunci când părăseau deșertul spre a se îndrepta către Senedjan, păsările zburau, în general, în direcția minaretelor geamiei unde, în permanență, trăiau patru berze: câte două pe fiecare minaret. Nimeni nu-și dădea seama când mureau berzele bătrâne și când le luau locul cele tinere. Ele erau întotdeauna acolo. Păreau parte din sufletul Senedjanului și reprezentau întâiul reper al orașului, pe care păsările migratoare îl vedeau de departe.

Ajunse în Senedjan, păsările se învârteau de mai multe ori în cerc, deasupra orașului, făcând o gălăgie nemaipomenită, după care se lăsau pe acoperișul moscheii. Cioara cea bătrână, așezată pe cupolă, le supraveghea toate mișcările.

Portarul presăra, dinainte, grâu, pe acoperiş şi aşeza peste tot farfurioare cu apă pentru păsări. Toată lumea ştia că la moschee păsările migratoare găseau apă şi grăunţe, dar nimeni nu ştia despre capcanele pe care le punea Fagri Sadat.

Ea stătea aşezată într-un fotoliu, lângă fântână, ţinând în mână sforicelele capcanelor. Bunicile se ascunseseră în bibliotecă şi se uitau cu fereală printr-o despicătură a perdelei.

Câteva păsări migratoare se aşezară lângă capcanele pe lângă care fuseseră presărate boabe de grâu şi înaintară, ciugulind, până la coşurile sub care se aflau struguri negri.

În clipa în care păsările se strecurau sub coşuri, Fagri Sadat, haţ! trăgea de sforicele. Coşurile cădeau şi păsările erau prinse. Atunci se apropiau bunicile.

În acel an, ca de fiecare dată, îngenuncheară amândouă în faţa primei capcane. Golebeh deschise capacul capcanei, scoase de acolo o pasăre şi i-o întinse lui Fagri Sadat care îi studie penele.

Captura era bogată: şapte specii noi. Aşezară păsările în şapte cuşti diferite şi le duseră în biroul lui Aga Djan.

Întors acasă, seara, Aga Djan merse direct la el în birou, unde Fagri Sadat îl aştepta.

– Ce-aţi făcut astăzi? Aţi putut prinde ceva deosebit?

– Păsările sunt nişte splendori, astăzi am văzut, de aproape, o mulţime, spuse Fagri Sadat.

– Sunt curios să le văd şi eu. Unde sunt bunicile? spuse el.

– Vin imediat.

Şi rămaseră toţi patru să lucreze până în zori.

Golbanou merse să aducă o pasăre, în colivia ei, şi-i acoperi capul cu un capişon negru, astfel încât să nu se sperie din cauza luminii puternice şi să stea liniştită pe masă.

Aga Djan studie atent aripile şi penajul păsării.

– Are nişte pene splendide, dar, din păcate, nu-s ieşite din comun, spuse el, arătându-i lui Fagri Sadat motivele cu vârful creionului.

– Haideţi şi voi să vedeţi, le spuse el bunicilor.

Ele îşi puseră ochelarii şi se apropiară pentru a observa penele.

– Culorile sunt diferite, dar am văzut deja modelul acesta, spuse Golbanou.

Luară pasărea din mâinile lui Aga Djan şi o puseră la loc în colivie, apoi aduseră o alta şi i-o întinseră.

– Oh! Penele acestea sunt o încântare, vedeţi desenul, aici? Sunt linii roşii şi verzi care se împletesc. Cu siguranţă, desenatorii noştri se vor putea inspira.

Fagri Sadat examină penele cu ajutorul unei lupe.

– Într-adevăr, sunt aparte, iar frumusețea lor este mărită de sclipirea penelor. Cum se face că modelul penajului diferă la fiecare pasăre? Nu sunt două la fel.

Aga Djan se uită și el prin lupa lui Fagri Sadat, apoi spuse:

– Pune-o pe aceasta deoparte!

În același mod studiară și alte păsări, dar constatară că penele lor nu aveau nimic excepțional. Bunicile aduseră pasărea următoare. Numai văzând-o și și-au dat seama că era deosebită. Pasărea nu voia să stea liniștită.

Se zbătea.

– Ce puternică este! De asemenea, penele ei sunt mai dese decât ale celorlalte păsări, privește, spuse Golebeh.

– Este, într-adevăr, o pasăre ieșită din comun; uite ce-i strălucesc penele, parcă ar fi niște mici bijuterii albastre, confirmă Golbanou.

– Am văzut-o, o clipă, la lumina zilei, spuse Fagri Sadat, dar aici, în lumina artificială, pare încă și mai frumoasă.

– O adevărată capodoperă, spuse Aga Djan. De unde o fi luat atâta frumusețe?

Fagri își luă creionul, se uită prin lupă și începu să deseneze modelele micuțe de pe penele păsării. După ce termină, bunicile îi puseră în față o paletă veche și o pensulă. Nici unul dintre ei nu avea conștiință de artist. Considerau că ceea ce făceau era continuarea unei tradiții de familie, o tradiție legată atât de covoare, cât și de magazin. Ceea ce își doreau era să confecționeze cele mai frumoase covoare din țară și, dacă se putea, din întregul Orient Mijlociu. Pentru ei, nu era decât o datorie și niciodată nu au încercat să vadă mai departe. Fagri Sadat copia modelele și încerca să redea pe hârtie magia culorilor de pe penajul păsărilor. Ca să picteze, își folosea degetele, folosea pensule subțiri și indicațiile bunicilor.

– Încearcă să pictezi asta, Fagri, albastrul acesta închis alături de verde deschis, dar nu le amesteca; trage o linie subțire pe albastru, spuse Golebeh.

Fagri făcu exact ce îi spuneau bunicile.

– Vreau să obțin acest reflex violaceu. Cum să facem să obținem pe un covor de lână reflexul acesta vioriu? spuse ea.

– Nu va fi cu putință să obținem, pe pânză, exact aceleași culori, spuse Aga Djan. Vopseaua are alt efect pe lână.

– Mergeți și căutați ghemele de lână, le spuse Fagri Sadat bunicilor.

Ele se duseră în sala covoarelor și se întoarseră de acolo cu câteva gheme pe care le puseră pe masă.

– Îmi dai un fir din lâna aceasta albastră?

– Cu un singur fir de lână, cred eu, n-ai să reuşeşti, observă Aga Djan, trebuie să iei un pumn de fire albastre şi să le combini cu fire roşii, subţiri.

Aşează pe masă un şomoiog de lână albastră şi încercă să combine firele albastre cu cele roşii.

– Vezi?

– Nu, răspunse Fagri.

– Aşteaptă, spuse Golbanou adăugând alte fire roşii în mănunchiul de fire albastre.

– Dar acum?

– Mergi pe calea cea bună, spuse Fagri.

– N-o să putem reproduce niciodată exact efectul dorit aici, pe această masă. Nu se vede bine decât pe covor. Atunci când mii de fire roşii vor fi înnodate pe albastru, reflexul vioriu va ţâşni imediat. Aşa este mereu. Mai uită-te o dată, cu lupa. De foarte aproape, nu se vede decât un rând de puf albastru, zeci de fire roşii şi câteva verzi, dar efectul derivă, fireşte, din amestecul lor, spuse Aga Djan.

Se uitară tăcuţi unul la celălalt.

– Nu îndrăznesc să mă bucur încă, dar cred că am descoperit ceva aici, spuse el.

Fagri Sadat termină desenele şi Aga Djan îşi aranjă notiţele pe care le luase. Bunicile duseră ghemele la loc în pivniţă şi aranjară biroul.

Când celelalte femei aveau astfel de preocupări, Zinat se ocupa de bucătărie. Venea până la uşa biroului şi le dădea farfuriile bunicilor. Apoi se ocupa de restul familiei, în sufragerie. Ca să fie linişte în casă, Zinat spunea o poveste. Toată lumea era numai urechi, iar pe Zinat această atenţie o bucura foarte mult. O rugau tot mai des să le spună o poveste. Ca urmare, îşi stiliza tot mai mult arta sa de povestitoare.

A doua zi, când lumina zorilor pătrundea în casă, bunicile măturau curtea, apoi aduceau păsările lângă fântână. Le hrăneau, le dădeau să bea apă din bazin. După aceea, le sărutau pe cap şi le făceau vânt în aer.

După ce zburau în cerc, deasupra moscheii, păsările porneau apoi către sud. Zburau fără încetare, pentru a le prinde din urmă pe suratele lor.

Zburând fără oprire, puteau vedea, în aceeaşi seară, Golful Persic unde este cald, iar rechinii se mişcă prin apă asemeni unor corăbii ciudate.

DJANESHIN

Însetate, buzele mele
Te caută.
Smulge hainele de pe mine
Şi prinde-mă în braţe!
Ale tale sunt şi buzele,
Şi gâtul,
Şi sânii arzători,
Şi trupul meu cel gingaş.

Aga Djan ascunse poemul în sertarul biroului său din bazar, după ce, un timp, îl păstrase în buzunarul interior al hainei sale. În câteva rânduri, voise să-l arunce în coşul de hârtii, dar nu o făcuse. Deşi îl găsea condamnabil, ceva în el îl împingea să recitească la nesfârşit poemul. Şi, fără să vrea, îi rămăsese întipărit în memorie, în aşa fel că-l putea spune pe dinafară.

Ştia pe de rost o sumedenie de poeme clasice, dar acesta era altceva, nu-i dădea pace, cuvintele lui îi reveneau neîncetat pe limbă. Cum a îndrăznit o femeie să aştearnă aşa ceva pe hârtie? Şi cum se numea cea care l-a scris?

Poeta se numea Farough Faroghzad. În acea vreme, era renumită la Teheran. Era o femeie tânără şi frumoasă, al cărei debut în lumea literelor făcuse să curgă râuri de cerneală. Unul din poemele sale a provocat un adevărat cutremur în lumea poeziei, dominată, în mod tradiţional, de bărbaţi.

Îi priveam ochii
Ce ascundeau un secret
Inima mea, sub privirea-i rugătoare,
Bătea nebuneşte

Allah! o Allah!
Buzele lui treziră
Dorinţa, pe buzele mele.

Şi-am spus: Te doresc
Oh, Doamne!
Ce păcat am făcut!

Trupul meu gol
Se cufundă în patul molatic,
Strivit
De pieptul său.

Unii o lăudau, considerând-o o nouă stea strălucind pe firmamentul poeziei persane, alţii spuneau că-i o târfă ce-şi vindea trupul atât în pat, cât şi pe hârtie.

La Qom, un ayatollah îl interpelase foarte dur pe un editor ce publicase un volum conţinând asemenea blasfemie. Iar într-una dintre predicile sale, s-a folosit de poem pentru a dovedi că cei ce serveau regimul săpau la rădăcină islamul.

„Femeile voastre sunt insultate – urlase el – fetele voastre nu mai sunt în siguranţă în această ţară a pierzaniei."

Teheranul nu a luat în seamă aceste semnale, continuându-şi nestingherit programul. Ziarele erau pline de astfel de texte nelegiuite, iar în cinematografe se puteau vedea, pe ecran, femei cu sâni enormi şi lenjerie minusculă.

Farah Diba inaugura zilnic un nou centru cultural unde fete desculţe dansau pentru ea şi femei tinere citeau, în prezenţa ei, poeme în care vorbeau despre trupul lor.

Aga Djan, care tocmai ascunsese poemul lui Farough printre hârtiile aflate în sertarul biroului său, îl scoase la loc, spunându-şi: „De fapt, acest poem trebuie să stea între cronicile geamiei; să-l pun în caietul meu."

În acea clipă, cineva bătu la uşă şi servitorul său intră.

– A sosit imamul. Îl pot lăsa să intre? întrebă el.

Aga Djan îşi aminti de întâlnirea cu Djaneshin, locţiitorul obişnuit al imamului. Puse poemul la loc, în sertar şi răspunse:

– Invită-l înăuntru.

Era prima dată când Aga Djan îl primea pe acest imam în biroul său din bazar.

Omul avea vreo cincizeci de ani, iar tâmplele şi barba îi albiseră. Se vedea că era de la ţară, după cât era de stângaci.

– Luaţi loc, spuse Aga Djan, arătându-i un scaun în faţa biroului său.

Imamul se aşeză, plin de modestie, şi îşi ascunse mâinile sub veşminte. Servitorul îi aduse ceaiul pe un platou de argint şi îi oferi o ciocolată dintr-o cutie elegant colorată.

Imamul luă o ciocolată şi o bagă repede în gură, apoi începu să o mestece conştiincios.

Era vizibil intimidat de camera mobilată regeşte cu fotolii din piele, jilţuri vechi, cu lustra mare, din cristal, şi masa uriaşă de lucru, la care era aşezat Aga Djan, patronul tuturor atelierelor de ţesut covoare din sate şi din oraş.

El era imamul titular al unei geamii dintr-un sat de munte, Djirja.

Pe vremuri, când imamul Alsaberi era bolnav ori călătorea, Djaneshin venea să-i ţină locul, dar, de fiecare dată, pentru perioade scurte de timp. Acum, că Galgal fugise, va trebui, probabil, să stea mai multă vreme. Aga Djan trimisese un jeep să-l caute imediat după plecarea lui Galgal şi, în aceeaşi seară, el ţinuse şi slujba.

În timpul sejururilor precedente, dormise în salonul moscheii, dar acum suplinirea urma să fie de durată, de data aceasta avea nevoie de mai multe facilităţi. De aceea, Aga Djan îi ceruse să treacă să-l vadă.

– Ce mai faceţi? întrebă Aga Djan.

– Bine, *Alhamado lellah*[1].

– Şi familia? Soţia, copiii, nu consideră că-i neplăcut faptul că lipsiţi mai multă vreme?

– Femeile nu se plâng, dar voi trece în mod regulat câte o zi pe acasă.

– Vă place moscheea?

– Îmi place.

Cineva bătu la uşă.

– Intraţi!

Şapte bărbaţi în vârstă, îmbrăcaţi în salopete şi purtând ochelari, intrară în odaie. Mâinile, ca şi hainele, le erau pătate de vopsea. Cel mai bătrân derulă pe birou o foaie de hârtie colorată, pe care era desenată schiţa unui covor, şi spuse:

– Acesta-i primul rezultat: vedeţi cum violetul se întinde vălurit în desen, parcă ar fi brumat, dar părerea noastră este că, pe covor, efectul va fi mai bine pus în evidenţă.

Aga Djan studie planul, timp în care cei şapte bărbaţi se aplecară spre a privi împreună cu el.

– Este extraordinar, nu mă aşteptam la un aşa rezultat, spuse el, este exact ce aveam eu în minte. Nu vreau să aştept mai mult; dacă aveţi timp, vreau să-l înregistrez chiar în această după-amiază. Se poate?

---

[1] Domnul fie lăudat.

– Vom face tot ce ne stă în putinţă, spuseră bărbaţii şi ieşiră din birou.

– Mă scuzaţi, spuse Aga Djan imamului, dar sunt câteva săptămâni de când aştept cu nerăbdare această schiţă. Cei şapte indivizi sunt desenatorii mei. Sunt artişti originali. Nişte magicieni! Sunt faimoşi în tot Orientul Mijociu. Covoarele ţesute după desenele lor valorează greutatea lor în aur. Bun, să ne întoarcem la ale noastre: deci sunteţi de acord să staţi mai multă vreme la noi?

– Da.

– Ştiţi că poate dura şi doi ani, având în vedere că fiul lui Alsaberi este departe de a-şi termina studiile de imam?

– Sunt la curent, dar este o şansă unică pentru mine. Mi-am dorit mereu să fiu imam într-un oraş, însă nu mi-am putut realiza niciodată visul. Sunt fericit că am avut această şansă unică, dar nu voi fi capabil fără sprijinul dumneavoastră.

– Nu vă faceţi probleme: vă voi sprijini.

– Mă bucur; ceea ce vreau să spun este că predica ţinută într-un sat nu este acelaşi lucru cu aceea ţinută într-un oraş. La sat, se vorbeşte despre lucrurile de zi cu zi, despre vaci, despre furaje, câtă vreme, la oraş, trebuie tratate teme importante, să zicem politice. Mi se pare lucru interesant să discut despre astfel de subiecte, să mă exprim cu mai multă fermitate în prezenţa unor oameni importanţi. Îmi doresc să pot ridica vocea şi ca oamenii să mă asculte plini de admiraţie.

Aga Djan zâmbi. Îl înţelegea pe imam dar; cinstit vorbind, nu-l prea credea în stare. Nu avea ţinuta care să impună, frazele nu-i erau meşteşugite, nu era deloc charismatic. Se vedea că era doar un imam de la ţară, după mâinile mari şi fruntea pleşuvă.

Trebuia să-l cheme Galgal pentru a-i entuziasma atât pe bărbaţii vârstnici, cât şi pe femeile tinere.

– Asta va veni cu timpul, spuse Aga Djan, dar, în această perioadă atât de frământată care a urmat morţii lui Alsaberi şi după fuga lui Galgal, nu m-aş supăra dacă aş vedea că liniştea se lasă iar peste moschee. Aţi putea vorbi liniştit despre copaci, plante, despre experienţa acumulată la ţară; sunt subiecte care-i interesează mult pe oamenii de la oraş. Fiţi aşa cum sunteţi de fapt, şi restul va veni de la sine.

Imamul zâmbi şi îşi lăsă capul în piept.

– Vorbesc cât se poate de serios, spuse Aga Djan, aş vrea să ştiu despre ce o să ne vorbiţi joi seară. Vorbiţi, de exemplu, despre Djirja, despre munţi, despre migdale, despre caprele de munte şi despre şofran. Dacă aveţi întrebări, mă puteţi găsi oricând, adresându-vă portarului. Că veni vorba, i-am cerut să se

ocupe de aspectele practice ale sejurului dumneavoastră. Mai este ceva ce aţi vrea să aflaţi?

– Nu, la drept vorbind, nu.

Servitorul intră pentru a-l conduce pe imam la uşă.

Seara, culcat lângă Fagri Sadat, Aga Djan izbucni deodată în râs.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Fagri Sadat.

– Nimic. Mă gândeam la imam. Este un om simplu, dar ambiţios; atâta doar că nu ştie cum să-şi împlinească visurile.

– Şi este un motiv să-ţi baţi joc de el?

– Nu, absolut deloc. Apreciez faptul că vrea să se ridice. Problema lui ar fi că este, totuşi, complet neşlefuit.

– Nu ai dreptul să spui aşa ceva, spuse Fagri Sadat, zâmbind.

– Ai dreptate, dar îţi vorbesc din experienţă, trebuie să existe ceva: o formă goală nu este suficientă, are nevoie de spirit. Nu spun nimic mai mult, însă, ştii, şi-a pus turbanul pe-o ureche şi a declarat: „Vreau să ridic vocea", zise Aga Djan, râzând zgomotos.

– Îţi baţi joc de el, observă Fagri Sadat.

– Ba nu, nu-mi bat joc de el, doar mă simt fericit. Totul merge după gustul meu: moscheea merge bine, afacerile – la fel, şi noua noastră schiţă este gata şi este splendidă. De asemenea, am primit o grămadă de contracte, iar covoarele noastre sunt aşteptate pe piaţă. Toată lumea le cere, aşa că avem în perspectivă un an frumos. În plus, toţi sunt sănătoşi, deci, ce altceva mai vrei?

Se întoarse şi o atinse pe piept, spunând:

– Şi te am pe tine, iar acum te doresc, deci ce altceva şi-ar mai putea dori un bărbat?

Fagri Sadat îi împinse cu blândeţe mâna, se întoarse pe jumătate şi rămase cu spatele la el. El îşi strecură mâna sub cămaşa ei de noapte şi mângâind-o, îi spuse în şoaptă:

– Dă jos tot, vreau să te văd goală.

Fagri Sadat îşi trase cuvertura pe cap şi spuse:

– Ai înnebunit? Ce-a mâncat domnul meu, de vrea să mă vadă goală?

Mâna lui alunecă între coapsele fierbinţi, în timp ce murmura:

Însetate, buzele mele
Te caută.
Smulge hainele de pe mine
Şi prinde-mă în braţe!

Ale tale sunt şi buzele,
Şi gâtul,
Şi sânii arzători,
Şi trupul meu cel gingaş.

– Ce tot spui acolo? întrebă Fagri Sadat uimită, împingând păturile şi ridicându-se în şezut.

– Este un poem modern, îi explică el sărutându-i gâtul şi dezbrăcând-o cu gingăşie, apoi o întoarse cu faţa în sus şi murmură:

– Îţi recit poemul, dar vrei să-l repeţi pentru mine?

– Nici să nu te gândeşti. Mă sperii, ce vrei?

– Pe tine te vreau.

Fagri Sadat închise ochii.

Zinat

„Şi Allah Îşi iubea creaţia. Iubea stelele, Calea Laptelui a Lui, Soarele Lui, Luna şi mai ales Pământul Lui cel frumos.

Era atât de mândru de Pământ, că ar fi vrut să locuiască el însuşi acolo. Dar cum? Cum putea el să locuiască pe Pământ?

Într-o noapte, o ideea minunată Îi veni.

Îi ceru slujitorului său, Gabriel, să meargă să caute argilă pe Pământ.

Gabriel se duse şi căută argilă.

Allah îl făcu pe bărbat. Exact aşa cum dorea.

Îi ceru duhului să intre în trup. Duhul refuză. Considera că era sub demnitatea lui să locuiască într-un trup făcut din argilă.

Allah îi ceru lui Gabriel să se târguiască.

Gabriel spuse:

– Intră în trup!

Duhul refuză.

– Intră în trup, în numele Lui! spuse Gabriel.

– Dacă ai pronunţat numele Lui, spuse duhul, mă supun.

Şi, mai cu voie, mai fără voie, intră în trup. Când se strecură în piept, bărbatul se ridică brusc. Dar, neputându-şi ţine echilibrul, căzu la loc.

– Este nerăbdător, îi spuse Allah lui Gabriel.

Allah îl numi, apoi: Adam!

Timp de şapte zile, Adam rămase aşezat în acelaşi loc, aşteptând. Allah îi trimise un tron din aur roşu, bătut cu pietre preţioase. Şi veşminte de mătase. Şi o coroană...

Adam se înveşmântă, îşi puse coroana pe cap şi se aşează pe tron.

Îngerii luară pe umeri tronul pe care stătea Adam şi îl duseră pe Pământ.

În acea vreme, Creaţia avea o mie două sute patruzeci de ani."

Zinat spuse această poveste într-o seară de miercuri, când familia se reunise şi toată lumea o asculta, fascinată.

Serile de miercuri erau rezervate poveştilor. În acele seri, membrii familiei luau masa împreună şi ascultau poveştile spuse de Zinat.

Bunicile dădeau fiecăruia câte o cupă de migdale, aprindeau câteva lumânări şi stingeau luminile.

Se dovedise că Zinat avea harul povestirii. Vocea-i caldă îi făcea pe toţi să o asculte. Le spunea poveşti pe care le citise în cărţile cele vechi, cu deosebire pe cele care interpretau amănunţit textele din Coran. Coranul este o carte sobră, plină de simboluri, iar poveştile pe care le cuprinde sunt foarte ambigue. Din acest motiv, au apărut numeroase lucrări, menite să explice, pe larg, povestirile enigmatice. Zinat se inspira din toate acele lucrări, pentru a imagina apoi ea însăşi poveşti.

Zinat era o femeie liniştită, visătoare. Nimeni nu ştiuse că ar avea darul de a spune poveşti, până într-o zi când, din întâmplare, le spuse din memorie unor copilaşi o mică istorioară.

După ce fiul ei, Abbas, s-a înecat, Zinat se retrăsese în camera ei. Abia după ce rămăsese însărcinată cu Sediq, începuse să mai iasă din cuibul ei şi fusese văzută în curtea interioară. Mergea la bucătărie şi le ajuta pe bunici.

După naşterea lui Sediq, frica pusese stăpânire pe ea, în aşa fel încât nu mai putea dormi. În acea vreme, bunicile nu o scăpau din ochi nici o clipă. Ele au fost şansa ei. Stăteau pe lângă ea până ce adormea.

Când îl aduse pe lume pe Ahmad, frica revenise cu şi mai mare intensitate. Într-o zi, l-a pus pe Ahmad pe genunchii lui Golbanou şi i-a spus:

– Ai grijă de el. Mi-e teamă să nu-l pierd. Mă duc la moschee, simt nevoia să mă rog.

De atunci, Zinat mersese, zi de zi, la moschee.

Alsaberi îşi ducea toată viaţa între cărţile din bibliotecă, negăsindu-şi nicicând timp pentru soţia şi copiii lui.

Copiii lui Zinat l-au privit întotdeauna pe Aga Djan ca pe bărbatul familiei şi, de aceea, toţi îi spuneau „tată".

După ce Alsaberi muri, Zinat îşi petrecea tot timpul în moschee. Toţi se gândeau că era din cauza doliului după soţul ei; în realitate, Zinat mergea în biblioteca moscheii pentru că simţea nevoia unei schimbări în viaţa ei.

La început mergea singură. Cu timpul, a început să se întâlnească cu alte femei care au dus-o la întrunirile lor religioase.

Era ca şi cum moartea soţului ei fusese pentru Zinat începutul unei experienţe stranii. Dintr-o dată era eliberată, dar nimeni

nu putea spune de ce. Înainte, se simţea asemeni unui balon a cărui sforicică s-a agăţat în creanga unui copac şi, imediat ce se desprinsese de acesta, i se păruse că se înalţă foarte sus, în cer. Senzaţia era plăcută dar, în acelaşi timp, înfricoşătoare. Aşa că, din momentul în care începu vacanţa mare, îşi luă copiii şi merse să-şi caute odihna în munţi, la părinţii ei.

Zinat nu îl considerase niciodată pe Alsaberi un bărbat adevărat, un soţ. Aceasta pentru că el era imamul moscheii mai mult decât era capul familiei.

În comparaţie cu căsnicia lui Fagri Sadat, căsătoria lui Zinat nici nu putea fi numită astfel: ea nu avea o viaţă de familie. Ea era mai degrabă o femeie care a adus pe lume un fiu, un succesor al familiei.

Fagri Sadat îl avea pe Aga Djan şi o viaţă adevărată. Zinat locuia la etajul superior. Seara, târziu, când trecea prin faţa camerei lui Fagri, îl vedea pe Aga Djan culcat lângă ea, în lumina portocalie a lămpii de la capătul patului.

Alsaberi, însă, nu mergea niciodată să se culce lângă Zinat. Nu venea în patul ei decât atunci când avea nevoie de ea. Iar acest lucru nu se întâmpla foarte des.

După ce Ahmad s-a născut, Alsaberi nu s-a mai apropiat niciodată de patul ei.

Zinat se împăcase cu ideea că Fagri Sadat era stăpâna casei. Fagri Sadat era primită ca o prinţesă de toate nevestele negustorilor, câtă vreme pe nimeni nu interesa ce face Zinat.

Fagri era femeia care primea păsările. Ea deţinea şi secretul covoarelor. Zinat trebuia să rămână la bucătărie pentru a-i pregăti masa lui Fagri.

Astfel s-au împărţit rolurile dintotdeauna şi, mereu, peste voinţa ei, Zinat acceptase această situaţie şi îşi găsise liniştea în rugăciune. Dar ştia că viaţa ei nu va fi la infinit aşa. Ştia că va veni o zi când toţi vor spune: „Uite, ea este Zinat".

La început, Zinat participă la întrunirile religioase ca învăţăcel, dar cu timpul, deveni persoana cea mai importantă dintr-un cerc de femei credincioase. Se ocupa tot mai mult de acest femei şi le explica textele religioase.

Devenise confidenta lor, o ascultau, îi urmau sfaturile.

Zinat era mulţumită de noua ei situaţie. Dar încă nu-şi găsise pacea de care avea nevoie. Încă mai căuta.

Într-o după-amiază, când se întorcea de la *hammam*, ea intră în moschee. Era târziu şi, de obicei, la acea oră, nu era nimeni înăuntru. Merse până la sala de rugăciune, care era pustie, după care ieşi. Se spălă pe mâini în bazin şi se stropi pe faţă.

Ce căuta ea în moschee, la acea oră nepotrivită a după-amiezii, câtă vreme mai era destul până la rugăciunea de seară? De ce-şi spăla mâinile în bazin? Niciodată nu făcuse acest gest, în toţi anii când soţul său fusese imamul moscheii. Şi, în plus, după ce ieşise de la *hammam* era chiar de prisos.

Imamul venit în locul lui Galgal, care locuia în moschee, ieşi în curte. Zinat îl auzi în spatele ei şi tresări.

– Salam aleikum, Zinat Ganum, spuse el.

Zinat îi răspunse la salut fără a se întoarce. Îşi şterse faţa cu vălul şi fugi pe strada plină de lume, departe de gândurile ei vinovate.

În ajun, cum stătea întinsă în patul ei, fără să vrea, se gândise la imam.

I se întâmpla adesea dar, în acea seară, gândul fusese mai puternic decât voinţa ei şi nu mai fu în stare să şi-l scoată din minte. Pentru prima dată, se gândea la un alt bărbat. De la vârsta de şaisprezece ani, Alsaberi fusese singurul bărbat din viaţa ei. Îi dăruise întreaga ei viaţă şi nici nu-şi dăduse seama că existau şi alţi bărbaţi. Pentru a şi-l scoate din minte pe imam, îşi trase păturile peste cap, şuşotind:

Gol aouzo be rabben nas
Malaken nas
Ellahen nas
Ai grijă de mine,
Ai grijă de mine!
Nu mă lăsa răului!
Vocea vicleană,
Ce murmură în mine,
Este un gin.
Este un gin.
Este un gin.
Rege al oamenilor
Ai grijă de mine,
Ai grijă de mine.

Dar nici nu se opri bine, că imamul apăru din nou lângă pat. O privea. Privirea lui îi luneca pe chip, pe sâni...

Alsaberi nu o privise niciodată astfel.

Zinat își acoperi sânii cu mâinile. Șopti ceva, ceva ce ar fi putut constitui începutul unui poem frumos, ceva ce izvora direct din inima ei. Nu auzise niciodată de creațiile poetelor care, recent, întorseseră Teheranul cu susul în jos, altfel, cu siguranță, ar fi apucat pana să aștearnă pe hârtie propriile-i gânduri.

Cineva va veni
Și mă va privi
Mă va ispiti:
Vălul de pe tine
Dă-l jos, pentru mine!
Pletele tale, de vrei,
Lasă-le ochilor mei
Să se bucure și ei!

Zinat nu știa foarte clar cum își făcuse imamul loc în gândurile ei. Se întâlnea cu el, discutau împreună texte religioase, îi cerea părerea asupra întrebărilor pe care i le puneau femeile și pentru care ea singură nu găsea răspuns. El o primea, după slujbă, în sala de rugăciune, o sfătuia și își găsea timp să răspundă întrebărilor ei.

Îl întâlnise adesea pe-afară, când se plimba singur în curtea interioară a moscheii, fumându-și țigara.

Nu-l căuta, însă se întâlneau pretutindeni, ca și cum el ar fi știut când se ducea ea la moschee. Aceasta pentru că îl vedea din momentul în care intra pe unul dintre culoarele întunecoase.

Uneori, când trecea prin dreptul camerei lui, observa că ușa o avea întredeschisă și că el citea din Coran, așezat pe scaun și fără turban. Nu voia să se uite în camera lui, dar nici nu putea rezista ispitei: se uita și, mereu, îi surprindea privirea. Avea sentimentul că el ținea ușa deschisă pentru ea.

Firește, avea tot dreptul să-i vorbească, întrucât acum el era imamul moscheii lor, îl înlocuia pe soțul ei care murise și pe fiul lor, Ahmad, care-și făcea studiile de imam la Qom.

De altfel, nu era singura femeie care venea în camera lui, mai erau și altele care făceau la fel.

Una dintre îndatoririle imamului era de a le primi pe femei, de a le asculta și de a le sfătui.

Însă, chiar de la a doua întâlnire, Zinat observă că el se parfumase special pentru ea; mirosea a parfum adus de la Mecca. Recunoscu mireasma, deoarece răposatului ei soț adusese și el un flacon, la fel, de la Mecca și nu-l folosea decât la zile mari.

Imamul stătea pe scaunul lui, Zinat – în faţa lui, tot pe un scaun, iar uşa era crăpată. Avea obiceiul de a lăsa uşa astfel, de fiecare dată când o femeie era în vizită la el.

Femeile vorbeau mereu cu imamul moscheii despre problemele lor personale, îi încredinţau lucruri pe care nu le-ar fi spus nimănui altcuiva, nici măcar soţului, ori doctorului. Zinat, însă, venea pentru a citi împreună cu el texte pe care nu le înţelegea.

Într-o seară, după rugăciune, îi făcu iar o vizită în camera lui, ca să discute câteva versete din capitolul Al Adiyaat (Bidivii). Înţelegea fragmentul, dar gândea, simţea că textul avea un sens mult mai adânc, plin de mister, pe care nu-l pricepea şi nici nu-l putea surprinde.

Imamul veni şi se aşeză, ca de obicei, în faţa ei şi ea puse Coranul pe masă, căută capitolul ce-o interesa şi împinse cartea spre el. Imamul îşi puse ochelarii şi urmări versetele cu degetul.

– Vreţi să-l citiţi? spuse el împingând uşor cartea spre ea, aş vrea să-l aud din gura dumneavoastră.

După o uşoară ezitare, Zinat începu să citească:

Pe caii ce-aleargă, să-şi piardă suflarea,
Pe caii ce fac să ţâşnească scântei
Sub copitele lor,
Pe cei ce, dimineaţa,
Aleargă
Ce fac să zboare pulberea
Sub paşii lor cei repezi,
Ce trec prin batalioanele duşmane...

– Aveţi dreptate, poemul are un sens ascuns. Acum, auzindu-l citit de dumneavoastră, înţeleg ce vreţi să spuneţi. Vocea dumneavoastră m-a obligat să fiu atent şi să gândesc mai adânc; sunteţi o femeie neobişnuită, rar întâlnesc femei ca dumneavoastră. Vă ascultam şi gândul meu zbura cu acei bidivii iuţi şi năvalnici, de sub copitele cărora ţâşnesc scântei. Am citit acest capitol de mai multe ori, dar este prima oară când mi se întâmplă să-l trăiesc. Graţie dumneavoastră!

Zinat îi sorbi cuvintele cum nisipul deşertului absoarbe picăturile de ploaie venite din senin. Ultimele lui vorbe avuseră un efect imediat.

Noaptea, în patul ei, se gândea la el: „Graţie dumneavoastră!"

Simţea căldura şi fermitatea cuvintelor lui: „Vă ascultam şi gândul meu zbura cu acei bidivii iuţi şi năvalnici, de sub copitele cărora ţâşnesc scântei."

Aprinse lumina, se duse în faţa oglinzii şi îşi privi cosiţele: nu mai erau negre, dar nici cenuşii nu erau; îşi privi sprâncenele: erau încă negre, ochii negri îi erau obosiţi dar, în acea noapte, sclipea în ei o luminiţă neobişnuită. Îşi plimbă vârful degetelor pe faţă, urmându-i conturul, apoi mâna i se opri pe buze. Poate că îmbătrânise, dar voia s-o ia de la capăt.

Vedea posibilitatea să-şi recâştige o parte din anii pierduţi în acea casă.

Începând de atunci, Zinat nu mai merse în vizită la imam şi se uita în altă parte atunci când îl întâlnea. Până în ziua când el îi spuse, în întuneric:

– Zinat Ganum! De ce nu mai veniţi pe la mine? Mă gândesc mereu la întrebările ce mi le puneaţi.

Trei zile mai târziu, Zinat se afla din nou aşezată în faţa imamului şi îi interpreta un text; el o privea tăcut dar, la un moment dat, o întrerupse şi îi spuse liniştit:

– Zinat, ochii tăi strălucesc ca două lumânări în noapte atunci când îmi vorbeşti, vreau să spun, când interpretezi textul.

Zinat se făcu a nu auzi şi îşi continuă interpretarea, deşi nu mai era în stare să se adune. Imamul nu mai adăugă nimic şi se comportă ca orice imam când o femeie aşezată în faţa lui îi vorbea despre problemele ei. Înţelese că trebuia să mai aştepte puţin înainte ca ea să asculte ce mai avea de zis.

Dar nu avu multă vreme de aşteptat, pentru că, două seri mai târziu, o întâlni iar pe Zinat pe culoar.

– Intră, te rog, întâmplător nu am nimic de făcut în această seară şi mă plictisesc. Ai adus un alt text?

Zinat se aşeză şi începu a citi textul pe care-l adusese; el o asculta.

– Ai harul povestirii, spuse el, dai viaţă cuvintelor moarte, le înţeleg, le simt, le văd pe buzele tale. Şi, spunând acesta, îi arătă cu un gest buzele, iar mâna lui, fără să vrea, îi atinse buza de jos.

Zinat îşi făcu bagajul şi merse, pentru o săptămână, la tatăl ei, în Djirja, pentru a-şi scoate din minte imaginea imamului.

Se gândi foarte mult. Nu voia o relaţie cu imamul. El era însurat, avea copii şi, în plus, predica la moscheea în care, peste câţiva ani, va fi imam fiul ei.

Dar, întoarsă acasă, lucrurile luară o altă întorsătură.

Era în bazar, în faţa unei vitrine cu bijuterii când văzu, brusc, reflectându-se în geam chipul imamului; stătea în spatele ei şi murmura:

– Zinat Ganum, mi-e dor de tine. Scaunul pe care stăteai, în camera mea, este gol.

Zinat nu spuse nimic, nici nu se întoarse; stătea cu spatele la el şi asculta.

Vocea lui avea un farmec irezistibil. Totuşi, timp de două zile nu se mai duse la moschee, nici pentru rugăciunea de seară, nici pentru cea de dimineaţă. Dar nu reuşi să reziste multă vreme. Aşteptă ca portarul să încuie uşa moscheii şi să plece, apoi, acoperindu-se cu un văl, merse la geamie, luând-o pe acoperiş. Trecu prin faţa camerei imamului şi merse spre sala de rugăciune.

– Tu eşti, Zinat? întrebă, calm, imamul.

– Da, eu sunt, am venit să caut o carte, în moschee.

– Dacă vrei, intră, tocmai pregăteam un ceai.

Zinat îşi continuă drumul spre sala de rugăciuni, găsi cartea şi se întoarse.

– Îţi aud mereu paşii în noapte, spuse imamul.

Zinat intră în camera lui, se aşeză pe scaun şi puse cartea pe masă.

Imamul se ridică. Închise uşurel uşa şi o încuie cu cheia.

Aprinse o lumânare, o puse pe masă şi stinse lumina.

Zinat, nemişcată pe scaunul ei, aştepta.

El merse să-şi caute Coranul spre a citi fragmentul Enkahto, un fragment pe care un bărbat îl citeşte femeii cu care vrea să se culce, iar acea femeie nu îi este femeie legitimă. Dacă citea fragmentul Enkahto, iar Zinat spunea: „Gabelto" (Sunt de acord), el avea dreptul, conform cărţii, să o dezbrace pe loc.

El începu a citi cu voce şoptită.

Zinat închise ochii.

„Enkahto wa zawadjto", psalmodie imamul, aplecându-se înainte.

Zinat nu spuse nimic.

„Enkahto wa zawadjto", reluă imamul pe acelaşi ton.

Zinat nu spuse nimic.

„Enkahto wa zawadjto", spuse el pentru a treia oară.

„Gabelto", zise Zinat şi lăsă vălul să-i lunece pe umeri.

Imamul aşeză Coranul pe masă. Îi atinse uşor buzele şi îi mângâie sânii calzi.

Kaaba

Cum se trezeau, bunicile se strecurau afară, înarmate cu stropitorile şi cu măturile. Stropeau pe jos şi măturau. Nu-şi mai aminteau când începuseră a mătura trotuarul din faţa casei, dar făceau asta pentru că voiau să meargă la Mecca. Şi o făceau pe furiş.

Pelerinajul la Mecca era visul a milioane de musulmani, dar călătoria nu era la îndemâna oricui, putând să şi-o permită doar cei bogaţi.

Bunicile n-aveau un sfanţ, niciodată nu se gândiseră la bani şi, de altfel, nici nu aveau nevoie, pentru că traiul în casă nu le costa nimic. Însă ele ştiau, din copilărie, că cei care nu erau bogaţi şi, totuşi, voiau să ajungă la Mecca, nu o puteau face decât măturând. Cu trei condiţii: prima – timp de douăzeci de ani trebuiau să mătură trotuarul, înainte de revărsatul zorilor, a doua – nimeni nu trebuia să le vadă împlinind această sarcină, şi a treia – nimeni nu trebuia să le descopere secretul.

Atunci, în ultima zi, profetul Gezr va apărea şi le va răsplăti. Gezr era unul dintre primii profeţi, care a trăit cu mult înainte de Mahomed, Iisus, Moise, Abraham, Iacob ori David.

Cum va proceda Gezr pentru a le ajuta să ajungă la Mecca era un secret care-i privea numai pe profet şi pe cei care măturau.

Bunicile au măturat trotuarul timp de douăzeci de ani, dar profetul nu a venit. Poate s-or fi înşelat, or fi numărat greşit anii. Ori poate, o dată, întârziaseră în pat şi măturaseră mai târziu, poate că le văzuse cineva şi secretul fusese descoperit?

Aşadar, începuseră o nouă serie de douăzeci de ani.

Poate că nu mai avea rost, dar ce altceva mai puteau face? Speranţa de a merge cândva în pelerinaj la Mecca dădea un sens vieţii lor. Le dădea puterea de a rămâne în picioare. Le întărea credinţa că, într-o bună zi, ele se vor trezi cu certitudinea de a nu le mai fi rămas decât o zi de aşteptat până la venirea profetului.

După calculele lor, ajunseseră, acum, la sfârşitul celei de-a doua serii, dar tot nu se arăta vreun semn că profetul va veni.

După încheierea primei serii de douăzeci de ani, erau încă în putere şi ar fi putut merge la Mecca. Dar când începuseră a doua serie, ştiau că vor fi deja foarte bătrâne după douăzeci de

ani şi că nu vor mai avea vigoarea necesară sfântului pelerinaj. Totuşi, continuau să mătură.

Câteva zile mai târziu, se aşezară triste pe jos, în întunericul din sala covoarelor.

– Dacă cineva ne va lua mătura din mână, vom cădea moarte, spuse Golbanou; de-acum nu ne vom mai putea opri din măturat. Trebuie să continuăm. Şi, când vom ajunge la capătul puterilor, ne vom târî până la uşă.

– Mă gândesc că de fiecare dată ne-am încurcat la socoteală, spuse Golebeh, poate că iar am numărat greşit.

– Nu se poate, în fiecare an am făcut câte o cruce pe zid. Nu ai decât să le numeri. Am trecut de mult de douăzeci de ani.

– Poate am neglijat vreuna dintre reguli?

– Ce reguli? Nu există reguli. Să te trezeşti devreme, să mături şi să nu vorbeşti despre asta cu nimeni.

– Cred că ştiu!

– Mereu crezi că ştii o groază de lucruri! Ce ştii?

– Am făcut o greşeală grosolană. Amândouă, spuse Golebeh.

– Ce greşeală?

– Nu trebuia să spunem secretul nostru nimănui, oricine ar fi fost, zise ea.

– Şi nu l-am spus, într-adevăr.

– Ba da. Ne-am spus una alteia secretul nostru. Tu îl ştii pe al meu şi eu îl ştiu pe al tău. Era interzis! Nu ai dreptul să-mi ştii secretul şi nici eu pe al tău. Ar fi trebuit să acţionăm fără a şti una de cealaltă.

– Şi tu, acum! Opreşte-te, te rog!

Hotărâseră să mătură împreună trotuarul din faţa porţii, să-l întâlnească împreună pe profetul Gezr şi să meargă împreună la Mecca şi-acum, deodată, totul se schimbase. Stăteau triste în sala covoarelor, se confundau cu întunericul şi era de parcă nimeni nu le-ar fi putut salva. Măturile le căzură din mâini.

Nu mai erau fiinţe omeneşti, ci nişte fantome în camera întunecoasă a covoarelor. Croncănitul ciorii sfâşie liniştea. Godsi, nebuna, apăru. Aruncă o privire în camera covoarelor şi spuse:

– Le-am auzit pe bunici. Unde or fi? Să fi auzit greşit? Şi, totuşi, le-am auzit foarte clar!

Bunicile tresăriră şi se ridicară. Dacă Godsi le auzise, urma să le spună tuturor, pentru că aşa făcea mereu: împrăştia toate secretele.

– Ce mai faci, Godsi? întrebară ele cu prudenţă.

– Bine.

– Mama ta ce face?

– Bine.

– Şi sora ta?

– Sora mea. Este nebună. O să înnebunească.

– Vrei să mănânci ceva, Godsi? întrebă Golbanou trăgând-o spre bucătărie, încercând să afle dacă le auzise discuţia. Dar, ajunsă în bucătărie, Godsi se întoarse şi plecă.

– Godsi! strigară bunicile, dar ea dispăruse deja.

Ce vârstă să fi avut Godsi?

Treizeci? Patruzeci de ani? Mai mult? Mai puţin? Nimeni nu ştia.

În orice caz, părea tânără; tânără şi nebună.

Era de familie bună, iar tatăl ei era rudă îndepărtată cu Aga Djan. Un bărbat bogat, un aristocrat ce deţinea mai multe sate în munţi. Dar ceva şchiopăta în familia lui: toţi erau săriţi de pe fix.

Soţia lui avusese probleme psihice imediat după naşterea primului copil şi niciodată nu se mai vindecase. Fiul lui, încă de la naştere, era handicapat mental, fata cea mare nu era normală, iar Godsi hoinărea pe străzile oraşului.

După ce tatăl murise, nimeni nu se mai ocupase de ei. Numai Aga Djan mai supraveghea situaţia; rezolvase câteva afaceri pentru familie şi mergea să-i vadă în mod regulat.

Locuiau toţi în casa părintească. Atunci când, foarte rar, mama lor era obligată să meargă în bazar, ieşea precum prinţesele din vechime. Se vedea după mers că se trăgea dintr-o familie bogată, dar, la o privire mai atentă, se vedea că îi lipsea o doagă. În acele zile, Godsi şi sora ei o însoţeau. Când aveau de traversat o stradă, cele două surori alergau în faţa ei şi blocau circulaţia, în aşa fel încât nici o căruţă cu coviltir, nici o maşină, nici un autocar ori bicicletă să nu poată circula înainte ca mama lor să fi păşit pe trotuarul din faţă.

Fratele lui Godsi se numea Hashem. Era mai în vârstă decât ea şi, atunci când ieşea, era mereu îmbrăcat în ţinută de colonel, cu o biciuşcă la subsuoară.

Uniforma lui era mereu curată, iar leul de bronz, simbolul armatei naţionale persane, scânteia pe cascheta sa de militar. Din zorii zilei, până târziu, în noapte, stătea de gardă la poarta bazarului. Dacă se întâmpla să treacă vreun agent de poliţie, lua poziţie de drepţi. În restul timpului, stătea nemişcat. Nimeni nu-l lua în seamă şi nici un copil nu-l sâcâia. Fusese acceptat de parcă ar fi făcut parte din monumentele bazarului. Când îl vedea pe Aga Djan intrând în bazar, îl saluta şi striga, asemeni militarilor: „Dreeepţi!"

Când Aga Djan părăsea bazarul, o lua de la capăt. După salut, Aga Djan mergea mereu să dea mâna cu el şi să mai schimbe o vorbă.

– Ce mai faci, Hashem?
– Bine!
– Dar mama ta?
– Bine.
– Şi sora ta?
– Bine.
– Salut-o pe mama, din partea mea. Dacă aveţi nevoie de mine, trimite-o repede pe Godsi.
– Aşa voi face.
– Foarte bine!, spunea Aga Djan.

Godsi era la curent cu aproape tot.
– Ce mai e nou, Godsi? o întrebau toţi cei ce o întâlneau.
Trebuia s-o întrebi de fiecare dată, politicos, ce mai fac mama şi sora ei, altfel nu te lua în seamă.
În plus, nu vorbea pe degeaba. Mai înainte, trebuia să-i dai un bănuţ sau doi, pe care ea îi băga în gură, înainte să spună tot ce ştia: „Bătrânul Gasem a murit, Myriam a născut o fetiţă şi cloşca lui Sultan are şapte puişori."
Dimineaţa devreme, Godsi avea gura goală. Apoi, pornea din poartă-n poartă ca să-şi adune ştirile şi continua aşa, până ce nu mai putea scoate o vorbă, pentru că avea gura plină de gologani.
Ce făcea cu bănuţii? Nimeni nu ştia. Gurile rele spuneau că-i ascundea în borcane, la ei în pivniţă, întrucât, dacă mama ei ar fi aflat că cerşea, aşa nebună cum era, ar fi murit de supărare!
– Godsi, îi spunea Aga Djan, eşti o fată de familie bună, o doamnă, nu trebuie să te duci la toată lumea.
Dar ea nu-l lua în seamă şi intra în fiecare casă unde găsea uşa deschisă.
Nu se aşeza niciodată; intra în camere, trăgea cu urechea la ce spuneau oamenii, apoi trecea la casa următoare. Şi, în felul acesta, îşi strângea veştile.
Uneori, trecea podul să meargă de cealaltă parte a râului, în podgorii.
– Să nu mai faci niciodată asta! o dojenise Aga Djan. O femeie tânără nu are ce căuta la vie.
– Bine, spunea ea supusă, nu mai fac.
Totuşi, o făcea.
Trecea podul şi se ducea direct la podgorii, unde era plin de bărbaţi dubioşi, bărbaţi ce-i puneau în gură câte un pumn de bani noi, galbeni.
Dacă vreunul o venea venind, o lua şi o ducea după copaci. Îi punea în gură câţiva bani şi o săruta, iar Godsi nu zicea nimic. Îi pipăia pieptul, iar Godsi stătea ca lemnul. Îşi strecura mâinile sub hainele ei ca s-o pipăie, iar Godsi nu făcea nimic.

Însă, dacă îndrăznea să-i dea jos chiloţii, se smulgea din strânsoarea lui şi fugea cât o ţineau picioarele către pod.

Godsi mergea în mod regulat în bazar, să-l viziteze pe Aga Djan. Am Ramazan, servitorul, o lăsa în pace, dacă Aga Djan nu avea pe cineva la el. Ea mergea şi se aşeza pe scaunul de la birou.

– Ceai pentru Godsi Ganum! striga atunci Aga Djan.

Servitorul aducea, atunci, pe un platou de argint, un pahar cu ceai şi câteva tablete mici de ciocolată.

– Ceva noutăţi? o întreba Aga Djan.

Godsi se apleca spre el şi îi spunea, pe şoptite, ceea ce ea avea chef să povestească.

– Am trecut podul şi am mers la vie, zise ea.

– Iar?

– Erau doi bărbaţi. M-au prins. Am ţipat şi-am ţipat, aşa de tare, că amândoi au fugit în munţi.

– Nu ţi-am spus să nu mai mergi la vie? Dacă o iei de la capăt, merg la mama ta şi-i spun tot. Să nu mai faci asta, pricepi?

– Nu mai fac.

– Foarte bine! Mai ai ceva să-mi spui?

– Da. Şi ea îi povesti, dintr-o suflare, restul noutăţilor. Agentul de poliţie Rogani o bate pe nevastă-sa în fiecare noapte şi fumează nişte mizerii, cizmarul a închis-o pe maică-sa în cotetul găinilor şi ea plânge pentru că vrea să iasă, iar Azam Azam are mereu un cuţit asupra ei când se culcă cu bărbatul ei şi măgarul lui Am Ramazan este bolnav, iar bunicile gândeau că vor merge anul acesta la Mecca, dar nu a venit, în două rânduri nu a venit, şi bunicile plângeau.

– Ce zici de bunici? Cine nu a venit? întrebă Aga Djan.

– Profetul Gezr, este a doua oară când nu vine.

(Aga Djan tresări.)

– Despre ce vorbeşti? Ce vrei să spui?

– Tre' să plec, spuse ea.

Se ridică, luă o ciocolată şi o bagă în gură, luă o înghiţitură de ceai şi se grăbi să plece.

– Aşteaptă! zise Aga Djan.

Seara, în pat, Aga Djan îi povesti soţiei lui că Godsi trecuse să-l vadă.

– Ce ţi-a mai povestit?

– Numai prostii. Sare de la una la alta, amestecă toate veştile.

– Da, ştiu, inventează o groază de lucruri. Seamănă puţin cu Zinat Ganum.

– Nu, n-o compara cu Zinat. Godsi este nebună de legat.

– Nu m-ai înțeles bine, nu le compar, însă vreau să spun că nici Zinat nu este în stare să stea liniștită două minute și că îi umblă prin cap tot soiul de povești.

– Ai dreptate, dar poveștile lui Godsi sunt cuvinte fără cap și fără coadă.

– Posibil, dar știe să povestească, atâta doar că nu spune totul. Nu se înțelege decât o parte din ceea ce zice, și zice totul dintr-o dată, de unde și faptul că poveștile ei sunt mult mai palpitante.

Aga Djan cugetă; toată ziua se gândise la bunici, dar nu voia să vorbească despre asta cu Fagri.

– Mă înfurie, a mers iar de cealaltă parte a râului, mi-a zis că au prins-o doi bărbați, că a țipat atât de tare, încât bărbații au fugit în munți.

– Dumnezeule mare, iar bărbații aceia. Teamă mi-e că, până la urmă, tot îi fac rău; dacă i se întâmplă ceva, tu ești răspunzător, știi foarte bine. Poate c-ar trebui să vorbesc eu cu ea, s-o sperii puțin, ca să se țină departe de ei!

– Mi-a spus că măgarul lui Am Ramazan este bolnav și că Azam Azam are mereu la ea un cuțit când se culcă cu bărbatul ei.

Fagri începu să râdă.

– Cum adică?

– Nu știu. Inventează poveștile dintr-o mulțime de bucăți disparate, se bagă peste tot, vede ceva și brodează o istorie pe marginea acelui lucru. Probabil a văzut un cuțit sau altceva în patul lui Azam Azam. Mi-a spus și că agentul de poliție Rogani își bate nevasta în fiecare noapte.

– Asta se prea poate, trebuie să faci ceva pentru biata femeie. Individul acela este un toxicoman și, în plus, un polițist mizerabil. Spune-i lui Zinat! Ea are legături cu oamenii de la moschee. Va putea merge la femeia aceea să vadă ce se petrece. Trebuie să-i spui lui Zinat. Și, mai departe? Continuă.

– A spus că cizmarul a închis-o pe maică-sa în cotețul găinilor.

– Nu se poate. Ce om ar avea inima să-și închidă bătrâna mamă în cotețul găinilor?

– Unii oameni sunt suficient de cruzi ca să inventeze cele mai înfiorătoare torturi.

– Cere-i lui Zinat să meargă și să vadă. Va putea să descopere care-i adevărul.

– Reține lucrurile care au șocat-o și le povestește în felul ei, dar acum, că vorbesc cu tine, văd totul altfel. După părerea mea, are mereu ceva important să-mi spună, atunci când vine să mă vadă. Ceva ce nu poate spune altcuiva. Ai dreptate, inventează la fel ca Zinat, dar există o diferență. Zinat spune povești vechi. Godsi ia un fapt real și țese în jurul lui o istorie. În tot ceea ce spune, există un miez de adevăr, asta vreau să zic.

Fagri Sadat îşi puse capul pe pieptul soţului ei, închise ochii şi spuse:

– Nu mai vreau să aud nimic despre Godsi în patul nostru, spune-mi altceva, ceva frumos, ceva drăguţ... Nu vreau să mă plâng, dar, în ultima vreme, nu mai ai timp pentru mine. Odinioară mergeam adesea împreună, mă luai cu tine la Mashad, rămâneam câte o săptămână într-un hotel, lângă mormântul imamului Reza. Mă luai cu tine la Ispahan, însă, uite, sunt ani de zile de când nu mai facem nimic, tu pleci singur în călătorie, iar eu rămân acasă. Uneori mă gândesc că eu am îmbătrânit şi că tu...

– A mai spus ceva.

– Mă asculţi? Tot la Godsi te gândeşti?

– A zis ceva despre profetul Gezr care le-a lăsat baltă pe bunici.

– Cine le-a lăsat baltă pe bunici? întrebă Fagri, ridicându-se în şezut.

– Profetul Gezr! Sunt cuvintele lui Godsi. Şi, după mine, nu sunt doar vorbe-n vânt, a auzit ea o discuţie între cele două bunici. Cred că ele au o taină.

– De ce crezi aşa ceva?

– Pur şi simplu, o simt. Godsi a spus: „Gezr nu a venit, în două rânduri, deja, şi bunicile plângeau".

Atunci îşi aminti că în ultimii ani le surprinsese adesea, dis-de-dimineaţă, cu câte o mătură în mână, dar nu pricepuse că ceea ce făceau ele era un secret.

Ziua următoare, înainte de răsăritul soarelui, Aga Djan se dădu jos din pat şi merse să se aşeze la fereastră, spre a supraveghea camera bunicilor.

La puţin timp, uşa camerei lor se deschise şi ele apărură ca două fantome, cu câte o mătură în mână.

Se gândise toată noaptea la ele şi acum ştia ce avea de făcut. Zâmbi şi se întoarse în pat.

Privirea îi căzu pe piciorul gol al lui Fagri Sadat. În lumina lămpii de la capătul patului i se vedea chiloţii vişinii. Avea dreptate, nu-şi mai făcea timp pentru ea şi trecuse vreme îndelungată de când nu mai plecaseră, împreună, în călătorii. Când pleca, nu-i mai aducea cadouri intime. Avea impresia că trecuseră secole întregi din ziua în care îi adusese de la Damasc o cutie în care erau şapte chiloţei de culori diferite. Se strecură încetişor sub pătură, o strânse lângă el şi îi dădu jos chiloţii.

– Nu! spuse Fagri pe jumătate adormită.

Ca de obicei, nu o ascultă şi continuă ce începuse.

– Nu, spuse ea, încă o dată, mai slab.

Apoi nu mai zise nimic.

EQRA!

Trecu o bucată de vreme. Bunicile se pregăteau din nou să mănânce, când auziră un zgomot ciudat venind dinspre uliță. Priviră atente în întuneric, dar nu văzură nimic, așa că măturară în continuare. Deodată, auziră un nechezat de cal. Se uitară din nou în întuneric, dar ochii lor bătrâni nu distingeau nimic.

– Nu ai auzit un cal? întrebă Golbanou.

– Da, și zgomot de copite de cal, zise Golebeh.

Zgomotul se apropia. Bunicile, ținându-se de mână, se uitau înspre uliță, fără să se miște. În lumina felinarului, se văzu apărând un cal negru. Un arab, învăluit în pelerină albă, stătea aplecat în șa. Bunicile făcură o plecăciune, în tăcere.

Călărețul strigă, în arabă: „Yaaa, ajoohaaaal, nabieeee, salaaaamoo namazooo Gezr waal Mecca!"

Chiar dacă nu știau o boabă arabă, bunicile își dădură imediat seama despre ce vorbea cavalerul, cuvintele Mecca și Geyr spunându-le suficient.

Făcură încă o plecăciune în fața arabului ce stătea călare pe cal.

– Waa ennniee waa djaleha, continuă cavalerul, waaa ennie jaaa Golbanou.Waaa ennie jaaa Golebeh!

Bunicile tremurau de încântare. Călărețul le spusese pe numele cel mic. Ori se înșelaseră ele?

– Jaa ejjo baaannebieee. Eqraaa esmilieee, Golbanou! spuse călărețul.

Nu, nu se înșelau, călărețul repetase clar: „Golbanou!"

Ce era de făcut?

Golbanou făcu un pas înainte și plecă fruntea. Călărețul scoase o scrisoare din buzunar și i-o întinse.

Golbanou înaintă prudentă spre cavaler și luă scrisoarea.

– Golebeh! strigă călărețul.

Cealaltă bunicuță înaintă și ea și luă, la rândul ei, un plic alb din mâna cavalerului.

– Waa enne lellaaah. Waaa Allaaaho samaaad, spuse călărețul, apoi trase de hățuri, se întoarse și dispăru.

Răsărea soarele. Bunicile rămaseseră țintuite pe loc, cu plicurile în mână.

Nu îndrăzneau să se miște de teamă ca, nu cumva, totul să fi fost un vis. Dar nu era un vis, întrucât cioara zbură pe vârful felinarului, se așeză și începu să croncăne din răsputeri.

Intrară în camera lor și închiseră ușa înainte de a aprinde lumina și de a deschide scrisorile. Primiseră două scrisori identice, dar nu erau în stare să desluşească scrisul profetului, pentru că, firește, erau scrise într-o limbă secretă. Se vedeau obligate să arate scrisorile cuiva, însă cui? Lui Aga Djan? Lui Fagri Sadat? Lui Zinat Ganum? Nu.

– Să-l întrebăm pe Shabbal ce înseamnă, spuse Golebeh.

Merseră amândouă în camera lui.

– Scoală-te! Ești încă în pat? Nici măcar nu ți-ai făcut rugăciunea? Rușine să-ți fie! O să-i spun lui Aga Djan că leneveşti în pat ca un păcătos! *Eqra*, privește! Citește scrisoarea asta, citește-ne scrisorile astea! spuse Golbanou.

Pe jumătate adormit, Shabbal se uită peste scrisori.

– Pot să le citesc, dar nu înțeleg ce scrie în ele. Sunt în arabă.

Poate ar trebui să-i arate scrisorile lui Aga Djan, însă el era la Djirja și nu puteau aștepta până ce se întorcea. Își puseră vălurile și merseră la moschee, să le arate imamului, ca să le citească el.

Imamul tocmai se întorsese în camera lui, să mai tragă un pui de somn, vreo oră, după rugăciunea de dimineață.

Când auzi bătând la ușă, crezu că era Zinat Ganum și răspunse somnoros:

– Intră!

Bunicile intrară. Uimit, imamul spuse:

– Ce s-a întâmplat, doamnelor? Ce vânt vă aduce?

– Am primit o... de fapt, două scrisori foarte confidențiale. Ați putea să ni le citiți și nouă?

– Cu plăcere! Luați loc!

Ele îi întinseră scrisorile.

Imamul își luă turbanul, care se afla pe noptieră, și-l puse pe cap, apoi, așa cum era, în cămașa lui lungă, din bumbac, merse să se așeze pe scaun și spuse:

– Luați loc, doamnelor; trebuie să-mi pun ochelarii.

Își puse ochelarii și începu să citească una dintre scrisori.

– Nu o puteți citi?

– Ar trebui s-o pot citi, dar nu mi se întâmplă în fiecare zi să citesc o scrisoare în arabă. Evident că citesc Coranul, dar limba Coranului este diferită, este limba lui Allah. Citesc și înțeleg tot ce scrie în Coran, dar nu știu dacă aș fi în stare să citesc un ziar arab. Să mă fac înțeles: dacă ar trebui să merg astăzi la Mecca, chiar mă întreb de-aș putea vorbi cu lumea, pe stradă. Un moment: este o adresă aici, la sfârșitul scrisorii. Trebuie să mergeți

undeva? Cum ați intrat în posesia acestei scrisori? La o primă vedere, sunt documente oficiale. Uitați: este menționat și un nume: Hagi Aga Mustafa Mohadjer.

– Se poate. Îl cunoaștem pe Hagi Aga Mustafa Mohadjer; lucrează în bazar.

– Este clar. Atunci, mergeți să-l vedeți pe hagiu. *Uassalam.*

Nebune de bucurie, bunicile smulseră scrisorile din mâinile imamului.

O dată ieșite, ar fi vrut să meargă imediat la bazar, însă Golbanou spuse:

– Cred că este prea devreme pentru a merge la bazar. Să așteptăm până mai târziu. De altfel, mi se pare mai înțelept să ne îmbrăcăm cu hainele bune, dacă mergem la bazar cu scrisori atât de importante.

De la o zi la alta, în casă, totul se schimbă. O lumină blândă inunda totul. Era ca și cum totul, în jur, zâmbea și toți le-ar fi cunoscut secretul. Probabil, copacul cel bătrân auzise pasul calului, iar bazinul absorbise vocea lui Gezr.

Florile din grădină își întorceau capetele după bunici, soarele scânteia în geamurile bibliotecii, cioara făcea rotocoale deasupra capetelor lor, croncănind veselă. „Mulțumesc, mulțumesc..." șopteau bunicile. Peștii cei roșii săltau în apă: „Mulțumesc, mulțumesc", spuneau bunicile.

– Aud niște pași săltăreți. S-a întâmplat ceva frumos? întrebă muezinul, care lucra în atelierul lui, de la subsol.

Golbanou și Golebeh merseseră în pivniță, să-l salute; stătea în picioare, în fața mesei și se pregătea să frământe lutul, ca să-l facă mai ușor de lucrat.

Să-i spună și lui? Oare aveau dreptul să dea în vileag o parte din secretul lor? Nu, mai întâi trebuia să meargă la hagi Mustafa. Abia atunci vor putea ști sigur dacă visul lor se realizase.

– Bună ziua! spuseră, vesele, bunicile.

– Bună ziua, doamnelor, știu că aveți să-mi spuneți ceva, zise muezinul.

– Așa este, avem o veste frumoasă pentru tine, spuse Golebeh, dar Golbanou o întrerupse, spunând:

– Ce glastre frumoase, muezinule! Cred că sunt toate noi...

– Nu exagera; fac ghivece și glastre de o viață întreagă, numai că, astăzi, voi le vedeți cu alți ochi!

Bunicile se uitară una la alta și zâmbiră.

– Tocmai am primit o veste minunată. O să ți-o spunem mai târziu. După aceea, poți să o spui tuturor, de pe acoperișul moscheii.

– Ce misterioase sunteţi! observă muezinul.

Bunicile urcară scara pivniţei ca două ştrengăriţe şi se întoarseră în curtea interioară. Erau aşa de fericite, că nu ştiau ce să mai facă, unde să meargă, la cine să se ducă. O văzură pe Fagri Sadat îndreptându-se spre bucătărie; îi făcură semn cu mâna, ceea ce n-ar fi făcut, de obicei. Pisica cea bătrână a geamiei apăru şi ea, iar ele o fugăriră. Pisica nu mai văzuse în viaţa ei aşa ceva, aşa că îşi căută scăparea pe acoperiş.

Bunicile se îmbrăcară cu hainele cele bune, îşi pudrară uşor chipurile, îşi puseră cele mai frumoase văluri şi ieşiră să meargă în bazar.

Hagiul Mustafa era prieten vechi cu Aga Djan şi om cu prestanţă în oraş; deţinea monopolul asupra călătoriilor sfinte în ţările îndepărtate şi al pelerinajelor la Karbala, Nadjaf, Medina, Damasc şi Mecca.

Biroul său se afla în mijlocul bazarului şi, zi de zi, sute de viitori hagii veneau la el pentru a stabili itinerarul hagialâcului la Mecca. Bunicile intrară în magazinul lui, dar nu stătură la coadă, precum ceilalţi pelerini, pentru că aveau – fiecare – câte o scrisoare personală pentru hagi Mustafa.

Se uitară prin geamul biroului şi, deşi nu-l văzuseră decât o dată, la moschee, îl recunoscură pe loc. Stătea la biroul lui şi vorbea la telefon. Când le văzu, le făcu semn să intre. Ele deschiseră uşa, pline de sfială.

– Cu ce vă pot ajuta? întrebă hagi Mustafa, după ce închise telefonul. Bunicile îi întinseră scrisorile în acelaşi timp.

– Avem un mesaj pentru dumneavoastră, spuse Golbanou.

El îşi puse ochelarii, deschise una din scrisori şi începu s-o citească atent, uitându-se, din când în când la ele, pe deasupra ochelarilor. După ce o citi şi pe a doua, păstră un minut de tăcere, cu ochelarii în mână.

Bunicile îl priveau întrebătoare.

El puse scrisorile la loc, în plicuri, le duse la frunte, cu un aer cucernic, apoi le aranjă în sertar.

– Luaţi loc! rosti el, apoi, ceremonios.

Bunicile se aşezară pe două fotolii vechi, de piele, ce se găseau lângă birou.

Hagi Mustafa scotoci printre caietele sale, notă ceva, după care dădu un telefon misterios. Ieşi din birou şi le lăsă pe bunici singure, fără a le adresa vreo vorbă. După un sfert de ceas, se întoarse şi scoase o cărţulie maro din raftul în care avea arhiva. Deschise cartea şi spuse solemn:

– Golbanou!

– Eu sunt, spuse una dintre bunici, ridicându-se.

Hagiul puse în faţa ei un tampon vechi cu cerneală şi spuse:

– Vreţi să puneţi degetul arătător aici, pe sugativă, apoi în caiet?

Cu mâna tremurândă, Golbanou făcu ce-i ceruse hagiul.

– Puteţi să mergeţi la loc, zise hagiul.

Notă ceva, apoi spuse:

– Golebeh!

– Eu sunt, zise cealaltă bunică, ridicându-se, cu voce tremurătoare.

– Puneţi degetul aici, apoi acolo, vă rog.

Ea apăsă arătătorul pe tamponul de cerneală, apoi în locul pe care hagiul i-l indicase cu vârful peniţei.

– Care este adresa dumneavoastră? întrebă el.

– Casa moscheii, răspunse Golbanou.

– Amândouă locuiţi la aceeaşi adresă?

– Da, răspunseră ele.

Când sfârşi de scris, puse câteva ştampile în registrul său şi se ridică, spunându-le:

– Veniţi după mine.

Bunicile îl urmară, mai întâi printr-un culoar lung, apoi printr-o încăpere îngustă, o altă încăpere ceva mai largă şi, în cele din urmă, printr-un culoar cam întunecos, până ce hagiul se opri în faţa unei uşi. Scoase o cheie din buzunar şi le spuse:

– Scoateţi-vă pantofii şi intraţi.

Golbanou şi Golebeh văzură o încăpere foarte ciudată: pe pereţi stăteau atârnate pancarte mari, de pânză, pe care erau înscrise texte sacre şi sute de valize vechi şi uzate, din piele brun-gălbuie, erau aliniate în dulapuri înalte până la tavan. Mireasma, familiară lor, de cărţi şi piele, crea, în acea încăpere, o atmosferă aproape sacră. Podeaua era în întregime acoperită de covoare vechi.

Într-unul din pereţi se afla o firidă unde erau îndesate zeci de registre prăfuite.

Mâinile bunicuţelor tremurau sub văluri. Îşi scoaseră pantofii şi intrară.

– Luaţi loc! spuse hagiul, arătându-le două scaune aşezate lângă o masă veche, din lemn.

Deasupra mesei se afla suspendată o lustră din argint, lucrată în filigran, cu şapte lumânări vechi, pe jumătate consumate.

Inimile bunicilor se umpluseră de speranţă.

– Ce-am făcut, ce-am vorbit, ce-aţi văzut până acum, rămâne între noi. Dacă cineva ajunge să afle secretul, înţelegerea noastră cade, rosti hagiul pe un ton ferm.

– Este cât se poate de clar, spuse Golbanou.

El dispăru în spatele unei perdele şi reveni, aducând două geamantane brun-gălbui, sclipind de noi ce erau, pe care era

reprodusă o imagine din Kaaba. Apoi, puse valizele lângă bunici, cu un gest atât de ceremonios, încât le dădu gata.

Hagiul merse şi se aşeză lângă ele.

– Când vă veţi întoarce acasă, cu siguranţă, vi se vor pune întrebări, spuse el liniştit, însă nu suflaţi o vorbă, nimic. Insist: nu daţi nici un răspuns.

– Înţelegem foarte bine, rosti Golbanou fără să clipească.

– De Sfânta Fatima, să fiţi amândouă, cu tot cu valize, în faţa bazarului, spuse hagiul.

– De acord, zise Golbanou.

– Dacă aveţi de pus vreo întrebare, spuneţi acum, pentru că, după ce veţi pleca, nu va mai fi posibil, adăugă el.

Bunicile se uitară una la alta, nehotărâte; mai aveau întrebări... Nu, nu mai aveau.

– Da... totuşi, la ce oră trebuie să fim în faţa bazarului? întrebă Golbanou cu o oarecare ezitare.

– Dis-de-dimineaţă, înainte de răsărit, răspunse hagiul.

Golebeh avea şi ea o întrebare, dar nu îndrăznea să o pună. Şuşoti ceva la urechea lui Golbanou.

– Ne scuzaţi, dar nu avem încă bilete. Ar fi, poate, mai practic, să ne daţi unele, fie ele doar nişte hârtii pe care să fie scrise numele noastre.

– Veţi fi recunoscute după valize, zise hagiul. Aveţi numele înscrise pe ele.

– Într-adevăr, spuse Golbanou, aruncându-i o privire furioasă surorii ei, pentru o întrebare atât de nepotrivită.

– Documentele de călătorie vă vor fi date în ziua plecării, adăugă hagiul. Alte întrebări?

Bunicile se priviră din nou. Nu, nu mai aveau întrebări.

Străluceau de fericire amândouă; ascunzându-şi zâmbetul sub văl, luară geamantanele, ieşiră din agenţie şi se avântară în îmbulzeala din bazar.

Ajunse acasă, ascunseră valizele într-un cufăr vechi din pivniţă şi se purtară ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, dar taina lor era greu de păstrat. Nu dormiră toată noaptea şi rămaseră multă vreme culcate, cu ochii deschişi. Zilele li se păreau acum lungi, iar nopţile, nesfârşite. Era oare adevărat? Veni-va ziua când îşi vor face valizele şi vor porni în călătorie?

Se temeau că nu or să mai apuce acea zi. Dacă vor avea vreun accident, dacă îşi vor rupe un picior ori dacă vor muri, până atunci?

Dar, dacă avuseseră răbdare patruzeci de ani, mai puteau aştepta câteva luni.

Camera comorilor

Tu, ce stai sub pelerină,
Te scoală şi dă trezirea!
Pe Allah, tu preamăreşte,
Veşmântul ţi-l netezeşte;
Stai departe de păcat
Şi aşteaptă împăcat.

Un grup de şapte bărbaţi se văzu apărând pe uliţă: patru dintre ei purtau pe umeri un coş uriaş, susţinut de nişte stinghii, iar ceilalţi mergeau în faţa lor. Erau nişte săteni din Djirja, care îl aduceau acasă pe Kazem Khan. Unul dintre ei bătu la poartă, însă trebui să aştepte câteva clipe înainte ca Galgal să vină să-i deschidă.

– Domnilor? spuse ea uimită, la vederea acelui coş ce închipuia o targă.

– L-am adus pe Kazem Khan, zise unul dintre ei, arătând coşul sprijinit pe umerii celorlalţi.

– Golbanou, Kazem Khan! strigă Golebeh înspăimântată.

La vederea coşului, Golbanou ştiu imediat ce avea de făcut. Îi însoţi pe oameni până în fumoar. O dată acolo, aceştia îl scoaseră cu grijă pe Kazem Khan dinăuntru şi-l aşezară pe pat.(Avea ochii închişi, era palid şi tras la faţă.) După aceea, oamenii ieşiră din odaie şi merseră lângă fântână să tragă o pipă. Golebeh plângea tăcută, în timp ce Golbanou punea totul în ordine. Întinse o pătură pe el, aşeză o oglinjoară şi un Coran pe o policioară, deasupra capului lui Kazem Khan, după care merse în bucătărie, să le pregătească sătenilor masa de dimineaţă. Puse pe masă ceainicul, brânză, pâine, dulceaţă şi un coş cu fructe, apoi strigă:

– Domnilor, poftiţi la masă!

Între timp, venise şi Aga Djan. Merse direct în fumoar unde, văzându-l pe Kazem Khan în ce stare era, pricepu că era inutil să-l mai ducă la spital. Se întoarse în bucătărie pentru a-i saluta pe săteni.

Văzându-l, aceştia se ridicară toţi deodată, iar unul dintre ei povesti ce se întâmplase:

– Trecuseră câteva zile de când nu se mai arătase pe la ceainărie. Credeam că plecase în călătorie. Într-o noapte, i-am auzit calul şi ne-am zis că se întorsese, dar calul nu se mai oprea din nechezat. Ne-am dus imediat la el acasă şi, când colo, el era aproape mort, în pat. Când s-a făcut dimineaţă, l-am pus în coş şi am venit aici, cu autocarul.

– Vă mulţumesc şi apreciez ce aţi făcut pentru unchiul meu, răspunse Aga Djan.

Seara, punând un scaun lângă patul lui Kazem Khan, rămase vreme îndelungată la căpătâiul lui, citind încet fragmentul Al Faleha.

Kazem Khan era sufletul casei, însă era genul de bărbat care nu se putea ataşa nici de familie, nici de moschee. Altfel spus, Kazem Khan era tot ceea ce Aga Djan nu fusese niciodată: Aga Djan era capul familiei, al moscheii şi al bazarului, având numeroase responsabilităţi în viaţa comunităţii, în timp ce Kazem Khan fusese mereu liber ca pasărea şi murea asemeni unei păsări. Păsările cad brusc din cer, îşi pun capul pe pământ, închid ochii şi nu se mai trezesc. Kazem Khan era un poet care nu cunoştea oprelişti. Făcuse de toate, lucruri la care Aga Djan nici măcar nu ar fi îndrăznit să se gândească.

Aga Djan caută în buzunarul interior al hainei lui culegerea de poezii. O răsfoi, pentru a găsi ultimul lui poem. Găsindu-l, îl recită în şoaptă:

Dacă aceste buze dulci şi cupa cea de vin
Nu sunt decât deşertăciuni,
Te bucură c-ai fost, eşti şi vei fi
La fel: căci, mai puţin, tu nu poţi fi!

De şaptezeci de ani, se găsea mereu câte cineva care să pregătească, încă de la venirea lui, cutia cu opiu pentru Kazem Khan. De-acum înainte, acest gest era inutil.

Bunicile stăteau în bucătărie, vorbeau între ele şi plângeau încetişor. Bărbatul pe care-l iubiseră se dusese. Oare când îl întâlniseră pentru prima dată? Era o jumătate de secol de atunci: ele erau amândouă foarte tinere când, într-o după-amiază, poetul Kazem Khan intrase, călare, în curtea interioară. Până atunci, nu auziseră în viaţa lor o poezie.

Câteva zile mai târziu, el scrisese două: una pentru Golbanou, alta pentru Golebeh. Vorbea, în poeziile lui, despre ochii lor, despre cosiţele lor împletite, despre zâmbetul lor şi despre mâinile lor ce iradiau o căldură dulce, când aprindeau focul pentru pipa cu opiu.

În timpul vizitei ce a urmat, i s-au dăruit amândouă, pentru totdeauna.

Am Ramazan apăru în cadrul uşii. El se îngrijea de grădină şi, în fiecare zi, la lăsarea serii, mergea în atelierul de olărit să-l salute pe muezin. Supraveghea şi rezervele de lut şi, atunci când considera necesar, comanda argilă proaspătă. Am Ramazan trăia singur: nevasta lui murise şi el nu avea copii. Nu avea decât un măgar cu care îşi câştiga pâinea: scotea singur nisip de la râu şi-l încărca pe măgăruş spre a-l duce clienţilor lui.

Am Ramazan îl salută pe Aga Djan, încet, iar acesta îi răspunse la salut şi îi făcu semn să intre.

– Ascultă, este ceva timp de când Kazem Khan nu a fumat opiu. Trupul lui nu şi-a găsit liniştea. Bunicile îi vor pregăti doza. Dacă fumezi opiu şi sufli fumul către chipul lui, îşi va găsi liniştea.

Am Ramazan fuma doar ocazional, neavând posibilitatea de a-şi cumpăra opiu. Rugămintea lui Aga Djan îi făcu plăcere, întrucât ştia despre Kazem Khan că fuma cel mai bun opiu din munţi. Opiul pe care-l fuma el, din când în când, cu prietenii, era cafeniu închis şi puţea îngrozitor, câtă vreme cel al lui Kazem Khan avea culoarea lutului şi mireasma florilor sălbatice de la munte.

Aga Djan luă o jumătate de rulou de opiu şi i-o dădu lui Am Ramazan. Aceste îl puse imediat în buzunarul paltonului său şi ieşi ca să ajute la aprinderea focului. După ceva timp, Golobeh veni cu un vas plin cu cărbuni ce răspândeau o lumină albastră şi cu un ceainic. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, se uită la Kazem Khan, apoi puse vasul cu cărbuni pe podea. Am Ramazan aşează pipa în cenuşa caldă şi tăie ruloul de opiu în bucăţele.

Când pipa se încălzi, fixă, cu un ac, o bucată de opiu în capătul pipei, apucă un cărbune cu un cleşte şi îl apropie de opiu. Apoi începu să fumeze agale, trăgând în piept din ce în ce mai adânc. Preţ de o clipă, uită că fuma pentru Kazem Khan, dar, când privirea îi căzu pe Aga Djan, se ridică, ţinând pipa în mâna stângă şi cleştele în dreapta.

Se aplecă deasupra lui Kazem Khan, apropie tăciunele de opiul din pipă, trase adânc în piept şi suflă fumul spre chipul său.

Fumă astfel, încet, vreo jumătate de oră; în odaie se răspândise un nor de fum albastru închis.

Uşa se deschise. Godsi, nebuna, îşi făcu apariţia. Bunicile încercară să o oprească, dar Aga Djan le făcu semn să o lase în pace. Ea merse către pat, se aplecă, privi chipul lui Kazem Khan, murmură ceva, apoi plecă, fără a-i adresa o vorbă lui Aga Djan.

– E suficient, spuse Golbanou lui Am Ramazan, dacă vreţi să ieşiţi acum din odaie, pentru că trebuie să-i citim lui Kazem Khan un fragment din Coran.

Aga Djan, care aţipise de la fumul opiului, se ridică şi ieşi din cameră împreună cu Am Ramazan.

Golebeh luă Coranul şi se aşeză pe jos, alături de Golbanou. Nu le era greu să citească nişte cărţi obişnuite, dar lectura Coranului le lua ceva mai mult timp. Din fericire, cunoşteau destule capitole pe dinafară. Golbanou deschise cartea, se uită la pagină, însă începu imediat să îngâne un fragment ce-l ştia pe de rost. Golebeh repeta după ea.

Cu pana şi cu tot ce scrii, i-am pus la încercare
Pe cei ce stăpâneau grădina.
„Să ne grăbim, îşi spuneau ei, să mergem la câmp.
E vremea secerişului."
Şi, de dimineaţă, ei plecară.
Ajunşi acolo, însă, ei se îngroziră:
„Ne-au înşelat! Ba nu, ne-au jefuit!"

Îşi apropie, apoi, buzele, de urechea muribundului şi şopti:

– Kazem Khan, ai plecat deja în călătorie. Vom veni şi noi, curând. Avem o taină pe care nu trebuie s-o spunem nimănui, dar dumitale ţi-o vom spune. În curând, plecăm şi noi la Mecca: totul a fost aranjat de profetul Gezr. Voiam să mergem la Djirja, să ne luăm rămas bun de la dumneata. Te sărut, Kazem Khan; amândouă te sărutăm. Ne-ai făcut fericite.

Şi ambele îi sărutară fruntea lui Kazem Khan, apoi ieşiră din odaie.

A treia zi, văzând Aga Djan că moartea se apropia de Kazem Khan cu paşi repezi, intră în cameră, închise uşa în urma lui, îl sărută pe frunte şi şopti:

– Acum poţi pleca, dacă vrei. Ne vom gândi mereu la dumneata, iar eu voi păstra pantofii şi poemele dumitale în camera comorilor. Uite, stau aici, lângă dumneata, şi te ţin de mână.

Shabbal intră uşor şi se opri lângă uşă.

– Vrei să te duci să cauţi un pahar de ceai negru şi o linguriţă? întrebă Aga Djan.

Puse câteva firimituri de opiu în paharul adus de Shabbal şi îl amestecă în el cu linguriţa, până se topi.

– Ţine, îi zise lui Shabbal, dă-i în gură cu linguriţa, pentru că trupul lui are nevoie. În felul acesta, sufletul său va putea părăsi corpul fără durere.

Cu multă grijă, Shabbal îi dădu în gură muribundului, linguriţă cu linguriţă, lichidul cafeniu din pahar.

Aga Djan puse o mână pe umărul gol al unchiului său şi spuse:

– Se duce...

Se aplecă şi îl sărută încă o dată pe frunte. Viaţa părăsi încet trupul bătrânului.

– S-a dus, spuse el cu glasul trist, vrei să anunţi familia?

Bunicile intrară primele, îi spuseră condoleanţe lui Aga Djan şi rămaseră tăcute, în picioare. Apoi, veniră, înlăcrimate, Fagri şi Zinat, urmate de muezin. Aga Djan luă pantofii şi culegerea de poeme scrise de Kazem Khan şi merse la moschee.

Se lăsase noaptea.

În moschee, exista o cameră a comorilor, un loc de taină aflat în pivniţă, unde, de secole, erau păstrate obiectele de preţ ale familiei: pergamente, acte oficiale, scrisori şi obiecte personale ale imamilor care muriseră, din primele timpuri şi până la acea dată. Se mai aflau acolo sute de caiete conţinând cronicile moscheii, pe care capii familiei, asemeni lui Aga Djan, le ţinuseră la zi, de sute de ani. Totul era arhivat şi aranjat, în ordine alfabetică, în cufere.

Din punct de vedere istoriografic, camera comorilor era o adevărată mină de aur.

În arhivele sale, puteau fi găsite date privind întreaga istorie ţinutului, în materie de probleme de religie, şi se mai aflau în camera aceea şi numeroase obiecte de uz personal aparţinând membrilor familiei.

În mod normal, arhivele şi obiectele ar fi trebuit să fie transferate într-un muzeu, pentru a fi expuse, dar constituiau o parte integrantă, unică şi mai ales, intimă, a familiei, încât nimeni nu se îndurase să facă gestul de a le dona.

Capul familiei avea mereu asupra lui cheia de la camera comorilor.

În afară de Aga Djan, numai Shabbal mai era la curent cu existenţa acelei încăperi şi cu ceea ce era în interiorul ei. Aga Djan îi vorbise şi despre caiet.

– Numai Allah cunoaşte data morţii noastre. Dar, când eu nu voi mai fi, cheia o vei păstra tu; tu vei scrie în caiet şi tot tu vei conduce afacerile, îi spusese el lui Shabbal.

El însuşi nu avea decât douăzeci şi şapte de ani când văzuse, pentru prima dată, acel loc de taină.

După moartea tatălui său, luase o lanternă şi coborâse, în plină noapte, în pivniţa moscheii. Cu mâna tremurândă, vârâse cheia în broasca veche, deschisese uşa şi intrase în încăpere.

În acea primă noapte, avusese impresia că trecuse pragul unei lumi de vis, întrucât încăperea nu era un spaţiu obişnuit. Pe jos, era întins un covor vechi, vişiniu. Mai erau acolo un scaun şi o masă pe care se aflau o carte deschisă şi o călimară cu o pană de gâscă în ea. De-a lungul peretelui, se aflau rânduite zeci

de perechi de pantofi acoperiți de colbul anilor. Fiecare pereche avea în dreptul ei un cartonaș pe care era înscris numele posesorului. Erau pantofii imamilor care muriseră. Deasupra șirului de pantofi, se aflau mai multe umeraşe pe care se aflau înșirate veșmintele foștilor imami și turbanele lor negre. De unele umeraşe erau agățate bastoane și câte o lădiță conținând obiecte personale ale imamului, ca și documente importante din epoca fiecăruia. Aga Djan nu știa cu exactitate când fuseseră construite moscheea și casa, dar, dacă dorea să afle, în acel loc putea afla toate datele. Putea, înarmat cu o lanternă, să urmărească șirul de umeraşe până în fundul încăperii unde, după toate probabilitățile, se găsea lădița cea mai veche, având înăuntrul ei primul caiet în care fuseseră scrise primele cronici ale moscheii. Era mai mult ca sigur că în acea lădiță se aflau inclusiv planurile de construcție a moscheii și a casei. Încăperea se termina într-un culoar întunecos. Aga Djan bănuia că, jos, existau și alte locuri secrete unde erau păstrate și alte cufăraşe. Vrând să arunce o privire, ridică lanterna și zări, atârnate pe pereți, numeroase pergamente acoperite de texte. Lumina era prea slabă pentru a le putea citi. Când dădu să intre pe acel culoar, văzu că, pe covor, stratul de praf era mai gros decât cel ce acoperea restul lădițelor, al hainelor ori al obiectelor pe care le văzuse deja. După toate aparențele, nimeni nu înaintase dincolo de locul în care el însuși se afla în acel moment. Ca urmare, nici el, Aga Djan, nu avea dreptul de a tulbura liniștea acelui loc. Era ca și cum stratul de colb sigilase totul și era interzis ca sigiliul să fie distrus. Cât ar fi vrut să meargă de-a lungul șirului de haine, să citească numele foștilor imami și locuitori ai casei! Cine fuseseră ei? Cum se îmbrăcau? Cum arăta inelul de pe degetul lor? Ar fi vrut să deschidă una dintre lădițe, să vadă obiectele dinăuntru, să adulmece veșmintele, să-și pună în deget un inel și să citească una din cronicile moscheii. Despre ce se vorbea, oare, în acea epocă? Ce se petrecea, pe atunci, în moschee, în sânul familiei, ori în bazar? Ce culoare aveau primii pești din bazinul fântânii? Ce copac creștea în mijlocul curții, pe locul unde, acum, se înalța cedrul? Și ce cioară a existat înaintea celei de acum? Ar fi vrut să rămână în pivniță săptămâni întregi, ori, poate, luni în șir, să se întoarcă în timp, pentru a afla răspunsurile la întrebările care îl frământau. Acest lucru nu era, însă, posibil; camera comorilor era, în sine, o taină cufundată în întuneric, un secret ce aparținea moscheii, Coranului și trecutului.

Poarta spre vremurile apuse era închisă. Aga Djan înțelese acest lucru și își înfrână curiozitatea. Așeză în lădiță poeziile lui

Kazem Khan, pantofii în capul şirului de încălţări şi stinse lanterna. În testamentul său, Kazem Khan lăsase scris că nu voia să fie înmormântat în cavoul moscheii. De aceea, sătenii au găsit un loc frumos, în vârful dealului din faţa casei lui, sub un migdal care, la vreme de primăvară, răspândea pe pământ mii de flori.

În ziua următoare, zeci de săteni veniră la Senedjan, pentru a conduce la Djirja trupul neînsufleţit al poetului lor.

Aga Djan, Fagri Sadat, Zinat Ganum, muezinul şi bunicile îi urmară.

La exact patruzeci de zile după trecerea în nefiinţă a lui Kazem Khan, cele două bunici porniră în pelerinaj la Mecca. După rugăciunea de dimineaţă, îşi puseră vălurile, îşi luară geamantanele şi se aşezară în dreptul fântânii.

– Plecăm, strigă Golbanou.

– O să facem călătoria vieţii noastre, adăugă Golebeh.

Bunicile trăiseră cu frica în sân că cineva le va descoperi secretul şi că nu vor mai putea pleca. Dar, în acea zi, nu mai putură ţine în ele taina. Muezinul, primul care le auzi, ieşi repede din camera lui şi le întrebă:

– Unde plecaţi?

– La Mecca! răspunseră în cor.

– Într-adevăr? La Mecca? întrebă el.

– N-aveam dreptul să-ţi spunem, muezinule, dar crede-ne: aşa este!

El le pipăi valizele: erau cele sfinte, de la Kaaba. Apoi strigă în gura mare:

– Bunicile pleacă la Mecca!

S-ar părea că toţi ai casei erau treji, întrucât, atunci când Aga Djan aprinse felinarele din curte, veniră toţi, în veşminte de sărbătoare. Râdeau şi plângeau în acelaşi timp, le îmbrăţişau pe bunici şi le sărutau cu duioşie.

Fagri Sadat se îndreptă spre ele cu un vas în care ardeau mirodenii, în timp ce fetele ei, Nasrin şi Ensi, o însoţeau, aducând o oglindă şi mere roşii. După tradiţie, Zinat aduse o cupă plină cu apă, să le poarte noroc bunicilor în călătorie.

Shabbal merse să caute vechiul Coran, în bibliotecă, şi i-l dădu lui Aga Djan. Golbanou şi Golebeh îşi luară valizele. Aga Djan le sărută şi, ţinându-le Coranul deasupra capetelor, le însoţi astfel până la poartă. În faţa lor, Zinat stropea drumul. Toată lumea plângea, de parcă bunicile ar fi pornit pe ultimul lor drum.

SAJEH[1]

În mai multe rânduri, Aga Djan remarcase că Zinat ieşea, noaptea, din camera ei, dar nu ştia unde se ducea. Camera ei se afla la catul al doilea şi, pentru a ajunge jos, trebuia să treacă prin faţa camerei lui Fagri Sadat şi a lui Aga Djan.

Într-o seară, târziu, Aga Djan se pregătea să citească la el în birou, când auzi deschizându-se uşa de la etajul superior. Crezu că era Fagri, dar nemaiauzind, apoi, alţi paşi, ridică perdeaua şi văzu o umbră ce se mişca prin întuneric.

Deschise uşa şi ieşi în curte. Preţ de o clipă, zări, lângă scară, un colţ de văl negru. Poate era Zinat, dar ce făcea ea, acolo, jos, în toiul nopţii?

Se întoarse în biroul lui. Pe neaşteptate, cioara începu să croncăne.

Glasul ciorii îi aminti lui Aga Djan povestea femeii din Sarandieb:

Era odată, demult, în Sarandieb, un neguţător însurat cu o femeie ce se numea Djamis. Era atât de frumoasă încât nimeni nu putea crede că exista cu adevărat, chiar dacă o vedea în faţa ochilor. Chipu-i strălucea precum o zi a victoriei, iar pletele îi erau la fel de lungi şi negre precum întunericul în care un îndrăgostit aşteaptă zadarnic să vină iubita inimii lui.

Djamis avea o legătură secretă cu un desenator celebru, care făcea minuni cu pensula sa. Mergea adesea să-l întâlnească pe ascuns şi împreună, cei doi petreceau unele din cele mai frumoase nopţi persane. Într-o noapte, ea îi spuse:

– Îmi este tot mai greu să vin la tine şi cu atât mai greu îmi este să aştept, atâta vreme, câte o noapte în care să ne putem vedea. Născoceşte ceva ca să ne putem vedea mai des căci, la urma-urmei, eşti artist, nu-i aşa?

– Am o idee, spuse artistul. O să-ţi fac un voal care să fie, pe o parte, luminos precum steaua dimineţii iar pe cealaltă, negru precum întunericul nopţii. Noaptea, îţi vei pune vălul pe

[1] Umbra.

partea cea neagră, pentru ca, venind la mine, să fii una cu întunericul. Dimineața, îți vei pune vălul pe partea luminoasă și te vei întoarce la tine precum o rază de lumină.

După plecarea bunicilor, o nouă etapă începu în viața familiei. Ritmul pe care ele îl impuseseră casei nu mai exista. Vechiul orologiu, martor al acelei perioade, se oprise deodată. Atunci când bunicile erau acasă, bucătăria era plină de viață; cioara de la moschee croncănea de fiecare dată când cineva venea în vizită și biblioteca era mereu ordonată. Epoca aceea, însă, apusese.

Înainte, bunicile îi trezeau pe copii și o ajutau pe Fagri Sadat să facă ordine în camera ei. Îi spuneau lui Aga Djan tot ce se petrecea în casă și supravegheau atelierul de olărit al muezinului. Acum, nu mai era nimeni în casă să-și asume toate aceste treburi. Nimeni nu putea umple golul lăsat de plecarea lor. De-ar fi fost ele acasă, de mult ar fi urmărit-o pe Zinat pe acoperiș, să vadă unde se ducea!

Aga Djan era mulțumit de imamul locțiitor, acesta fiind harnic și afișând mereu un aer fericit. La prima întrevedere pe care o avusese cu el, remarcase că omul deborda de ambiție, însă el, personal, se îndoia că acesta avea calități pe măsura țelurilor lui.

Locțiitorul vorbea, în continuare, numai despre probleme sătești, dar, ce-i drept, se descurca binișor. Ultima dată chiar, lansase o diatribă virulentă la adresa ministrului agriculturii, acuzându-l că se arăta orb și surd la problemele satelor sărace.

La Teheran nu ajunsese, încă, dar, într-una din predicile sale, făcuse o observație ce fusese imediat preluată de ziarul local: „Din câte am auzit, la Teheran, în fiecare casă există un telefon, însă pentru sute de case din satele de la munte nu există nici măcar umbra unei cabine telefonice. În Teheran, se poate chema ambulanța pentru o simplă tăietură la deget, dar ce pot face eu dacă tatăl meu cade grav bolnav? Avertizez Teheranul! Gândiți-vă bine! Allah i-a făcut pe oameni egali."

Atât poliția cât și serviciile secrete au zâmbit cu indulgență în fața unui atac atât de inofensiv. Apreciau, ba chiar încurajau acest gen de critică.

Observațiile făcute de imamul locțiitor deveniseră din ce în ce mai populare, fiind menționate inclusiv în ziarul local. Aga Djan era mulțumit de el și îi lăsă mai multă libertate. Într-o zi, când fotografia imamului și o parte din predică fuseseră publicate în jurnalul local, Aga Djan fu interpelat de un coleg, care-i spuse: „Este naiv, dar devine incisiv exact atunci când nu te aștepți".

Până la acea dată, niciodată, fotografia unui imam nu apăruse în ziar. Cei de la ziar trimiseseră pe cineva la moschee, pentru a-l fotografia pe imam pe terasa moscheii, între cele două minarete.

Când, a doua zi, imamul îşi văzu poza în ziar, fu atât de surescitat, încât nu-şi mai găsea locul. Visul lui se împlinise. În tinereţe, visa să poată ţine o predică într-o moschee mare. Astăzi, fotografia şi predica lui apăruseră în ziar şi el căpătase deja ceva faimă în Senedjan.

După legea islamică, Zinat şi imamul nu făceau nici un păcat, aşa că nu aveau de ce se teme. Atunci când un dreptcredincios pleacă, pentru o vreme, să trăiască departe de soţia legitimă, poate să aibă relaţii cu o altă femeie. Dar imamul ştia că risca imens întreţinând relaţii cu Zinat şi că Aga Djan l-ar trimite, instantaneu, la el în sat, dacă şi-ar da seama.

Nici Zinat nu se simţea în largul ei, jucând rolul „celei de-a doua femei". Îi era ruşine că ajunsese să se culce cu locţiitorul moscheii, câtă vreme soţul ei şi zeci de imami care muriseră zăceau în cavou.

În ceea ce-l privea pe el, acesta şi-ar fi dorit ca ea să petreacă fiecare noapte în patul său, dar Zinat refuza, îngrozită că ar putea fi surprinsă de Aga Djan.

Când îl vedea la lumina zilei, nu reuşea să-şi imagineze cum se putuse culca cu el, cum îl lăsase s-o dezbrace. Dar întunericul făcea ca totul să pară altfel: nu-l mai vedea; îi simţea doar mâinile, umerii, spatele şi mişcările lui în pat. Era puternic ca un taur. Cum sfârşeau de făcut dragoste, Zinat îşi lua vălul şi o zbughea. Nu mai voia să aibă nimic de a face cu el, să nu mai audă o vorbă din partea lui. Însă, noaptea următoare, singură în pat şi cu lumina stinsă, trupul lui îi lipsea.

Răposatul, soţul ei, Alsaberi, nu-i sărutase niciodată sânii, nu o muşcase niciodată de fese, ca un sălbatic; locţiitorul, însă, o făcea să plutească în sfere de plăcere unde uita de tot şi de toţi.

Ultima oară o luase cu el în cavoul moscheii; o dezbrăcase şi făcuseră dragoste pe pietrele funerare, tari şi reci. Protestase, dar cum el insista, se agăţase de el şi, strângându-l la piept, i se dăruise.

„Nu se va mai întâmpla niciodată, nu voi mai merge nicicând la acest om, îşi spunea Zinat de fiecare dată când se întorcea în camera ei. Gata! Ajunge! Să fim mulţumiţi că nimeni nu şi-a dat seama până acum! Trebuie să mă opresc şi o voi face. Voi lipsi o

vreme; o să merg la fata mea, la Qom, şi o să rămân un timp la ea. O să merg la mormântul sfintei Fatima, să mă căiesc; îi voi cere iertare... Mâine, îmi voi face valiza şi voi pleca!"

Dar nu-şi făcu bagajul şi, o dată în plus, se duse cu el.

Locţiitorul o auzi mergând spre scară cu paşi uşori, ca de felină. Dispăru în întuneric, însă, ceva mai târziu, îşi spăla mâinile în bazinul fântânii de la moschee şi îşi stropea chipul.

Vru s-o atragă din nou în cavou, dar ea îl refuză. Însă, când el o prinse cu mâinile lui puternice şi îşi îngropă capul în sânii ei, ea renunţă să se mai împotrivească. O ridică, deschise uşa pivniţei cu piciorul şi coborî treptele, purtând-o în braţe. Pe o piatră înaltă de mormânt, în fundul cavoului, ardea o lumânare. Îi scoase hainele de pe ea, îi dădu jos pantofii, şosetele şi o duse, desculţă, spre lumânarea ce ardea. El însuşi îşi lăsă apoi veşmântul de imam pe o piatră de mormânt, lângă lumânare, după care, ca prin farmec, scoase un ciorchine de struguri, i-l puse între sâni şi începu a culege, pe îndelete, boabele cu buzele. Seva din struguri se prelingea pe sânii şi pe pântecul lui Zinat, el o sorbea şi ea simţea că moare de plăcere.

Erau atât de prinşi, încât nu văzură umbra care, purtând o torţă în mână, trecu prin dreptul luminatorului.

Îmbătat de gustul pielii lui Zinat şi al strugurilor, locţiitorul, culcat deasupra ei, îi recita cu voce tare Al Falag:

> Îmi caut refugiul în Dumnezeul dimineţii,
> Speriat de răul ce El însuşi l-a creat,
> Speriat de răul, plutind în noaptea neagră,
> Când el apare...

El vorbea, Zinat asculta şi nici unul dintre ei nu observă că cineva, purtând o torţă în mână, cobora treptele cavoului.

La un moment dat, văzură lumina şi auziră paşii. Zinat îl împinse pe imam, îşi trase vălul pe ea şi se mistui în noapte.

Locţiitorul se întoarse şi văzu o siluetă ridicând torţa deasupra capului său.

– Fă-ţi valiza, imamule!

HAGIUL

Aga Djan aduse un alt locţiitor, un imam bătrân, din Sarug. Acesta avea un caracter mai puţin impetuos şi, în predicile lui, vorbea adesea despre sfinţi. Aga Djan era mulţumit de el pentru că, în sfârşit, la moschee era iarăşi linişte.

Trecură, astfel, trei luni şi pelerinii de la Mecca urmau a se întoarce în curând.

În cinstea întoarcerii bunicilor, Aga Djan voia să organizeze o petrecere la care să-i strângă pe toţi membrii familiei.

Sărbătoarea dată la întoarcerea pelerinilor era întotdeauna un eveniment deosebit. Atunci, casa pelerinului era decorată cu lămpi multicolore, în curţile interioare se întindeau covoare şi erau aduse ofrande. Timp de o săptămână, rudele, cunoştinţele, vecinii veneau să-i felicite pe cei întorşi din hagialâc şi să ia parte la petrecerile date în cinstea lor. În timpul acestor ceremonii, pelerinul primea titlul de hagiu, titlu pe care îl purta, cu mândrie, până la sfârşitul zilelor lui.

Aga Djan îi scrise fratelui său, Nosrat, o scrisoare:

„Dragă frate, în ultima vreme ai fost mai mult plecat! Arată-te mai des! I-am invitat pe toţi să fie de faţă când se vor întoarce bunicile. Vreau să vii şi tu; încearcă să ajungi la timp. Toată viaţa şi-au dedicat-o familiei noastre, deci este de datoria ta să fii de faţă la sărbătoarea cea mai importantă a vieţii lor. Tuturor din familie ne este dor de unchiul Nosrat. Pe curând!"

Câteva zile mai târziu, Nosrat dădu un telefon:

– Nu pot să vin, am o întâlnire importantă, dar îţi promit că am să ajung mai târziu. Mă voi revanşa.

În seara în care trebuia să se întoarcă bunicile, Nosrat avea în program să meargă la cel mai renumit teatru din Teheran, pe strada Lalezaar, unde urma să cânte Mahwash. Avea o comandă importantă, pe care nu voia să o refuze; faima lui de artist avea să fie consacrată definitiv, dacă reuşea să realizeze câteva portrete frumoase ale vedetei.

Mahwash era o starletă ce transformase cu totul nopţile Teheranului, nu atât prin vocea sa, cât datorită trupului ei unduitor. Ea reprezenta idealul de femeie al tuturor bărbaţilor persani.

Era simbolul unei epoci în care femeile puteau pleca de acasă fără văl pe faţă şi puteau să-şi arate chipul lumii întregi.

Bărbaţii mureau de dorinţă, din clipa în care o vedeau apărând pe scenă. Erau vrăjiţi de mişcările braţelor ei goale, de sânii ce i se vedeau din decolteul generos. Erau aduşi la disperare de tocurile-i înalte, de furoul lucios şi de buzele ei roşii. Mahwash dezvăluia mulţimii de bărbaţi veniţi la teatru pentru ea secrete păstrate de secole, sub văluri, de femeile persane.

Proprietarii teatrelor din Teheran o primeau ca pe o zeiţă, iar fotografii se călcau în picioare pentru a ajunge până la ea.

În toată istoria ţării, nici o femeie nu îndrăznise vreodată să se arate pe scenă într-o rochie care să-i scoată astfel în evidenţă şoldurile şi sânii. Îşi ridica braţele goale şi durdulii, rotindu-şi şoldurile falnice. Apoi, brusc, se frângea şi cânte strengăreşte:

Dishab ke az Hendou ma dam
Ba machine Benz ou ma dam
Djone man bego
In koun kadje?

Ieri seară, când mă întorceam din Indii
Veneam, desigur, în maşina mea Mercedes Benz!
Fiţi sinceri şi spuneţi acum:
Cumva eu mi-am sucit şoldurile?

– Nu, nu, cine-a zis aşa? strigau bărbaţii, în delir.

– Madar Shuhar, soacră-mea, răspundea ea atunci.

– *Ba to ladje...* e invidioasă pe şoldurile tale, strigau, din nou, bărbaţii, înnebuniţi.

În fiecare zi, apărea în ziar măcar o fotografie cu ea, dar nici un fotograf nu ajunsese să-i facă, personal, portretul. Nosrat îl cunoştea bine pe proprietarul teatrului Mohanrug şi reuşise să-l convingă că portretele pe care el i le va face vor rezista în timp.

Ea acceptase să-l primească acasă, întrucât proprietarul teatrului îi spusese despre el că nu era ca toţi ceilalţi din breasla lui, că nu o fotografia pentru bani, ci pentru ea însăşi.

În momentul în care Nosrat intra în casa lui Mahwash, Aga Djan se îndrepta cu maşina spre gară, pentru a le întâmpina pe bunici. Fagri Sadat era aşezată lângă el şi, în spatele maşinii lor, se înşira o întreagă coloană de autovehicule în care se aflau rudele şi prietenii.

Trenul care urma să intre în gară dintr-o clipă în alta; era plin cu pelerini veniţi de la Mecca. Călătoria lor de întoarcere durase trei săptămâni. Plecaseră din Mecca în autocar, în direcţia Medina, de la mormântul Profetului Mahomed. După aceea, părăsiseră Arabia Saudită spre a merge în Irak, unde vizitaseră

oraşele sfinte Nadjaf şi Karbala. La Karbala se afla mausoleul Sfântului Hussein, iar la Nadjaf, cel al Sfântului Ali. La finalul călătoriei, traversaseră cu vaporul râul de frontieră Arwandrud, pentru a reveni în ţară cu trenul.

Toţi se gândeau la bunici şi, cu deosebire, cei mai tineri se bucurau din suflet de întoarcerea lor. Aceasta deoarece, după cum spunea tradiţia, ele urmau să le aducă daruri de la Mecca: ceasuri de mână, care sclipeau în întuneric asemeni felinarelor, şi deşteptătoare care aveau înregistrate texte sfinte; inele şi brăţări, pentru fete, şi centuri pe care erau inscripţionate maxime pentru băieţi. Cadourile de la Mecca constituiau daruri de neuitat şi erau apreciate de toţi, deoarece nu erau nişte cadouri oarecare, cumpărate dintr-un magazin, ci daruri aduse din oraşul în care se găsea Kaaba, casa lui Allah. Era oraşul în care se născuse Mahomed şi unde trăise Kadidja, femeia cea mai bogată din Mecca, având în stăpânire trei mii de cămile, o adevărată bogăţie în acea epocă.

Trenul care era pe punctul de a intra în gară era unul special, ce oprea în gările oraşelor principale, numai pentru a-i lăsa pe călători să coboare. Compania căilor ferate amenajase cu multă atenţie compartimentele. Cum verdele era culoarea Islamului, decoraseră vagoanele cu steguleţe verzi şi puseseră, la ferestre, fâşii de pânză tot verde, pe care erau scrise texte sfinte. Hagiii înşişi purtau câte o eşarfă verde.

Trenul şuieră îndelung, înainte de a ajunge în Senedjan, şi intră în gară cu toate farurile aprinse. În clipa când se opri, fanfara militară atacă imnul de bun venit.

Maşina lui Aga Djan se opri în faţa gării. Şeful de gară era în ţinută de sărbătoare, dată fiind acea ocazie specială, şi, din capul scărilor, îi ură bun venit.

Aşteptă ca toţi membrii familiei să se adune, după care îi conduse într-o sală în care îi primea pe oaspeţii de seamă. Servitorii le oferiră ceai şi biscuiţi pe nişte platouri fabricate special pentru compania căilor ferate. Corul moscheii cânta, la microfon, texte sfinte, foarte melodioase. Femeile în vârstă, cu câte un vas cu tăciuni aprinşi în mână, în care ardeau mirodenii, înmiresmau încăperea. Membrii familiilor ofereau celor din jur dulciuri şi băuturi, funcţionarii căilor ferate purtau în mână vase de argint cu apă de trandafiri, din care îi stropeau pe vizitatori, în semn de bucurie.

Trenul cu care trebuia să se întoarcă bunicile intră în gară. Sute de pelerini îşi agitau eşarfele pe fereastră, salutând mulţimea aflată pe peron. Cele trei vagoane în care se aflau călătorii din Senedjan şi din satele învecinate se opriră exact în faţa uşii de intrare în gară. Hagiii – atât bărbaţi, cât şi femei – coborâră

unul după altul din tren, încărcați de geamantane grele, în timp ce șeful de gară le ura „bun venit", la megafon.

– Unde sunt bunicile? întrebă, neliniștită, Fagri Sadat.

– Trebuie să fie încă în tren, spuse Zinat Ganum, le știi cum sunt. Cu siguranță, aranjează tot, ca să lase în urmă un vagon curat.

– Shabbal, vrei să te duci tu să vezi unde sunt? îl rugă Aga Djan. Teamă mi-e că trenul va pleca și ele rămân să ordoneze, în continuare, compartimentul.

Shabbal le căută pe bunici, dar degeaba. Ieși la o fereastră și strigă:

– Nu sunt aici!

– Grăbește-te să vezi și-n celelalte vagoane, să nu se fi pierdut!

Trenul era foarte lung și Shabbal alergă dintr-un vagon în altul.

Aga Djan îl anunță pe șeful gării:

– Persoanele pe care le aștept nu au coborât încă; probabil sunt în alt vagon și nu știu că trebuie să coboare aici.

Șeful de gară le notă numele, merse în biroul lui, branșă microfonul și strigă: „Anunț important! Acest mesaj este destinat doamnelor Golbanou și Golebeh. Trebuie să coboare aici. Repet: doamnele Golbanou și Golebeh sunt rugate să coboare aici!"

Trecură două minute și cele două bunici tot nu apărură.

Shabbal veni în fugă.

– M-am uitat prin toate vagoanele și ele – nicăieri. Poate au coborât mai devreme, într-una din gările dinainte.

Pelerinii plecau și peronul se golea. Mecanicul intră în locomotiva lui, iar ușile trenului se închiseră.

Vocea șefului de gară răsună pentru o ultimă oară, pe peron: „Mesaj urgent! Doamnele Golbanou și Golebeh sunt rugate a se prezenta la biroul șefului de gară!"

Controlorul mai aștepta o clipă, apoi se uită la ceas și fluieră. Trenul se puse în mișcare și părăsi gara, lăsându-i pe Aga Djan împreună cu ceilalți membri ai familiei, pe peron, privind descumpăniți în jur.

O săptămână întreagă, după această întâmplare, Aga Djan, ajutat de șeful gării, dădu telefoane la toate gările aflate între frontiera Arwandrud și Senedjan, dar nimeni nu le văzuse pe bunicuțe. Merse în vizită pe la toți hagiii – fie bărbați, fie femei – care tocmai se întorseseră de la Mecca, dar, la sfârșit, nu știa despre ele mai multe decât la început. Într-adevăr, le văzuseră pe cele două femei la Mecca, dar credeau că se alăturaseră unei alte caravane.

Lui Aga Djan nu-i mai rămase decât să aștepte răspunsul oficial din partea ghizilor călătoriei, dar aceștia urmau să se întoarcă abia câteva săptămâni mai târziu, după ce vor fi pus la punct toate problemele administrative.

În mod normal, pe timp de vară, nu ploua niciodată, însă acum, niște nori întunecați trecură pe deasupra orașului, deplasându-se spre deșert. Începu să plouă, când se auzi bătând la ușă.

Shabbal aprinse lumina și deschise. Hagiul Mustafa, cel care organiza hagialâcurile, stătea în dreptul ușii cu două geamantane.

– Bună seara! Aga Djan este? întrebă el.

– O clipă, vă rog, merg să-l anunț.

Shabbal dispăru, dar reveni imediat și-l conduse pe hagi Mustafa în biroul lui Aga Djan. Hagi Mustafa lăsă valizele jos și își îmbrățișă prietenul.

– Niciodată nu mi-a fost dat să văd așa ceva. Este o poveste bizară și nu știu dacă trebuie s-o interpretez ca pe o binecuvântare, sau ca pe o tragedie. Este o binecuvântare, dacă ele s-au pierdut în casa lui Allah, dar este o tragedie dacă, acum, se află în altă parte, continuă el cu tristețe.

– Mai exact, ce s-a întâmplat?

– Uite valizele lor. Bunicile au dispărut la Mecca, precum două picături de apă în deșert. Le-am căutat peste tot, în Mecca, pe la toate posturile de poliție și în toate spitalele, în moschei, însă nu am dat de urma lor. Până în ultima zi, au fost cu noi în caravană; erau bine, sănătoase, fericite. Totuși, ceva curios s-a întâmplat: cu o oră înainte de a pleca din Mecca spre Medina, au venit să mă vadă. Și-au pus valizele lângă biroul meu, și-au acoperit chipul cu vălul și au plecat, fără să scoată o vorbă. Am crezut că voiau să meargă, pentru o ultimă dată, la piață, să mai cumpere suveniruri, dar ele nu s-au mai întors. Iată, acestea sunt valizele lor. Îmi pare foarte rău, poate ar fi trebuit să le supraveghez mai îndeaproape. Îmi cer iertare, voi face tot ce îmi stă în putință pentru a le găsi. Vă voi ține la curent.

Hagi Mustafa plecă, iar Aga Djan rămase singur cu Shabbal.

– Nu cred că s-au pierdut, și nici că nu au mai găsit drumul, la Mecca, îi spuse lui Shabbal.

– Și atunci?

– S-au ascuns dincolo de perdeaua sfântă, în Kaaba. Nu voiau, sau nu vor să se mai întoarcă acasă, asta-i sigur.

– De ce ar fi vrut să se ascundă? întrebă Shabbal, uimit.

– Vor să moară la Mecca, este cea mai frumoasă moarte ce și-o poate dori un musulman. După părerea mea, au ajuns amândouă la concluzia că au trăit destul. Au avut de ales între a se întoarce acasă și a aștepta să moară de moarte bună, și a muri în casa lui Allah. Cine moare în Kaaba, merge direct în Rai. Spune-mi: tu ce-ai alege, să fii în locul bunicilor?

– Nu pot crede că au rămas acolo, în mod deliberat. Ce te face să crezi un asemenea lucru?

– Nu pot să-ţi explic. Sunt cel puţin cincizeci de ani de când trăiau cu noi în această casă. Au ascultat toate poveştile vechi şi, acum, vor să-şi trăiască propria lor poveste. (Shabbal zâmbi.) Să deschidem geamantanele, poate vom găsi vreo scrisoare înăuntru.

Shabbal deschise valizele. Erau pline cu daruri: ceasuri de mână, brăţări de aur, inele, haine colorate, sclipind în lumina abajurului, grămezi de cadouri minunate pentru toţi din familie.

– Ce-ţi spuneam eu? zise Aga Djan. Nu au lăsat nici un obiect personal în valize, nici măcar giulgiul de la Mecca. Oricine visează să meargă la Mecca, să-şi cumpere giulgiul; este primul lucru pe care-l face un hagiu, pentru că va fi înmormântat în el. Ele şi l-au păstrat şi, probabil, îl poartă pe sub haine.

– Într-adevăr? se miră Shabbal. Şi celorlalţi ce-o să le zicem?

– Adevărul. Vrei, te rog, să pui valizele în spatele biroului şi, apoi, să-i chemi pe toţi aici?

Shabbal făcu ce i se ceruse, după care merse să-i cheme pe ceilalţi.

– Hagi Mustafa a fost aici, adineauri, spuse Aga Djan când se strânseră toţi în jurul biroului său, dar, vai, nu a spus nimic nou. Va da, în continuare, telefoane la poliţia din Mecca. Atunci când va afla ceva, ne va înştiinţa.

Toţi erau mişcaţi şi-l ascultau pe Aga Djan în tăcere.

– Adică nu le vom mai revedea niciodată? rosti Nasrin, fata cea mare a lui Aga Djan

– Nu au cum să dispară, poliţia le va găsi, zise Djawad, fiul lui Aga Djan.

– Asta aşa este. Hagi Mustafa a făcut tot ce i-a stat în putere ca să le găsească. Cine ştie? Poate au luat trenul în altă direcţie. Sunt milioane de persoane care merg la Mecca şi tot atâtea motive. Dar bunicile au făcut un lucru tare drăguţ: i-au dat lui hagi Mustafa cadouri pentru voi. După părerea mea, aceasta este dovada că ele sunt bine, acolo unde sunt. Shabbal, valizele! mai spuse Aga Djan.

Shabbal urcă valizele pe birou şi le deschise. Toţi priviră cu uimire splendorile îngrămădite sub ochii lor: ceasuri de mână, deşteptătoare, coliere de aur, papuci, bentiţe, parfumuri, văluri multicolore, cămăşuţe şi genţi originale. Fiecare cadou era însoţit de un cartonaş pe care era înscris numele persoanei căreia îi era destinat. Pentru Nasrin şi Ensi, fetele lui Aga Djan, cumpăraseră cămăşuţe vesele, pentru fiul lui, Djawad, o caschetă şi un ceas de mână, pentru Fagri Sadat – o trusă de machiaj, iar pentru muezin, un baston pliant, un lucru cum nimeni nu mai văzuse. Zinat Ganum primi o antologie a poeţilor de la Mecca, Aga Djan – un stilou, având pe capac efigia Sfântului Ali. Pentru Shabbal, luaseră un ceas de mână şi un val de stofă albastru-închis, cu dungi albe, subţiri, pe care-l putea da croitorului să îi facă un costum.

Toţi erau fericiţi şi admirau bunul gust al bunicilor, făceau comentarii entuziaste şi se admirau reciproc. Dar bucuria le fu, brusc, întreruptă de un strigăt ce venea de afară. Două femei ţipau şi se înjurau pline de năduf. Nu se vedeau, de obicei, două femei certându-se, era ceva anormal, numai că, acum, cele două se certau de zor, pe acoperişul vecin, în partea dinspre bibliotecă.

– Sunt nevestele lui hagi Shishegar, spuse Zinat Ganum.

Hagi Shishegar să tot fi avut şaizeci de ani. Mersese la Mecca o dată cu bunicile şi tocmai se întorsese acasă. Făcea negoţ cu obiecte din sticlă şi avea un magazin mare, în bazar. Hagiul avea două neveste: cea în vârstă, Akram, cea mai tânără, Tala.

Akram îi făcuse hagiului şapte fete, dar el voia, cu orice preţ, un băiat şi, ca urmare, vreme îndelungată, îşi căută altă nevastă.

În cele din urmă, găsi o femeie tânără, cu care se şi însură, dar, o dată însurat, femeia se dovedi a fi stearpă.

– Nu! Nu mă lovi! Îmi pare rău! Nu ştiam! Chiar nu ştiam! spunea Tala cu glas tânguitor.

Akram, însă, era ca o furie: urla, o lovea pe Tala mai abitir, o trăgea de păr.

– Nu face asta, te rog, n-am făcut nimic rău, copiii tăi sunt ca şi ai mei, te rog, nu face asta...

Zinat Ganum o luase pe scara de la moschee şi, ajunsă pe acoperiş, se aşeză între ele.

– Ce se întâmplă? De ce vă certaţi?

– Nu-i nimic, spuse Tala, nevasta cea tânără a hagiului.

– Şi-atunci, de ce te loveşte? Şi de ce vă certaţi pe acoperiş?

– Pentru că hagiul este acasă, de-aia, zise ea, iar eu sunt... eu sunt...

– Cum eşti?

– Sunt însărcinată, şopti ea.

Akram, prima nevastă a hagiului, dispăru în întuneric, plângând.

– Tala este însărcinată, spuse Zinat în gura mare, ca să o audă toată lumea.

– *Mobarak, Mobarak!*[1] se auziră strigând, în întunericul din curte, fetele lui Aga Djan.

Cât fusese în hagialâc, la Mecca, hagi Shishegar îl rugase pe Allah, în Kaaba, să-l dăruiască şi pe el cu un băiat. Allah îi auzi ruga şi îi dădu doi băieţi în acelaşi timp, doi gemeni!

Trecură luni de zile şi, în casa de la porţile moscheii, nu se mai auzi nici o veste despre bunici.

---

[1] Prescurtare de la *Mobarak ensha Allah* – Dumnezeu să-ţi binecuvânteze fericirea!

ÎNTOARCEREA

Dimineaţă, când merse la bucătărie să ia micul dejun, Shabbal văzu o femeie cu o valiză aşezată pe bancă, lângă fântână. Nu o recunoscu decât în momentul în care îşi lăsă vălul să-i lunece pe umeri.

– Tu eşti, Sediq?

În ziua în care Galgal plecase din Senedjan, după evenimentele de la cinematograf, Sediq plecase şi ea, la Qom. Din acea zi, nu mai dăduse pe acasă.

Zinat o luă în braţe, o sărută, o întrebă ce se întâmplase, de ce venise atât de tristă acasă. Sediq îşi lăsă fruntea pe umărul mamei sale, plânse, dar nu spuse nimic.

Zinat ştia că fata ei nu era fericită cu Galgal, că niciodată acesta nu-i dăruise o viaţă de familie normală, că nu avea voie să primească pe nimeni pe la ea şi că trăia mereu în încordare. Galgal lipsea adesea de acasă, o lăsa singură, nu-i spunea nimic din ceea ce făcea şi îi interzisese cu desăvârşire să spună ceva cuiva din familia ei.

Zâmbetul ce-i înflorea mereu pe buze, când era acasă, dispăruse. Chipul ei era întunecat de tristeţe.

– Ce s-a întâmplat?

Sediq nu voia să spună nimic.

– Ai fugit? V-aţi certat?

Ea scutură din cap.

– Spune-mi, atunci, ce s-a întâmplat?

Dar ea nu spuse nimic.

Sediq se plimba prin curte, cugetând la ceea ce se întâmplase, de curând, în viaţa ei.

Galgal plecase pentru câteva luni, lăsând-o singură acasă; nu ştia nimic de soarta lui: nici unde era, nici când avea să se întoarcă. Într-o zi, primise o scrisoare de la el: „Nu mă întorc încă, acasă; voi lipsi, probabil, mai mult. Întoarce-te la ai tăi şi nu spune nimănui nimic!"

Sediq tăcea, însă toată lumea ştia că se întorsese pentru că mariajul ei eşuase. Deocamdată, se întreba dacă va accepta să

se mai întoarcă la el, în cazul în care el va reveni, totuşi, acasă. Să se întoarcă în acea casă înfiorătoare din Qom? Va mai dori să trăiască alături de el? Ştia, însă, că o femeie nu avea dreptul de a alege. Dacă el o va chema, atunci se va întoarce.

„Nu, nu mă voi mai duce cu el, gândi ea, şi, dacă mă va obliga, voi urla până ce toţi credincioşii din geamie vor fi pe acoperiş."

Intră în bucătărie şi îşi dădu, deodată, seama cât de pustie era, fără bunici.

Când bunicile erau acasă, bucătăria era mereu curată şi ordonată, dar acum nimic nu mai era la locul lui, iar dezordinea de acolo era desăvârşită. Coşul de gunoi era plin-ochi, borcănaşele de mirodenii, înainte aranjate frumos, în dulap, zăceau risipite peste tot.

Sediq puse tacâmurile pe masă, în sufragerie, şi, pentru prima dată, după atâta vreme, familia se reuni în jurul mesei.

Nimeni nu puse întrebări şi nici nu se vorbi despre Galgal. Toţi ştiau că, dacă va fi necesar, Aga Djan va vorbi cu ea.

Se bucurară împreună de acea seară şi recunoscură că mesele bune le lipsiseră, în ultima vreme. După masă, Sediq munci în bucătărie până seara, târziu. După ce spălă vasele, se aşeză lângă fereastră şi se uită absentă la valiza care rămăsese afară, lângă fântână. Zinat o invitase să stea cu ea, dar Sediq refuzase.

Se privi în oglinda veche din bucătărie, în care se priveau mereu bunicile. Oglinda întunecată îi dădu de veste că începuse o nouă etapă în viaţa ei. Toată ziua ezitase, dar acum ştia ceea ce avea de făcut. Se ridică, stinse lumina şi coborî în pivniţă.

– Cine-i acolo? întrebă muezinul.

Tresări.

– Tu eşti, Sediq? Nu mă înşel?

– Da, eu sunt.

– Nu eram sigur. Zgomotul paşilor tăi s-a schimbat, mi-a fost greu să te recunosc. Ce cauţi în pivniţă, în toiul nopţii?

– O cheie; trebuie să fie într-unul din cuferele vechi.

– Ce cheie?

– Aceea de la camera de lângă scara moscheii, camera dintre scară şi biroul lui Aga Djan.

– Îţi trebuie acum cheia aceea?

Sediq căută în cuferele cele vechi, dar nu o găsi.

– Uită-te în spate, aici, în spatele bolţii, trebuie să mai fie un alt cufăr. Ia sfeşnicul, altfel nu vezi nimic, îi spuse muezinul.

Într-o firidă din perete, găsi sfeşnicul şi, alături, o cutie de chibrituri. Sediq aprinse lumânarea şi se apropie de cufăr. Căută şi acolo, dar nu găsi cheia.

– Ştiu că mai era un cufăr acolo, în dulapul din perete. Vezi, poate cheia este acolo, adăugă muezinul.

Ea aprinse lumina din atelier şi-l văzu pe muezin în faţa cuptorului său, arzând o glastră.

– Fii atentă, te rog, tocmai am pus câteva glastre acolo.

Mişcându-se cu grijă printre vazele abia scoase din cuptor, ea se duse la dulap şi îl deschise.

Înăuntru, atârnau paltoane vechi, bărbăteşti, şi bastoane.

– Ai găsit-o?

– Nu, nu sunt decât haine.

– Totuşi, acolo trebuie să fie; auzeam mereu un clinchet de chei atunci când bunicile umblau în dulap, ca să facă ordine.

Sediq dădu paltoanele la o parte şi auzi, deodată, un clinchet înfundat de chei.

– Asta este! Le-ai găsit! spuse muezinul.

Sediq ieşi din pivniţă, o luă pe lângă biroul lui Aga Djan şi se opri în faţa uşii din dreptul scării. Încercă toate cheile, una câte una, însă numai una intră, dar pe aceea nu o putu răsuci în broască.

Se întoarse în pivniţă să-l caute pe muezin. Acesta merse cu ea şi unse broasca, apoi încercă şi el, din nou, să o descuie, însă zadarnic.

– Nici nu mai ştiu de când nu a mai fost descuiată uşa asta... Şi cheia şi broasca sunt ruginite, zise el.

Ar fi vrut s-o întrebe: „De ce ţii atât să deschizi uşa asta, acum, în toiul nopţii? Dacă vrei să dormi undeva, poţi foarte bine să mergi în camera din moschee.“ Însă, în loc de aceasta, mai puse puţină vaselină în broască şi mai încercă o dată.

– Acum merge mai bine, da... a intrat... aşteaptă... Este încă blocată, dar, cu câteva lovituri de ciocan, îşi dă drumul. Însă dorm toţi, şi mi-e teamă să nu-i trezesc.

În acest timp, merse, totuşi, în camera lui, de unde se întoarse cu un ciocan. Lovi broasca uşor, de câteva ori, şi o împinse în jos.

– Ura! Dar tot nu înţeleg ce vrei să faci în această cameră, la această oră din noapte, adăugă el şi, fără a mai aştepta vreun răspuns, se întoarse în odaia lui.

Camera era cufundată în întuneric. Căută întrerupătorul şi observă că nu funcţiona. Se duse iar în pivniţă după sfeşnic şi, apoi, se întoarse în cameră.

Înăuntru, totul era acoperit cu cearşafuri albe, inclusiv covorul de pe podea. Un strat fin de praf acoperea cearşafurile. Le ridică, grijulie, şi le scoase în curte.

În odaie, era un pat şi, lângă pat, o oglindă veche. Pe un umeraş, era atârnat un văl şi, sub el, se găsea o pereche de papuci. Pe o masă, lângă pat, se aflau un pieptăn, o pudrieră şi o trusă de machiaj. Deasupra patului, erau nişte poliţe fixate în perete, pe care se aflau aranjate cărţi.

Pe soba de lemne, erau un pahar pentru ceai şi o cupă, iar într-un dulap, stăteau agăţate câteva rochii.

Se duse să ia două cearşafuri curate de la spălătorie, apoi îşi luă valiza şi se întoarse în cameră. Aşeză geamantanul lângă şifonier, făcu patul. Se strecură sub pături şi adormi.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, toată lumea o văzu cum se spetea, dereticând prin cameră: bătu covorul, spălă, cu grijă, geamurile de la toate ferestrele. Shabbal trase un nou fir electric. Seara, lumina strălucea prin ochiurile de geam colorat de la camera de lângă scară, şi, pe jos, se reflectau pete roşii, verzi şi galbene.

Într-o noapte, când Sediq stătea în pragul uşii sale, uitându-se la pătrăţelele colorate de lumină, proiectate pe burta ei, Aga Djan scrise în caietul său: „Sediq este însărcinată".

GHERILA

Nişte agenţi se pregăteau să lipească pe ziduri, la intrarea în bazar, afişe cu portrete în alb şi negru ale unor bărbaţi mustăcioşi, cu ochelari. Sub ele, se puteau citi următoarele: „Prizonieri comunişti evadaţi! Orice informaţie în ceea ce-i priveşte va fi recompensată cu 10.000 *toman*!"

Jurnalul local publicase imediat unul din portretele prizonierilor fugari, cu titlul: „Patru terorişti periculoşi dau târcoale oraşului".

Mulţimea se strânsese deja la porţile bazarului; erau grupuri de bărbaţi ce discutau aprins între ei. Nu aveau nici o informaţie despre comunişti; ştiau doar că erau foarte periculoşi şi că nu credeau în Allah.

În ziar apăru şi un interviu cu un cioban care credea că îi văzuse pe evadaţi.

– Erau înarmaţi? întrebase jurnalistul.

– Da, erau călări şi aveau o carabină la umăr.

– Unde i-ai întâlnit?

– N-am întâlnit pe nimeni; eram pe cale să adun turma, alergam după o capră. Deodată, am văzut patru călăreţi şi am priceput imediat că nu erau de pe la noi. Stăteau drepţi în şa, ca nişte sultani. Astfel de oameni nu vezi prea des pe la munte.

– Ai vorbit cu ei?

– Atunci, imediat, nu, dar mai târziu, am vorbit; nu-i puteam vedea la faţă, se urcau pe munte şi nu-i vedeam decât din spate. Mergeau spre vârf. După mine, voiau să ajungă dincolo, la graniţa cu Afganistanul. Deodată, unul dintre ei s-a întors şi m-a întrebat dacă nu aveam nişte pâine pentru el, şi dacă puteam să-i dau un castron cu lapte.

– Le-ai dat pâine şi lapte?

– Da, dar nu ştiam că erau comunişti. Dacă aş fi ştiut, nu le-aş fi dat.

– Nu i-ai întrebat cine erau?

– Nu; nu-l întrebi pe om, aşa, dintr-o dată, cine este... Am luat un castron şi am căutat o capră, s-o mulg.

– Ce-a făcut când i-ai dat lapte şi pâine?

– Mi-a luat mâna într-a lui, mi-a strâns-o şi mi-a zis: Iartă-mă, nu-ţi pot plăti.

– A mai zis şi altceva?

– Da. A mai zis că-şi va aminti chipul meu.

– Ce voia să spună?

– Nu ştiu, însă a doua zi, i-am văzut poza la jandarmeria de la noi din sat. Patru terorişti! Şi eu le-am dat pâinea mea...

Majoritatea oamenilor nu ştiau cu exactitate ce se întâmpla, dar cei care ascultau, pe furiş Radio Moscova, în limba persană, erau la curent cu tot.

Cei patru fugari erau membrii cei mai de seamă ai unei mişcări clandestine de stânga. Cu câţiva ani înainte, fuseseră arestaţi în timpul unei revolte în pădurea Shomal, dintr-o provincie din nord. Conduceau grupul numit „Nucleul silvestru". Acea mişcare de stânga, anti-americană, încerca să organizeze în pădurile din nordul ţării o revoluţie în vederea înlăturării şahului.

Majoritatea celor ce trăiau în munţi duceau o viaţă plină de lipsuri. În sate, nu existau serviciile publice elementare: nici şcoli, nici dispensare, nici telefon. Farahan, locul în care se născuse Hamid Ashraf, nu primea nici un fel de ajutor din partea autorităţilor care, din cauza acţiunilor politice ale acestuia, refuzau să-i ajute în vreun fel pe săteni.

Hamid Ashraf era student la fizică, în cadrul Universităţii Tehnice din Teheran. În mod paradoxal, această universitate era nucleul tuturor mişcărilor de stânga din ţară. Ashraf era un conducător tânăr, transfug din partidul comunist Tudeh, şi fondase o mişcare clandestină de stânga, numită Fadai, mişcare ce pregătea o insurecţie armată împotriva şahului.

Sătenii era cunoscuţi ca opozanţi ai regimului, localitatea mai numindu-se şi „Satul Roşu". Toţi erau mândri de Ashraf, ca şi de eticheta ce le fusese atribuită.

În general, în sate nu existau aparate de radio, însă, în Satul Roşu, oamenii ascultau Radio Moscova. Din clipa în care se află că Ashraf evadase, sătenii au făcut să circule vestea prin munţi, cu o repeziciune uimitoare.

Toţi locuitorii din Satul Roşu susţineau că interviul publicat în ziar era o fabulaţie, că astfel de ciobani nu există, că totul nu era decât o minciună pusă la cale de Serviciile Secrete. Alţii, dimpotrivă, spuneau că ciobanul fusese pus anume de săteni, ca să inducă în eroare forţele de poliţie.

Pretutindeni, în ţară, simpatizanţii mişcării de stânga vorbeau despre acest sat şi fiecare avea o părere personală despre

ceea ce se petrecea acolo. Circulau zvonuri că toate satele erau comuniste, că, în zilele de sărbătoare, arborau steaguri roşii la porţi şi că jandarmii şahului nu îndrăzneau să intre, singuri, în acea localitate.

Aproape toţi sătenii de vârstă adultă de prin munţi erau analfabeţi, dar umbla vorba că, în Satul Roşu, toţi ştiau să scrie şi să citească, întrucât simpatizanţii mergeau, în secret, să-i înveţe carte.

Radio America difuză un reportaj despre evadarea lui Hamid Ashraf, sugerând că acesta, împreună cu ortacii lui, găsise găzduire în rândul sătenilor.

În ziua ce a urmat difuzării reportajului, paisprezece tancuri, escortate de elicoptere, intrară în sat. În munţi, nimeni nu văzuse vreodată, de aproape, un elicopter. Muntenii se opriră din lucru şi merseră pe dealuri, pentru a le privi.

Cum elicopterele zburau la mică altitudine, agenţii de poliţie, înarmaţi cu puşti, puteau fi văzuţi de jos. În sat, oamenii lăsaseră uşile larg deschise, pentru ca poliţiştii să nu le trântească la pământ şi îşi exprimau protestul împotriva acelei intervenţii armate, urcându-se pe acoperişuri.

Jandarmii făcură razie prin toate casele, interogară pe toţi locuitorii pe care îi găsiseră pe acoperişuri. În ciuda măsurilor de prevedere luate de locuitori, multe uşi fuseseră distruse, iar satul întreg fusese întors cu susul în jos. Zadarnic, însă, fiindcă nu s-a putut da de urma evadaţilor.

Totuşi, poliţia reţinu un grup de tineri care nu fuseseră în stare a dovedi că erau localnici şi nici că ar fi avut rude în acel sat. Cercetările încetară abia la căderea nopţii, când poliţia se retrase.

În acea noapte, Shabbal nu se întoarse acasă. Muezinul, care auzise ştirile la radioul său de buzunar, era îngrijorat, aşa că merse direct la Aga Djan să-l anunţe că fiul lui nu se întorsese.

Aga Djan văzuse în piaţa bazarului portretele teroriştilor evadaţi şi era la curent cu fuga lui Hamid Ashraf. Cunoştea bine Satul Roşu, pentru că acolo se aflau nişte ateliere unde sătenii lucrau covoare pentru el. Locuitorii îl cunoşteau şi-l respectau, dar lui nu-i trecuse niciodată prin cap că Shabbal ar fi putut avea legături cu mişcarea comunistă ce acţiona în sat. Îl aşteptase pe Shabbal până târziu, însă acesta nu apăru.

– Nu ai nici o idee unde ar putea fi? îl întrebă pe muezin.

– Dimineaţă, a venit să mă vadă, la subsol, să-mi spună că pleacă şi că se va întoarce târziu, dar nu credeam că atât de târziu.

– O să ţi se pară prostesc ceea ce o să-ţi spun: crezi, cumva, că ar putea avea legături cu Farahan?

– Cu ce se întâmplă în Satul Roşu?

– Am auzit prin bazar că poliţia a intrat în forţă în sat, şi că au fost făcute numeroase arestări.

– Ce legătură au acestea cu Shabbal? întrebă muezinul, uimit.

– În vremuri ca acestea, orice are legătură cu oricine. În oraş, a fost agitaţie toată ziua. Nu s-a vorbit decât despre Satul Roşu. Acum, asta este, s-a făcut deja miezul nopţii, nu ne mai rămâne decât să aşteptăm. Nu trebuie să ne îngrijorăm, mai bine mergem la culcare şi vom vedea mâine ce este de făcut.

Muezinul tăcu şi porni spre camera lui. Deodată, Aga Djan îşi aminti ceva.

– Aşteaptă, strigă el! Dacă s-a dus în sat? Dacă a fost arestat? Dacă-i aşa, trebuie să căutăm imediat prin lucrurile lui, înainte s-o facă poliţia. Pentru că, dacă-i cum cred eu, poliţia ne va găsi foarte repede adresa.

Aga Djan se duse direct în camera lui Shabbal şi începu să-i caute prin lucruri. Spre uimirea lui, găsi o grămadă de cărţi, atât sub patul lui Shabbal, cât şi în şifonier. Era genul de literatură cum nu exista în biblioteca familiei: romane, nuvele, poezie modernă. Printre cărţi, găsi inclusiv nişte publicaţii clandestine care criticau violent regimul şahului, acuzându-l că ar fi fost un apendice al imperialismului american. Răsfoi cărţile, dar nu mai era timp de pierdut; trebuia să se grăbească. Le vârî pe toate într-un sac şi le cără până la râu.

În acea noapte, Shabbal nu se întoarse, dar nici poliţia nu apăru.

A doua zi, Aga Djan merse la lucru, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Pe la zece, sună telefonul: era şeful secţiei de poliţie, care îi cerea lui Aga Djan să meargă până la sediul poliţiei, întrucât avea ceva important să-i comunice.

Aga Djan îşi puse pălăria şi îi ceru şoferului să-l conducă. La sediu, se aşeză liniştit pe scaunul pe care i-l indicase şeful poliţiei.

– Nepotul dumneavoastră a fost arestat, împreună cu un grup de străini, îi spuse acesta.

– Arestat? întrebă, calm, Aga Djan. Din ce cauză?

– A fost arestat în Satul Roşu. La percheziţie, s-a găsit asupra lui un radio de buzunar şi o carte.

– Şi ce este rău în a avea un radio? Toată lumea are un aparat de radio, în ziua de astăzi.

– Era branşat pe Radio Moscova.

– Cred că aţi fost greşit informat. El locuieşte în casa moscheii; la noi în familie, nimeni nu simte nevoia să asculte Radio Moscova.

– Nici nu am crezut că ați simți nevoia să ascultați; tocmai de aceea v-am chemat.

– Vă mulțumesc și credeți-mă că apreciez gestul, răspunse Aga Djan.

– Dar aș vrea să știu ce căuta el în acel sat?

– Avem câteva ateliere de țesut covoare în Farahan și zeci de săteni sunt angajații noștri. Trimit adesea oameni în control. Shabbal a ajuns acolo pentru a controla atelierele.

– Dar cartea pe care am găsit-o asupra lui este ilegală, spuse șeful poliției.

– Ce gen de carte este?

– O carte despre revoluția rusă.

– Și de ce spuneți că este ilegală?

– Este o carte scrisă de Maxim Gorki.

– Cine este Maxim Gorki?

– Un scriitor rus. În mod normal, dacă un student este găsit cu o astfel de carte asupra lui, este condamnat la șase ani de închisoare necondiționată, dar nepotul dumneavoastră are norocul că vă cunoaștem. Avem nevoie unii de ceilalți, în oraș. De aceea, de astă dată îl eliberez, însă numai pentru dumneavoastră.

– Vă mulțumesc. Am înțeles bine ce vreți să spuneți. Voi avea o discuție cu el, spuse Aga Djan, ridicându-se.

Puțin mai târziu, Shabbal se întoarse acasă. Aga Djan îl chemă la el în birou.

– Ai un radio și asculți Radio Moscova. Poți să-mi explici ce înseamnă aceasta? De ce nu am fost și eu pus la curent?

– Poliția exagerează. În ziua de astăzi, toată lumea are un televizor acasă și, cu siguranță, un aparat de radio la care sunt ascultate toate posturile. Eu ascult toate posturile: Moscova, America, B.B.C., dar și posturile naționale.

– Au găsit la tine, în buzunar, o carte comunistă.

– Cartea pe care o citeam era un roman, o poveste. O carte este o carte, personal, nu fac nici o diferență. Șeful poliției nu are dreptul să-mi spună ce să citesc!

– Ba, uite că are, din moment ce te-a arestat!

– Mă poate aresta, dar nu-mi poate impune voința lui.

– Ce făceai, în toiul nopții, în Satul Roșu?

– Asta este altceva; ar fi trebuit să vorbesc cu tine mai înainte, însă mi-era teamă. Nu este momentul să discutăm despre aceasta, nu vreau să te mâhnesc. Pe de altă parte, dacă tac, este la fel de grav.

– Spune, Shabbal!

– Este ceva timp de când mă aflu într-o dilemă. Îndoiala crește și își face din ce în ce mai mult loc în mintea mea.

– De ce e îndoieşti, mai exact?

– De tot. Nu vreau să vorbesc, pentru că încă mai am o reţinere... Mă înţelegi ce vreau să spun? Eu... eu nu mai pot merge la moschee.

– Dar te duci! Te văd mereu acolo: eşti acolo, prezent...

– Nu-i vorba despre prezenţa mea fizică. Sunt absent; în minte îmi vin alte gânduri, când mă întorc spre Mecca.

– Ce gânduri?

– Nu îndrăznesc să le exprim cu voce tare. De aceea, am crezut că era mai bine să mă îndepărtez de moschee şi de rugăciune.

– A te îndoi este omeneşte; nu trebuie să intri în panică la prima îndoială.

– Cred că sunt pe cale de a depăşi faza de îndoială. Sunt pe punctul de a-mi pierde credinţa, nu mă mai simt bine la moschee, spuse Shabbal dintr-o suflare.

Aga Djan se ghemui în fotoliu şi Shabbal observă că, sub veşmântul lui, îşi strângea în mână Coranul ce-l avea în buzunar.

– Îmi pare rău că te mâhnesc, spuse Shabbal.

– Ceea ce spui mă mâhneşte, cu adevărat, însă recunosc, şi eu am trecut odată printr-o astfel de perioadă. În general, trece cu vârsta, mai adăugă Aga Djan. Pe vremea mea, nu existau nici radio, nici televiziune, nici cărţi de soiul acesta. Toate aceste lucruri pe care le-am amintit acum te influenţează profund! Nu mi-e teamă, însă, întrucât niciodată nu ţi-am creat o imagine falsă, care să te facă să te îndepărtezi de Allah. Tot ce pot face este să aştept. Mai este un lucru pe care nu trebuie să-l uiţi: eu nu mă înşel, eu cred în tine; am încredere în tine. Îndoiala este parte din viaţa noastră. Acum, eşti obosit; mergi şi te odihneşte. O să discutăm altă dată despre acest lucru.

Shabbal se retrase, cu lacrimile în ochi, când Aga Djan îi puse o întrebare neaşteptată.

– Din întâmplare, ştii ceva despre acei terorişti evadaţi?

– Nu, răspunse Shabbal, dar din tonul cu care vorbise, Aga Djan pricepu că îi ascundea ceva.

Într-o dimineaţă, foarte devreme, când Aga Djan se îndrepta către bazar, se întâlni întâmplător cu Godsi, nebuna.

– Ce mai faci,Godsi?

– Bine.

– Şi mama ta?

– Bine, spuse ea.

– Ai ceva veşti pentru mine?

– Fata lui Moshiri se plimbă prin oraş, cu fundul la vedere.

Nu pricepi ce voia să spună. Moshiri era unul dintre cei mai bogaţi negustori de covoare din tot bazarul. Avea o fiică de vreo douăzeci şi patru de ani, cam sărită şi, ca urmare, părinţii o ţineau închisă în casă.

– Ce-i cu fata lui Moshiri? Vrei să repeţi ce-ai zis? întrebă Aga Djan.

Godsi se aplecă şi îi şopti:

– Ai fantome în moschee!

– Fantome? Cu fundul la vedere? Hai, Godsi, trebuie să mă lămureşti!

Dar ea dispăru în prima casă unde găsi uşa deschisă.

Poliţia primi nişte informaţii conform cărora în cavoul moscheii aveau loc acţiuni dubioase. Exista presupunerea că, acolo, ar fi fost un cuib de terorişti.

Seara, doi agenţi deghizaţi în imami intrară în moschee şi se postară în spatele bătrânului imam locţiitor, pe toată durata slujbei.

Când slujba se încheie, ei rămaseră aşezaţi şi intrară în discuţie cu imamul. Îi spuseră că veneau din Ispahan, că voiau să ajungă în oraşul sfânt, Qom şi că urmau să petreacă noaptea într-un han din Senedjan.

Imamul îi invită la o ceaşcă de ceai, în camera lui. Le povesti că era numai locţiitor şi că, dacă totul mergea cum era prevăzut, fiul răposatului Alsaberi avea să-şi încheie studiile peste un an şi va lua locul tatălui său. Agenţii îşi băură ceaiul, supraveghind curtea interioară a moscheii.

– Locuiţi singur? Sau mai stă cineva cu dumneavoastră?

– În moschee locuiesc singur, dar portarul este aproape întotdeauna prezent. Moscheea este viaţa lui, iar eu nu pot decât să-l apreciez pentru ceea ce face. Munceşte cât zece bărbaţi; vine dis-de-dimineaţă şi pleacă acasă seara, târziu, iar până atunci nu stă o clipă locului.

– Mi se pare mie, ori se aud zgomote în pivniţă, spuse unul dintre agenţi, care tocmai ieşise, sub un pretext oarecare.

– Moscheea este veche, nici nu se ştie când a fost ridicată, şi-i plină de taine. Nu trebuie să mă întrebaţi cine intră sau cine iese din pivniţă, pentru că nu am habar. Toate moscheile vechi sunt la fel. Uneori aud zgomote ciudate, sau paşi care umblă prin noapte, ori voci ce abia se aud: moscheea are propria ei viaţă. Cine doarme aici trebuie să-şi înfunde capul în pernă şi să închidă ochii, fără a mai lua în seamă toate ciudăţeniile.

Spre sfârşitul serii, auziră zgomot de paşi în curte. Se ridicară, îşi luară rămas bun şi se ascunseră în întuneric. Când au fost siguri că nu-i vedea nimeni, porniră tiptil către luminatorul de la pivniţă.

O siluetă ţinând în mână o lumânare se văzu intrând în pivniţa moscheii. Lăsa impresia că ar căuta ceva. Ori, poate, era pe cale să îndeplinească un ritual. În mâna stângă, ţinea ceva, nu se putea distinge clar ce era, nici ce făcea. Silueta părea să vorbească cu cineva, ori vorbea singură, în timp ce înainta, tot mai adânc, spre interiorul pivniţei. Se auzi o uşă deschizându-se, apoi silueta dispăru.

Agenţii se luară, în linişte, după ea, coborâră cu atenţie scara şi se opriră – unul lângă celălalt – ciulind urechile. Nu aveau curajul să-şi aprindă lămpile pe care le aveau în buzunare; mai înaintară puţin, orbecăind în întunericul pivniţei, în direcţia în care dispăruse silueta. Trebuiau să fie foarte atenţi, pentru a nu se împiedica de mormintele din cavou. Deodată, auziră o voce slabă şi zăriră pe sub o uşă o geană de lumină.

Agenţii se apropiară pentru a auzi mai bine: era ca şi cum cineva citea un text ori, poate, erau două persoane... Îşi lipiră urechile de uşă şi auziră nişte fraze întretăiate, din care nu înţeleseră absolut nimic.

Alăptează-l,
De-ţi este teamă de el,
Şi, apoi, în mare aruncă-l!
Nu te speria
Şi nu te întrista:
Noi ţi-l vom reda.

Brusc, urletul unei femei sfâşie tăcerea.

Cei doi înţepeniră. Se uitau unul la celălalt, neştiind dacă urletul venea din pivniţă ori din moschee. Făcură calea întoarsă, cât mai în linişte, şi părăsiră moscheea.

Femeia care strigase era Sediq. Se afla lângă moschee, când simţi că o încinge o durere cumplită, aiuritoare: pornea dinspre pântece şi radia către şale, asemeni unui junghi teribil care îi întuneca judecata.

Aga Djan, Fagri Sadat, Zinat şi muezinul erau plecaţi toţi în pelerinaj într-unul din satele din apropiere, şi urmau să se întoarcă abia a doua zi.

Shabbal, care rămăsese acasă şi era în camera lui, auzi strigătele lui Sediq şi se repezi să o ajute. Alergă la ea, o ridică şi o duse

în camera ei. Ajunşi în odaie, la lumină, văzu că pe podea erau pete de sânge. O chemă pe Nasrin, fata cea mare a lui Aga Djan:

– Sună după doctor! Eu mă duc să o caut pe moaşă.

Apoi, sări pe bicicletă şi pedală din toate puterile către râu.

Când moaşa o văzu pe Sediq, nu spuse decât atât:

– Este rău de tot. Trebuie chemat un medic, pentru că nu mă voi descurca singură.

– Doctorul este pe drum, spuse Nasrin, o să-l aştept.

Sediq nu mai rezista, urla atât de tare, încât moaşa decise că bebeluşul nu mai putea aştepta.

– Bebeluşul vrea să iasă, dar eu, singură, nu reuşesc. Nu văd nimic, lumina-i slabă... Nasrin, du-te şi adu o lampă şi nişte prosoape! Şi ţine lampa aia ca lumea, nu mai fi atât de stângace! Adună-te!

Nasrin se apropie un pas, fără a se uita, însă, la Sediq şi ţinu lumina deasupra capului moaşei.

– Cred că medicul a venit... spuse ea.

– Taci şi nu mişca lampa!

În faţa porţii, opri o maşină. Mâinile lui Nasrin tremurau. Fata începu să îngâne o rugăciune. Moaşa îi ceru lui Sediq să împingă cât putea şi să continue să respire adânc

– Bebeluşul este pus de-a curmezişul, nu poate ieşi.

În acel moment, Sediq scoase un strigăt şi leşină.

Medicul intră în cameră.

– Mereu întârzie doctorii ăştia, spuse moaşa, furioasă. Stau şi trândăvesc în pat până nu mai pot!

După un travaliu de câteva ore, şi cu ajutorul moaşei şi al lui Nasrin care îngâna în continuare rugăciunea ei, medicul reuşi să-l scoată pe bebeluş din burta mamei lui.

– Este băiat. (Moaşa îl ţinea pe copil de picioare, cu capul în jos.) Ceva, însă, nu-i normal.

Trebui să-l scuture de câteva ori înainte ca acesta să înceapă să plângă.

– Mulţumesc, Doamne!

Doctorul se duse la Sediq, scoase stetoscopul din trusă şi îi ascultă inima.

– Este epuizată, dar o să-şi revină.

Se apropie de moaşă, care se pregătea să-l spele pe bebeluş în baia pregătită de Nasrin.

– Aici, la spate, este ceva anormal, spuse moaşa, aşezând, grijulie, bebeluşul pe burtică.

Medicul îşi puse ochelarii, pipăi cu degetul coloana vertebrală a copilului şi o studie.

– Într-adevăr, este o malformație gravă a coloanei, șopti el.

– Așa mă gândeam și eu, spuse moașa.

Doctorul plecă.

– Mama doarme, bebelușul – de asemenea, îi spuse moașa lui Nasrin. Iartă-mă pentru felul în care ți-am vorbit adineauri. În astfel de situații, ne enervăm mereu. O să dorm câteva ore și mă întorc mâine dimineață, cât pot de devreme. Copilul are o problemă; doctorul va vorbi, mâine, cu Aga Djan.

Liniștea se lăsase iar peste întreaga casă. În camera lui Sediq, lumina era aprinsă și petele de culoare ale ochiurilor de geam se reflectau pe pietrele din curte.

Shabbal fusese puternic impresionat de ceea ce se petrecuse peste noapte.

Odinioară, când se năștea un copil, Aga Djan îi șoptea la ureche un verset melodios, întrucât Profetul Mahomed spusese: „Primele cuvinte pe care copilul le aude rămân întipărite pentru totdeauna în amintirea lui, ca o frază gravată pe o piatră."

Shabbal merse în bibliotecă, luă Coranul cel vechi și intră tiptil în camera lui Sediq. Ea dormea adânc, iar bebelușul era culcat în leagănul lui de lângă perete. Shabbal deschise Coranul, căutând un verset melodios, dar, răzgândindu-se deodată, puse cartea într-o firidă. Se aplecă la urechea copilului și-i șopti un poem al celebrului poet modern Ahmad Shamloo, pe care îl știa pe de rost.

Baar zamindje sorbie sobh
Saket
Sawaran baar ash
En baad bar jalhaje shan.

Călărețul stă
Nemișcat,
Pe calul său,
Cu pletele în vânt,
Împotriva dimineții grele,
Ca de plumb.

Allah,
Călăreții nu trebuie să se oprească
Atunci când urgia se abate asupra lor!

Bebelușul deschise ochii.

Şopârlă

Şopârlă era acum în vârstă de un an. În acea zi, mersese de-a buşilea până la fântână; era prima oară când se îndepărta atât de camera lui. Începu să se joace cu mânuţele în apă.

La început, adulţii îl supravegheau, dar, după ceva timp, nu-i mai dădură atenţie. Se uita la peştii roşii care, la rândul lor, îl fixau cu ochii lor inexpresivi. Era întâia dată când vedea nişte peşti. Imita felul în care îşi mişcau gurile şi gângurea; era bucuros. Se mai apropie puţin de bazinul fântânii când, deodată, căzu în apă. Toţi se înspăimântară. Sediq alergă la bazin, să-l scoată de acolo, dar Şopârlă nu se lăsa prins; înota agil, urmărind peştii.

Shabbal întră în apă şi-l scoase pe Şopârlă, apoi i-l întinse mamei lui. Sediq duse copilul plângând în camera lui.

Şopârlă era fiul lui Sediq şi al lui Galgal. Se născuse cu o malformaţie a coloanei care nu-i permitea să stea în şezut. Crescu repede şi se dovedi a fi un copil energic. Mergea târâş peste tot: pe sub pat, pe sub cuverturi, asemeni unei şopârle. Foarte repede, descoperi drumul către curtea interioară şi, ajuns în grădină, se strecura printre plante. Mai târziu, îşi dădură seama că nu putea vorbi.

Copiii lui Aga Djan nu suportau să-l vadă intrând în camerele lor şi strecurându-li-se sub pături. De aceea îşi ţineau camerele încuiate cu cheia. Le era ruşine de repulsia pe care o simţeau faţă de el, însă nu reuşeau să se stăpânească. Toţi ai casei au avut nevoie de mult timp pentru a se obişnui cu el, cu ideea că luau în braţe un copil care aducea mai degrabă cu un animal decât cu o fiinţă omenească.

Băiatul avea, şi el, preferinţele lui: în clipa în care-l vedea pe Am Ramazan, se repezea fericit spre el.

Am Ramazan îl ridica, îl punea pe umerii săi şi se plimba cu el prin curtea interioară, arătându-i florile, copacii, cioara şi mâţele din geamie.

Şopârlă era încântat să stea şi cu muezinul, aşa că, atunci când prindea ocazia, se strecura de-a buşilea în camera acestuia şi se culca sub patul lui.

– Tu eşti, băiete? întreba muezinul, râzând. Unde-i pisica?

Şopârlă lua bastonul muezinului şi i-l întindea: era felul lui de a-l invita la o plimbare. Muezinul mergea în curte, şi Şopârlă se ţinea după el.

Nimeni nu mai ţinea minte cine îi zisese prima oară Şopârlă. Aga Djan le interzisese copiilor să-l numească aşa, dar porecla i se potrivea atât de bine, încât acesta îi rămase numele.

Aga Djan alesese, pentru actele de identitate, frumosul prenume „Sejjed Mohammad". Copilul nu reacţiona la auzul numelui său din acte, însă, când auzea „Şopârlă!" se târa în mare viteză spre persoana care-l striga.

Şopârlă aparţinea, în egală măsură, lumii necuvântătoarelor şi celei a oamenilor.

Toţi acceptară această situaţie şi mama lui încetă să se mai revolte: era destinul lui!

Galgal ieşise din viaţa lor, dar revenise prin Şopârlă. Băiatul avea chipul lui Galgal. Se furişa în patul lui Sediq şi punea mânuţele pe ea. La început, îl respingea, însă, cu timpul, îl acceptă.

Când îşi vedea nepotul mergând târâş prin curte, asemeni unei şopârle, Zinat Ganum plângea în tăcere. Gândea că aceasta era o pedeapsă de la Allah. Fusese pedepsită pentru că nu avusese suficientă grijă de întâiul ei născut, Abbas, care se înecase din cauza neglijenţei sale, şi pentru păcatul îngrozitor pe care-l comisese în moschee. Imamul locţiitor îi ceruse, atunci, în cavou, ceea ce orice bărbat ar fi cerut unei femei pe care o dorea, însă ea făcuse un lucru pe care nici o femeie de rangul ei şi cu situaţia ei nu l-ar fi acceptat.

Fructul seminţelor pe care singură le sădise cu ceva timp în urmă era Şopârlă.

Ziua în care Şopârlă căzu în fântână se adeveri a fi, până la urmă, una importantă şi frumoasă pentru întreaga familie.

Ahmad, fiul răposatului Alsaberi, îşi terminase, în cele din urmă, studiile de imam şi se întorsese de la Qom, pentru a duce mai departe munca tatălui său.

Ceremonia hirotonisirii urma să aibă loc în câteva zile şi toate rudele veniseră să vadă evenimentul. Era o sărbătoare cum nu se vede decât o dată în viaţă, ce marca începutul unei noi perioade în viaţa oraşului. Era de la sine înţeles că şi relaţiile moscheii cu bazarul se vor schimba, aşa că toţi erau extrem de curioşi să vadă cum va conduce Ahmad moscheea.

Aga Djan mersese cu o săptămână înainte la Qom, pentru a participa la ceremonia de confirmare a lui Ahmad ca imam.

Petrecuse noaptea în oraş, împreună cu Ahmad, pentru a vorbi amândoi, pe îndelete, despre îndatoririle importante ce urmau a-i reveni, în calitate de imam al moscheii.

Aga Djan îl considera pe Ahmad lipsit de experienţă; era însă un imam tânăr şi frumos, îmbrăcat mereu corect şi cu o ţinută demnă; se parfuma şi purta un turban mai mult sau mai puţin modern. În plus, era înzestrat cu o voce sonoră, bărbătească, discursurile îi erau pătimaşe şi cânta, pe dinafară, cu un har înnăscut, textele din Coran. Cu timpul, aveau să vadă toţi de ce era în stare.

Ahmad sosise în ajun, cu o valiză, iar Aga Djan îl condusese imediat în bibliotecă, pentru a vorbi cu el despre discursul pe care avea să-l ţină cu ocazia hirotonisirii ca imam al moscheii Djome; tânărul avea, însă, alte priorităţi.

Îşi aşeză valiza pe masă, o deschise, scoase dinăuntru un veşmânt frumos de imam şi căută din priviri un umeraş pe care să-şi atârne hainele.

– De ce nu există un umeraş în această cameră? întrebă el, iritat.

– Poţi să-ţi atârni hainele în camera ta, răspunse Aga Djan.

Ahmad înfipse un creion între cărţile de pe unul din rafturile bibliotecii şi îşi agăţă de el veşmântul. Apoi, îşi scoase obiectele personale şi spuse:

– Unde le pot aranja? Am nevoie de un dulap în bibliotecă.

– Îţi poţi pune lucrurile în camera ta, rosti Aga Djan, fără a-şi pierde calmul.

– Vreau să le am aici, insistă Ahmad.

Conştient că nu era momentul potrivit pentru discuţie, Aga Djan zise:

– Cred că ai nevoie să te odihneşti. Vorbim mâine, la mine în birou. Apoi, ieşi din cameră.

Noaptea, târziu, scrise în jurnalul pe care-l ţinea pentru moschee: „Noul imam va fi confirmat în funcţie, mâine. Ahmad a sosit. Din felul în care se comportă, îmi dau seama că lucrurile s-au schimbat. Este altfel decât tatăl lui şi decât toţi ceilalţi imami pe care i-am cunoscut. Nu am dreptul, încă, să am vreo îndoială privitoare la felul lui de a fi. Este la început şi vreau să cred că se va dezvolta deplin. Ceea ce ştiu sigur este că, acum, avem un imam încântător. Îl iubesc mult şi sunt curios să văd în ce direcţie ne va conduce".

Vineri, pe la ora zece, bazarul se închise. Mii de persoane se aflau în faţa moscheii pentru a asista la slujba de hirotonisire

a noului imam. Ceremoniile de acest fel erau, de regulă, sobre, fără fast. Rugăciunea urma să se țină afară, în fața moscheii, unde fuseseră deja întinse zeci de covoare.

Agenții de poliție patrulau prin cartier și câteva camioane de soldați înarmați, gata oricând de intervenție, se aflau postate pe străduțele din jurul moscheii, fapt neobișnuit în Senedjan.

În cursul ultimilor doi-trei ani, situația din țară se schimbase complet. În Teheran, la Universitate, studenții protestau împotriva șahului, iar sloganul: „Jos America!" se auzea, de-acum, în mod regulat. Regimul se temea de apariția unor eventuale conflicte pe stradă.

Aga Djan se mai uită o dată, împreună cu Ahmad, peste ceea ce avea să spună, după care își puse pălăria și plecă cu gândul să meargă la moschee.

– O zi bună și veselă! exclamă hagi Shishegar, vecinul, care mergea și el la moschee, cu cei doi gemeni.

– Dacă așa o să vrea Allah! răspunse bucuros Aga Djan.

– Pot să vă fiu de folos în vreun fel? Azi sunt cu totul la dispoziția dumneavoastră, adăugă Shishegar.

– Mulțumesc pentru intenție, am rezolvat totul. Ei sunt gemenii?

– Da; în ziua de astăzi, copiii cresc repede, la fel ca și fiul dumneavoastră, răspunse hagiul.

– Așa este, Djawad este de-acum adolescent.

Aga Djan o văzu pe nebuna de Godsi ieșind din casă.

– Mă bucur să te revăd, Godsi. Vine și mama ta la ceremonie? întrebă Aga Djan.

– Și-a cumpărat chiar și un văl negru.

– Mă bucur de venirea ei.

– Dar nu va veni.

– De ce?

– Și-a rătăcit vălul cel nou, spuse Godsi.

– Și-a rătăcit vălul? Nu i l-ai ascuns tu, din întâmplare? zâmbi Aga Djan.

– Nu, nu eu.

– Atunci cum se face că i-a dispărut dintr-o dată vălul?

– Nu știu; l-a căutat toată noaptea, dar nu l-a găsit.

– Cu siguranță îl va găsi la vreme ca să poată veni la ceremonie, zise Aga Djan continuându-și drumul.

– Fata cea nebună a lui Moshiri merge pe stradă, cu fundul gol; ieri a luat-o de la capăt, șopti Godsi.

– Știi ce-o să faci tu? Vei merge la noi. Ahmad tocmai s-a îmbrăcat cu veșmântul de imam și-ți va da niște bani. Du-te repede!

Godsi intră în casă, iar Aga Djan ieşi în stradă unde lumea se adunase deja pentru ceremonie.

Un bărbat cu un aparat de filmat pe umăr ieşi din mulţime şi îşi orientă obiectivul spre Aga Djan.

– Eşti foarte elegant, cu pălărie şi costumul acesta bleumarin, cu dungi albe, zise cameramanul.

– Tu eşti, Nosrat? întrebă Aga Djan, vesel. Dacă ai şti ce mă bucur... Credeam că nu mai vii. Când ai sosit?

– Adineauri, cu trenul de noapte.

Viceprimarul strânse mâna lui Aga Djan, felicitându-l.

– În numele cerului, de ce au venit camioanele militare?

– Să dea mai multă prestanţă ceremoniei, spuse viceprimarul, însoţindu-l pe Aga Djan până la porţile moscheii, unde se aflau şeful poliţiei, reprezentanţii jandarmeriei, funcţionarii din provincie, directorul spitalului şi directorii şcolilor.

Nosrat mergea în spatele lui Aga Djan, filmând totul. Aga Djan se bucura de interesul manifestat de autorităţi, dar, în acelaşi timp, se şi mira. Pe vremuri, era un lucru normal să fie prezenţi toţi la sărbătoarea moscheii, însă, în ultimii ani, veniseră din ce în ce mai rar pe la moschee. De aceea, Aga Djan nu se aşteptase să-i vadă. Şi mai curios era faptul că nu recunoştea pe nici unul dintre toţi funcţionarii; erau, pentru el, numai chipuri noi.

Nosrat îl filmă pe Aga Djan când acesta vorbi cu şeful poliţiei. Deodată Godsi, nebuna, îl trase de mânecă şi-i şopti la ureche:

– Mama nu poate veni, i s-a furat vălul cel negru, iar nebuna de fată a lui Moshiri merge pe stradă în fundul gol.

Aga Djan îl chemă pe Shabbal:

– Shabbal, vrei să o conduci pe Godsi între femei?

În depărtare se văzu o coloană de maşini Mercedes, negre.

Aga Djan îl anunţă pe muezin că urma să vină ayatollahul Golpajeghani.

– Allaho Akbar! strigă muezinul.

Mulţimea se luă după el:

– *Salle alla Moammad a alle Mohammad!* Slavă lui Mahomed şi urmaşilor săi!

Nosrat se urcă pe acoperişul plat, pentru a avea o mai bună vedere de ansamblu.

Ayatollahul Golpajeghani era unul dintre cei mai cunoscuţi. Venise special de la Qom pentru a ratifica hirotonisirea lui Ahmad.

Aga Djan, împreună cu toţi reprezentanţii oraşului, merse să-l întâmpine, alături de alaiul studenţilor.

Aga Djan îl ajută să iasă din maşină, îi dădu bastonul, îl sărută şi-l conduse, ţinându-l de braţ, spre fotoliul maiestuos, ce fusese adus acolo special pentru el.

Godsi apăru din nou.

– Shabbal! strigă Aga Djan, iritat.

Shabbal o luă pe Godsi, în ciuda protestelor ei.

Acum, dacă ayatollahul venise, ceremonia putea începe.

Ahmad apăru pe trotuarul din faţa moscheii, înconjurat de şase imami tineri. Muezinul strigă:

– *Allaho Akbar!*

Ahmad se îndreptă spre ayatollah, împreună cu ceilalţi şase, îngenunche în faţa lui şi-i sărută, cu solemnitate, mâna.

Ayatollahul îşi puse uşor mâna pe turbanul lui Ahmad şi începu să psalmodieze:

Gol auzo berabel falag
Men sharre ma galagh...
Cel ce-a făcut răsăritul
Să ne scape de răul
Întunericului,
Atunci când el învăluie tot.
Să ne scape de răul femeilor
Ce suflă peste noduri...

Aga Djan îi întinse veşmântul tradiţional de hirotonisire, pe care se dusese să-l ia din camera comorilor, din moschee. Veşmântul era decorat cu pietre preţioase şi îl purtaseră într-o astfel de zi toţi imamii dinaintea lui.

După ce se îmbrăcă, Ahmad se îndreptă spre covorul cel vechi de rugăciune. Aga Djan şi ayatollahul luară loc în spatele lui, la o anumită distanţă. Când ei se aşezară, mulţimea se aşeză, de asemenea.

– *Allaho Akbar!* repetă muezinul.

Ahmad se întoarse cu faţa către Mecca şi intonă prima lui rugăciune oficială.

Exact în acel moment, o femeie tânără ieşi de pe una din străduţele ce dădeau spre moschee. Purtând un văl negru, nou, şi având în picioare nişte pantofi roşii, cu tocuri, femeia merse întins către Ahmad şi se opri drept în faţa lui.

Aga Djan o văzu, dar nu putea întrerupe rugăciunea ca să o alunge de acolo. Femeia îşi desfăcu vălul şi îşi arătă piciorul drept: piciorul era gol. Ahmad închise ochii şi încercă să se concentreze asupra rugăciunii.

– *Allaho Akbar!* spuse Aga Djan, cu intenţia de a o alunga, dar ea rămase pe loc. Apoi, făcu o piruetă, fâlfâindu-şi vălul negru în jurul trupului şi lăsând astfel vederii tot ce era dedesubt: femeia nu purta nimic pe sub văl.

– *Allaho Akbar!*

Bătrânul ayatollah, care se ruga cu ochii închişi, era atât de cufundat în rugăciunea lui, încât nici nu observă ce se întâmplase. Deschise ochii numai atunci când Aga Djan strigă pentru a treia oară: „Allaho Akbar!", dar, neavând ochelarii, nu văzu decât o umbră neagră. Femeia lăsă vălul să-i lunece până în dreptul sânilor şi făcu o altă piruetă, privind sfidătoare. Aga Djan fu obligat să-şi întrerupă rugăciunea; întinse mâna, s-o acopere cu vălul. Femeia dădu drumul vălului să cadă şi o luă la fugă spre mulţime. Din două salturi, Aga Djan o prinse şi o apucă de talie. Shabbal îi aruncă vălul, el îl prinse din zbor, o înveli pe femeie dintr-o mişcare, strigând:

– Fagri!

Fagri Sadat, care se apropiase deja, o luă pe femeie pe trotuar, lângă ea, în partea unde se rugau toate.

Ahmad dădu dovadă de o mare stăpânire de sine şi reuşi să se roage, în continuare, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, fapt ce-i determină şi pe credincioşi să-l urmărească doar pe el, fără a lua în seamă spectacolul pe care îl dădea femeia.

Dar Aga Djan, care o atinsese pe femeia goală, nu mai avea dreptul de a se ruga. Intră în moschee şi se îndreptă, apoi, spre fântână. El, care nu privise niciodată vreo altă femeie în afară de soţia lui, ţinuse de talie o femeie dezbrăcată. Încă mai simţea în palme căldura dulce a sânilor ei. Îşi scoase haina, îşi suflecă mânecile cămăşii, îngenunche în faţa bazinului fântânii şi îşi cufundă mâinile, până la coate, în apa răcoroasă.

Nu fu, însă, de ajuns. Se aplecă mai mult, intră cu capul în apă şi stătu aşa cât putu de mult. Când ieşi la suprafaţă, trase adânc aer în piept, se ridică, îşi şterse faţa cu batista, îşi puse haina pe el şi ieşi calm.

Nosrat filmase totul.

Opiu

Era din nou lumină în spatele ferestrelor bibliotecii. Şi, de asemenea, din când în când, divergenţe inevitabile, datorate, în general, cerinţelor imamului...

Fagri Sadat adusese în casă o fată tânără, din Djirja, ca s-o ajute pe Sediq, întrucât, după naşterea lui Şopârlă, nu mai avea timp să facă totul singură.

Servitoarea se numea Zara, era îndemânatică şi se apucă de treabă imediat. Bucătăria rămase, însă, domeniul exclusiv al lui Sediq: acolo se simţea în largul ei şi îşi afla liniştea. Îşi dedica tot timpul pregătirii meselor.

Acum, când moscheea avea, în sfârşit, imamul ei titular, şi nu mai erau preocupaţi de această problemă, toată lumea începu să vadă cât de necesară fusese prezenţa bunicilor. Ele organizau totul în linişte, şi, în casă, totul mergea ca pe roate; după plecarea lor, cinci femei nu reuşeau să dea de cap treburilor şi să lucreze în ritmul în care lucrau ele.

Zinat Ganum le propusese de mai multe ori să o angajeze pe Azam Azam, femeia care, altădată, îşi ameninţase soţul cu un cuţit, dar Fagri Sadat nici nu vru să audă.

De când venise Zara, totul mergea din nou ca pe roate. Era foarte muncitoare, însă distantă şi timidă, atât de timidă că nu îndrăznea să se uite în ochii celor ce vorbeau cu ea.

– Este bine că-i timidă, altfel ar putea apărea probleme, la câţi bărbaţi tineri sunt la noi în familie! spuneau femeile din casă.

Zara era o fată frumoasă, mai exact spus, o femeie frumoasă şi împlinise, de curând, douăzeci de ani. La şaisprezece ani, familia o măritase cu un bărbat mult mai în vârstă decât ea, dar fiindcă, după patru ani, nu rămăsese încă însărcinată, soţul ei o trimisese înapoi, la părinţi.

Familia ei era foarte fericită că fata lor fusese angajată ca servitoare în casa de lângă moschee şi spera că va rămâne multă vreme în serviciul lor.

Odinioară, bunicile îşi dedicau o parte din timpul lor imamului Alsaberi. Ahmad nu avea nevoie de îngrijiri, ca tatăl lui.

Zara făcea treburile fără să scoată un cuvânt, nimeni nu-şi dădea seama că era în casă şi nu deranja pe nimeni. Intra cu teamă, parcă, prin camere, deretica, strângea farfuriile murdare, o ajuta pe Sediq să aibă grijă de Şopârlă, spăla geamurile, dădea de mâncare la peşti, mătura frunzele uscate şi mergea în pivniţă să vadă dacă muezinul avea nevoie de ceva. Ştergea praful în biroul lui Ahmad, îi schimba cearşafurile şi îi călca toate cămăşile.

Întors acasă, după rugăciunea de dimineaţă, Ahmad se strecura la loc în pat şi dormea până la prânz, uneori, chiar până pe la două după-amiaza, ceea ce nici un imam din familie nu făcuse înaintea lui. De fapt, rămânea în pat până ce Zara bătea la uşa lui şi îi spunea:

– Masa este gata, imamule!

În fiecare dimineaţă, înainte de rugăciune, ea îi ducea o felie de pâine cu unt şi miere. Bătea la uşă încetişor şi şoptea:

– V-aţi trezit?

– Intră! răspundea Ahmad de sub pături.

Ea punea, timidă, platoul pe o măsuţă lângă pat şi pleca. Nimeni nu-i ceruse să-l servească pe Ahmad; se întâmplase, pur şi simplu.

Iar Ahmad era mulţumit de Zara.

Într-o dimineaţă, când Zara veni să-l trezească pentru a se duce la moschee, el se întoarse în pat şi adormi la loc. Când îl trezi a doua oară, se îmbrăcă la repezeală şi se grăbi să iasă. Deodată, se opri lângă fântână, îngenunche în dreptul gurii de scurgere a apei şi urină acolo. Zara îl privea perplexă: nimeni nu mai făcuse vreodată aşa ceva, era un lucru interzis. Ştia de asemenea şi că oricine altcineva ar fi văzut, s-ar fi făcut că nu vede un astfel de gest.

Într-o dimineaţă, când Zara tocmai pusese platoul cu micul dejun lângă patul lui, Ahmad o prinse de mână şi o trase cu blândeţe lângă el. Tânăra femeie se apără un moment, apoi cedă. Atunci, el o apucă de după talie şi o trase sub pături. Ea îşi strânse automat coapsele.

– *Enkahto wa zawadjto!* îi şopti Ahmad la ureche.

Zara tăcu.

– *Enkahto wa zawadjto!* repetă Ahmad.

Zara tăcu.

– *Enkahto wa zawadjto!* şopti Ahmad pentru a treia oară.

– *Gabelto*! rosti Zara cu voce dulce şi îl primi în ea.

Ceva mai târziu, ea se dădu jos din pat, îşi puse vălul şi spuse cu blândeţe:

– Este târziu. Trebuie să mergeţi la moschee.

În timpul rugăciunii de vineri, moscheea era înţesată de numeroase femei tinere care veneau special pentru Ahmad. Avea el un fel al lui de a vorbi, cu totul şi cu totul altfel decât Alsaberi ori Galgal! Predicile lui, în care insera ingenios elemente de politică, erau astfel gândite încât nu-i speriau pe credincioşi ci, dimpotrivă, le suscitau interesul.

Ancheta făcută de serviciile secrete nu dezvăluise nici o legătură între imam şi primejdioasele mişcări religioase din Qom. După toate aparenţele, era un om paşnic şi nu un revoltat, dar era încă greu de spus cum urma să se dezvolte şi în ce măsură caracterul lui avea să fie influenţat de funcţia de imam al oraşului.

Într-unul din discursurile sale, vorbise despre un stat islamic având Coranul drept cheie de boltă a întregii societăţi. Dar nu adăugase nimic în plus, nici nu dăduse vreo explicaţie. Era ca şi cum ar fi aruncat o piatră într-o apă, să vadă cât de adâncă era. Într-o altă predică, dădu o lovitură genială: pronunţă, ca din întâmplare, numele ayatollahului Khomeini. Şi făcu aceasta într-un mod atât de natural, încât nimeni nu putu spune dacă fusese un cuvânt aruncat la întâmplare, ori rostit în mod voit.

Aga Djan observă, însă, că Ahmad îl simpatiza pe Khomeini.

Ayatollahul Khomeini era un oponent încrâncenat al şahului; în ultima predică ţinută în public, spusese: „Şahul este izvorul umilinţelor. Acest om este o ruşine, nu un şah, este lacheul americanilor".

La Qom, declaraţia fusese urmată imediat de o mare manifestaţie: oamenii invadară străzile, strigând sloganuri contra şahului. Armata intervenise şi asediase moscheea în care ayatollahul ţinuse discursul. Sute de imami tineri scoseseră puştile din pivniţele moscheii şi se urcaseră pe acoperiş. Manifestaţia degenerase în lupte de stradă.

Zeci de imami au fost ucişi şi numeroşi alţii, arestaţi. În cele din urmă, rezistenţa a fost înfrântă şi un general se dusese la casa ayatollahului pentru a-l aresta.

Un grup de imami care făceau de gardă îl împiedicase pe general să intre: mai înainte trebuia să-şi scoată bocancii, pentru că era interzis să intre încălţat în biroul ayatollahului. Generalul ştia că nimeni, nici măcar armata americană, nu-l putea ajuta în situaţia aceea, aşa că şi-i scosese.

– Şi cascheta! spuse una dintre gărzi.

Generalul îşi pusese cascheta sub braţ şi pătrunsese în odaie. Se înclinase şi spusese:

– Am ordin să vă arestez!

Khomeini fusese exilat în aceeaşi zi: şahul îl trimisese în Irak. De acolo, însă, avea să dirijeze, câţiva ani mai târziu, o revoluţie împotriva Americii şi să distrugă pentru totdeauna regatul şahului.

O vreme, nimeni nu îndrăznise nici măcar să-i pronunţe numele: pur şi simplu, nu se mai vorbea despre Khomeini. De câtva timp, însă, numele lui era auzit tot mai des. Pe stradă erau distribuite pamflete şi, în Qom, portretele lui reapăruseră, pe ascuns, pe toate zidurile moscheilor.

Khomeini fusese exilat, dar spiritul lui rămăsese ancorat printre tinerii imami care profitau de toate mijloacele şi ocaziile pentru a-i cinsti numele.

Încet-încet, faima lui Ahmad depăşi marginile oraşului Senedjan. Era invitat tot mai des să ţină conferinţe şi în alte oraşe. Ultima oară, vorbise chiar în Khomein, oraşul de baştină al lui Khomeini.

Scurtele-i călătorii dădeau o culoare aparte predicilor pe care le ţinea, întrucât insera, cu o candoare deosebită, referiri la locurile vizitate: „Ultima oară eram la Ispahan; este un oraş luminos. Locuitori ai Ispahanului, omagiile mele! Destinaţia următoare a fost Kashan; Kashanul este foarte iubit de locuitorii săi. Locuitori ai Kashanului, omagiile mele! În ultima săptămână, mă aflam la Khomein: vizitam pentru prima dată acest oraş binecuvântat. Khomein este un loc aparte, iar locuitorii lui sunt oameni extraordinari. Khomeini, omagiile mele!"

Spunând „Khomeini", se referea la locuitorii din Khomein, dar, deodată, toţi interpretară cuvintele lui într-un alt sens şi începură a striga: „Salam bar Khomeini!"

Aga Djan jubila. Ştia că nu degeaba făcuse Ahmad acea remarcă, ci pentru că urma linia conduitei impuse din Qom.

Aga Djan primi un mesaj secret din Qom, din care află că Galgal trecuse clandestin în Irak, pentru a se alătura lui Khomeini.

Galgal era viclean, nu se ducea el degeaba în Irak! Cu siguranţă simţise că, într-o zi, Khomeini urma să preia puterea şi să instaureze Republica Islamică.

Aga Djan înţelese atunci de ce Galgal îşi neglijase atâta vreme soţia şi copilul. Cu toate acestea, nu erau încă semne că s-ar schimba puterea, ori că ar începe revoluţia. Erau cei mai frumoşi ani ai dictaturii şahului; chiar declarase de curând, într-un

interviu pentru *The Times,* că era mulţumit de faptul că ţara lui era o oază de pace.

America se temea de Uniunea Sovietică şi nu putea imagina un conducător mai bun pentru Iran decât şahul. Şahul cumpăra din America, de când era la putere, avioane şi armele cele mai moderne şi plasa o mare parte a veniturilor obţinute din vânzarea petrolului iranian în băncile de peste ocean. Şahul era convins că America îl considera cel mai bun conducător pentru Iran. Din acest motiv, credea orbeşte în sprijinul americanilor şi era sigur că nu-l vor lăsa nicicând să cadă. Nu vedea de ce s-ar teme de un om precum Khomeini, aflat în exil în Irak, aşa că îşi pregătea fiul, liniştit şi cu toată convingerea, pentru ziua când avea să-i urmeze la tron.

În timp ce Ahmad se dedica exclusiv acţiunilor moscheii, Shabbal se pregătea să intre la Universitatea din Teheran. Ar fi vrut să studieze literatura persană, dar Aga Djan îl sfătui să se răzgândească.

– Literatura persană o poţi studia şi singur, acasă, nu ai nevoie să mergi la universitate. Ai înclinaţii spre ştiinţele exacte; mergi mai degrabă spre matematică, studii tehnice ori administrarea întreprinderilor. Sunt suficienţi clasici la noi, în bibliotecă, familia are nevoie de un spirit modern.

Când plecă definitiv de acasă, pentru a merge la Teheran, Aga Djan îl însoţi personal, în maşină, până la gară.

– Sunt nişte lucruri pe care nu ştiu dacă trebuie să ţi le spun, sau nu, murmură Shabbal, când se aflară în maşină.

– Ce lucruri? întrebă Aga Djan.

– L-am văzut de mai multe ori pe Ahmad, pe acoperişul moscheii, când se pregătea să fumeze în spatele cupolei. Că fumează sau nu, este treaba lui, dar ţigările nu au nimic de-a face cu funcţia de imam. În plus, se întâlneşte în mod regulat cu persoane străine, pentru a fuma opiu. Am considerat de datoria mea să-ţi spun.

– Este bine că mi-ai spus, rosti Aga Djan după ce tăcu o vreme; o să văd ce pot face. Există şi altceva ce ar trebui să ştiu?

– Nu... de fapt... Îi plac foarte mult femeile; l-am văzut în moschee: îşi permite faţă de femei gesturi nedemne de un imam.

– Am remarcat şi eu acest lucru. Trebuie să fie cu multă băgare de seamă, fiindcă avem mulţi duşmani în oraş.

Ajunşi la gară, Aga Djan îl însoţi în tăcere pe Shabbal până la tren. De când Shabbal îi vorbise despre faptul că simţea că îşi pierdea credinţa, despre îndoielile ce-l măcinau, nu mai reveniseră

asupra subiectului. Aga Djan încercase, în câteva rânduri, să-l redeschidă, dar Shabbal evita orice nouă discuție pe acea temă. Ca urmare, pentru o vreme, îi dădu pace. Acum, fiind pe peron, înainte ca Shabbal să plece de acasă, Aga Djan ar fi vrut să-i spună să fie prudent, acolo, la universitate. Shabbal, însă, nu-i dădu răgaz: îl cuprinse pe Aga Djan în brațe, îl sărută și urcă în tren.

Aga Djan rămase pe peron, până ce trenul se puse în mișcare și dispăru vederii lui, cu totul...

Aga Djan începu să-l supravegheze îndeaproape pe Ahmad. Într-o seară, o văzu pe Zara ducând un platou în biblioteca în care Ahmad se pregătea de citit, la o oră absolut nepotrivită, și decise să vadă ce avea de gând. Printr-o crăpătură a perdelei, o văzu pe tânăra femeie aplecându-se pentru a așeza pe birou platoul pe care se aflau un pahar cu ceai și o cupă de curmale. Ahmad își strecură o mână în bluza ei, iar fata nu se mișcă, lăsându-l să-și vadă de treabă, de parcă toată seara ar fi fost a lor. El se ridică, îi suflecă fusta și o lipi de una dintre biblioteci.

A doua zi, Aga Djan o chemă pe Zara la el în birou. Ea se așeză, timidă.

– Vreau să-ți spun că sunt foarte încântat de munca pe care tu o faci aici. Nu ne-am putea dori o servitoare mai bună! Dar... îl eviți pe Ahmad sau îți faci bagajul! Am vorbit limpede?

Zara, înspăimântată de duritatea vocii lui Aga Djan, nu era în stare să articuleze nici un cuvânt.

– Am vorbit limpede?

Umilă, ea dădu din cap în semn că da.

– Ce-o să faci? Vrei să rămâi aici, ori vrei să te trimit la părinții tăi?

– Vreau să rămân aici, spuse ea cu glas tremurător.

– Foarte bine! În cazul acesta, poți să te apuci de lucru. Muezinul are mult mai multă nevoie de tine decât Ahmad; ocupă-te de el, dacă se întâmplă să nu mai ai nimic altceva de făcut. Poți pleca.

Seara, după rugăciune, Aga Djan îi ceru lui Ahmad să-l însoțească într-o plimbare de-a lungul râului. În timp ce mergeau pe malul apei, în lumina apusului, Aga Djan îi vorbi lui Ahmad pe un ton foarte ferm. După o scurtă introducere, îl făcu să înțeleagă că nu tolera felul vulgar în care se purta față de femei și că nu se mai punea problema să continue să fumeze opiu în moschee. Dacă Ahmad va refuza să se conformeze, Aga Djan se va vedea obligat să-i limiteze libertățile.

– Nu ai nimic să-mi spui?

Ahmad nu răspunse nici la această întrebare, după cum nu răspunsese la celelalte.

La câteva zile după această discuţie cu Ahmad, Aga Djan îl întrebă pe tatăl celui mai vechi negustor de covoare din oraş dacă ar fi de acord să-şi dea fata după Ahmad.

O lună mai târziu, familia fetei organiza nunta celor doi tineri. Spre miezul nopţii, mireasa fu condusă la casa ginerelui, într-o caleaşcă frumos împodobită. Ajunsă acolo, i se dădu una dintre camerele de la catul de sus. Pentru cele şapte nopţi de nuntă fu pregătit, însă, salonul invitaţilor.

Ahmad avu o săptămână de concediu, timp în care restul familiei plecă în vacanţă, la Djirja, pentru a-i lăsa liberi pe tinerii însuraţei.

Ahmad avea pe el haine lungi, din bumbac, care-i permiteau să se mişte sprinten şi să se simtă în largul lui. Se purta ca un prinţ ce-şi conduce tânăra mireasă la castel.

Soţia lui se numea Samira, avea optsprezece ani şi era de o frumuseţe clasică. În noaptea nunţii, Ahmad o fermecă şi făcură dragoste până în zori, când adormiră înlănţuiţi.

Pe la ora unu după-amiaza, merse la Am Ramazan, în fumoar, unde acesta pregătise, special pentru el, o cutie cu opiu regal.

Ahmad îi ceruse personal lui Am Ramazan să-i aducă opiu, timp de şapte zile, pentru că drogul îi stârnea dorinţa şi îl ajuta să-şi menţină energia sexuală.

După ce fumă un sfert de rulou de opiu, se întoarse în odaie, lângă tânăra-i soţie, şi se strecură în aşternut.

Samira aduse pe lume o fetiţă, Masud. Toţi o primiră cu bucurie pe copilă, dar aşteptau un băiat care să ducă mai departe numele tatălui său.

Pe atunci, încă venea lume multă la moschee, iar Ahmad ţinea nişte predici cu adevărat captivante. Era un povestitor înnăscut şi prezenta istoriile din Coran într-un fel aparte. Cuvintele-i meşteşugite îi purtau pe cei ce-l ascultau în timpurile trecute, în epoca în care trăia Profetul Mahomed şi făcea dragoste cu iubita lui, Aişe, pe acoperiş.

În acea vreme, Mahomed interzisese accesul trubadurilor în cetate: nici un musulman nu avea dreptul să-i asculte. Într-o zi, pe când se afla pe acoperiş, cu frumoasa Aişe, auzi, deodată, zvon de cântări, venind din stradă. „Dar vreau să-i văd, vreau să-i văd!" repeta Aişe. Dragostea a fost mai puternică, aşa că Mahomed se aplecă şi Aişe se urcă pe spinarea lui; din acel loc, frumoasa femeie îi privi cu încântare pe cântăreţi.

Nimeni nu mai spusese vreodată astfel de poveşti, în moschee; Ahmad găsea mereu un lucru cât de mic pentru a atrage atenţia credincioşilor.

Adevărul era că el îşi dorise să devină nu imam, ci actor şi să uimească publicul, prin bazaruri, cu poveştile lui.

Mergea din ce în ce mai adesea, în oraşele religioase, importante, precum Kashan, Arak, Hamadan, ori Ispahan, lipsind, câteodată, chiar şi câte o săptămână.

De fiecare dată când se întorcea, aducea cu el două genţi: una plină cu argint şi aur, cealaltă plină cu scrisori de dragoste şi cadouri personale: şosete, chiloţi, parfumuri, săpuniere, maiouri şi inele pe care femei învăluite i le ofereau, pe furiş.

Deşi îi promisese lui Aga Djan că nu va mai fuma opiu, continua totuşi să o facă, în locuri numai de el ştiute, din oraş.

Pentru a avea cât mai multă libertate, accepta cât mai multe invitaţii cu putinţă şi făcea călătorii îndepărtate, graţie cărora se putea sustrage controlului lui Aga Djan. Cunoscu tot felul de oameni care îl primiră în cercurile lor, unde orgiile cu opiu şi cu femei durau până în zori.

Cum în Senedjan nu avea toată lumea această libertate, pentru a-şi satisface nevoile personale, trebui să-şi facă relaţii în lumea interlopă a oraşului. Era atât de naiv, încât nu-i dădea prin minte că serviciile secrete i-ar putea întinde o cursă.

De un an de zile, se interzisese fumatul opiului. Toxicomanii înregistraţi de către serviciul municipal îşi puteau procura, legal, o jumătate de rulou de opiu, de două ori pe lună, din orice farmacie, însă, intrând în mediul în care intrase, Ahmad îşi putea procura atât cât dorea.

Într-o noapte, pe când fuma opiu în pivniţa unei case particulare din Senedjan, în compania altor bărbaţi şi a câtorva femei, agenţii de poliţie făcură o descindere în locul respectiv. Făcură imediat fotografii cu Ahmad, aşezat în faţa unei cutii cu opiu şi flancat de două femei care nu purtau vălul islamic. Agenţii aşezară câteva rulouri de opiu lângă cutii, pentru a sugera că erau ilegale, fotografiară în detaliu acest tablou, după care îi puseră lui Ahmad cătuşele şi-l conduseră într-un birou secret unde era aşteptat de un alt agent. Ahmad nu avea nimic de spus în apărarea sa; ştia că picase într-o cursă din care avea să-i fie greu să se elibereze.

– În această noapte puteţi dormi acasă şi mâine puteţi ţine slujba, la moschee, cu o condiţie, spuse agentul.

– Care este aceea? întrebă Ahmad, cu glas tremurător.

– Începând de astăzi, între noi să existe relaţii de prietenie... Sper că înţelegeţi ce vreau să spun.

– Nu înţeleg.

– Dacă nu înţelegeţi, atunci lucrurile se complică: în acest caz, mă văd obligat să vă conduc direct la închisoare unde, mâine dimineaţă, veţi primi, împreună cu micul dejun, un ziar având portretul dumneavoastră pe prima pagină. Sper că acum înţelegeţi ce era de priceput...

Noaptea aceea fu nesfârşit de lungă. Ahmad plânse în tăcere; nu se aşteptase ca viaţa lui să ia, deodată, o astfel de întorsătură.

Când, în sfârşit, se făcu ziuă, agentul intră în celula sa. Developase fotografiile şi i le arătă lui Ahmad, una câte una, întrebându-l:

– Ce-i de făcut? Publicăm fotografiile în ziar, ori, mai bine, ne aşezăm împreună la o masă?

Nu exista ieşire pentru Ahmad: dacă fotografiile aveau să apară în ziar, fotografiile acelea în care el apărea alături de două femei fără văl şi în faţa unei cutii cu rulouri de opiu, atunci cariera lui se va încheia şi, în plus, întreaga familie va fi acoperită de noroiul scandalului. Aşa că îl urmă pe agent în biroul său, unde fu invitat să ia loc şi să completeze un formular. Agentul spuse:

– Dacă ne înţelegem, în cinci minute încheiem afacerea şi vă voi conduce, personal, acasă! Ceea ce vă cerem este cât se poate de simplu: să aveţi legături mai frecvente cu cei din Qom şi să ne furnizaţi informaţiile de care avem nevoie. Nu-i mare lucru!

O jumătate de oră mai târziu, o maşină civilă îl conducea pe Ahmad la moschee, iar acesta cobora în faţa portalului impunător.

– Vă vom contacta, spuse agentul, după care maşina porni.

Timp de câteva luni, nu se întâmplă nimic. Ahmad se gândea şi spera că serviciile secrete voiseră doar să-l sperie şi să-l facă să se supună. Evident, nu-l uitaseră pe Galgal, nici campania lui împotriva cinematografului, nici haosul pe care îl provocase în timpul vizitei lui Farah Diba. Era posibil să vrea să se răzbune şi să-l ţină pe el, mai mult sau mai puţin, în stare de prizonierat. Spera din tot sufletul că renunţaseră la proiectul lor, şi anume, acela de a-l folosi pe post de informator, pentru că simţea că niciodată nu va putea face acest lucru. Rolul de informator nu era pentru el şi, mai ales, nu se potrivea cu funcţia de imam al oraşului. Ce le-ar putea raporta, dacă, într-o zi, va fi obligat să o facă?

Înţelegea că, pe această cale, serviciile secrete obţinuseră o mare victorie: intenţionaseră să-l reducă la tăcere şi reuşiseră; nu mai îndrăznea să sufle un cuvânt nici despre şah, nici despre

Qom. Treptat-treptat, uitarea se aşternu peste acel eveniment, teama începu să i se risipească şi liniştea punea din nou stăpânire pe el. Totul până într-o seară când, imediat după rugăciune, un agent al serviciilor secrete îngenunche alături de el, în sala de rugăciune.

– Cum o mai duceţi? şopti acesta cu un zâmbet care-l înghea pe Ahmad.

Îngrozit, Ahmad se uită în spate să vadă dacă Aga Djan era încă acolo, dar acesta plecase.

– Ce vreţi de la mine? îl întrebă, la rândul lui, tot în şoaptă, pe agent.

– Ştiţi că iar este agitaţie în Qom. Vrem să mergeţi acolo, să daţi o raită pe la ayatollahi şi să vedeţi ce se petrece. Mai aveţi numărul meu de telefon, nu-i aşa?

– Da, îl mai am, rosti Ahmad, livid de spaimă, după care îngenunche, prefăcându-se că se roagă.

Când se ridică, agentul nu mai era acolo.

Cu mâinile înfrigurate, îşi puse mantia pe umeri, se ridică şi se întoarse acasă. Mergea adus de spate, ca un om bolnav.

Ajuns acasă, merse direct la Aga Djan, îi căzu la picioare şi-i spuse:

– Aga Djan, salvează-mă! Am căzut într-o cursă. (Deşi surprins de acea scenă, Aga Djan îl privi liniştit.) Au nişte fotografii cu mine, fotografii obscene, în care apar lângă nişte cutii cu opiu şi înconjurat de femei. Acum vor ca eu să merg în Qom, să le fiu informator. Dacă refuz, fotografiile vor apărea în ziar.

Aga Djan care se aştepta la orice în afară de aceasta, rămase cu gura căscată în fotoliu.

– Unde? reuşi să articuleze.

– Într-o pivniţă, undeva, în oraş.

– Cât priveşte opiul, nu-i o problemă, dar cine erau femeile?

– Femei uşoare...

– Într-adevăr, serviciile secrete au găsit metoda de a-şi lua revanşa. Ai colaborat cu ei? Repet întrebarea: ai colaborat deja cu ei?

– Nu, niciodată! răspunse Ahmad.

– Nu le-ai dat nici o informaţie?

– Nu, nici un cuvânt.

– Le-ai raportat vreodată ceva? Gândeşte-te bine! insistă Aga Djan.

– Nu, n-am spus nimic, n-am făcut nimic! zise Ahmad.

– Ai noroc că nu ai spus nimic şi că nu ai colaborat cu ei, pentru că altfel, te dădeam imediat afară din casă. Sper că nu este

prea târziu şi că putem limita neplăcerile. Tu taci, iar eu nu te voi mai scăpa din ochi nici o clipă în lunile ce vor urma. O să văd imediat ce-i de făcut. Au nevoie de noi, să fie păstrată liniştea în oraş, deci nu vor publica fotografiile. Vor numai să ne şantajeze ca să ne facă să vorbim. Taci şi stai pe lângă mine, orice s-ar întâmpla!

– Trebuie să-ţi mărturisesc încă ceva: fără opiu, nu pot concepe predica. Regret că trebuie să te mâhnesc.

– Acest lucru mă mâhneşte, într-adevăr, spuse Aga Djan cu tristeţe în glas. Oricine poate greşi o dată, dar, după părerea mea, opiul este o ofensă, o umilinţă pentru noi toţi. Nu pot accepta ideea că imamul moscheii noastre nu poate vorbi dacă nu şi-a luat doza de opiu. Într-adevăr, mă mâhneşti, mai mult, mă răneşti! Asupra acestui punct nu-ţi fac nici o concesie: trebuie să te vindeci, orice ar fi! Şi, dacă va fi necesar, eu însumi te voi închide într-o cuşcă. Deocamdată, nu vei ieşi din casă, fără consimţământul meu!

A doua zi, Aga Djan anulă toate întâlnirile lui Ahmad şi programă o consultaţie confidenţială la un medic.

Ieşind din cabinetul doctorului, merse direct şi neanunţat la sediul serviciilor secrete, unde ceru să fie primit imediat de şef. Promise să ţină sub control moscheea, în condiţiile în care situaţia din Qom s-ar deteriora. În schimb, şeful serviciilor secrete urma să păstreze fotografiile la el în sertar.

Seara, Aga Djan îşi deschise caietul.

„Imamul moscheii noastre este toxicoman. Vin vremuri grele pentru toţi."

ANI DE LINIŞTE

Urmă o perioadă îndelungată de linişte.

Aga Djan îi impusese lui Ahmad un regim de viaţă foarte strict, care avu efecte pozitive. Îi interzisese să mai ţină discursuri în alte oraşe, fără însoţitor, până când avu certitudinea că se vindecase de opiu.

Deşi povestea cu fotografiile era veche, pentru Aga Djan, ea marcase o cotitură în istoria moscheii.

La început, Shabbal venea acasă, în Senedjan, măcar o dată pe lună, dar treptat îşi rări vizitele. Câteodată, mai dădea un telefon, la bazar, pentru a vorbi cu Aga Djan; erau însă, de fiecare dată, lucruri lipsite de importanţă:

– Ce faci? Totul merge bine?

– Ce vrei să-ţi spun, băiete? Lumea s-a schimbat. Avem nevoie, aici, de un om cu vederi noi. Simt că am îmbătrânit!

– Dumneata? Dumneata nu eşti deloc bătrân.

– Poate că nu sunt bătrân, dar fac parte din vechea gardă. În ziua de azi, nu mai poţi face faţă competiţiei din comerţ, dacă eşti fidel vechilor idei privind negoţul, în bazar. Tu vezi-ţi de treabă, pentru că am nevoie de tine. Când te vei întoarce acasă, vom vorbi despre aceasta.

În general, Shabbal venea acasă seara, târziu, şi pleca a doua zi, tot cu un tren de noapte, aşa că nu rămânea cine ştie ce timp pentru a discuta despre negoţul de covoare şi despre bazar.

Shabbal nu-i spusese încă, deschis, lui Aga Djan, dar nu se mai simţea atras de comerţ şi, cu atât mai puţin, de comerţul cu covoare. La Universitate, devenise membru al unei mişcări studenţeşti clandestine de stânga. Noile relaţii nu aveau nici în clin, nici în mânecă, cu vechile lui legături din Satul Roşu.

Din momentul în care devenise student, intrase în grupul celor ce se ocupau cu redactarea ziarului studenţesc, clandestin. Acolo se simţea în largul său. Era foarte incisiv şi, prin comparaţie cu tovarăşii săi, matur în gândire. Nu trebui multă vreme ca să fie recunoscut ca lider.

Nu numai Shabbal se schimbase. Totul era altfel decât înainte. Odinioară, bazarul avea un rol important în viaţa oraşului, acum,

însă, parcă fusese uitat cu totul. Covorul persan, odinioară produsul numărul unu în economia țării, era subminat de industria extracției de petrol și de gaze naturale, aflată acum în plină dezvoltare. Odinioară, Aga Djan avea autoritate în bazar, reprezentanții statului îl respectau; acum, aceștia deveniseră atât de insolenți, încât își permiseseră să trimită la moschee un agent al serviciilor secrete și-i pretindeau imamului să accepte rolul de spion. Pe vremuri, primarul îl suna măcar o dată pe lună, pentru a păstra legătura între bazar și restul orașului. Noul primar nu făcea nimic în acest sens, ba mai mult, nici măcar nu-l invitase la festivitatea organizată cu ocazia învestirii lui în funcție. Dar, urmând politica regimului – *divide et impera* – invitase, totuși, un anumit număr de comercianți din bazar. Bazarul era pe punctul de a pierde poziția de lider în producția de covoare. În oraș apăruseră numeroase fabrici moderne și, dacă înainte nimeni nu ar fi cumpărat unul dintre acele covoare executate industrial și, deci, ieftine, care miroseau a material plastic, acum li se făcea reclamă peste tot.

Cu câțiva ani înainte, prezența unei antene de televiziune pe acoperișul unei case era un lucru tabu, în Senedjan, dar și acea vreme apusese demult. Atunci când un întreprinzător intenționase să transforme un fost *hammam* în sală de cinema, Galgal a reușit să-i ridice pe toți credincioșii din oraș și chiar să o alunge pe Farah Diba. În vremea din urmă, însă, cineva cumpărase cel mai vechi garaj din oraș și-l transformase într-o sală de cinematograf modernă. Rezultatul? În fiecare seară, sute de tineri stăteau la rând pentru a-și procura un bilet la film.

În oraș apăruseră atâtea magazine atrăgătoare, încât cei din noua generație nu mai veneau deloc prin bazar. Înainte cu câțiva ani, tinerii se întâlneau în bazar, pentru a se plimba. Acum, nici vorbă de așa ceva; primăria construise un bulevard splendid unde tinerii, atât băieți cât și fete, mergeau să ia o înghețată la ora la care, în mod normal, se mergea la moschee, pentru rugăciune. Tinerii se plimbau pe sub copacii de pe bulevard, în lumina răspândită, cu zgârcenie, de reclamele cu neon.

Într-adevăr, șahul cucerise orașul. Portretul său era expus pe fațadele tuturor clădirilor din oraș, iar vocea îi răsuna pe toate posturile de radio. Pe vremuri, negustorii își ascundeau aparatele de radio sub tejghea, de teamă să nu-și piardă clienții, însă, acum, aparatul era pus la vedere, în așa fel încât să fie auzit de toată lumea. Chiar în bazar, unii dintre cei mai cunoscuți negustori de covoare aveau agățat, în dugheana lor, un portret al șahului, lucru de neconceput cu câțiva ani înainte. Totul se schimbase atât de repede, încât orașul era greu de recunoscut pentru locuitorii mai vârstnici.

Centrul oraşului, odinioară, piaţa bazarului, era, în prezent, pe bulevard, unde fusese ridicată o statuie ecvestră a şahului şi, în jurul ei, o fântână.

Vocea şahului invadase aproape toate casele din Senedjan, iar casa de la porţile moscheii, deşi protejată de zidurile-i groase, nu fu în stare să o ţină la distanţă.

Când şahul ţinea un discurs pe undeva, primăria instala în faţa porţii moscheii un jeep în care se aflau megafoane: în felul acesta, vocea şahului răsuna toată ziua în curte. Fagri Sadat nu înţelegea de ce Aga Djan nu lua nici o măsură, iar Ahmad nu protesta deloc.

Atunci când, cu ceva timp în urmă, şahul vizitase mormântul lui Cirus, primul rege persan, exclamase grandilocvent: „Cirus! Rege al regilor! Odihneşte-te în pace! Eu veghez!"

O săptămână întreagă, un jeep stătuse în faţa moscheii şi megafoanele repetaseră mesajul zi şi noapte.

„Zile de plumb! Nopţi de plumb! Este o umilinţă pentru noi toţi ceea ce se întâmplă, dar nu mai pot face nimic! Nu mai îndrăznesc să intru în moschee, atât îmi este de ruşine!" scrise Aga Djan în caietul său.

Nu, nimeni nu mai era în stare să-i închidă uşa şahului; până şi vântul sufla în casă portretele lui, aruncate deasupra oraşului, dintr-un elicopter.

Şopârlă adunase câteva şi le pusese în biroul lui Aga Djan.

Într-o zi, pe când Aga Djan stătea în curte, auzi o muzică asurzitoare venind dinspre casa lui hagi Shishegar.

Muzică în casa acestui credincios? Probabil avea loc un eveniment neobişnuit. Privirea îi căzu pe o antenă de televiziune care se înălţa pe acoperişul casei lui Shishegar. Era prea de tot! O antenă de televiziune pe acoperişul casei celui mai respectat negustor de sticlă din oraş? Nu se înşela el, oare?

În casa lui Shishegar era o mulţime de oameni.

Aga Djan urcă, cu grijă, treptele scării ce ducea la moschee şi merse, prin întuneric, pe acoperişul casei lui Shishegar, să vadă ce se petrecea acolo.

Nu, nu se înşela! Pe acoperiş era o antenă lungă, de aluminiu.

Hagiul voia să se bucure, alături de fiii lui, de toate invenţiile moderne. Fusese invitat la festivitatea de învestire în funcţie a noului primar care oferise fiecărui invitat un portret al şahului în mărime naturală. Acum portretul se afla agăţat într-o ramă aurită, pe marginea şemineului, chiar deasupra televizorului.

De ce se auzea, oare, acea muzică asurzitoare din casa lui?

Aga Djan merse uşor, ca pisica, până la marginea acoperişului şi aruncă o privire în curtea interioară a hagiului. Acolo,

petrecerea era în toi, numeroşi prieteni şi membri ai familiei distrându-se pe cinste. Seara era caldă, prea caldă pentru a rămâne înăuntru. În curtea casei hagiului, lângă fântână, fusese instalat un pat imens, de lemn, pe care stăteau întinşi fiii lui, îmbrăcaţi în nişte tunici albe, din bumbac. Câţiva muzicanţi ambulanţi cântau, cu stângăcie, muzică americană, foarte ritmată, şi nişte bărbaţi dansau ţinându-se de mână.

După toate aparenţele, era petrecerea dată cu ocazia circumciziei celor doi gemeni ai hagiului.

Mama băieţilor îşi lăsase vălul pe umeri, purtând pe cap numai o eşarfă înnodată neglijent, şi vorbea veselă cu invitaţii.

Prima soţie şi cele şapte fete ale ei lipseau de la petrecere.

Peste tot, erau înşirate cupe cu biscuiţi şi bomboane, iar copiii se jucau de-a prinselea în curtea casei. Hagiul vorbea cu toată lumea, oferea biscuiţi şi lua aparatul de fotografiat din mâinile fotografului, pentru a le face el însuşi poze băieţilor lui, proaspăt circumcişi. Pentru a nu ştiu câta oară, merse să se întindă lângă ei, strigând fotografului: „Fă-mi o poză cu băieţii mei!"

Câteva minute mai târziu, Aga Djan îl văzu intrând în salon, împreună cu doi bărbaţi şi ieşind de acolo cu un televizor enorm, ce semăna mai degrabă cu un dulap din lemn. Aşezară aparatul lângă fântână, sub copacul sub care se aflau culcaţi gemenii. Hagiul aprinse televizorul şi, pe ecran, apăru un grup de dansatoare din Teheran. Toţi musafirii veniră să se aşeze în faţa aparatului, privind ca hipnotizaţi la dansatoarele de pe ecran.

Aga Djan se întoarse, se opri lângă cupola albastră şi mângâie îngândurat lespezile lucioase. Îşi continuă drumul şi privi, în curtea moscheii, fântâna, copacii... Fără să vrea, îşi ridică ochii spre cuibul berzelor, dar, spre marea lui uimire, berzele nu mai erau. Chiar şi cuibul dispăruse. Crezu că nu le văzuse din cauza întunericului ce începuse a se lăsa, însă, nu, nu se înşelase: nu mai era nici urmă de berze.

Deschise chepengul unuia dintre minarete şi urcă pe scara îngustă, până în vârf. Câteva ramuri uscate i se sfărâmară sub tălpi: erau crengi din fostele cuiburi. Simţi cum ceva se frânge în el; se simţi deodată bătrân, şi acest sentiment neaşteptat îl surprinse. Privi în depărtare: pretutindeni, în oraş, scânteiau becuri multicolore şi, lângă poarta de intrare în bazar, era suspendat un imens portret al şahului, iluminat de reflectoare. În centrul cel nou, licăreau în nuanţe de roşu şi galben becurile de neon ale cinematografului. Deşi seara se lăsase şi era destul de târziu, auzea, încă, muzică şi vocile femeilor de pe bulevard.

Oare când se auziseră, pentru ultima oară, în oraş, versete din Coran? Ştia că rezistenţa opusă de moschee, de Coran şi

de bazar nu mai era puternică, aşa ca altădată, dar nu şi-ar fi imaginat că Senedjanul ar fi putut depune armele atât de rapid în faţa regimului.

Unde dispăruseră ayatollahii ce luptau împotriva şahului?

Ce deveniseră revoluţionarii care, odinioară, scăpaseră din închisoare?

În ce măsură schimbaseră societatea cărţile pe care Shabbal le citea pe ascuns mai înainte?

Unde erau posturile de radio care luau atitudine împotriva şahului?

Unde era Galgal, pus mereu pe harţă contra regimului?

Unde erau studenţii care voiau să schimbe lumea?

Unde era Nosrat, ca să filmeze toate schimbările petrecute într-un timp neînţeles de scurt?

Erau ani de linişte şi cum ar fi putut şti că o nouă epocă avea să înceapă, în curând? Şi că o furtună devastatoare era de neevitat? O furtună ce avea să-l încovoaie cu totul şi să-l facă să tremure ca un copac bătrân?

Cu inima frântă, coborî, închise trapa minaretului şi se întoarse în curte. Ar fi vrut să meargă la Fagri Sadat, să se strecoare în pat şi, lângă ea, să uite de tot, dar nu făcu aceasta. Ieşi pe poartă şi porni agale spre râu.

Împrejurimile râului erau întunecate şi pline de linişte. Chiar şi râul curgea abia auzit. Se uită înspre podgoriile aflate pe celălalt mal şi înspre munţi. Pretutindeni era tăcere, aşa că se plimbă în tihnă, cugetând la viaţa ce-i scăpase printre degete, fără să ştie cum, nici când.

Văzuse lumina zilei în acea casă, toată viaţa lui şi-o dăruise moscheii, lucrase fără preget în bazar şi toată energia şi talentul lui se îndreptaseră către covoare. Fetele lui erau de-acum adulte; despre Djawad putea spune deja că era bărbat: era pe cale să termine liceul şi să meargă la universitate. Aga Djan îşi dădu seama că nu mersese încă la Mecca aşa cum se cădea să facă orice om cu situaţia lui: niciodată nu-şi făcuse timp să plece în hagialâc.

Totul se schimbase şi, ca şi cum acest lucru nu era de ajuns, Ahmad submina bunul renume al moscheii.

Deodată, cioară începu a croncăni printre butucii cu viţă-de-vie şi îşi luă zborul spre celălalt mal al râului.

Aga Djan auzi voci de bărbaţi şi văzu silueta unei femei învăluite cum se desprindea dintre copaci şi pornea spre râu.

– Este Godsi, nebuna! îşi zise imediat.

Silueta apăru pe pod.

– Godsi! strigă Aga Djan.

Ea grăbi pasul.

– Godsi, aşteaptă! Ce faci aici, atât de târziu? strigă el, alergând după ea, în noapte.

– Toţi vor muri, în afară de dumneata! rosti Godsi şi vocea îi era asemeni croncănitului ciorii.

Televizorul

Pe măsură ce creştea, Şopârlă devenea o fiinţă misterioasă, despre care nu se putea spune dacă era un copil handicapat, ori un animal. Capul, mâinile, picioarele erau de om, dar se mişca asemeni unui animal.

Cu cât înainta în vârstă, cu atât asemănarea cu regnul animal era mai vizibilă.

Sediq încercă să-l înveţe să vorbească, dar în zadar: el nu manifesta nici un fel de interes pentru acest lucru.

Avea un fel al lui de a se purta şi nu-l interesa absolut deloc comportamentul celor din jur! Nu voia să mănânce laolaltă cu ceilalţi, nu mergea în pat la ora de culcare, nu voia să folosească tacâmuri şi mânca precum pisicile.

– Nu-l mai suport! Nu mai pot! Nu mai vreau acest copil ciudat!

– Nu ai dreptul să spui un astfel de lucru! i-o tăie Aga Djan.

Sediq izbucni în lacrimi.

– O nefericire după alta! spunea ea, hohotind. De ce viaţa mea trebuie să fie pe dos?

– Eşti încă tânără, fata mea, ai tot timpul înaintea ta. Viaţa nu are cum să fie la fel pentru toţi; nu uita niciodată că există o cauză în toate. Dacă cineva ar avea dreptul de a se plânge, acela ar fi muezinul: s-a născut orb şi totuşi, nicicând nu se plânge. Trupul lui a fost astfel făcut, iar el s-a împăcat cu soarta. Şi noi, la fel. Nu vede, dar are auzul foarte fin, mâinile îi sunt sensibile, iar picioarele lui recunosc imediat drumul. După părerea mea, el vede absolut orice, chiar şi lucrurile pe care noi nu suntem capabili de a le vedea. Fata mea, nu plânge! Fiul tău face parte din viaţa noastră, noi suntem fericiţi că este cu noi, este un dar al cerului pentru familia noastră. Te asigur că avem nevoie de el, altfel nu ar fi venit. Sute de persoane au locuit de-a lungul secolelor aici. Nu este el prima fiinţă diferită de restul din toată familia noastră. Trebuie să crezi în viaţă: avem nevoie de fiul tău, altfel, el nu ar fi apărut în casa noastră.

– Ah, dacă aş putea crede şi eu aşa ca dumneata! spuse Sediq, suspinând.

În ziua următoare, Aga Djan îl chemă pe Şopârlă în biroul lui şi îl făcu să înţeleagă că trebuia să vină zilnic la el, în birou, după rugăciunea de dimineaţă. Hotărâse să-l înveţe să citească şi, pentru a-şi atinge scopul, era dispus ca, în anii ce urmau, să dea dovadă de răbdare şi să-şi impună o disciplină de oţel. Şopârlă primi vestea într-un mod admirabil. Mergea zilnic, în patru labe, la Aga Djan, ţinând o carte în dinţi, o aşeza pe genunchii lui şi îl obliga să-i citească fiecare cuvinţel.

Când învăţă cât de cât să citească, îşi luă obiceiul de a merge să se întindă la umbra unui copac, în grădină. Dacă era prea cald, se căţăra pe scară, până pe acoperiş şi se refugia acolo, cu cartea, la umbra cupolei.

Iarna, mergea în pivniţă să citească lângă soba muezinului.

Ahmad îi permisese să intre în bibliotecă şi, ca urmare, petrecea acolo ore în şir, cufundat în lectură. Nimeni nu ştia dacă el înţelegea ceva din ceea ce citea, ori, pur şi simplu, visa în felul lui.

Casa era lumea lui şi ieşea foarte rar, numai dacă Am Ramazan venea să-l caute şi să-l ia cu el la râu, călare pe măgar. Moşnegii care stăteau în faţa băcăniei se ridicau şi opreau măgarul, pentru a se uita la Şopârlă. Toată lumea auzise despre el. Îl salutau, ridicându-şi pălăria, şi glumeau cu el. Şopârlă se distra şi reacţiona plin de entuziasm.

Mai târziu, Am Ramazan îl lua tot mai des cu el la râu, de unde scotea nisip. Săpa o groapă în nisipul cald şi Şopârlă se aşeza acolo, să citească.

Şopârlă se simţea bine alături de Am Ramazan, deşi Sediq refuzase în mai multe rânduri să-şi lase copilul cu el.

– De ce? întrebase Am Ramazan. Nu ai dreptul să-l ţii ascuns.

În acea perioadă, Zinat lipsea adesea. Pleca în mod regulat, la ţară, pentru a le învăţa pe ţărănci Coranul. Când se întorcea acasă, îl căuta imediat pe Şopârlă, să-i spună poveştile vechi, căci copilul nu se sătura niciodată ascultându-le. Zinat se ocupa de copil mai bine decât oricine, întrucât, în adâncul sufletului ei, îl considera o pedeapsă a cerului. Şopârlă nu învăţase să vorbească, dar avea auzul foarte fin şi se putea deplasa cu mare repeziciune. Practic, îi obliga pe cei din jurul lui să comunice cu el.

Atunci când venea pe acasă, Nosrat îl evita; îl mângâia pe păr, îi dădea bomboane, dar nimic mai mult. Iar înainte de a se culca, Nosrat încuia cu cheia uşa camerei de oaspeţi, pentru a-l împiedica astfel pe Şopârlă să intre.

Totuşi, într-o noapte, în ciuda tuturor strădaniilor sale, Şopârlă se strecură în camera lui. Se lungi într-un colţ al camerei şi scoase o carte din buzunarul interior al hainei sale.

Perplex, Nosrat rămase multă vreme în pat şi îl privi. Ar fi vrut să facă ceva pentru el, dar ce? Subit, îi veni o idee.

– Vino cu mine! îi spuse el.

Şopârlă îl urmă de-a buşilea, în curte, apoi în pivniţă.

– Ascultă, acum multă vreme, Shabbal a adus în casă un televizor, pentru a le arăta luna lui Aga Djan şi bunicului tău, Alsaberi. Alsaberi era un imam naiv; a căzut în fântână şi a murit, dar aparatul trebuie să mai fie pe undeva, pe aici. Dacă-l găsesc, ţi-l dau ţie. Ştiu, te-ai născut într-o casă care nu ţi se potriveşte. Lumea se schimbă, dar casa aceasta este, în continuare, plină de interdicţii. Pricepi ce vreau să spun?

Şopârlă nu ştia nimic şi se uita la el fără a înţelege despre ce vorbea.

– Cu toate acestea, ai avut noroc. Dacă te-ai fi născut într-o altă familie, ai fi fost vândut de multă vreme vreunui circ. Cei de aici îţi dăruiesc toată dragostea lor, iar dragostea este absolut necesară pentru o fiinţă omenească. Din păcate, casa aceasta este cam înapoiată. De frica lui Allah, familia ta refuză tot: radioul, televiziunea, muzica, cinematograful, teatrul, tot ceea ce face bucuria altor bărbaţi şi femei. Nu le plac decât cimitirele. Acolo îi vezi, deodată, bucuroşi, plini de voie bună, de parcă s-ar simţi bine printre cei morţi. De aceea am fugit de acasă, în tinereţe! Vino, o să vedem împreună unde se află televizorul acela. Cu siguranţă, este pe undeva, în harababura de aici. Numai să nu-l fi aruncat bunicile! Ah! Bunicile alea! Nu le-ai cunoscut, erau nişte doamne adevărate. Ce-i drept, nu mă agreau! În sfârşit, au plecat la Mecca şi nu s-au mai întors niciodată, cotoroanţele! Ah! Cred c-am dat de el! Uite: un mic televizor, pentru tine! Cu antena aceasta mititică, viaţa ta va fi cu totul alta! Să vedem acum unde-l punem, ca să nu te deranjeze nimeni. Priveşte acolo, în spatele cupolei, pe acoperiş este un locşor! Pe vremuri, era ascunzătoarea mea; mergeam acolo şi citeam cărţi interzise. Mai târziu, Shabbal a pus un pat. Acum, că el a plecat, ascunzătoarea îţi revine ţie.

Şopârlă se strecură în urma lui Nosrat pe treptele care duceau spre acoperiş. Nosrat puse televizorul pe masă, lângă patul lui Shabbal.

– De-acum înainte, patul acesta este al tău. Întinde-te! O să-ţi arăt cum funcţionează televizorul.

Şopârlă se băgă în pat, Nosrat trase cablul televizorului în exterior şi înşurubă cu atenţie antena cea mică la capătul unei grinzi, astfel ca nimeni să nu o poată vedea.

– Şi acum, priveşte! spuse el, aprinzând televizorul.

Pe ecran apăru o femeie machiată, îmbrăcată într-o rochie roşie, fără mâneci.

– Nu-ţi fie frică, băiete! Dincolo de zidurile acestei case, lumea este cu totul altfel. Îţi plac femeile? Oh, oh! Nici nu trebuie să te mai întreb. Într-o zi, te voi lua cu mine la Teheran. Televizorul acesta este, într-adevăr, prea mic; o să-ţi aduc altul, ceva mai mare. Deocamdată, ai grijă de acesta: este al tău şi nimeni nu are dreptul să ţi-l ia. Dacă cineva, vreodată, va încerca să-l ia, nu ai decât să-l muşti. Îl apuci de gleznă şi-l muşti cu toată puterea. Ai înţeles?

Timp de un an, Şopârlă reuşi să-şi păstreze ascunzătoarea secretă, dar, într-o noapte, Aga Djan urcă uşurel treptele şi deschise, brusc, uşa cămăruţei.

Şopârlă, care nu aştepta pe nimeni, fu, dintr-un salt, direct pe televizor, asemeni unei pisici uriaşe. Capul îi atârna de o parte a aparatului, iar picioarele, de cealaltă parte.

Aga Djan rămase o clipă în pragul uşii, apoi o închise şi coborî la loc.

LĂCUSTELE

Ziua aceea era, pentru Aga Djan, altfel decât toate celelalte, întrucât se petrecură neprevăzut de multe lucruri.

Se auzi un ciocănit. Şopârlă deschise poarta şi se trezi în faţa a doi ochi mari, de cal, care-l priveau. Se agăţă de marginea porţii şi se căţără să vadă mai bine ce se petrecea. O şaretă în care se aflau două sicrie se oprise acolo, în soarele după-amiezii. Vizitiul, care purta pelerină neagră şi pălărie, strigă:

– Aga Djan!

Şopârlă o şterse în biroul lui Aga Djan şi, o dată ajuns acolo, începu să arate spre poartă, nechezând precum caii. Cum îl văzu pe vizitiu, Aga Djan îşi puse pălăria şi merse la poartă.

– *Enna Lellah,* spuse vizitiul.

– *Enna Lellah,* rosti Aga Djan. Cu ce vă pot fi de folos?

– Am doi morţi pentru dumneavoastră.

– Morţi? Pentru mine?

– Mă scuzaţi; nu tocmai morţi... Ceea ce a mai rămas din ei.

– Din cine?

– Din două femei de la Mecca.

– Bunicile! spuse Aga Djan, tresărind uşor.

– Dacă vreţi să-mi semnaţi aici, de primire, spuse vizitiul, întinzându-i hârtiile.

– Adu-mi ochelarii, spuse Aga Djan.

Şopârlă se duse iute să-i caute.

Textul era scris în arabă: câteva versete din Coran, urmate de nişte informaţii despre cele două bunici care fuseseră găsite moarte, într-o peşteră de pe muntele Hera, de lângă Mecca.

Muntele Hera este locul preasfânt al lumii islamice, este muntele pe care Mahomed se urca seară de seară pentru a vorbi cu Allah şi pe care Gabriel îi apăruse pentru întâia dată, spre a-i revela misiunea sa de profet.

Acolo, în munte, se afla o grotă micuţă, în care Mahomed se ascundea atunci când fusese constrâns să fugă de la Mecca, în miez de noapte, şi să se refugieze la Medina, pentru a scăpa de duşmanii ce încercaseră să-l ucidă în patul său.

Acea grotă şi acea noapte au jucat un rol crucial în istoria islamului, întrucât acolo şi atunci a început era islamică.

Grota a rămas în istorie sub numele de „Peştera păianjenului".

De fiecare dată când Mahomed intra în peşteră, apărea un păianjen care-şi ţesea pânza la gura grotei, astfel ca nimeni să nu vadă că el se ascundea acolo. Bunicile se ascunseseră în acea grotă, ceea ce teoretic, era imposibil, şi, totuşi, ele făcuseră acest lucru, iar poliţia le găsise testamentul lângă ele.

Povestea lor era de necrezut. Accesul în grotă, care este vizitată de mii de pelerini anual, este, practic, interzis turiştilor; aceştia nu o pot admira decât de la distanţă.

Dacă era adevărată povestea, însemna că bunicile trăiseră o experienţă extraordinară. Aga Djan era emoţionat, dar, în acelaşi timp, nu-i stătea mintea la sicrie. În acea zi, fiul lui, Djawad, se întorcea acasă, după şase luni de absenţă. În acel an, devenise student la Universitatea din Ispahan. Era pentru prima dată când lipsea atât de mult. Djawad era student la ştiinţe fizice şi se pregătea să devină inginer petrolist.

În solul din Senedjan fusese descoperită o pungă mare de gaze. O societate petrolieră americană se pregătea deja să înceapă forajul şi, deci, crease o nouă disciplină universitară. La concursul de admitere se prezentaseră sute de candidaţi, dar fuseseră admişi doar câţiva dintre ei. Djawad era unul dintre aceştia. Studenţii admişi la concurs urmau cursuri particulare ţinute de ingineri americani, specialişti în domeniul petrolului. Oficial, depindeau de Universitatea din Ispahan, însă ei urmau să-şi continue cursurile în cadrul societăţii petroliere Shahzand, aflată sub patronatul societăţii americane de petrol. Studenţii aveau să locuiască într-un cămin unde era interzis să vorbească altă limbă decât engleza.

După încheierea studiilor li se garanta un loc de muncă şi, în cazul lui Djawad, un loc de muncă aproape de casă. Nici nu-şi puteau imagina ceva mai bun. Când aflară că fiul lor fusese admis, Fagri Sadat nu mai putu să închidă un ochi toată noaptea, de fericită ce era, iar Aga Djan îşi îndreptă spinarea, plin de mândrie.

Aga Djan aranjase totul pentru a merge să-l întâmpine la gară, împreună cu Fagri Sadat.

– De ce aţi adus la mine acasă aceste sicrie? îl întrebă el pe vizitiu. Ar fi trebuit să le duceţi la moschee, să-mi fi dat un telefon, mai întâi, ori să treceţi să mă anunţaţi. Nu se face să te prezinţi la uşa unui om, cu două sicrie, aşa, pe nepregătite. Şi ziua în amiaza mare... Ce vreţi să fac acum?

– Îmi cer scuze, spuse vizitiul, nu vă aduc cadavre, sunt numai doi saci.

– Doi saci? Cum aşa: doi saci? întrebă iritat Aga Djan.

Vizitiul se ridică, în picioare, în şaretă, şi deschise unul dintre cele două sicrie, de unde scoase un sac. Apoi, deschise şi ce-

lălalt sicriu şi scoase şi de acolo, tot aşa, un sac. Îi arătă lui Aga Djan, spunând:

– Priviţi! Saudiţii au trimis numai doi saci! Îi acceptaţi, sau îi trimit înapoi?

– Atunci de ce transportaţi aceşti saci în sicrie? Şi de ce veniţi atât de târziu, cu şareta?

– Vă înţeleg, într-adevăr, reacţia, dar eu nu sunt decât vizitiul.

Aga Djan strecură grăbit câteva bancnote în buzunarul vizitiului, luă sacii, intră şi închise poarta după el.

– Ce se întâmplă? strigă Fagri Sadat, de la etaj.

Aga Djan ascunse sacii în grădină, sub nişte frunze de dovleac, şi spuse:

– Nimic deosebit! Eşti gata? Trebuie să plecăm; dacă nu, o să întârziem.

Când Aga Djan se aşeză la volanul Fordului său, pentru a merge la gară, împreună cu soţia lui, pe linia orizontului se vedea cum soarele apunea, roşu.

Fagri Sadat plânse de fericire când îşi văzu băiatul coborând din tren.

Djawad era preferatul ei. Cu şase luni înainte de a pleca la Ispahan, îl mai săruta încă, seară de seară, înainte de a se culca. Acum se întorsese cu mustăcioară neagră şi cu părul ceva mai lung.

Fagri Sadat se ocupase, personal, de educaţia lui. Ea avusese grijă ca fiul ei să nu fie amestecat nici în problemele bazarului, nici în ale moscheii, nici în politică. Făcuse în aşa fel încât el să primească o educaţie liberă, ca, mai târziu, să-şi poată alege singur drumul în viaţă. Acum, culegea roadele muncii sale. Fiul ei nu arăta deloc a pustnic şi îi plăcea mult faptul că îşi lăsase părul să-i crească; aşa cum arăta, semăna mai mult cu unchiul Nosrat decât cu propriul său tată.

Cât locuise în casă, el nu fusese niciodată preocupat de problemele moscheii, iar Fagri Sadat era fericită că Aga Djan îl alesese pe Shabbal, şi nu pe Djawad, să ducă mai departe afacerile familiei în bazar. Nu ştia, însă, că Aga Djan fusese dezamăgit de Shabbal şi că, acum, îşi punea toate speranţele în fiul său. Ce-i drept, nici el nu-i spusese nimic despre acest fapt.

Cu câteva luni în urmă, ultima dată când Shabbal îl căutase la telefon, nu-i vorbise pe linia directă, ci formase numărul de la depozit.

Aga Djan fusese anunţat că era aşteptat la telefon.

– Cine este?

– Un om de afaceri din Teheran.

– De ce mă caută pe numărul acesta?

– Spune că a încercat de mai multe ori, dar nimeni nu-i răspundea.

Aga Djan merse în depozit şi apucă receptorul.

– Mă scuzi, Aga Djan, că te deranjez. Mi-a fost teamă ca telefonul dumitale să nu fie ascultat. Îţi telefonez să-ţi spun că nu trebuie să-ţi faci griji pentru mine, dacă nu mai vin pe-acasă. Deocamdată, am câteva afaceri de rezolvat. Voiam să-ţi aud vocea. Vrei să-i saluţi pe toţi, din partea mea?

– Cu siguranţă. Allah să te aibă în pază, băiete!

Shabbal nu avu nevoie să spună mai mult; Aga Djan înţelese despre ce era vorba. Acest lucru nu i-l spuse, însă, lui Fagri. Era sărbătoarea ei şi nu voia să i-o strice.

Seara fu plăcută: rămaseră toţi la masă, până târziu, şi toată lumea era bucuroasă. Într-o seară ca aceasta, în mod normal, Zinat ar fi spus o poveste, însă acum, ea lipsea.

Aga Djan nu ştia ce să mai creadă; Zinat avea relaţii cu cei din Qom. Primise instrucţiuni să meargă să le înveţe pe femei spiritul Coranului şi, pe această cale, să întărească solidaritatea dintre ele.

Pentru a continua tradiţia, muezinul luă cuvântul şi spuse povestea lui Yunus: „Dezamăgit, profetul Yunus îşi părăsi, pentru totdeauna casa. Adepţii lui rămaseră uimiţi de alegerea ce-o făcuse şi se întristară. Yunus ajunse la mare şi, văzând cum nişte călători se îmbarcau pe o corabie, hotărî să facă acelaşi lucru. Corabia pluti trei zile şi trei nopţi; în a patra zi, cerul se înnegură şi un peşte uriaş ieşi, brusc, din ape, oprind corabia. Călătorii nu ştiau ce să facă, întrucât peştele nu voia să se dea la o parte din drumul lor. Un călător bătrân, care văzuse multe în viaţa lui, spuse:

– Unul dintre noi a înfăptuit un păcat. Va trebui să-l dăm peştilor, altfel nu vom fi lăsaţi să mergem mai departe.

– Peştele a venit pentru mine, rosti Yunus. Puteţi să mă aruncaţi în mare şi să mergeţi mai departe.

– Te cunoaştem, spuseră câţiva, eşti un om cinstit, nu se poate să fi făcut un lucru nelegiuit. Îl ştim şi pe tatăl tău; nu se poate ca pentru tine să fi venit peştele.

Yunus, care ştia că peştele se afla acolo pentru el, zise:

– Este o problemă între mine şi Creatorul meu. Pentru aceea, peştele se află aici.

Se căţără, deci, pe bastingaj şi sări în apă. Peştele îl înghiţi pe nerăsuflate şi dispăru sub ape."

Toţi cugetau, încă, la cele ascultate, când, dinspre curtea interioară, se auziră venind nişte zgomote ciudate.

Aga Djan ciuli urechile.

– Ce s-a întâmplat? Ce-i zgomotul acesta? întrebă muezinul.

Aga Djan ieşi în curte şi constată că era mai întuneric decât de obicei.

– Aud stoluri de fiinţe zburătoare, zise muezinul.

– Lăcustele! strigă Aga Djan. Închideţi toate ferestrele!

Era, însă, prea târziu: mii de lăcuste intraseră, deja, în casă, şi aerul din odăi devenise cafeniu, ca şi cum o furtună de nisip s-ar fi abătut asupra lor.

Femeile se acoperiră cu vălurile şi alergară în camere, să închidă uşi şi ferestre.

Ahmad se grăbi spre bibliotecă, iar Aga Djan spre pivniţă, să astupe luminatorul.

Lăcustele se aşezaseră pe acoperişuri, pe copaci, prin grădini, şi chiar în fântâni, şi începuseră să devoreze totul.

Se întâmpla, din când în când, ca lăcustele, venind dinspre oraşele orientale îndepărtate, cum ar fi Mecca, să invadeze oraşul. După ce devorau totul, se retrăgeau înspre podgorii şi dispăreau dincolo de munţi; un val de lăcuste ca în ziua aceea nu mai văzuse nimeni, niciodată. Auziseră doar din poveştile părinţilor lor că fuseseră, pe vremuri, astfel de invazii. În bibliotecă, era o carte unde era descrisă o astfel de invazie a lăcustelor care se abătuseră asupra oraşului Senedjan, cu cincizeci de ani înainte. Veniseră grămezi, cu milioanele, şi cerul s-a întunecat. Erau mari cât un deget şi aveau culoarea pământului, în aşa fel încât, când erau la sol, nu puteau fi văzute, dar când se ridicau în aer era de parcă tot pământul s-ar fi ridicat. Oamenii se urcau pe acoperişuri, înarmaţi cu oale, capace şi linguri şi făceau o larmă asurzitoare pentru a speria gângăniile. Degeaba: lăcustele erau imune la zgomot. Oamenii aprindeau focuri, sperând că fumul le va alunga, dar fumul nu le sufoca. Scoteau Coranul şi citeau, în cor, fragmentul din Solomon:

„Toată valea era acoperită de furnici ca de un cearşaf negru. Pasărea Hodhod, vestitoarea lui Solomon, zbura deasupra văii şi striga:

– Furnicilor, nu ştiţi că omul care v-a vorbit este Solomon, cel care ştie graiul animalelor? Solomon este în drum spre frumoasa regină din Saba. Nu aţi auzit vorbindu-se despre ea? Daţi-vă la o parte! Eliberaţi drumul! Lăsaţi armata să treacă! Este vorba despre Solomon şi frumoasa regină din Saba! Ceva măreţ se pregăteşte! Daţi-vă la o parte!

La început, nu se întâmplă nimic, dar curând, masele de furnici se puseră în mişcare şi dispărură pe fundul văii."

Lăcustele se retraseră abia în zorii zilei ce-a urmat, în direcţia munţilor. Devastaseră copacii, grădinile şi, în bazinul fântânii de la moschee, se vedeau plutind doar scheletele peştilor ce fermecau ochii prin culorile lor, cu numai o zi înainte. Mai mult, le luaseră şi pe bunici cu ele.

„După toate semnele, ne paşte ceva rău, gândea Aga Djan în timp ce stătea în picioare în faţa ferestrei şi privea în curtea interioară. Lăcustele nu vin din senin".

Zaman

Pe soare şi pe lumina lui, din zori,
Pe ziua pe care el o luminează,
Pe lună, când ea îi urmează,
Pe noapte, când îşi întinde umbrele
Pe Cer şi-al lui Creator...

Astfel îngâna muezinul, stând în pat.

Şapte zile trecuseră de la invazia lăcustelor, dar muezinul stătea, în continuare, în pat, în camera lui.

– Muezinule, de ce te închizi în cameră? întreba Aga Djan, prin uşă. De ce nu ieşi?

– Nu îndrăznesc!

– Cum aşa: nu îndrăzneşti? De ce ţi-e teamă? Ce s-a întâmplat? întrebă Aga Djan, intrând, îngrijorat, în cameră.

– Mi s-a oprit ceasul din cap. Nu mai ştiu ce oră este.

– Eşti obosit, muezinule, spuse Aga Djan. Este din cauza oalelor, fiindcă nu ai reuşit să le vinzi.

– Nu, nu are legătură cu olăritul. Lăcustele sunt de vină. Când au venit, ceasul meu s-a oprit. Nu mai am curajul să ies din casă. Ce le voi spune oamenilor, când mă vor întreba cât e ceasul? Voi intra în panică, dacă nu voi şti exact ce oră va fi.

Negustorul care îi vindea oalele de lut reziliase contractul cu muezinul. Se găseau, acum, pe piaţă, atâtea obiecte noi şi ieftine, din plastic, încât vasele de ceramică nu mai interesau pe nimeni. Dar muezinul nu se putea opri; lucra neîncetat farfurii, platouri, glastre, stacane de apă, apoi le depozita în pivniţă. Când în pivniţă nu mai fu loc, le puse în grădină, printre plante şi, după ce se umplu şi grădina, trecu la acoperişul moscheii şi începu să le depoziteze şi acolo.

Muezinul rămase în pat încă trei zile. În cea de-a zecea zi, ceasul lui interior porni din nou.

„Ora douăsprezece şi trei minute", murmură muezinul, aşezându-se pe pat, cu un suspin de uşurare. Ciuli urechile: auzi poarta de la grădină, apoi nişte paşi care traversau curtea interioară şi se îndreptau către biroul lui Aga Djan.

„Shabbal!" îşi spuse el imediat.

Se ridică, vrând să-l cheme, dar se opri. Ştia că Shabbal nu se ducea fără un motiv anume, atât de târziu, la Aga Djan în birou. Trebuia să aştepte: Shabbal va veni să-l vadă, după ce va termina ce avea de făcut.

Când îl văzu pe Shabbal în pragul uşii, Aga Djan îşi dădu seama că acesta se schimbase. Pe chipul lui nu se mai vedea nici o urmă din tânărul de odinioară, care locuise cu ei în casă. În faţa lui se afla, acum, un bărbat în toată puterea cuvântului.

Aga Djan se ridică, îl îmbrăţişă şi îi oferi un scaun.

– Ce mai faci, băiete? Ai uitat de noi... A trecut atâta vreme de când nu mai avem veşti de la tine!

– Este o poveste lungă, Aga Djan, dar ţi-o pot rezuma în câteva vorbe: sunt bine şi sunt fericit!

Aga Djan înţelese că nu trebuia să pună mai multe întrebări, aşa că spuse:

– Foarte bine, iată ce voiam să aud!

După aceea tăcu şi îl lăsă pe Shabbal să povestească în continuare.

– Zilele acestea, este multă agitaţie la Universitate. Vice-preşedintele american era, astăzi, în vizită la Teheran. Studenţii blocaseră drumul dinspre aeroport către palat, dar au fost împrăştiaţi, *manu militari,* de către brigada contrarevoluţionară. S-au retras, s-au regrupat şi au pătruns, apoi, către ambasada americană. Au avut loc înfruntări cu forţele de poliţie care îi aşteptau în zonă. Au fost aruncate cocteiluri Molotov pe ferestre şi aripa stângă a ambasadei a luat foc. Imediat a apărut un elicopter şi, din el, a început să se tragă, la întâmplare. Un student a murit şi mai mulţi au fost răniţi. Acum, poliţia îi caută pe studenţii care conduceau manifestaţia. Toţi au fugit, inclusiv eu. Aş vrea să mă ascund, pentru câteva zile, undeva, în moschee, până se mai liniştesc apele... Bineînţeles, dacă nu aveţi nimic împotrivă...

– Împotriva a ce? întrebă Aga Djan. Bine ai făcut că ai venit acasă; aici eşti mai în siguranţă decât oriunde altundeva şi aici te pot ajuta mai mult decât la Teheran.

– Mulţumesc!

– Pentru ce?

– Am plecat de acasă, însă, când sunt cuprins de îndoieli şi mă simt în pericol, imediat gândul îmi zboară la dumneata. Casa aceasta a fost mereu, pentru mine, o oază de siguranţă. Îţi mulţumesc pentru puterea pe care mi-ai dat-o şi pentru educaţia primită. Când eram acasă, nu ştiam încă cine sunt. Acum, însă, ştiu: ai făcut din mine un bărbat puternic.

Aga Djan fu mişcat de stima pe care i-o arăta Shabbal.

– Într-adevăr, ai devenit un bărbat plin de bun-simţ şi ştii să-ţi exprimi sentimentele.

– Să-ţi spun încă ceva, zise Shabbal. În gara din Qom, pe unde trebuia să treacă trenul în care eram, am fost frapat de un spectacol cum n-am mai văzut încă. Câteva sute de imami blocaseră gara, stăteau pe calea ferată şi nu lăsau trenul să plece. Strigau toţi: „La illaha illa Allah! Nu-i alt Dumnezeu decât Allah!" N-am mai văzut niciodată o manifestaţie atât de dezlănţuită. O forţă extraordinară răzbătea din glasul militanţilor. Ceea ce am văzut la Qom este, se pare, o nouă metodă de luptă; ayatollahii au schimbat tactica. Imamii care, pe vremuri, nici nu voiau să audă de tren, blocaseră efectiv calea ferată. În gară, un imam tinerel s-a căţărat ca o pisică pe un zid şi a lipit portretul lui Khomeini peste fotografia înrămată a şahului. Experienţa a fost absolut impresionantă. Am sentimentul că ceva măreţ se pregăteşte. Aveţi legături cu cei din Qom?

Întrebarea îl luă prin surprindere. Nu, nu aveau legături cu cei din Qom şi nici un ayatollah nu-l sunase în cursul acelui an. În timp ce-l asculta pe Shabbal avu sentimentul că un tren plin cu ayatollahi plecase din gară şi că el îl ratase.

Era unu fără treisprezece minute când muezinul auzi zgomot de paşi, pe alee; recunoscu paşii, numai că nu izbutea să-şi amintească ai cui erau. Auzi cum cineva încerca broasca uşii. Se ridică, merse în picioarele goale până în biroul lui Aga Djan şi îi şopti:

– Aud paşi pe alee. Este cineva la uşă

– Urcă într-unul din minarete, îi spuse imediat Aga Djan lui Shabbal.

Shabbal îşi sărută părintele în grabă, se căţără pe acoperiş, luă în trecere o pătură din debara, deschise trapa minaretului din dreapta, se strecură înăuntru şi o închise la loc, în spate.

Aga Djan îl văzu pe Şopârlă în mijlocul curţii, cu hainele ude şi privirea rătăcită.

– Nu sta aici, îi şopti el, urcă la etaj!

Merse liniştit la poartă şi o deschise.

Un bărbat cu pălărie şi cu ochelari negri stătea în faţa uşii, cu o cheie în mână. Aga Djan îl mai văzuse undeva, dar nu ţinea minte unde.

– Cred că ne cunoaştem, dar nu mai văd bine prin întuneric, spuse Aga Djan. Cu ce vă pot fi de folos?

Bărbatul îşi scoase pălăria. Aga Djan îl recunoscu: era Galgal, tatăl lui Şopârlă. Îmbătrânise.

– *Salam aleikum!* spuse Galgal.

Încă o dată, Aga Djan nu ştiu cum să reacţioneze. Galgal îi distrusese viaţa lui Sediq, o părăsise, după ce o lăsase însărcinată cu un copil handicapat şi plecase în Irak, pentru a i se alătura lui Khomeini. Şi, după atâţia ani, apărea fără măcar să anunţe.

– Cu ce vă pot fi de folos? îl întrebă Aga Djan, cu răceală, închizând uşa în urma lui.

– Traversez Iranul, pentru a aduce tuturor locuitorilor săi mesajul lui Khomeini. Astăzi am venit în Senedjan, pentru a mă întâlni, în bazar, cu un grup de negustori. Credeam că veţi fi printre ei şi am fost uimit să nu vă văd acolo. În seara aceasta, trebuie să plec în Irak şi am o rugăminte: pot vorbi cu soţia mea?

– Legal, ea nu vă mai este soţie. Când un bărbat îşi părăseşte nevasta şi nu dă nici un semn de viaţă, atâta vreme, căsătoria este desfăcută. Ar trebui s-o ştiţi mai bine decât mine. Altfel spus, nu aveţi nici un drept s-o revedeţi.

– Ştiu, dar nu are importanţă, poate vrea ea să mă vadă pe mine.

– Eu hotărăsc aici. Nu vrea să vă mai vadă, spuse Aga Djan întorcându-i spatele.

– Avem un copil şi am dreptul să-l văd.

– Exact, însă ar fi mai bine pentru toţi să plecaţi imediat şi să uităm amândoi această întâlnire, răspunse Aga Djan pe un ton mai liniştit.

– Drept să spun, nu aveam intenţia să trec pe aici, chiar intrasem în maşină, să plec, numai că nu m-am simţit în stare să plec din oraş fără să-i văd. Vă înţeleg furia, dar consider că sunteţi un om cu destulă experienţă şi înţelegeţi că este o problemă politică: acest regim american trebuie răsturnat, chiar de ar fi să ne sacrificăm noi, cu soţiile şi copiii noştri. Altfel nu vom ieşi nicicând la lumină. Nu aveam altă posibilitate. Aşa a fost să fie.

– Nu am vreme să ascult asemenea inepţii în miez de noapte, spuse Aga Djan şi îi arătă uşa.

Din spatele ochelarilor negri, Galgal îi aruncă o privire cruntă şi spuse:

– Din moment ce asta vreţi, plec. Dar ne vom revedea.

Şi plecă.

Ajuns în pat, Aga Djan îi povesti lui Fagri vizita neaşteptată a lui Galgal. Vorbiră despre ea, dar amândoi erau prea obosiţi pentru a analiza problema sub toate aspectele.

A doua zi, pe seară, Fagri bătu la uşa biroului lui Aga Djan:

– Trebuie să-ţi vorbesc.

– Intră, zise Aga Djan, uimit.

Fagri se opri în mijlocul odăii şi spuse:

– Părerea mea este că Zinat păstrează legătura cu Galgal şi cred că acesta a revăzut-o pe Sediq, cu permisiunea ei.

– Poftim? Despre ce vorbeşti? Cum ţi-au venit ideile astea? întrebă Aga Djan uluit.

– Bănuiesc că ei lucrează împreună. Cred că Galgal este cel care a pus-o pe Zinat în legătură cu cei din Qom. Zinat a simţit gustul puterii. Se vede după cum se comportă. N-ai observat că nu mai merge la noi, la moschee? Eu nu aş avea încredere în ea; activităţile ei sunt cel puţin ciudate...

Poate că Fagri avea dreptate, dar de ce nu se gândise el însuşi la toate acestea?

– Trebuie să-ţi spun ceva ce, de fapt, nu mă priveşte, dar dacă tot am ajuns aici, este mai bine ca tu să ştii. Galgal şi cu Sediq s-au întâlnit. Şi, după părerea mea, nu a fost o simplă revedere. Acum, Sediq zburdă prin curte ca o vrabie.

– Poftim? Imposibil! Basme de adormit copiii!

– Nu sunt basme de adormit copiii! Observi cea mai mică schimbare, în bazar, dar acasă parcă eşti legat la ochi! În ultima vreme, în momentul în care aud paşii lui Zinat pe scară, automat, îmi pun vălul. Nu îndrăznesc nici să mă mai fardez în prezenţa ei, mă simt de parcă m-ar privi un străin. Nu ştiu ce învârteşte, cu cine se întâlneşte, dar privirea i s-a schimbat. Aceeaşi impresie o am şi în timpul întâlnirilor noastre, între femei. Nimeni nu îndrăzneşte să deschidă gura în prezenţa lui Zinat. Pe vremuri, îmi plăceau aceste reuniuni, acum, însă, sunt frecventate de un grup de femei obraznice care nu vorbesc decât despre legea islamică. Iar Zinat conduce toate discuţiile.

Aga Djan se lăsă în jos, în fotoliul lui.

Se auzi ciocănind.

– Cine-i acolo?

Dincolo de uşa, se auzi vocea lui Godsi:

– E incendiu la cinematograf!

– Ce faci aici, la ora aceasta, noaptea? întrebă Aga Djan, ridicându-se imediat să deschidă uşa.

În centrul oraşului, vălătuci groşi de fum pluteau deasupra clădirilor şi maşinile de pompieri, cu sirenele urlând, se îndreptau către locul incendiului.

„Galgal!" îi trecu imediat prin minte lui Aga Djan, dar nu-i spuse nimic lui Fagri. Se schimbă şi se grăbi să iasă, pentru a ajunge în centru.

Peste tot erau maşini de poliţie, iar ambulanţele îi transportau pe răniţi la spital.

O bombă explodase în cinematograf. Rezultatul atentatului: trei morți și o sută de răniți.

O săptămână mai târziu, o altă bombă explodă în cinematograful din Ispahan, provocând rănirea ori moartea a și mai multor persoane, dar regimul nu luă în seamă incidentele, iar în ziare nu apăru nimic.

Patruzeci de zile după aceasta, o bombă puternică aruncă în aer, la Abadan, un oraș din sudul extrem al țării, cel mai mare cinematograf din regiune. Când s-a întâmplat tragedia, rula în premieră un film american și, în sală, erau mulți spectatori. S-au înregistrat patru sute de morți și un număr încă și mai mare de răniți.

Știrea apăru imediat în toate jurnalele din lumea întreagă.

Șahul nu era în situația de a nu înțelege ce primejdie reprezenta Khomeini, dar nu își imaginase că ayatollahul va putea reuni, sub același stindard și atât de repede, toate bazarurile și toate moscheile. Găsea că evenimentele erau neliniștitoare, dar, în rapoartele trimise de funcționarii săi, nu se menționase eventualitatea unei revolte a populației. Șahul nu mai auzea vorbindu-se decât de marea mulțumire a poporului și de recunoștința sa. Țările occidentale aveau încredere absolută în el. Nu vedea nici un motiv pentru care să acorde o prea mare însemnătate atentatelor.

Pe plan mondial, toți ochii erau ațintiți asupra Irakului, unde era încă exilat ayatollahul Khomeini. În timpul rugăciunii de vineri, departamentul iranian al B.B.C. difuză acest mesaj al lui Khomeini: „Nu noi am făcut-o! Noi nu comitem astfel de crime! Este greșeala serviciilor secrete."

Emisiunea intră în istorie; era prima oară când un imam, un ayatollah transmitea mesajul său prin radio. Avea vocea unui om bătrân, dar, în ciuda vârstei sale, părea mai decis ca oricând să se bată. Nu se deranjă nici măcar să pronunțe cuvântul „șah", ci, pentru a-l umili pe rege, îl numi cu cel de-al doilea prenume al său: Reza: „Acest Reza are numai cuvinte grele de spus, lăsați-l să vorbească! Este un nimeni, un valet. America, te disprețuiesc!"

Postul B.B.C. anunță că, în vinerea ce urma, avea să se desfășoare la Teheran o manifestație. Știrea avu efectul unei bombe.

Șahul nu înțelegea de ce poporul voia să iasă în stradă, dacă era mulțumit. Și nu vedea nici măcar cum ar fi putut izbucni o revoltă, în condițiile în care serviciile secrete aveau țara sub control.

În acea vineri de pomină, mii de negustori din bazar ieșiră în stradă, la Teheran, și se adunară în piața Madjles, unde se afla Parlamentul. De pe străzile ce înconjurau piața, se revărsau mii

şi mii de oameni: erau credincioşii care tocmai ieşiseră de la slujba de vineri.

Când piaţa se umplu, mulţimea se puse în mişcare, îndreptându-se spre Piaţa Şahului. Primul rând de manifestanţi era format din imami tineri şi, în faţa lor, singur, mergea un ayatollah destul de tânăr, purtând un veşmânt de imam elegant, cum nimeni nu mai văzuse până atunci.

Imamii obişnuiţi nu acordau prea multă importanţă hainelor, ca urmare, acel ayatollah tânăr ieşea imediat în evidenţă: avea ţinuta dreaptă, barba extrem de îngrijită, cămaşa albă şi bine călcată. Papucii săi de imam, galbeni, atrăgeau privirile tuturor.

Era un personaj necunoscut, nimeni nu-l mai văzuse până atunci. Venise din Irak, prin Dubai, deghizat în comerciant, purtând pălărie şi un costum englezesc, impecabil.

Acea primă manifestaţie demonstrativă reuşise. Postul B.B.C. comunică faptul că o sută de mii de persoane demonstraseră pe străzile Teheranului şi că mitingul fusese organizat, în mod cert, de noua generaţie de imami.

Fotografia acelui ayatollah remarcabil fusese publicată pe prima pagină, în toate ziarele de dimineaţă. „Cine este acest bărbat?" titra *Keyhan*, jurnalul cel mai cunoscut din ţară.

„Acel bărbat" era ayatollahul Beheshti, avea vreo douăzeci de ani şi cinci de ani şi era originar din Ispahan. În acea perioadă, se număra printre cei mai tineri ayatollahi în ierarhia religiei şiite. Beheshti era un personaj pătimaş, titular în moscheea iraniană din Hamburg. Aceasta era moscheea şiită, cea mai importantă din Europa.

Era primul imam care simţise că se pregătea revoluţia, aşa că îşi părăsise moscheea şi plecase în Irak, să-şi ofere serviciile ayatollahului Khomeini. Trăind vreme îndelungată în Germania, cunoştea lumea occidentală din interior. Era exact persoana plină de har de care Khomeini avea nevoie pentru a-şi împlini visul: crearea unui stat islamic.

Beheshti cunoştea valoarea poveştilor orientale şi puterea camerelor de filmat. Îşi propunea să atragă asupra lui Khomeini atenţia televiziunilor occidentale şi să-l determine pe acesta să-şi joace rolul: acela de imam bătrân, aşezat pe un covor persan, simplu, ce trăia în exil, se hrănea cu pâine şi lapte şi sfida America.

Spre deosebire de Beheshti, Khomeini nu ştia absolut nimic despre lumea modernă; îi era încă greu să pronunţe cuvântul „radio".

Se lăsa seara, când Beheshti ciocăni la uşa casei lui Khomeini, în Nadjaf. Galgal deschise uşa.

– Sunt Beheshti, imamul moscheii din Hamburg, şi doresc să am o întrevedere personală cu ayatollahul Khomeini, se prezentă el.

În acea vreme, toată casa lui Khomeini era pe mâinile lui Galgal. Numeroşi pelerini veneau să-l vadă pe ayatollah.

Galgal nu-l mai văzuse niciodată pe Beheshti şi nici nu auzise ceva despre el, dar comportamentul deosebit şi eleganţa hainelor acestui imam îi făcură imediat o bună impresie.

– Pot şti pentru ce vreţi să-l vedeţi pe ayatollah? întrebă Galgal.

– Vă înţeleg curiozitatea, dar este un subiect despre care vreau să vorbesc numai cu ayatollahul.

Galgal îl însoţi pe Beheshti în salon, chemă pe cineva să-i aducă un pahar de ceai şi spuse:

– Puteţi aştepta aici?

Khomeini nu ştia nici el mai multe despre Beheshti, dar, atât cât trăise tatăl acestuia, fuseseră buni prieteni. Pe vremea aceea, tatăl lui Beheshti fusese imamul renumitei moschei Djome din Ispahan.

– Ayatollahul l-a cunoscut pe tatăl dumneavoastră şi se bucură să vă întâlnească, spuse Galgal şi îl conduse în modesta bibliotecă a bătrânului ayatollah care stătea pe jos, aşezat pe covorul lui.

Beheshti intră, făcu o plecăciune uşoară şi închise uşa în urma lui.

Paris

Alef Lam Raa
Ce scop aveţi
Nu vom cunoaşte dinainte!
Vă vom urma!
Vă voi urma!
Cu toată umilinţa.

Nimeni nu remarcase nimic, nimeni nu-l aştepta, nimeni nu ştia ce se întâmpla, dar, ca din neant, bătrânul Khomeini apăru deodată pe aeroportul Charles de Gaule, la Paris.

Erau patru: Khomeini, Beheshti, Galgal şi Batul, soţia lui Khomeini.

Timp de paisprezece ani cât fusese exilat în Irak, Khomeini nu părăsise niciodată oraşul Nadjaf. Se trezea în fiecare dimineaţă la ora cinci şi jumătate, îşi făcea rugăciunea şi citea Coranul.

La şapte şi jumătate, soţia lui îi aducea micul dejun. Până la ora douăsprezece şi jumătate, ora rugăciunii de la amiază, lucra în biblioteca sa. După prânz, îşi făcea siesta, apoi lucra iarăşi, până la ora patru. La sfârşitul după-amiezii primea vizitatori, cel mai adesea negustori de covoare iranieni care veneau în Irak cu afaceri. Dar erau şi dizidenţi islamici care se deghizau în negustori ca să vină să îl întâlnească. Erau cei ce asigurau legăturile secrete între Khomeini şi ayatollahii din Qom.

Iarna, îşi petrecea toată ziua în bibliotecă şi, vara, mergea să lucreze în grădină începând cu ora şase, când era încă răcoare. Când se lăsa seara, se spăla pe faţă şi pe mâini, îşi punea tunica de imam şi mergea la moscheea imamului sfânt Ali.

Soţia lui mergea în urmă, la vreo trei metri distanţă.

Deocamdată, însă, era pe aeroportul Charles de Gaule din Paris, sprijinit pe un cărucior, lângă banda rulantă cu bagaje.

Cu vreo şaizeci de ani înainte, Khomeini plecase din satul natal la Qom, pentru a deveni imam.

Pe vremea aceea, în satul în care trăia, nu existau maşini şi nici măcar drumuri pe care acestea ar fi putut circula. Trecuse

munții pe jos până la Arak, de unde luase diligența până la Qom. Zeci de ani mai târziu, Reza Khan, tatăl șahului, modernizase țara și, cu ajutorul englezilor, pusese să fie construite căile ferate. Ajuns la Arak, Khomeini fusese uimit la vederea unui camion în care un șofer armean transporta pelerinii către orașul sfânt Qom. În camion se aflau zeci de pelerini.

Călătoria a fost de neuitat pentru Khomeini, dar ajuns la Qom, după ce trecuse printre dealurile sălbatice, mirosul iute de motorină îl făcu să se îmbolnăvească.

Mai târziu, după ce devenise ayatollah, se deplasa numai într-un Mercedes modern, și, de fiecare dată când se urca într-o mașină, mirosul de motorină îl indispunea.

Același miros îl frapă din nou când microbuzul traversă străzile Parisului, pentru a ajunge în suburbii.

Beheshti, care aranjase totul dinainte, își scoase imediat agenda și puse mâna pe telefon. În acea vreme, o ziaristă tânără din Iran lucra la televiziunea americană ABC. Beheshti formă numărul și informă că ayatollahul Khomeini părăsise orașul Nadjaf cu destinația Paris și că, din acel moment, urma să conducă revoluția iraniană din capitala franceză.

Îi mai spuse că va avea întâietate la obținerea interviului pe care ayatollahul urma să-l dea postului ABC, dacă se va mișca repede. Dacă nu, va contacta imediat postul ABC.

A doua zi, o mașină a postului ABC se opri lângă trotuar, în fața casei lui Khomeini.

La Paris era încă după-amiaza, dar în Iran se lăsa seara.

Am Ramazan, surescitat, porni pe străduță, săltă pe măgar și alergă la biroul lui Aga Djan.

– Khomeini este la Paris; o să apară la televizor! strigă el.

– Unde?

– În moscheea hagiului Tagi Ghan. Veniți?

Aga Djan nu avea chef să meargă la moschee. Toată lumea mergea acolo în ultima vreme. Devenise centrul tuturor agitațiilor.

În moscheea lui Aga Djan nu mai veneau decât bătrânii; în schimb, în aceea a hagiului Tagi era atâta lume, că mulți erau obligați să rămână afară.

Tinerii imami veniți din Qom țineau acolo discursuri înflăcărate, aducându-i pe cei care îi ascultau în situația de a-i urma surescitați, în stradă.

– Păcat! spuse Aga Djan lui Am Ramayan. Nu pot veni acum, dar voi veni mai târziu.

Ardea de curiozitate. Se considera un martor al epocii lui. Trebuia să vadă tot, să înregistreze tot, să păstreze tot. Trebuia să fie prezent şi la acea emisiune. Aşa că Aga Djan îşi puse haina şi pălăria şi merse la hagiul Tagi Ghan.

Moscheea era înţesată şi sute de persoane erau deja afară, în stradă. Ca să nu fie recunoscut, se aşeză într-un colţ.

„N-ai furat nimic, îşi zise în sinea lui, de ce te ascunzi? Intră şi vezi ce se întâmplă!"

Îşi croi drum prin mulţime şi intră în moschee. Bărbaţii se aflau în curtea interioară, femeile – în sala de rugăciune.

La un moment dat, nemaiputând înainta, Aga Djan hotărî să se întoarcă şi să urce pe scară până pe acoperiş. Ajuns sus, îşi găsi un loc de unde putea vedea totul. Trei televizoare mari erau fixate sus, pe zid.

Aşa ceva nu mai văzuse. Aga Djan îşi aminti de aparatul micuţ pe care Shabbal îl adusese acasă, cu mulţi ani înainte, ca să le arate luna, lui şi lui Alsaberi. Discuţia pe care o avusese atunci cu Shabbal şi-o amintea şi acum.

– Aga Djan, pot să discut cu dumneata?

– Fireşte, băiatul meu, despre ce vrei să vorbim?

– Despre Lună.

– Despre Lună?

– Nu, despre televiziune.

– Cum adică, televiziune?

– Un imam trebuie să ştie totul, răspunsese Shabal. Trebuie să fie la curent cu lucrurile care se petrec în jurul lui.

Alsaberi murise, apoi venise Galgal. Îi urmase Ahmad şi, acum, asta.

Se auzi un murmur în faţa uşii moscheii.

„Salle alla Mohammad wa alle Mohammad!" strigară oamenii în stradă.

Aga Djan se uită spre uşă. Un grup de bărbaţi îmbrăcaţi în costum intră în moschee. Îl însoţiră pe un tânăr imam până în dreptul televizoarelor care urmau să transmită, în curând, interviul dat de Khomeini.

Aga Djan îi recunoscu pe bărbaţi: erau oameni de afaceri care preluaseră conducerea bazarului.

O femeie înaintă către bărbaţii îmbrăcaţi în costum şi vorbi cu ei. Apoi se întoarse în sala de rugăciune.

Femeia era Zinat, dar cum purta un văl negru, Aga Djan nu o recunoscu din locul în care se afla.

Un tânăr bărbos aprinse televizoarele. Mulțimea își ținu respirația și toți își întinseră gâturile pentru a vedea mai bine imaginile transmise.

Camera arătă întâi străzile calme din cartierul Neauphles-le-Château. Văzură și câteva franțuzoaice mergând la cumpărături. Un autobuz școlar se opri într-o stație unde era lipit un afiș în culori vii, reprezentând o femeie modernă. Din autobuz ieșiră două fetițe cu ghiozdane. Priviră o clipă în obiectiv. Camera se deplasă lent către o casă, surprinse copacii, pergola, grădina.

Apoi Khomeini apăru pe ecran. Era așezat pe un covor persan.

Mulțimea începu să strige înfierbântată: „Salam Baar Khomeini! Salam baar Khomeini!"

Televiziunile străine nu puteau transmite pe canalele naționale, dar organizatorii plasaseră pe acoperișul moscheii o antenă parabolică ce capta imaginile din țara vecină, Irak.

Camera luă în prim plan chipul lui Khomeini. Atunci, lumea îl cunoscu, în sfârșit, pe bătrânul ayatollah care voia să lupte împotriva Americii.

Puțini oameni îl cunoșteau pe Khomeini și cum niciodată, în ultima vreme, nu se publicase nici o fotografie recentă de-a lui, nimeni nu știa cum arăta.

Din acest motiv, obiectivul aparatului de filmat se opri puțin asupra chipului său. Avea barba lungă, cenușie și fața îi strălucea în luminile reflectoarelor, s-ar fi zis că era un sfânt.

Încercă să se ridice. O mână (a cuiva din echipa de filmare, probabil) se întinse să-l ajute, dar el refuză și se ridică singur.

Merse afară, unde urmau a fi întinse două covoare, unul mic și altul mare. Khomeini își scoase pantofii și se așeză pe covoraș. Scoase demonstrativ o busolă din buzunar și încercă să afle care era direcția bună, dar nu vedea bine acul. Își puse calm ochelarii și, urmând instrucțiunile instrumentului, se întoarse cu fața către Mecca. Beheshti stătea în spatele lui, la o anumită distanță, pe covorul cel mare. Galgal nu se arătă. În calitate de consilier de taină al lui Khomeini, trebuia să rămână necunoscut.

Batul, soția lui Khomeini, apăru învăluită în întregime într-un văl negru și se așeză în spatele lui Beheshti, pentru rugăciune.

Obiectivul aparatului se întoarse către soția lui Khomeini, care stătea dreaptă, de parcă ar fi fost de piatră. Apoi, se orientă spre gardul viu în spatele căruia câteva femei și copiii lor priveau spectacolul cu gurile căscate.

În puțin timp Neauphles-le-Château fu invadat de o hoardă de ziariști veniți din cele patru colțuri ale lumii. În felul acesta, revoluția atrase atenția întregii planete.

Până atunci numai Beheshti şi Galgal erau alături de Khomeini, însă, după interviu, a fost înconjurat, în numai o zi, de şapte oameni provenind din America, Germania, Anglia şi Paris. După un anumit timp, formară împreună comitetul director al revoluţiei.

Mai târziu, după căderea şahului şi triumful revoluţiei, au fost numiţi în posturile-cheie ale guvernului, acelea de Preşedinte, Prim ministru, Ministru de finanţe, Ministru al Industriei, Preşedinte al Parlamentului, Şef al noilor Servicii Secrete şi Ministru al Afacerilor Externe.

Însă, la câţiva ani după aceea, trei dintre ei au fost lichidaţi de rezistenţa armată, unul dintre ei a fost executat pentru spionaj în serviciul americanilor, un altul a fost închis pentru corupţie, iar cel care fusese preşedinte s-a întors la Paris şi a cerut azil politic. Şeful guvernului a demisionat la puţină vreme după aceea.

La Teheran se organizau în mod constant manifestaţii care adunau de fiecare dată milioane de persoane.

Sosirea lui Khomeini era iminentă.

În scurt timp ţara deveni de nerecunoscut. Bărbaţii îşi lăsară bărbile să crească şi femeile începură iar a purta vălul islamic.

Grevele numeroase din sectorul petrolier aruncară ţara în dezastru. Muncitorii lăsară lucrul, studenţii încetară a mai merge la cursuri. Elevii părăsiră şcolile pentru a ieşi în stradă.

Revoluţia se făcu simţită şi în casa de lângă moschee.

Zinat se distanţă vizibil de restul familiei şi Sediq începu să iasă tot mai des. Asista, împreună cu Zinat, la întâlnirile femeilor islamice.

Sediq, care înainte se plimba prin casă cu capul descoperit, purta văl chiar şi în casă.

Pe vremuri, îşi dedica tot timpul familiei. Se ocupa de Şopârlă. Acum, însă, neglija totul. Se întorcea târziu, mânca singură în bucătărie şi se culca.

Aga Djan mergea zilnic la bazar, dar, acolo, oamenii aveau alte preocupări decât comerţul de covoare.

Se simţea străin chiar şi-n magazinul lui.

Covoare împachetate, ce ar fi trebuit să fi fost trimise în străinătate de multă vreme, se aflau îngrămădite în depozit. Lâna şi alte materiale pentru ţesutul covoarelor, care ar fi trebuit trimise către atelierele din sate, zăceau pe culoare şi în ateliere.

Servitorul lui cel credincios, care îi conducea pe clienţi la el în birou şi îi servea cu ceai, îşi lăsase barba să-i crească. Nu

mai venea la lucru la oră fixă şi părăsea magazinul când avea chef, anunţând că trebuie să meargă la moschee.

Angajaţii goliseră unul dintre ateliere şi scoseseră scaunele şi mesele. Întinseseră pe jos câteva covoare şi făcuseră, în loc, o sală de rugăciune. Pe perete, era atârnat un portret înrămat al lui Khomeini, iar pe o masă se afla un samovar de moschee. Nimeni nu mai muncea, lucrătorii se învârteau toată ziua prin magazin şi comentau evenimentele.

Beau ceai în sala de rugăciune şi ascultau emisiunile la postul BBC în limba persană, pentru a fi la curent cu ultimele noutăţi de la Paris.

Aga Djan vedea cum magazinul mergea spre ruină, dar nu era în stare să oprească procesul.

Acasă, Fagri Sadat nu mai strălucea ca odinioară. Veselia îi pierise. Înainte, îşi cumpăra în mod regulat haine, lenjerie, acum nu mai cumpăra nimic.

Lui Aga Djan îi plăcea s-o vadă uitându-se în oglindă şi întrebându-se dacă avea sânii încă tari, dar Fagri Sadat nu mai făcea acest gest. Nu mai purta nici bijuterii. Sipetul ei, care stătea în mod normal lângă oglindă, era acum ascuns într-un dulap.

Fetele lui Aga Djan erau şi ele victime ale acestor schimbări. Era de parcă bărbaţii din oraş uitaseră că fetele lui deveniseră adulte de mult timp şi că trăiau încă în casa părinţilor lor.

Aga Djan suferea din cauza absenţei lui Shabbal. Ar fi vrut să discute cu el, să-şi descarce inima în faţa lui, însă acest lucru era cu neputinţă. Shabbal venea câteodată pe acasă, pe fugă, şi dispărea imediat. Aga Djan ştia că nu se mai ducea pe la cursuri. În mai multe rânduri intenţionase să discute cu el, dar simţea că Shabbal se eschiva.

Aga Djan avea toată încrederea în el. Ştia că Shabal se va întoarce.

În ultima vreme, Aga Djan mergea mai des decât înainte să se plimbe de-a lungul râului, pe întuneric. Îşi amintea cuvintele tatălui său.

„Dacă eşti necăjit, fă o plimbare de-a lungul râului. Vorbeşte-i. El îţi va duce necazul mai departe."

„Nu vreau să mă plâng, însă mă simt de parcă aş avea un nod în gât" îi spuse Aga Djan râului. Îşi simţea ochii arzând; o lacrimă i se prelinse pe obraz şi căzu pe pământ. Râul culese lacrima şi o duse, fără zgomot, în noapte, fără să spună nimănui.

TEHERAN

Aga Djan se afla la biroul lui din bazar. Servitorul tocmai îi adusese un pahar cu ceai, când auzi zgomot la parter. Toţi angajaţii îşi părăsiseră lucrul şi se adunaseră pentru a vedea ştirile de la ora paisprezece.

– Ce s-a întâmplat? strigă Aga Djan.

– Şahul a fugit! strigă servitorul.

– *Allaho Akbar,* mai strigă cineva.

De la ştiri nu se mai află nimic altceva despre fuga şahului, aparent era numai un zvon. Dar zvonul avea o asemenea forţă, încât regimul se simţi obligat să-l arate pe şah la televizor.

Era pe cale să primească nişte generali. Însă imaginile făceau ca situaţia să pară şi mai gravă. Şahul, care înainte apărea mereu la televizor, fusese mai mult absent, în ultima vreme. Nimeni nu-şi credea ochilor. Slăbise şi lăsa impresia unui om speriat, care se află în situaţia de a pierde totul.

Zvonul nu spunea decât o parte din adevăr.

A doua zi, un alt zvon se răspândi: „Farah Diba fuge în America, luându-şi copiii cu ea!"

Adevărul, însă, era altul.

Nu Farah Diba fugea, ci mama ei, şi lua copiii cu ea.

În Teheran exista riscul să înceapă lupte de stradă. Manifestanţii se apropiau tot mai mult de palat. Armata aflase că molahii îşi propuneau să ocupe palatul. Şahul îi ceruse lui Farah Diba să părăsească ţara împreună cu copiii.

– Nu, nu voi pleca. Nu te voi lăsa singur nici o secundă, în această situaţie!

– Nu este vorba de mine, ci de copii, spusese şahul.

– Atunci vom găsi o altă soluţie. Îi voi cere mamei să ia copii cu ea, fusese răspunsul ei.

În timp ce elicopterul îi ducea pe copiii şahului către o bază militară de unde puteau părăsi ţara într-un avion al armatei, Nosrat se afla într-un tren de noapte, mergând spre Senedjan.

Trenul intră în gară la patru dimineaţa. Nosrat merse acasă cu un taxi şi se duse, fără zgomot, să se culce în camera de oaspeţi.

Dimineaţa, fu trezit de Şopârlă care intrase în camera lui.

– Am ceva pentru tine, spuse Nosrat, scoţând din geantă o pereche de mănuşi din piele. Pune-le şi să mergem să mâncăm ceva la bazar, pentru că mi-e foame.

Şopârlă îşi puse mănuşile şi-l urmă pe Nosrat, mergând de-a buşilea.

Ajuns în piaţa bazarului, se opri la baza marii statui ecvestre a şahului.

Şopârlă se uită la Nosrat să vadă dacă-i dădea voie să se cţere pe statuie. Acesta îi făcu cu ochiul şi în câteva minute, Şopârlă era deja aşezat pe cal, în spatele şahului.

Şopârlă era primul care avea îndrăzneala de a săvârşi acest fapt.

La început, nimeni nu-şi dădu seama, dar puţin câte puţin, oamenii începură să se oprească şi să privească. Entuziasmul acelor gură-cască îl încurajă pe Şopârlă care se înclină, se agăţă de gâtul calului şi se prefăcu a merge în galop.

Aşa cum era, semăna mai degrabă cu o maimuţă decât cu o şopârlă. Sări de pe gâtul calului, spre capul şahului. Apoi îşi dădu drumul să alunece de-a lungul cozii calului şi sări la loc pe şah, cu o sprinteneală fără pereche.

Piaţa se umplu din ce în ce şi toată lumea îl aplaudă.

Doi agenţi de poliţie veniră la faţa locului, însă nu îndrăznir să intervină. Unul dintre ei raportă totul prin staţie. Imediat apăru un camion militar în care se afla un pluton de intervenţie, dar nici acela nu avea ordin să acţioneze. Se mulţumiră să supravegheze piaţa întrucât, la cât de tensionată era situaţia, orice acţiune putea degenera în lupte de stradă.

Pe de o parte, acest act putea fi privit ca un simplu incident: un băiat grav handicapat se cţărase pe statuia şahului; dar, pe de altă parte, în ciuda aparentei nevinovăţii, acest act avea o profundă încărcătură politică.

Toţi îl interpretară ca pe o dovadă a slăbiciunii regimului, dar nimeni n-ar fi putut prevedea faptul că o masă isterizată de oameni avea să dărâme în curând statuia cu un lanţ de fier.

În ziua următoare, ziarul local publică o fotografie cu Şopârlă, cum stătea agăţat de gâtul calului regesc.

Ziarul se epuiză pe loc, fapt ce nu se mai întâmplase vreodată. Toţi cei care citiseră articolul merseră să-l admire pe Şopârlă pe acoperişul moscheii.

Acest lucru marcă o cotitură în viaţa lui Şopârlă: înainte se cţăra mereu, mergând pe acoperiş, în vârful unuia din minarete,

acolo unde odinioară îşi făcuseră cuib berzele, pentru a citi câte-o carte.

Nimeni nu mai venea la moschee pentru vreo acţiune, însă, acum, sute de tineri veneau zilnic să-l vadă pe Şopârlă.

Aga Djan îi dădu un telefon lui Nosrat să se plângă:

– Ai o influenţă proastă asupra lui.

– De ce? Nu văd unde-i problema.

– Se caţără pe minarete precum maimuţa; este pe cale să devină punctul de atracţie al oraşului.

– Lasă-l să facă ce-i place. În felul acesta, imaginea şifonată a moscheii se mai reabilitează puţin.

– Vorbim despre moschee, nu despre un circ. Nu avem dreptul să cădem şi mai mult în ridicol; la început au fost apucăturile lui Ahmad, acum este băiatul ăsta!

– O să vorbesc cu el, spuse Nosrat.

Două zile mai târziu, Nosrat urma să ia încă o dată trenul spre Senedjan.

În acel moment, el habar nu avea că va fi văzut pentru ultima oară de cei din Senedjan, cu părul negru; când veni rândul următor, avea părul cenuşiu şi chipul îi era atât de schimbat, încât nimeni din familie nu-l recunoscu.

Nosrat îl chemă pe Şopârlă la el în cameră, îi puse în buzunar un teanc de manifeste cu portretul lui Khomeini în alb şi negru şi îi zise: „Peste puţin timp, când va fi suficientă lume în piaţă, te vei urca pe minaret şi vei arunca toate hârtiile acestea în jos. M-ai înţeles? Aşa, spuse el agitând mâinile, le arunci dintr-o singură mişcare, peste oameni!"

La unsprezece şi jumătate, Şopârlă se urcă în minaret. După ce făcu nişte giumbuşlucuri, pentru a atrage atenţia, aruncă portretele dintr-o singură mişcare.

Nosrat, care se afla pe acoperiş, prinse imediat o fotografie a portretelor plutind în aer şi a oamenilor care încercau să le apuce.

Toate ziarele naţionale preluară fotografiile, iar acesta fu primul portret al lui Khomeini publicat în presă.

Regimul, luat prin surprindere, nu reacţionă, având în vedere că toate ziarele se aliniaseră şi susţineau publicaţia. Aga Djan cumpără ziarele şi le închise într-un cufăr în care îşi păstra caietele lui.

Peste tot pe unde aveau loc evenimente importante, Nosrat era prezent cu aparatul lui de fotografiat. În fiecare zi, ziarele publicau fotografiile făcute de el.

Nosrat filmase chiar şi prima mare manifestaţie de la Teheran, aceea în care în fruntea manifestanţilor mergea ayatollahul

Beheshti. Acesta intrase în mod ilegal în țară, anume pentru a conduce acea manifestație.

Nosrat scosese clar în evidență prezența ayatollahilor și puterea lor de raliere. Era suficient ca cineva să-i vadă reportajul pentru a-și da seama la ce se putea aștepta țara.

Instantaneele excelente pe care Nosrat le trimitea, regulat, comitetului revoluționar aflat la Paris creară o legătură strânsă între el și Beheshti. Beheshti îi dădea telefon acasă și îl punea la curent cu manifestațiile ce erau prevăzute. În felul acesta, Nosrat avea mereu timp să se pregătească.

La aeroportul din Teheran, comitetul avea în serviciul lui un om de încredere, ce juca rolul de poștaș. Nosrat îi dădea fotografiile și filmele, iar individul le trimitea cu primul avion la Paris.

Nosrat era independent, dar se întreba adesea care din părțile aflate în conflict va profita de munca lui. Făcea cumva propagandă pentru Khomeini? Nu, nu se lega de nimic și de nimeni. Nu avea nici o legătură cu religia și nici cu politica. Nu ținea cont de nimeni, nu se gândea decât la aparatul lui de fotografiat. Era acolo unde era, iar aparatul lui înregistra.

În secret, păstra legătura cu Shabbal. Îi dădea fotografii pe care Shabbal le publica în ziarul lui clandestin. În timpul uneia din întâlnirile lor, pe parcursul unei manifestații, avuseseră o discuție foarte serioasă. Nosrat citea ziarul lui Shabbal și știa că, în sânul partidului, aveau loc dezbateri violente pe tema guvernului islamic dorit de Khomeini.

Cu cât era mai vizibilă setea de putere a lui Khomeini, cu atât grupările clandestine se întrebau ce atitudine trebuie adoptată față de el. Îl vor susține? Era necesar să se distanțeze de el? Se porni o discuție violentă care avu drept rezultat o scindare penibilă: o mică facțiune a mișcării refuză să-l mai susțină pe Khomeini și hotărî să rămână în ilegalitate. Majoritatea, însă, depuse armele și-l susținu pe Khomeini cu punctele sale de vedere antiamericane.

Shabbal, care părăsise universitatea de multă vreme, se alătură curentului din urmă.

În cea de a șaptesprezecea zi a lunii de vară Shadrivar, evenimentele luară o nouă întorsătură. La Teheran, ayatollahii își reuniră forțele pentru a aduna cât mai multă lume în moschei. La ora opt dimineață, părăsiră toți, împreună, moscheile și se îndreptară spre piața parlamentului scandând sloganuri. În acea zi adepții lui Khomeini și regimul erau hotărâți să-și arate forțele.

În momentul în care mii de manifestanți începură a se revărsa de pe toate străzile Teheranului către piața parlamentului, armata ieși din cazărmi pentru a le da o lecție.

Generalul Rahmi, care conducea manevrele de la bordul jeepului său oprit într-un colţ al pieţei, supraveghea mişcările din spatele ochelarilor lui de soare.

Când piaţa deveni neagră de mulţimea oamenilor strânşi, ordonă tancurilor să blocheze toate străzile laterale spre a împiedica mulţimea să scape.

Oamenii, care nu cunoşteau intenţiile armatei, dăruiau flori soldaţilor, iar aceştia le acceptau.

Mulţimea striga: „Pace! Pace! Armată, vrem pace!" iar ofiţerii răspundeau fluturând braţele plini de îngăduinţă.

Manifestanţii habar nu aveau, dar scopul organizatorilor era acela de a ocupa parlamentul. Nosrat aflase şi se găsea la datorie, cu videocamera lui.

În momentul în care primul rând de manifestanţi ajunse la parlament, câţiva tineri se urcară pe grilaj. Au fost luaţi în vizor de lunetiştii aflaţi pe acoperişurile caselor învecinate şi căzură la pământ, seceraţi.

Oamenii începură a alerga care încotro, strigând: „La illaha illa Allah!"

Când toţi încercau să-şi afle scăparea, zeci de tineri alergară spre poarta parlamentului şi încercară să sară peste grilaj, dar îşi primiră, la rândul lor, pedeapsa.

La illaha illa Allah! urlau furioşi manifestanţii. Începură să scuture grilajele înalte, de fier, pentru a le doborî şi a intra în clădire. Dar nu avuseră vreme, întrucât armata începu să tragă din toate colţurile pieţei.

În câteva minute, căzură sute de morţi şi răniţi.

Nosrat, pe burtă, într-un balcon, filma tot.

Soldaţii îi urmăriră pe manifestanţi trăgând în toţi cei ce le intrau în bătaia puştii. Femeile băteau la uşile caselor pentru a găsi scăpare, bărbaţii se căţărau pe acoperişuri şi în copaci, tinerii – băieţi şi fete – se aruncau sub maşini şi peste tot se vedeau pantofi, caschete, genţi, aparate de fotografiat, fulare şi o mulţime de văluri islamice.

Nimic nu scăpă de videocamera lui Nosrat: generalul cu ochelari de soare care dădea ordinele, oamenii care cădeau de pe grilaje, lumea care-şi căuta refugiul în gurile de canal, care sărea peste baraje ca să fugă, tancurile care veneau la nesfârşit, din toate străduţele laterale în piaţă şi treceau peste trupurile celor morţi.

Şapte minute mai târziu, o linişte de moarte se lăsă peste piaţă: cei ce putuseră fugi o făcuseră şi sute de persoane îşi găsiseră adăpost în casele din împrejurimi. În piaţă rămaseră doar morţii şi răniţii.

Generalul ordonă ca accesul presei în piaţă să fie interzis şi să fie distruse toate videocamerele rămase pe jos.

Îşi scoase ochelarii, aruncă o privire pe câmpul de luptă şi dădu ordin ca locul să fie curăţat fără întârziere. Apoi intră în jeep şi merse să-şi întocmească raportul la palat.

Imediat ce acesta plecă, Nosrat îşi găsi salvarea pe acoperişurile caselor.

Trei zile după acest eveniment, postul de televiziune ABC transmise reportajul lui Nosrat. Fuseseră mai mult de şapte sute de morţi.

Aga Djan urmări tot ce se întâmplase la televizorul lui Şopârlă.

Şahul, înspăimântat, se adresă poporului: „Am auzit glasul revoluţiei! Am auzit glasul poporului! Au fost comise greşeli... O să propun parlamentului un nou şef de guvern, capabil să restabilească ordinea. Cer poporului meu un strop de răbdare." Vocea îi era tremurătoare şi discursul confuz.

Câteva zile mai târziu, propuse un nou şef de guvern, dar Khomeini îl refuză imediat, în aşa fel încât noul parlament nu dură mai mult de câteva săptămâni.

Şahul căută un alt candidat, dar nimeni nu mai îndrăznea să colaboreze cu el.

În disperare de cauză, şahul se văzu obligat să cedeze toate puterile în mâinile militarilor. Generalul Azhari, cel mai ardent susţinător al americanilor din întreaga armată, formă un cabinet militar şi instaură starea de necesitate în oraşul Teheran.

Pentru a-i submina ordinul, Khomeini chemă poporul să se urce pe acoperişuri în timpul nopţii.

Milioane de iranieni răspunseră chemării lui Khomeini şi strigară fără odihnă, de pe acoperişuri: „Jos America! Allaho Akbar!"

De ce nu se afla Aga Djan pe acoperiş? Nu era el revoltat împotriva regimului? Nu era el fericit că domnia şahului se încheiase? Nu era el fericit de viitoarea revenire a lui Khomeini?

Ce vor spune vecinii dacă nici un membru al familiei nu urca pe acoperiş?

– Fagri! strigă Aga Djan.

Însă Fagri nu-l auzi din cauza zgomotului produs de mulţime.

– Fetelor!

Nasrin, fata cea mare, apăru.

– Toată lumea este pe acopriş. Voi urca şi eu. Unde-i mama voastră? Veniţi cu mine?

Pe la jumătatea scării se întâlni cu Şopârlă.

– Vrei să te duci să-l cauţi pe muezin? îl întrebă Aga Djan.

Şopârlă porni în goană spre pivniţă să-l cheme pe muezin. Ceva mai târziu Aga Djan, muezinul, Fagri Sadat şi fetele, învăluite în negru, se aflau pe acoperişul casei strigând: „Allaho Akbar! Allaho Akbar!"

Şopârlă stătea pe marginea cupolei şi privea ca hipnotizat mulţimea cuprinsă de isterie.

Şahul încercă în zadar să găsească o persoană politică respectată de toţi şi capabilă de a-i reconcilia pe membrii cabinetului. Nici un om politic nu fu dispus a-şi asuma responsabilitatea pentru o datorie atât de grea şi disperată. Totuşi, reuşi să-l convingă pe Baktiar, a doua personalitate de marcă a partidului naţional, să joace acest rol.

Acesta din urmă acceptă propunerea şahului cu o singură condiţie: aceea ca şahul să părăsească ţara pe o perioadă nedeterminată.

Şahul acceptă. Din acel moment evenimentele se precipitară. Era asemeni unui tăvălug care, o dată pornit, distrugea totul în cale.

A doua zi, dimineaţa, magazinul din bazar era în fierbere când sosi acolo Aga Djan. Şahul pleca. Aga Djan se amestecă printre lucrătorii care se uitau la televizor. Şahul şi Farah Diba se aflau pe aeroportul din Teheran. Era înconjurat de un grup de funcţionari. Baktiar îi strânse mâna şi îi ură călătorie plăcută. Deodată, un ofiţer se aruncă la picioarele şahului şi îi sărută vârful pantofilor. Îl imploră să nu plece. Şahul fu atât de mişcat de acest gest, încât, cu toate eforturile, nu-şi putu stăpâni lacrimile.

Cineva aduse un Coran şi ţinu cartea deasupra creştetului şahului, pentru ca el să poată trece pe dedesubt. O tradiţie iraniană spune că trebuie făcut acest gest pentru fericirea celor dragi, atunci când pornesc la drum.

Şahul sărută Coranul şi trecu pe sub el înainte de a merge către avion. Apoi Farah Diba sărută la rândul ei Coranul şi îl urmă pe şah. Se îmbarcară. Avionul fu escortat până la graniţă de două avioane de vânătoare cu reacţie.

Treizeci de zile mai târziu, Aga Djan, Fagri Sadat, fetele lor şi Şopârlă vedeau la televizor imagini de pe aeroportul francez unde tehnicienii pregăteau un Concorde, în vederea întoarcerii istorice a ayatollahului.

Baktiar îl avertizase pe Khomeini că avionul nu va căpăta permisiunea de aterizare, însă Khomeini respinse avertismentul, plin de dispreţ: „Baktiar reprezintă ceva mai puţin decât nimic. Eu sunt cel care hotărăşte! Voi institui un cabinet revoluţionar. Mă întorc în ţară."

Milioane de persoane porniră, pe jos, din zorii zilei, către aeroportul din Teheran unde trebuia să aterizeze avionul francez Concorde.

Shabbal se afla printre ei. Voia să vadă tot cu ochii lui şi să facă un articol în ziarul lui.

Nosrat, cu aparatul de filmat pe umăr, se instalase într-un jeep decapotabil pe care un şofer bărbos îl conducea unde îi spunea. Era singurul care avea permisiunea de a filma totul, de aproape.

Avionul îşi făcu apariţia deasupra aeroportului.

„Salle alla Mohammad! Khomeini gosh amad, bun venit lui Khomeini!"

Când avionul ateriză şi, puţin mai târziu, uşa se deschise, Khomeini apăru în capul scării avionului. Salută, fluturându-şi calm mâna.

„Salam bar Khomeini!" strigă mulţimea cu bucurie.

Aga Djan ieşi din casă. Pe uliţă se întâlni cu Ahmad. Fără să ştie prea bine de ce, îl îmbrăţişă, strângându-l tare la pieptul său. Nici nu putea bănui ceea ce îl aştepta.

GHAZI, JUDECĂTORUL

„Asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah, asthagforolah" psalmodia Galgal îndreptându-se către biroul lui Khomeini.

Se intonează „Asthagforolah" atunci când cineva a comis un păcat, ori îi este teamă să nu cadă în păcat sau când, în ciuda voinţei sale, se confruntă cu ceva dificil. Uneori, reprezintă pur şi simplu o modalitate de mulţumire pentru o favoare primită la care nu s-ar fi aşteptat, sau o rugăminte de iertare adresată Creatorului.

Ori, se mai intonează în situaţii ca aceea în care se afla Galgal, respectiv, în faţa certitudinii că, în mod inevitabil, vor fi comise greşeli.

Khomeini refuză să se instaleze în palatul şahului, preferând să ocupe o odaie într-o şcoală de imami situată într-unul din cartierele sărace.

Era deja întuneric, când intră în birou şi se aşeză pe covor. După ce luă o înghiţitură de ceai, ceru un stilou şi hârtie.

Timp de jumătate de oră, rămase singur, apoi ceru să fie chemat Galgal. Galgal simţi tonul imperios al chemării. Intră şi închise uşa în urma lui, îngenunche în faţa ayatollahului şi îi sărută mâna.

Galgal fu prima persoană care făcu gestul de supunere în faţa lui Khomeini, aclamat, pe atunci, ca un conducător al ţării. Făcând acest gest, se declara gata să accepte orice misiune, indiferent de caracterul ei, pe care Khomeini ar fi hotărât să i-o încredinţeze.

Khomeini îi spuse, în şoaptă, să se apropie. Galgal pricepu că era vorba despre o misiune de taină, aşa că înclină capul şi ascultă.

– Te numesc judecător al lui Allah, spuse Khomeini întinzându-i un document.

Mâinile lui Galgal începură a tremura.

– America va face orice îi stă în putinţă pentru a ne răsturna. Vreau ca tot ce a rămas din fostul regim să fie lichidat. Lichidaţi-i pe toţi cei ce se opun revoluţiei! Dacă-i vorba de tatăl tău, lichidează-l! Dacă-i fratele tău, lichidează-l! Distruge tot ce stă în calea islamului. Tu eşti însărcinat cu această misiune şi nu mai ai de dat socoteală decât în faţa lui Allah! Demonstrează tuturor că revoluţia este ireversibilă. Începe acum! Fără răgaz!

Galgal sărută încă o dată mâna lui Khomeini, se ridică şi părăsi odaia, pentru a se apuca imediat de treabă.

În ciuda întunericului, îşi puse ochelarii de soare pe care şi-i cumpărase de la Paris.

Acest Galgal nu mai avea nici o urmă de asemănare cu acel Galgal care, odinioară, provocase o răscoală pentru a o împiedica pe Farah Diba să inaugureze un cinematograf.

Aşa cum arăta acum, cu turbanu-i negru şi barba lungă, care începea să încărunţească pe bărbie, radia de putere. Şi, datorită funcţiei în care tocmai fusese promovat, urma să inspire groaza.

O oră mai târziu, se urca, purtând doar un dosar sub braţ, în jeepul care-l aştepta în faţa porţii. Jeepul îl conduse la cel mai mare abator din oraş, unde erau sacrificate, zilnic, mii de vaci şi oi pentru locuitorii Teheranului.

Acolo fuseseră închişi – în secret – cei mai înalţi funcţionari ai fostului regim. De teamă ca americanii să nu-i elibereze, fuseseră închişi în mijlocul animalelor ce răspândeau o duhoare înfiorătoare.

Galgal intră într-o încăpere întunecoasă, unde fuseseră aşezate două scaune, unul înalt în spatele unei mese, pentru judecătorul lui Allah, altul scund, pentru inculpat.

O lampă agăţată de tavan, deasupra scaunului acuzatului, răspândea o lumină slabă, gălbuie, care nu lumina decât chipul acuzatului.

Trebuia să se mişte repede: a doua zi, înainte de răsăritul soarelui, toată lumea va trebui să înţeleagă faptul că fostul regim făcea în mod definitiv parte din trecut şi că era categoric exclusă posibilitatea ca americanii să-l reînscăuneze pe şah.

Galgal îşi puse dosarul pe masă şi rosti: „Aduceţi-l pe primul vinovat."

Primul inculpat era Howeeda, fostul prim-ministru al şahului. Când fu introdus, Howeeda avea cătuşe la mâini. Howeeda fusese şeful guvernului timp de cincisprezece ani. El, care era mereu îmbrăcat impecabil în costum, cu un baston în mână, o orhidee la butonieră şi o pipă în colţul gurii, nu purta acum decât o pijama murdară.

În afară de Galgal mai erau în încăpere un fotograf mascat care se fâţâia în dreapta şi-n stânga, fotografiindu-l pe inculpat.

– Inculpatul poate să se aşeze, spuse Galgal cu voce tare, instalându-se în scaunul lui.

Howeeda se aşeză.

– Eşti în faţa judecătorului lui Alalh, a spus Galgal, dosarul ţi-a fost studiat, eşti condamnat la moarte. Ai ceva de spus?

Howeeda, obişnuit să fie primit cu mare respect de preşedinţii americani, Howeeda, care în trei rânduri fusese ovaţionat de senatul american, care studiase dreptul în America, nu ar fi putut considera niciodată acel grajd urât mirositor drept un tribunal, aşa că tăcu, mulţumindu-se să mişte din buze ca atunci când îşi fuma pipa.

– Spuneaţi ceva? întrebă Galgal.

– Nu, nimic, răspunse Howeeda calm.

– Îl condamn pe inculpat la moarte, spuse Galgal. Execuţia va avea loc imediat.

Howeeda fu luat de două gărzi înainte de a putea să conştientizeze măcar că fusese condamnat la moarte.

Fu condus într-un depou aflat în spatele abatorului cel mare, unde se aflau îngrămădite mii de piei de vită de la animalele sacrificate de curând. Duhoarea era atât de grea, încât condamnatul îşi duse instantaneu mâna la nas. Gărzile îl aşezară pe Howeeda cu spatele la un perete între două grămezi de piei şi îl legară la ochi. După legea islamică, îi oferiră după aceea nişte apă, într-un pahar metalic, pe care însă condamnatul îl refuză cu un gest al mâinii.

Howeeda tremura în pijamaua lui, dar nu putea concepe că urmau să-l execute, credea că voiau doar să-l sperie. Se auziră paşii lui Galgal pe coridor. Puţin după aceea, acesta făcu un semn gărzilor, care se plasară la o anumită distanţă în faţa lui Howeeda.

– Aliniaţi! ordonă Galgal ca un ofiţer din armată.

Gărzile puseră un genunchi în pământ şi îndreptară puştile către Howeeda.

– Sunt nevinovat! strigă deodată Howeeda, cu glas tremurător. Vreau un avocat!

– Foc! strigă Galgal.

Şapte focuri de armă au fost trase. Trupul lui Howeeda, ciuruit de gloanţe, se prăbuşi. Chipul i se turti de pietrele umede de pe jos. Fotograful făcu o mulţime de poze. Galgal se întoarse la scaunul lui şi ceru să fie adus următorul.

Fu introdus fostul şef al Serviciilor Secrete. Acesta auzise focurile de armă, iar groaza lui era atât de mare că nu era capabil nici măcar să păşească.

– Stai jos.

Gărzile îl ajutară să se aşeze pe scaunul ce-i era destinat.

– Te numeşti Basiri?

– Da, spuse el după o clipă de ezitare.

– Ai fost şeful Serviciilor Secrete, cel din ordinul căruia au fost arestaţi, torturaţi şi omorâţi sute de luptători?

Basiri nu răspunse.

– Ai fost şeful Serviciilor Secrete? repetă Galgal.

– Da, răspunse Basiri şoptit.

– Judecătorul lui Allah te condamnă la pedeapsa cu moartea, urlă Galgal. Vei fi executat imediat. Ai ceva de spus?

Înspăimântătorul Basiri, căruia era suficient să i se pronunţe numele ca să intre toată lumea în panică, se puse pe plâns, cerând îndurare, însă, la un simplu gest al lui Galgal, gărzile îl ridicară şi-l duseră la depozitul unde tocmai fusese executat Howeeda. Fu legat la ochi, i se oferi paharul cu apă şi-l duseră la perete.

– Aliniaţi! urlă Galgal.

Gărzile puseră un genunchi în pământ şi îndreptară puştile spre Basiri.

– Foc! Trageţi până la ultimul glonţ! ordonă Galgal cu hotărâre.

Gărzile traseră până când rămaseră fără gloanţe, ceea ce întârzie un timp prăbuşirea corpului neînsufleţit. Abia după ultimul glonţ căzu pe un vraf de piei de animale proaspăt sacrificate, cu faţa la pământ şi braţele încrucişate.

Galgal continuă în felul acesta până la primele ore ale dimineţii. Dădu ordin să fie executaţi toţi liderii fostului regim, care fuseseră arestaţi recent şi închişi în abator. După ce-şi sfârşi treaba, se spălă pe mâini şi ceru să-i fie adus micul dejun. I se aduse pe un platou rotund de argint lapte cald, miere, ouă fierte în coajă şi pâine proaspătă. În acelaşi timp îi fu adus ziarul de dimineaţă: pe prima pagină era fotografia lui Howeeda, surprinsă în momentul în care, legat la ochi, cu braţele fluturând în aer, era lovit în piept de primul glonţ.

Timp de o săptămână, Galgal primi în audienţă cincisprezece imami tineri veniţi din Qom; erau studenţi în drept islamic de la şcoala pentru imami.

Îi numi judecători ai islamului şi-i trimise în marile oraşe pentru a-i judeca fără întârziere pe funcţionarii vechiului regim acuzaţi de crime. Tuturor li s-a dat mână liberă pentru a-i trata, pe aceştia, fără milă.

Cineva bătu la uşa lui Aga Djan. Acesta nu se întorsese încă de la bazar, aşa că deschise Şopârlă.

Intrară trei bărbaţi înarmaţi, purtând în jurul frunţii nişte fulare verzi. Erau soldaţi ai armatei lui Allah, alcătuită din brigăzi militare formate în cadrul moscheilor pentru a pune în aplicare ordinele lui Khomeini.

– Unde este Ahmad? îl întrebă unul dintre ei pe Şopârlă.

Fagri Sadat, care se afla în bucătărie, îi văzu, dar nu se putea arăta, dat fiind că nu avea vălul. Deschise fereastra şi strigă:

– Băiete, vrei să mergi să-mi aduci vălul?

Şopârlă merse să i-l caute.

Fagri se învălui, ieşi şi întrebă:

– Cu ce pot să vă ajut, domnilor?

– Unde este Ahmad? întrebă din nou, cu un ton obraznic, unul din ei. Am primit ordin să-l ridicăm.

– Unde vreţi să-l duceţi?

– La Tribunalul Islamic.

Tocmai în momentul acela, Ahmad ieşi din bibliotecă şi se îndreptă spre fântână, fără tunica de imam şi fără turban. Bărbaţii se îndreptară imediat spre el.

Ahmad îi privi îngrozit şi îi întrebă ce aveau de gând.

– Avem ordin să te ridicăm. O să fii judecat în faţa tribunalului islamic.

– De ce?

– Nu ştim.

– Nu merg nicăieri, spuse Ahmad îngenunchind în faţa fântânii pentru a se spăla pe mâini.

Indivizii puseră mâna pe el şi-l târâră spre poartă.

Ahmad opuse rezistenţă urlând:

– Ce-i cu apucăturile acestea? Daţi-mi drumul!

Nu fu însă ascultat.

Ahmad se eliberă pentru a se întoarce cu faţa spre Mecca şi rosti:

– Allah, ajută-mă!

Fagri Sadat îi spuse lui Şopârlă să închidă poarta.

Djawad, care se întorsese cu o noapte înainte, coborî.

– Cheamă-l imediat pe Aga Djan! îi strigă Fagri Sadat. După aceea, se înfipse în faţa celor doi indivizi şi le spuse: În numele cerului, ce aveţi de gând? Este imamul moscheii. Nu aveţi ruşine?

Şopârlă auzi paşii lui Aga Djan pe uliţă, deschise uşa în grabă şi spuse ceva în păsăreasca lui. Aga Djan îl văzu pe Ahmad cum se zbătea în mâinile celor doi indivizi înarmaţi.

– Opriţi-vă! Opriţi-vă! Opriţi-vă! Ce înseamnă toate acestea? strigă el.

Muezinul veni şi el, iar fetele lui Aga Djan se repeziră pe scară în jos. Aga Djan îl trase în spate pe unul dintre cei doi, Ahmad căzu şi vru să o ia la fugă spre scară pentru a se urca pe acoperiş, dar unul dintre soldaţi îl lovi violent cu piciorul într-una din gambe, în aşa fel încât se prăbuşi lângă fântână. Bărbatul îl prinse, îi puse un genunchi în spate strivindu-l la pământ, şi îi fixă cătuşele.

Înmărmurit, Şopârlă nu se mai mişca de lângă muezin.

Aga Djan încercă să discute cu cei doi:

– Îl voi duce eu însumi la tribunal. Nu vreau ca lucrurile să se petreacă astfel. Sunt Aga Djan, mă puteţi crede pe cuvânt, merg cu dumneavoastră. Nu este corect deloc ceea ce faceţi. În zadar, însă, căci fu îmbrâncit de către unul din indivizi. Djawad se aşeză între ei şi îşi opri tatăl:

– Gata, nu are rost. Mai mult de-atât nu poţi face!

– Allah! Allah! Allah! Allah! Allah! striga Ahmad în timp ce indivizii îl împingeau plini de violenţă în jeep.

– Ce adresă are tribunalul? strigă neputincios Aga Djan.

Maşina porni şi el nu căpătă nici un răspuns.

Fagri Sadat plângea. Fetele o luară şi o conduseră la etaj.

Djawad încercă să-l ia în casă şi pe Aga Djan, dar acesta refuză:

– Este groaznic ce s-a întâmplat! Vreau să ştiu unde l-au dus, spuse el şi ieşi.

Indivizii îl conduseră pe Ahmad, legat la ochi, la o adresă necunoscută unde îşi avea sediul, din ajun, Tribunalul Islamic.

Când îi scoaseră legătura de la ochi, Ahmad constată că se afla într-o odaie prost luminată, însă nu ştia unde anume. Înţelese totuşi că încăperea era într-o pivniţă, întrucât fusese nevoit să coboare treisprezece trepte.

Nu existau ferestre şi, pe pereţi, erau întinse pânze mari, negre, pe care fuseseră scrise cu vopsea albă texte sacre.

În odaie se mai găseau o masă şi un scaun înalt şi, în spate, steagul verde, simbolul islamului, pus pe diagonală.

Mai era un scaun scund pe care Ahmad fu obligat să se aşeze. Cei doi bărbaţi îl lăsară singur în camera înăbuşitoare, la lumina galbenă, neliniştitoare a unei lămpi micuţe.

Aşezat pe scaunul lui, aşteptă timp de o oră întreagă, fără să se întâmple nimic.

Liniştea din încăpere şi incertitudinea îl umpleau de spaimă.

Undeva se auzi o uşă deschizându-se şi apoi nişte paşi grăbiţi răsunară pe scară.

Una dintre gărzi intră şi strigă:

– Judecătorul islamului! În picioare!

Ahmad se ridică. Văzu silueta unui imam tânăr, care se aşeza pe scaunul cel înalt din spatele măsuţei.

– Acuzatul se poate aşeza, spuse acesta.

Ahmad se aşează la loc şi încercă să-l recunoască pe imam, dar, cum lumina lămpii îi bătea drept în ochi, nu putu distinge chipul acestuia.

– Îţi citesc numele, dacă este corect, poţi spune „da". Apoi, voi pune câteva întrebări la care trebuie să răspunzi! spuse judecătorul.

– Sunt imamul oraşului. Înainte de a răspunde întrebărilor dumneavoastră, vreau să mi se aducă turbanul şi tunica mea de imam. Altfel, nu voi răspunde!

– Eşti Ahmad Alsaberi, fiul lui Mohammad Alsaberi.

Ahmad tăcu.

– Acuzatul a fost membru activ al Serviciilor Secrete, continuă judecătorul, crima cea mai înfiorătoare ce poate fi comisă de un imam.

– Nu este adevărat, nu am făcut nimic, nu se putu abţine să nu răspundă Ahmad.

– Aşa scrie aici! răspunse judecătorul fluturând dosarul.

– Dosarul este fals. Ştiu mai bine decât oricine că nu am făcut nimic rău şi că nu am nici o crimă pe conştiinţă.

– Avem dovezi care atestă faptul că ai fost un zbir al Serviciilor Secrete ale şahului, spuse judecătorul.

– Nu puteţi avea nici o dovadă, întrucât niciodată nu am colaborat cu Serviciile Secrete. În calitate de imam al oraşului am contacte cu tot felul de oameni, fie că este vorba de un cerşetor ori vreunul din şefii Serviciilor Secrete. Probabil aţi primit nişte rapoarte scrise de unii dintre aceştia. Dar acele rapoarte nu pot servi drept dovadă în instanţă. Am fost imamul moscheii într-o perioadă tulbure. De fiecare dată când ţineam vreo predică ceva mai dură, agenţii de poliţie îmi puneau în vedere să mă potolesc. Însă nici acesta nu este un lucru de care un judecător poate ţine cont în instanţă; niciodată nu am comis vreo greşeală.

– Eşti toxicoman, răspunse judecătorul.

– Nu este un păcat, având în vedere că aproape toţi ayatollahii din ţară sunt toxicomani.

– Există dovezi că ai fumat opiu alături de persoane influente ale Serviciilor Secrete.

– Este adevărat, dar nu am făcut altceva decât să fumez opiu!

– Ţi-au dat bani, scrie aici.

– Acest lucru este una dintre atribuţiunile mele. Un imam este un om de încredere. Toţi îmi dau bani, cu diverse motive. Ei mi-au dat bani pe care eu i-am vărsat în vistieria moscheii.

– În mai multe rânduri ai avut legături cu diferite femei.

– Într-adevăr, am avut relaţii cu alte femei, dar întotdeauna după legea islamică.

– Am aici fotografii în care apari în ipostaze ruşinoase, alături de prostituate şi fumând opiu.

– Este o cursă întinsă se Serviciile Secrete, în scopul de a mă defăima, dar eu am...

Până în acel moment, reuşise să fie stăpân pe el şi să răspundă convingător la întrebările judecătorului, însă, la lumina lămpii, se putea vedea că mâinile îi tremurau şi că lacrimile îi curgeau încet pe obraz.

Puţin câte puţin, începu să se bâlbâie şi să lase frazele neterminate. Aceasta pentru că, de fapt, niciodată nu se oprise din fumat opiu. Chiar îşi cumpărase din Teheran o pipă electrică, modernă, cu care putea fuma pretutindeni, fără ca alţii să-şi dea seama. Aga Djan ştia acest lucru, dar renunţase să mai spună ceva.

Dacă şi-ar fi fumat opiul, acum ar fi fost în stare să se apere cu mai multă vehemenţă. Dar îl arestaseră într-un moment prost, tocmai când se pregătea să-şi fumeze doza, înainte de a merge la moschee.

Dată fiind presiunea creată de situaţia în care se afla, toate celulele corpului său strigau după opiu. Simţea un fel de apăsare, ca şi cum i-ar fi stat un elefant pe piept. De obicei, avea în buzunarul tunicii sale o bucată de opiu, pentru orice eventualitate. Dacă l-ar fi avut acum la el, l-ar fi băgat în gură şi s-ar fi simţit bine, dar cei doi bărboşi îl ridicaseră numai în cămaşa de imam.

Scotocea cu disperare prin buzunarele cămăşii, dar în interiorul lor era la fel de pustiu ca în deşert.

Încercă să-şi descheie nasturele de la gât, să poată respira, dar nu reuşi. Nu-şi mai putea stăpâni tremurul degetelor. Fruntea i se acoperise de o sudoare rece, urechile îi ţiuiau, începu să audă ca prin ceaţă şi în curând nu-l mai auzi deloc pe judecător. Totul se înceţoşă şi căzu de pe scaun.

În dimineaţa următoare, soţia lui îşi luă copilul şi plecă la părinţii ei.

MĂGARUL

Ah, nu! Vor vedea ei!
Încă o dată: nu! Vor vedea ei!
Am creat o noapte fermecătoare
Am creat o lumină încântătoare!
Am făcut ca apa să curgă, în valuri, din nori
Şi-am dat de ştire: pedeapsa va veni
În ziua în care omul va privi
Ceea ce mâinile-i au săvârşit, pe vremuri.

O lună întreagă, Aga Djan căută peste tot, în oraş, şi bătu la poarta tuturor celor ce îl cunoşteau, dar nu dădu de urma lui Ahmad.

Tot oraşul ştia că fusese arestat şi o mulţime de zvonuri circulau despre el.

– Ce-o să faci acum? îl întrebă Fagri Sadat pe Aga Djan.

– Mă gândesc că, poate, este mai bine să aşteptăm, mai ales dată fiind situaţia nesigură în care ne aflăm. Ar trebui să vii la bazar, să vezi cum mă ocolesc toţi cei cu care făceam afaceri. Este în joc reputaţia mea.

Aga Djan tresări când se auzi soneria.

În mod ciudat, ţârâitul soneriei nu mai era cel ştiut: suna de parcă soarta îi pregătea ceva necruţător.

– Cine este? întrebă Aga Djan cu glas tremurător.

– Deschideţi, se auzi vocea unui bărbat.

– Cine este? repetă Aga Djan.

– Venim pentru Aga Djan.

Deschise uşa. În faţa uşii stătea un bărbat înarmat.

– Cu ce vă pot fi de folos?

– Imamul vrea să vă vorbească între patru ochi.

– Care imam?

– Se află în jeep.

Aga Djan merse spre maşină şi, prin geamul deschis, îi spuse tânărului imam care stătea aşezat pe bancheta din spate:

– Sunteţi binevenit. Dacă vreţi, puteţi intra, este mai bine de vorbit în biroul meu.

Imamul ieşi din maşină şi Aga Djan îl conduse la birou şi-i oferi un scaun.

– De fapt, aveam intenţia să vă chemăm la tribunal, spuse imamul calm, dar nu era timp. Avem să vă aducem la cunoştinţă o decizie importantă. Şi o cerere ce nu suferă amânare, iar problema trebuie rezolvată aici şi acum.

– Ce vreţi să spuneţi?

– Tribunalul a luat o hotărâre, iar eu am venit să v-o aduc la cunoştinţă. Scrie în documentul pe care o să vi-l citesc.

Aga Djan crezu că era vorba despre Ahmad. Se simţi, deodată, liniştit. După cum se părea, urmau să discute problema care-l măcina.

Imamul scoase din buzunarul interior al hainei un plic deschis, scoase scrisoarea din el, o despături cu grijă şi citi:

„În numele lui Allah care îi pedepseşte fără milă pe păcătoşii ce refuză să-l asculte

În numele ayatollahului-şef Khomeini,

Tribunalul Islamic a decis ca, începând de acum şi pentru o perioadă nedeterminată, familia Ghaemmaghami Farahani nu va mai avea nici un fel de autoritate asupra moscheii principale din oraşul Senedjan!"

Cuprins de panică, Aga Djan se ridică.

– Nu se poate, moscheea ne aparţine.

– Moscheea aparţine Creatorului, continuă liniştit imamul, o moschee nu a fost niciodată proprietatea nimănui. Trebuie să ştiţi acest lucru!

– Avem documente care atestă faptul că atât terenul, cât şi clădirea moscheii aparţin familiei, totul este înscris în actele casei noastre. Este proprietatea noastră. Pot dovedi acest lucru!

– Nu vă mai înfierbântaţi atât! Nu există dovezi legale în acest sens. Moscheea aparţine tuturor. Familia dumneavoastră a fost însărcinată cu administrarea ei, iar acest lucru nu este de origine divină. Avem acum un guvern islamic şi judecătorul are dreptul de a reveni asupra unei decizii anterioare. Pentru moment, nu mai este de dorit ca dumneavoastră să deţineţi controlul asupra moscheii. Discuţia este închisă. Tribunalul islamic v-a ridicat aceste drepturi şi casa va fi separată de moschee. Puteţi continua să locuiţi aici, cu familia dumneavoastră. Am venit să iau cheile moscheii. Mi le puteţi înmâna?

– Nu, nu pot! Nu am acest drept! spuse Aga Djan. La ce bun toate acestea? Sunteţi pe cale de a ne distruge pe toţi! Ce vor să însemne toate aceste umilinţe?

– Dacă refuzaţi să-mi daţi cheile, voi da ordin celor care aşteaptă afară să intre să le ia cu forţa.

– Eu nu vă voi da nici o cheie, rosti Aga Djan pe un ton categoric.

Imamul ieşi. Întors la jeep, le ordonă oamenilor care îl însoţeau să meargă şi să ia cheile.

Trei bărbaţi intrară în biroul lui Aga Djan şi se apropiară de masa lui de lucru. Aga Djan, care stătea furios în mijlocul camerei, îi opri:

– Ieşiţi din casa mea! Acum!

Indivizii îl dădură la o parte şi începură a-i percheziţiona biroul.

– Asta-i hoţie! îi strigă Aga Djan bărbatului care-i răsturna pe birou tot ceea ce găsea prin sertare.

Merse către el şi-l împinse. Djawad, auzind zgomot, apăru imediat şi, trăgându-l în spate pe Aga Djan, se aşeză între cei doi.

Cei trei bărbaţi luară toate cheile pe care le găsiră în cameră şi plecară, dar nu puseseră mâna pe cheia de la camera comorilor. Pe aceea, Aga Djan o purta totdeauna în buzunarul interior al hainei sale, lângă Coran.

La trei zile după aceste întâmplări, către seară, un elicopter zbura deasupra moscheii. În el se afla ayatollahul Araki. Acesta era unul dintre zecile de ayatollahi pe care Khomeini îi trimisese în marile oraşe pentru a veghea la punerea în practică a legii mahomedane. Khomeini dăduse fiecărui ayatollah puteri nelimitate, aceştia având obligaţia de a da socoteală despre faptele lor numai lui însuşi. Erau numiţi imami-Djomas şi îşi aveau sediul în moscheile principale.

Pe stradă puteau fi văzuţi sute de credincioşi care ridicau braţele către elicopter şi strigau sloganuri de genul: *„Jare imam gosh amad!* Bun venit creatorului imamului!"

Elicopterul ateriză pe acoperişul plat şi un grup de bărbaţi, cei ce erau răspunzători de bazar, urcară pe acoperiş pentru a ura bun venit bătrânului ayatollah.

Sute de mahomedani aflaţi în curtea interioară a moscheii se băteau în piept, strigând: „Djanam bé fadayet Khomeini!"

Doi tineri îl ajutară pe ayatollah să coboare scara şi lumea îl purtă pe braţe până în moschee.

Aga Djan, care voia să vadă totul îndeaproape, deschise încetişor chepengul unuia dintre minarete şi se strecură înăuntru. Urcă treptele care duceau în locul unde, odinioară, Nosrat o adusese pe femeia aceea. Ajuns acolo, se ridică, se uită în jos şi notă tot ce se întâmpla acolo, în timp ce lumina verde a minaretului i se reflecta pe chip.

Moscheea redeveni centrul mişcărilor importante din localitate şi, în fiecare zi de vineri, ayatollahul ţinea un discurs la care asistau toţi locuitorii oraşului şi din satele învecinate.

Ayatollahul era omul cel mai puternic din oraş: ţinea multe întruniri în moschee şi nici o decizie nu era pusă în aplicare fără aprobarea lui.

Singurul care ieşea din sfera lui de autoritate era tribunalul. Judecătorul islamic acţiona independent cu toate că, în anumite cazuri, i se adresa lui Galgal.

Judecătorul îl sunase pe Galgal la telefon să-l informeze în legătură cu dosarul lui Ahmad. Acesta, însă, îi spusese clar: „Eşti judecătorul! Dai verdictul fără să ţii seamă de nimeni!"

Totuşi, judecătorul merse la moschee şi îi arătă dosarul ayatollahului, cerându-i părerea.

Ayatollahul studie dosarul între două slujbe şi confirmă hotărârea judecătorului: *„Besmellah tala!*[1] În calitatea sa de imam trebuie tratat cu mai multă rigoare decât un laic. *Wassalam!"*

A doua zi, un jeep dotat cu un megafon străbătu oraşul în lung şi-n lat, începând cu răsăritul soarelui şi până la ora unu a după-amiezii, comunicând următoarele: „Credincioşi ai Senedjanului! Adunaţi-vă la ora două în piaţa bazarului, căci judecătorul va face cunoscută tuturor hotărârea sa privitoare la Ahmad Alsaberi, fost membru al Serviciilor Secrete. Este prima judecată islamică publică. Allah este milos, dar, dacă trebuie, poate fi şi crud."

Aga Djan se afla în curtea interioară, lângă fântână, când auzi vestea şi înmărmuri de groază. Cum nu-şi mai simţea picioarele, se agăţă de felinarul pe care îşi sprijinise creştetul.

Fagri Sadat auzise şi ea cele difuzate la megafon.

– Ce-i de făcut? întrebă ea ca de pe altă lume.

– Nimic. Numai bunul Dumnezeu ne poate ajuta. Timp de o lună am bătut la toate uşile, m-am umilit în faţa tuturor, dar nu a ajutat la nimic. Nimeni nu ştie cel mai mic lucru despre acest proces, totul se petrece cu uşile închise, spuse Aga Djan.

– Dar Zinat? De ce Zinat nu face nimic? Are legătură cu ayatollahii.

– Mă gândesc că oricum nu poate face mare lucru. Nici măcar ea nu ştie cine este judecătorul care dă verdictul pentru toate condamnările. De altfel, ea este mână în mână cu ei şi nu poate să-şi apere fiul.

– De ce nu? Mi-ai spus de sute de ori că este nevinovat.

– Nu ştiu, Fagri. Nu mai ştiu.

---

[1] În numele lui Allah!

– Ahmad este, înainte de toate, fiul ei şi abia după aceea imamul moscheii. De ce trebuie ca tu să mergi să vorbeşti cu toţi, să fii umilit de toţi, în timp ce ea nu mişcă un deget? De fapt, unde este ea acum? De ce se ascunde mereu, chiar şi de tine?

– Fagri, a avut loc o revoluţie. Nu a fost o simplă schimbare de putere, ci o răsturnare completă în mentalitatea oamenilor. Se vor întâmpla lucruri pe care nimeni nu şi le-ar fi putut închipui măcar, într-o viaţă normală. Oamenii vor fi în stare să comită fapte îngrozitoare. Priveşte în jurul tău: totul s-a schimbat. Nu mai recunoşti aproape pe nimeni. Nu poţi pricepe dacă oamenii poartă o mască sau dacă, dimpotrivă, acesta le este adevăratul chip. Cine poate şti ce s-a întâmplat cu Zinat? Cine ar fi crezut vreodată că Zinat va deveni o persoană importantă?

– Importantă? Cum aşa „importantă"? replică pe loc Fagri.

– Are puterea şi ia decizii. Organizează o groază de chestii şi Allah ştie ce mai face încă, iar noi habar nu avem.

– Este un nimic. Este un monstru de urâţenie. Toate femeile cu care colaborează sunt cumplite. Sunt cele la care nimeni nu se uita odinioară. Toate sunt hidoase.

– Fagri!

– Zinat este neagră la suflet, răspunse Fagri, fără a ţine seama de reacţia lui Aga Djan.

– Nu-i momentul să discutăm despre toate acestea. O să merg în piaţa bazarului, o să privesc şi, poate, voi reuşi să-l ajut pe Ahmad.

– Nu, nu te duci. Te vor umili şi mai mult. Stai acasă până se mai potolesc lucrurile.

– Trebuie să merg acolo, fie că voi fi umilit sau nu. De-acum nu mai are importanţă.

Aga Djan merse şi se rugă, apoi îşi luă pălăria, îşi îndreptă spinarea şi merse să-şi înfrunte soarta.

Cum în piaţa bazarului se strânsese deja o mulţime de oameni, Aga Djan se aşeză la umbra unui copac, de unde putea vedea mai bine tot ce urma să se petreacă pe estrada unde trebuia să aibă loc judecata. Oamenii discutau între ei, întrebându-se cum funcţiona legea islamică, *charia*.

Se văzură venind trei jeepuri militare. Din fiecare, coborâră militari islamici. Apoi, îşi făcu apariţia un Mercedes de culoare neagră. Gărzile deschiseră portiera maşinii din care ieşi un imam tânăr. Îl însoţiră până la estrada pe care se afla un scaun înalt unde acesta se aşeză şi strigă: „Aduceţi-l!"

Îl aduseră pe Ahmad din spatele unei perdele verzi şi îl împinseră în faţă. Slăbise şi arăta neîngrijit. Cum nu mai pusese gura pe opiu în ultima vreme, era complet schimbat, atât la chip

cât şi ca atitudine. Mergea asemeni unui cerşetor bătrân care nu se mai spălase de multă vreme. Dacă judecătorul nu ar fi spus cine este, nimeni nu l-ar fi recunoscut.

Toţi îl priveau cu uimire pe Ahmad, imamul mult-iubit odinioară, care primea atâtea scrisori de dragoste.

Judecătorul ceru să se facă linişte şi începu să dea citire verdictului:

– Ahmad Alsaberi s-a făcut vinovat de a fi colaborat strâns cu Serviciile Secrete ale fostului regim! A colaborat cu Satana! Este un act de înaltă trădare faţă de Islam şi faţă de moscheea în care slujea ca imam! Dar, dat fiind că nu a omorât pe nimeni, este condamnat numai la zece ani de închisoare.

Mulţimea prinse a se agita; judecătorul ceru pentru a doua oară să se facă linişte şi continuă:

– Condamnatul nu va mai avea dreptul să-şi exercite meseria de imam, deci veşmântul de imam şi turbanul îi vor fi confiscate.

Ahmad, îmbrăcat în cămaşa-i lungă şi murdară, tremura.

– Dar, întrucât era imamul moscheii şi, în această calitate, trebuia să fie un exemplu, pedeapsa îi va fi mai grea! spuse judecătorul. Apoi, după câteva clipe de tăcere, spuse deodată: Să fie adus măgarul!

Gărzile aduseră un măgar alb care aştepta în spatele tribunelor.

Un murmur se ridică din mulţime: „Ce vor să facă? Ce-au să-i facă?"

Cum măgarul era speriat de mulţimea de oameni şi refuza să înainteze, gărzile se văzură nevoite să-l împingă pe estradă.

Aga Djan recunoscu măgarul alb al lui Am Ramazan. Un grup de islamici, purtând pe frunte eşarfe verzi cu inscripţia: „Soldat al lui Khomeini", îşi făcu apariţia, strigând: „Allah este mare! Moarte complicelui şahului!"

Judecătorul strigă:

– Va fi aşezat pe măgar de-a-ndăratelea şi condus la moscheea principală. Pedeapsa este mică pentru cineva care a abuzat de veşmântul de imam!

Publicul rămase stupefiat. Toţi se uitau uimiţi la Ahmad care nu-şi ridica ochii rătăciţi din pământ.

Aga Djan îşi scoase batista şi îşi şterse sudoarea de pe frunte. Nu putea accepta ideea că-l vor obliga pe Ahmad să intre în moschee aşezat de-a-ndoaselea pe măgar.

Ştia că Ahmad făcuse o sumedenie de prostii, dar nu putea crede că fusese complicele şahului. Nu se potrivea cu felul lui de a fi. Dar de ce Ahmad nu spunea nimic? De ce nu protesta? De ce nu se apăra?

Aga Djan îşi croi drum prin mulţime şi strigă cât îl ţineau puterile:

– Ahmad! Nu eşti un trădător! Apără-te!

Toată lumea se întoarse, îngrozită, spre Aga Djan.

– Deschide gura! Spune ceva! strigă el şi mai tare.

Auzind vocea lui Aga Djan, Ahmad îşi reveni.

Judecătorul urlă:

– Linişte!

– Nu ai dreptul să taci, Ahmad! strigă Aga Djan.

– Linişte! mai strigă încă o dată judecătorul.

Doi gardieni se îndreptară spre Aga Djan.

– Revino-ţi, Ahmad! Pentru mine! Pentru noi! Pentru moschee! urlă Aga Djan încercând să opună rezistenţă gărzilor care voiau să-l ridice. Eşti imamul moscheii noastre, apără... strigă el în continuare, însă nu-şi putu sfârşi fraza, întrucât unul dintre soldaţi îi răsuci braţul drept la spate şi îl îmbrânci cu faţa în jos.

– Ahmad, fă ceva pentru noi! spuse Aga Djan în timp ce gărzile îl ţineau.

Doi negustori din bazar merseră în goană şi-l eliberară pe Aga Djan din strânsoarea gărzilor, apoi îl luară cu ei în locul de unde îi săriseră în ajutor.

Ahmad îşi adună toate puterile, se întoarse către mulţime, înălţă braţele spre cer şi spuse:

– Jur pe Coran! Sunt nevinovat!

– Taci! urlă judecătorul.

– Jur pe moschee! Nicicând nu am fost complice!

– Taci! urlă judecătorul, de astă dată plin de mânie.

– Nu voi putea niciodată..., însă nu-şi încheie fraza, pentru că doi soldaţi îl luară pe sus, pentru a-l aşeza pe măgar. Animalul, înspăimântat, se dădu înapoi.

Unul dintre soldaţi îl lovi puternic pe crupă cu patul puştii; animalul se împletici, căzu şi se ridică la loc.

Un bătrân purtând o puşcă pe spate şi o legătură pe frunte ieşi din mulţime. Îl mângâie pe măgar pe creştet şi-l linişti fără prea mare efort, pentru ca oamenii să-l poată cocoţa pe Ahmad în şa.

Aga Djan fu scârbit, căci îl recunoscuse pe moşneag.

Oare nu-l înşelau privirile? Bătrânul era fostul lor servitor, Am Ramazan. Se înrolase în armata islamică. Era de neconceput! Îşi oferise măgarul pentru ca Ahmad să fie umilit şi strivit.

Ruşine lui! În buzunarul lui încă se mai afla cheia casei lor. Cum se putea schimba cineva atât de repede?

Durerea era atât de apăsătoare, încât Aga Djan începu să murmure în barbă fragmentul Al Morsalat *(Mesagerii)*.

Prăpăd e astăzi printre trădători
Prăpăd, căci timpul nu aşteaptă

Şi tot ce astăzi e unit,
De mâine va fi risipit
În cele patru zări.
S-a împlinit făgăduiala ce v-a fost făcută:
Când stelele s-or stinge
Şi cerul se va frânge,
Iar munţii se vor prăbuşi
Printre trădători, prăpăd va fi!

Măgarul se puse în mişcare, purtându-l pe Ahmad care plângea în tăcere. Cineva aruncă o piatră şi-l atinse la cap.

Era prea mult pentru Aga Djan. Se repezi în faţă şi se aşeză în faţa măgarului, cu braţele deschise, strigând:

– Opriţi-vă! Nimeni nu are dreptul să dea cu pietre. Nu a fost condamnat la moarte prin lapidare. Unde este blestematul de judecător?

Un soldat îl îmbrânci la pământ. Cu o agilitate pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o, Aga Djan se ridică şi alergă după măgar.

Soldatul îl lovi cu patul puştii.

Un altul din mulţime aruncă o altă piatră care îi atinse urechea dreaptă a lui Ahmad. Aga Djan îşi scoase repede Coranul, îl împinse pe soldat, alergă spre Ahmad, se aşeză în faţa lui, ridică în aer cartea sfântă şi spuse: „Pe sfânta carte, nu-l omorâţi cu pietre!"

Soldatul îi smulse Coranul din mâini şi-l lovi crunt cu cartea în faţă. Aga Djan îşi pierdu echilibrul, dar îşi reveni imediat, îl prinse pe Ahmad de mijloc şi-l trase către el, în aşa fel încât căzură amândoi la pământ.

Două gărzi îl apucară pe Ahmad şi-l aşezară la loc pe măgar, în timp ce al treilea îl lovea cu piciorul pe Aga Djan pe unde apuca: în spate, în pântece, în picioare.

Măgarul începu din nou să meargă, iar mulţimea îl urmă până la moschee.

Aga Djan rămase la pământ, frânt de durere. Nu mai putea decât să îngâne:

Tu cel ce stai acoperit de haine
Ridică-te de la pământ!
Ridică-te!
Salută luna!
Salută soarele
În zori de zi!

Se sprijini în mâini şi se ridică, apoi, cu greutate.

VACA

La început de tot era vaca, restul fiind tăcere de nepătruns. Aceasta era credința vechilor perși și astfel se explică prezența capetelor de vacă în decorațiunile coloanelor din vechile palate persane, aflate în provincia Fars.

Atunci când vaca a murit, viața s-a scurs din trupul ei. Din carnea ei s-au format animalele și plantele.

După un anumit timp, această credință a dispărut, fiind înlocuită de o alta. A apărut credința că focul este sfânt, pe măsură ce vaca nu a mai fost considerată animal sacru.

Flacăra sacră ardea încă, în vârful munților, pe altarele focului, atunci când s-a născut Zarathustra, la Yayd. Acesta era primul profet persan și a declarat oamenilor că nu trebuie să se încline nici focului, nici vacii. El îi învață pe oameni că Dumnezeu trăiește în cer și se numește Ahura Mazda. În felul acesta, focul deveni simbolul lui Ahura Mazda pe pământ. Profetul oferi poporului său *avesta* în care erau înscrise cuvintele sacre ale lui Dumnezeu.

Multe secole mai târziu, Mahomed puse bazele Islamului și, în felul acesta, toate vechile credințe persane au fost șterse, iar focul – stins.

La paisprezece secole după aceste evenimente, Iranul nu se mai închină nici vacii, nici focului, dar în sufletul persanilor toate credințele sunt încă vii.

Islamul provocase acum o mare ruptură în sânul familiei lui Aga Djan. În cele opt secole care se scurseseră, familia se luptase, din amvonul moscheii, ca o singură ființă, cu toți dușmanii religiei mahomedane. Acum, însă, pentru prima dată, islamul devenea dușmanul familiei.

Deși revoluția se încheiase deja, în mare parte, Shabbal încă nu se întorsese acasă.

Nosrat o ducea bine. Muncea zi și noapte pentru a-și face un nume în cinematografia iraniană, susținută, de această dată, de noua republică islamică. Nu mai avea timp să dea pe acasă. Nici măcar nu mai telefona.

Zinat, dedicată trup și suflet islamului propovăduit de Khomeini, venea rar pe acasă. Practic, rupsese orice legături cu familia. Nimeni dintre ai ei nu știa exact ce făcea ea.

Muezinul nu se simţea bine şi pleca tot mai des în călătorie şi chiar Djawad lipsea în mod regulat. Nu spunea nimănui unde se ducea dar, de fapt, mergea din ce în ce mai des la Teheran. Luase legătura cu Shabbal. Djawad simpatizase mereu, deşi în mod tacit, mişcarea de stânga în care Shabbal activa în acel moment.

– De ce nu mai vii pe acasă? îl întreba pe Shabbal.

– Pe vremea când Khomeini se afla la Paris, a promis că va tolera opiniile diferite de ale lui. Acum însă, când deţine puterea, nici nu se mai pune problema de toleranţă. Pe militanţii de stânga îi consideră eretici, lipsiţi de drepturi cetăţeneşti, în condiţiile unei guvernări islamice. Aşa că am fost obligaţi să ne facem nevăzuţi şi să stăm în locuri numai de noi ştiute. În Khomeini nu se mai poate avea încredere.

Nasrin şi Ensi, fiicele lui Aga Djan, luaseră şi ele hotărârea de a pleca de acasă. Voiau să se mute la Teheran.

Până atunci, nici o fată nu părăsise vreodată casa. Nasrin şi Ensi erau deja femei adulte şi nemăritate şi nu aveau de gând să rămână acasă să aştepte să le cadă din cer vreun soţ.

Fagri Sadat le dăduse o educaţie aleasă. Niciodată nu insistase ca ele să meargă la moschee şi le trimisese la cele mai bune şcoli din oraş.

După încheierea liceului, amândouă urmaseră cursuri pentru a deveni profesoare de liceu.

Dacă situaţia din ţară nu s-ar fi deteriorat, acum şi-ar fi încheiat studiile şi ar fi putut preda. Dar, în momentul izbucnirii revoluţiei, toate şcolile şi universităţile fuseseră închise. După revoluţie nu li s-a mai permis să-şi încheie studiile. Noul regim islamic pusese bazele unei revoluţii culturale în întreprinderi, birouri, şcoli şi universităţi. Cei pe care comitetul îi considera refractari islamului au fost concediaţi.

Nasrin şi Ensi au fost primele din promoţia lor care au fost declarate inapte de a-şi încheia studiile din cauza lui Ahmad şi a scenei provocate de Aga Djan în piaţa bazarului.

Pentru o vreme, rămaseră amândouă acasă, dar nu mai aveau nici un viitor în Senedjan.

– Nasrin şi Ensi vor să plece la Teheran. Mi-au vorbit despre aceasta, îi spuse într-o seară, înainte de culcare, Fagri Sadat lui Aga Djan.

– Nu putem lăsa două fete să locuiască singure la Teheran, spuse Aga Djan.

– Şi ce ai de gând cu ele? Vrei să le obligi să rămână aici pentru totdeauna?

Aga Djan nu răspunse nimic.

– Nu mai au viitor aici. Trebuie lăsate să plece.

Într-o zi, Nasrin şi Ensi merseră să-l caute pe Aga Djan la el în birou şi îi mărturisiră că intenţionau să plece la Teheran, pentru a locui şi a munci acolo şi că nu va avea nici un rost să încerce să le reţină.

– Nu vă reţin, rosti Aga Djan.

Ele se mutară la Teheran, unde, pentru o vreme, locuiră în casa unei foste colege de şcoală.

Aga Djan continua să meargă zilnic la bazar, însă totul se schimbase acolo. Toţi purtau bărbi şi se străduiau din răsputeri să pară cucernici. Deveniseră toţi insolenţi şi nimeni nu mai avea ochi pentru Aga Djan. Până şi servitorul lui pe care-l considerase fidel venea la lucru în uniformă de miliţian, în aşa fel încât Aga Djan nu mai îndrăznea să dea vreun telefon în prezenţa lui.

Dacă, pe vremuri, când mergea să inspecteze atelierele de covoare, era primit ca un rege de către săteni, acum nimeni nu mai venea să-i ureze bun-venit.

Într-o zi, un prieten vechi din Ispahan îi făcu o vizită şi-l găsi aşezat la birou, aplecat peste nişte hârtii, însă nu-l recunoscu. Aga Djan era acum un moşneag încărunţit şi doborât.

Încerca să muncească la fel ca înainte, dar ceva nu mai mergea, nu mai reuşea să ţină pasul. Se întorcea acasă mai devreme decât înainte şi se apuca de grădinărit. Uneori, dispărea în pivniţă şi rămânea acolo ore întregi, pierdut printre amintiri. Fagri Sadat venea atunci după el:

– Ce faci aici de atâta vreme?

– N-am avut niciodată timp să văd ce se află în cuferele acestea.

– Gata, este destul pentru astăzi, du-te şi spală-te pe mâini; ceaiul este făcut.

Mergea la fântână, se spăla pe faţă şi pe mâini, apoi se ducea în bucătărie să bea ceai împreună cu Fagri.

– Ai răbdare, îi spunea Aga Djan lui Fagri, atunci când ea începea să-şi facă probleme despre viitorul copiilor lor.

– Cum pot avea răbdare câtă vreme toţi trei copiii au plecat de acasă fără să ştie încotro o iau şi ce vor face, iar noi nu ştim nici măcar unde sunt?

– Copiii noştri nu sunt singurii care suferă. Sunt mii şi mii de tineri loviţi de soartă, ca şi ei. Aşa a fost mereu viaţa şi aşa va fi mereu. Nu există decât un leac: răbdarea.

– Eşti singurul care are răbdare pentru că eşti singurul căruia credinţa îi dă putere. Eu însă, nu pot, sunt slabă, adesea mă îndoiesc... Aproape că nu îndrăznesc să-ţi spun, dar, sincer, mă îndoiesc că Allah vede toate acestea.

– Fagri, fii tare, nu te lăsa cuprinsă de îndoieli. Rişti să-ţi pierzi liniştea, şi asta nu-i bine pentru tine.

– Toţi îşi apără numai interesele lor, toţi încearcă să-şi salveze viaţa. Eşti singurul care a fost sincer şi a avut puterea de a rămâne astfel, însă la ce ţi-a servit? Ai sfârşit într-o pivniţă. Pe vremuri erai cel mai respectat om din bazar, cuvintele tale valorau aur şi acum, ce faci? Stai în pivniţă şi scotoceşti printre vechituri.

– Nu spune asta, Fagri, spuse Aga Djan, jignit.

– Regret, dar ştii foarte bine ce vreau să spun: unde au dispărut toţi prietenii tăi, toţi acei oameni puternici din bazar care ar trebui să-ţi întindă o mână de ajutor?

– Nu am nevoie de ajutorul nimănui, răspunse Aga Djan.

– Toţi ţi-au întors spatele. Unde este Zinat? Unde este muezinul? Şi, mai ales, unde este Nosrat? Mai ai vreo veste de la el?

Chiar în acel moment, Nosrat era acasă la el şi făcea un duş. Căuta un mijloc de a contribui la dezvoltarea cinematografului persan. Ştia foarte bine, însă, că nu va ajunge să facă acest lucru fără sprijinul lui Khomeini. În timp ce apa îi curgea şiroaie în creştetul capului, îi veni o ideea genială: „Evrika! Am găsit!" Închise iute robinetul, apucă un prosop, se şterse, se îmbrăcă şi ieşi în grabă. Luă un taxi şi ceru să fie dus la Palat, unde Beheshti îşi stabilise sediul.

Trecuseră nouă luni de când izbucnise revoluţia şi Khomeini tot nu luase vreo decizie cu privire la cinematograf. Porţile tuturor cinematografelor erau bătute în cuie, sălile respective fiind declarate locuri de pierzanie, la fel ca şi bordelurile.

În urma strânsei colaborări pe care Nosrat o avusese cu Beheshti, între ei s-a înfiripat o oarecare prietenie. Beheshti era familiarizat cu cinematograful. Pe vremea când trăia în Germania, mergea adesea, pe ascuns, ca să vadă filme, dar credea că încă nu venise vremea să-i vorbească despre asta lui Khomeini.

– Ştiu ce-i de făcut, îi spuse Nosrat lui Beheshti. Pur şi simplu Khomeini trebuie determinat să intre într-o sală de cinematograf. Trebuie să vadă cu ochii lui că un cinematograf este altceva decât un bordel.

– Să fim realişti, zise Beheshti, ce-i putem arăta ca să-l convingem?

– Am pentru el *Vaca*, spuse Nosrat.

– *Vaca?*

– Este primul film persan serios, ba chiar s-ar putea spune că este islamic.

– Şi se cheamă *Vaca?*

– Da, *Vaca*. Un film persan clasic. Nu pot spune că este o capodoperă, însă este tot ce avem mai bun pentru a-i arăta ayatollahului. Vaca există în sufletul oricărui persan, chiar şi în acela al lui Khomeini. Eu mă voi îngriji să găsesc sala de cinema, iar tu îl vei aduce pe ayatollah. Islamul are multe de oferit cinematografului. Am proiecte măreţe. Dacă filmul va fi aprobat de către Khomeini, un cinematograf independent va răsări din străfundurile culturii noastre. Şiiţii au o viziune aparte asupra lumii, iar noi aducem drept zestre străvechea cultură persană; în scurt timp, sălile de cinema din toată lumea vor fi ale noastre.

– Să lăsăm lumea pentru altădată. Mai întâi să-i arătăm ayatollahului acest film.

– Toate sălile de cinematograf au fost închise, iar marii negustori de covoare au demarat o acţiune la nivel naţional: cumpără cinematografele pentru a le transforma în moschei.

– Nu-l vom determina niciodată pe Khomeini să intre într-un cinematograf.

– Bun... Atunci vom face altfel: vom aduce cinematograful la el.

– Uite o idee minunată, spuse Beheshti zâmbind.

– Va fi un moment istoric: Khomeini se va bucura; acţiunea are loc la ţară, acolo unde el s-a născut.

Încă din seara următoare, Nosrat se înfiinţă la locuinţa lui Khomeini, situată pe dealurile din nordul Teheranului, purtând pe umăr un ecran rulat şi, în mână, un proiector.

Beheshti îl însoţi în biroul ayatollahului şi îl găsiră pe Khomeini aşezat pe covorul său, cu spatele sprijinit de o pernuţă lipită de perete. De la revoluţie, Nosrat avea părul grizonat, purta barbă şi o pălărie de artist. De obicei, toţi cei care se prezentau în faţa lui Khomeini îngenuncheau şi îi sărutau mâna, însă Nosrat nu făcu nimic din toate acestea. Îşi scoase doar pălăria şi îşi înclină uşor fruntea.

Beheshti îl prezentă:

– Acesta este cameramanul ale cărui reportaje despre revoluţie au făcut de mai multe ori înconjurul lumii. Este o persoană în care putem avea toată încrederea. Provine dintr-o familie credincioasă, de renume, şi are idei interesante privind cinematograful. Vă las singuri.

În momentul în care Beheshti ieşi, în cameră se aşternu tăcerea. Nosrat îşi aşeză lucrurile şi căută din ochi un loc în care să-şi agaţe ecranul. Scoase din buzunar un ciocănel şi, fără a mai cere permisiunea, fixă ecranul pe peretele aflat în faţa lui Khomeini. Deplasă o masă aflată lângă perete şi îşi aşeză proiectorul pe ea. Apoi, plasă un scaun în mijlocul odăii şi spuse:

– Vreţi să luaţi loc pe acest scaun?

– Mă simt bine aici, rosti Khomeini uşor iritat.

– Da, înţeleg, dar scaunul este parte integrantă a unei săli de cinema.

Khomeini îl privi uimit: nimeni nu i se mai adresase în acest mod. Dar ştia că Nosrat este fotograf şi mai ştia de asemenea că există două persoane în lume de care un om trebuie să asculte: medicul de familie şi fotograful. Aşadar, se ridică şi merse să se aşeze pe scaun, în mijlocul încăperii.

Nosrat trase perdelele şi stinse lumina, aşa că toată camera se cufundă în întuneric.

Apoi, aprinse proiectorul.

Bobina începu să se deruleze; filmul era vechi şi alb-negru. Pe ecran, apăru o vacă. Vaca mugi, fapt la care Khomeini nu s-ar fi aşteptat. Văzură apoi un ţăran care sărută vaca pe frunte, îi mângâie grumazul şi îi spuse: „Văcuţa mea, draga mea văcuţă! Hai! Vino să ne plimbăm!"

Ţăranul mergea înainte şi vaca după el. Ajuns pe pajişte, ţăranul îşi scoase tradiţionala-i pipă, se aşeză la umbra unui copac şi începu să fumeze privind satisfăcut văcuţa care păştea. După aceea, apăru o ţărancă purtând vălul islamic.

– *Salam aleikum,* Mashadi!

– *Salam aleikum,* Badji. Vino şi stai la umbră; este tare cald astăzi. Bietul animal, îi era aşa cald în grajd! Ce mai faci, Badji?

Ţăranca se aşeză pe jos, alături de el, şi amândoi priviră vaca, în tăcere.

Nu era un film deosebit, dar avea scene încântătoare despre viaţa simplă a ţăranilor. Povestea în sine nu avea nimic extraordinar, însă spectatorul rămânea fascinat de viaţa primitivă a acelor oameni.

Filmul se potrivea perfect cu ideologia promovată de noua republică islamică a lui Khomeini, întrucât satul era rupt total de modernitate. Din film erau absente electricitatea şi apa curentă. Ţărancele purtau vălul islamic, iar Coranul era omniprezent. Nu se auzea muzică şi nimeni nu poseda vreun aparat de radio. Nici că s-ar fi putu găsi vreun film mai bun pentru Khomeini. În el avea să se recunoască şi să-şi recunoască părinţii şi compatrioţii.

În film era vorba despre un ţăran care nu avea copii, dar îşi iubea foarte mult vaca. Într-o zi, vaca lui se îmbolnăvi. Înţelepţii satului îl sfătuiseră s-o omoare, înainte ca boala să i se agraveze, dar el refuză acest lucru.

În cele din urmă, vaca muri, dar acest lucru se întâmplase pe când stăpânul ei lipsea. Sătenii luară hotărârea s-o îngroape imediat înainte ca stăpânul ei să sosească.

Atunci când ţăranul s-a întors şi a întrebat unde-i era vaca, toţi i-au spus că fugise. Ţăranul a fost cuprins de panică. O căută zile de-a rândul, dar în zadar. Îşi pierdu bucuria de a trăi şi pofta de mâncare.

Înţelepţii satului îi făcură o vizită şi încercară să-l consoleze şi să-i explice că nu se cădea ca un om să plângă atât moartea unei vaci. Însă ţăranul nostru era atât de bolnav, încât ajunsese să creadă că se transformase în vacă. În momentul în care înţelepţii satului intrară în casa lui, acesta începu a mugi, asemeni unei vaci.

Înţelepţii îşi scoaseră batistele şi îl plânseră în tăcere pe ţăran.

Când filmul se încheiase, Nosrat aprinse din nou lumina şi îl văzu pe Khomeini strângând în pumn batista.

Vinerea următoare, la sfârşitul slujbei, toţi ayatollahii din ţară făcură un anunţ ciudat: „În această seară, va fi transmis un film la televizor. Titlul său este *Vaca* şi a fost autorizat de ayatollahul Khomeini. Credincioşii au permisiunea de a-l privi!"

Cei care nu aveau acasă televizor năvăliră, pe seară, în ceainării, pentru a vedea acolo filmul.

Acea zi fu una dintre cele mai importante din întreaga istorie a artei iraniene.

Aga Djan urmări filmul împreună cu Şopârlă, în cămăruţa acestuia de sub acoperiş. Şi pentru el era tot prima oară în viaţă când vedea un film. Văzând vaca şi ţăranul, şi casele sărăcăcioase, nu-i venea să creadă ochilor că în faţa lui era o peliculă cinematografică despre care auzise atâtea laude.

Shabbal şi Djawad văzură împreună filmul.

Nasrin şi Ensi, fetele lui Aga Djan, văzură filmul împreună cu fosta lor colegă de şcoală.

Sediq urmări filmul la Teheran, în compania câtorva femei islamice. Galgal, ajutat de sora lui, făcuse în aşa fel încât Sediq să poată petrece câtva timp în capitală.

Zinat Ganum locuia în ultima vreme la Azam Azam, unde lucra ca secretară. De curând îşi exprimase public, în moschee, scârba pe care i-o inspira Ahmad. Spuse că îi era ruşine cu fiul ei. Zinat nu era singura în această situaţie. Numeroşi părinţi apăreau la televizor pentru a se dezice de copiii lor care opuneau rezistenţă ayatollahilor. Toată lumea vorbea despre gestul ei, deşi nimeni nu-l înţelegea. Făceau, oare, acest lucru, din credinţă? Ori, poate, creierele le fuseseră spălate?

A doua zi, imediat după ce şi-a renegat fiul, Zinat fusese primită în biroul ayatollahului. Acesta îi vorbise astfel, însă fără martori:

– Zinat Ganum, eşti tipul de femeie islamică de care am nevoie la oraş. Eşti o adevărată *mahdjabe*, o adevărată femeie cu voal. Sfânta Fatima este mulţumită de tine. Acum, însă, ascultă-mă bine! Te însărcinez să le înveţi pe toate femeile din Senedjan să se poarte după legea islamică. Vreau să le văd pe toate ca pe Zinat Ganum. Este limpede?

– Da, ayatollahule, este limpede! spuse Zinat ridicându-se. După această discuţie, Zinat, împreună cu alte şase femei, la fel de fanatice ca şi ea, fondă un comitet al moravurilor. Şi, treptat-treptat, începu islamizarea comportamentului femeilor în public.

Majoritatea femeilor de la oraş purtau vălul islamic când ieşeau, însă erau numeroase femei tinere care nu voiau să se supună regulilor regimului islamic şi, deci, refuzau să-l poarte. Ca urmare, prin oraş începu a patrula un jeep în care luaseră loc două femei purtând vălul islamic şi un bărbat înarmat. Aceştia controlau vălul femeilor.

În clipa în care zăreau o femeie machiată sau fără văl, după cum cerea consemnul islamic, aceştia săreau din jeep, tăbărau asupra ei şi o arestau.

Dacă femeia le urma indicaţiile şi îşi punea vălul, îi dădeau drumul, dar, dacă avea lipsa de inspiraţie de a-i înfrunta, o închideau într-o camionetă însoţită de jeep, şi o conduceau la o adresă necunoscută, pentru a-i da o lecţie.

Toate femeile arestate îi erau prezentate lui Zinat. Aceasta, împreună cu Azam Azam, imaginase o metodă infailibilă pentru a le inspira o spaimă de neuitat.

Azam Azam le ungea picioarele cu sirop, iar Zinat le închidea într-o încăpere întunecoasă în care zburau gândaci.

Fetele care protestau cu vehemenţă erau închise într-o odaie întunecoasă în care şoareci alergau peste picioarele lor, chiţăind.

Nu cu multă vreme în urmă, Zinat îi frecase unei femei buzele fardate, cu ajutorul unui prosop aspru, până când îi dăduse sângele.

În seara în care, în întreaga ţară, toată lumea se afla în faţa televizoarelor pentru a urmări *Vaca*, un grup de studente islamice săriseră grilajul ambasadei americane şi, cu binecuvântarea lui Khomeini, invadaseră ambasada.

Cu viteza fulgerului, îl arestaseră pe ambasador împreună cu alţi şaizeci şi cinci de angajaţi care, din motive de securitate, locuiau în ambasadă. Ostaticii au fost imediat conduşi la nişte adrese secrete, întrucât regimul islamic se temea ca America să nu desfăşoare un număr mare de forţe pentru a-i elibera.

Tot ca măsură de securitate, ostaticii au fost transportaţi cu jeepul în Qom, Ispahan şi Senedjan.

Ayatollahul Araki din Senedjan fu trezit în toiul nopţii de asistentul său.

– Trebuie să vă îmbrăcaţi imediat, şuşoti asistentul, sunteţi aşteptat în salon.

– Cine este? întrebă ayatollahul.

– Un bărbat foarte tânăr, susţine că are să vă comunice un secret de stat.

Ayatollahul se îmbrăcă iute. Tânărul îl aştepta în salon.

Ayatollahul îi întinse mâna, omul i-o sărută şi, apoi, spuse în şoaptă:

– Sunt student la Universitatea din Teheran. Am pentru dumneavoastră un secret din partea ayatollahului Rubollah Khomeini.

Ayatolahul întinse gâtul şi studentul îi murmură la ureche:

– În faţa porţii sunt trei maşini; transportă şapte americani legaţi la ochi.

Ayatollahul îşi puse imediat turbanul, îşi luă bastonul şi spuse:

– Mergem?

După care se instală într-una dintre maşini şi porniră toţi către deşert.

Reprezentanţii Iranului şi ai Americii, la fel ca şi mediatorul elveţian, avură numeroase întrevederi pentru eliberarea ostaticilor, dar negocierile au fost lungi şi nu au condus la nimic. Khomeini le pusese americanilor două condiţii inacceptabile:

I – Extrădarea şahului pentru a fi judecat de tribunalul islamic.

II – Vărsarea în băncile Iranului a miliarde de dolari obţinuţi din vânzarea petrolului iranian şi care erau depuşi, în acel moment, într-o bancă din America.

Americanii nu l-ar fi putut extrăda pe şah, întrucât ayatollahii l-ar fi executat, fără să mai intenteze vreun proces. Nu puteau nici să verse într-un termen atât de scurt cum era cel impus miliarde de dolari în băncile iraniene. Negocierile au fost întrerupte şi nimeni nu a mai discutat despre această problemă.

O sută şaptezeci de zile după aceste întâmplări, şase avioane de transport americane survolară, pe timp de noapte, oraşul Senedjan. Toţi au fost luaţi prin surprindere. Cu o jumătate de oră înainte, avioanele părăsiseră puntea unei nave aparţinând marinei americane şi care era ancorată în Golful Persic. Intraseră în Iran trecând prin spaţiul aerian irakian cu permisiunea lui Saddam Hussein şi se îndreptau către un aeroport militar secret, aflat undeva în deşert.

Planul de acţiune prevedea ca fostele trupe de comando ale şahului să-i elibereze pe prizonieri şi să-i transporte, cu elicopte-

rele, la aeroportul aflat în deşert, pentru a putea părăsi ţara pe această cale.

Datorită informaţiilor obţinute de la unul dintre oamenii de încredere ai lui Khomeini care spiona pentru ei, americanii descoperiseră locul unde erau închişi ostaticii.

Acţiunea, însă, eşuă. Un accident misterios pe care numai Khomeini îl putea explica făcuse ca avioanele să se prăbuşească. „Allah le-a pus bețe în roate!" spuse Khomeini a doua zi dimineaţa, atunci când un comunicat anunţă că operaţiunea militară americană se încheiase printr-o catastrofă.

„Allah ocroteşte această ţară, spuse el pe un ton liniştit, de ce oare americanii nu vor să priceapă acest lucru? Este cât de poate de simplu. Dumnezeu a făcut aceasta."

În momentul în care două dintre avioanele americane se pregăteau să aterizeze pe aeroportul din deşert, intraseră în coliziune cu un elicopter. Atât avioanele, cât şi elicopterul, fuseseră cuprinse de flăcări, în deşert se formase o adevărată vâlvătaie, dar nimeni nu a avut habar de acest lucru.

Au fost opt morţi şi cinci răniţi. Imediat după accident, celelalte avioane americane se retrăseseră pe portavion.

Un cioban care adormise sub un copac lângă un puţ de apă, la marginea deşertului, fu trezit de un zgomot ciudat. Se ridică şi scrută întunericul: văzu un nor negru înălţându-se către cerul senin. Atunci se căţără în copac şi zări flăcările în depărtare. Înţelese imediat că urma să se întâmple ceva groaznic, aşa că îşi lăsă turma şi fugi către sat. O jumătate de oră mai târziu, toţi sătenii se aflau pe terase pentru a vedea incendiul.

Imamul satului alergă la moschee, deschise uşa şi luă telefonul, unicul în tot satul. Formă numărul ayatollahului Araki: „În deşert se văd flăcări uriaşe. Înţelepţii satului nu au văzut niciodată ceva asemănător. Trebuie să se fi întâmplat ceva teribil!"

Fără întârziere, ayatollahul îl trimise pe comandantul armatei islamice în deşert, pentru a inspecta locurile. Trei sferturi de oră mai târziu, ayatollahul puse mâna pe telefonul lui cel roşu şi sună direct la locuinţa lui Khomeini din Teheran: „Sunt flăcări de o înălţime inimaginabilă! Se pare că mai multe avioane s-au prăbuşit. Focul este foarte puternic, nu ne putem apropia încă."

Înainte ca Teheranul să trimită o echipă în inspecţie la Senedjan, sătenii se urcară pe măgari şi se îndreptară spre locul accidentului pentru a mai salva dintre răniţi.

La ora cinci dimineaţa, când Radio Moscova anunţă ştirea: „Trei avioane americane s-au prăbuşit în deşertul Iranului, nu departe de Senedjan", autorităţile încă nu ştiau care era situaţia.

Muezinul, care asculta în fiecare dimineaţă la aparatul lui de radio, auzi ştirea, dar nu pricepu importanţa ei. Abia la buletinul următor, când auzi numele Senedjan, merse la Aga Djan şi începu a striga: „Nişte americani s-au prăbuşit în deşert!"

Televiziunea naţională începu buletinul de la ora două cu un reportaj în direct, din deşert. Camerele prezentau prim-planuri cu cadavrele americanilor. Apoi apăru ayatollahul Araki şi ţinu un discurs violent, fluturându-şi în acelaşi timp kalaşnikovul: „Islamul este un miracol. După o mie patru sute de ani, islamul rămâne un miracol. Avioane americane au intrat în ţară trecând prin Irak, au stins luminile şi zburau în noapte; foloseau mijloace electronice dintre cele mai moderne pentru a păcăli radarele noastre. Au organizat totul la perfecţie, iar calculatoarele lor superinteligente au socotit totul. Uitaseră însă de un lucru elementar: Coranul! Nu avem nevoie de calculatoare extraordinare pentru a calcula astfel de lucruri, nu avem nevoie de ochi electronici pentru a percepe totul în jurul nostru. Există o singură fiinţă care veghează asupra acestei ţări, care ne ocroteşte, care are grijă de noi în timp ce dormim: Allah!

America are calculatoare electronice. Noi? Noi îl avem pe Allah!

America are avioane pentru a le trimite în recunoaştere. Noi îl avem pe Allah!

America! Dacă ţii să afli cine a făcut să ţi se prăbuşească avioanele, citeşte fragmentul *Al Fil (Elefanţii).*

Alam tara kayfe raboka beh asabel fil.

Oare nu ştii tu cum ne-am purtat cu conducătorii de elefanţi?

Perfidia lor îi făcuse s-o ia pe un drum greşit.

Noi am trimis în calea lor stoluri de păsări. Acestea au aruncat pietre asupra lor şi i-au făcut să semene cu miriştile cele pustii."

ALHARAB

Cinci luni mai târziu, spre amiază, trei avioane de război irakiene survolară Teheranul. Zburau atât de jos, încât puteau fi văzuţi piloţii, în carlingă. Oamenii o luară la goană, îngroziţi de zgomotul asurzitor şi, mai ales, terifiant al aparatelor.

Avioanele bombardaseră aeroportul, declarând astfel starea de *alharab,* adică război. Armata irakiană invadase, în noaptea precedentă, teritoriul iranian şi ocupase toate punctele strategice din zona de sud a Khozestanului, zonă renumită pentru zăcămintele de petrol. În acest moment, cele mai importante rafinării de gaz şi de petrol ale Iranului se aflau în mâinile lui Saddam Hussein.

Autorităţile fură cuprinse de panică, poporul refuza să creadă ceea ce se întâmpla. Abia după ce televiziunea transmise, în direct, primele imagini ale tancurilor irakiene postate în faţa rafinăriilor iraniene de petrol, lumea începu să priceapă că nu era vorba de o simplă ameninţare, ci de o adevărată declaraţie de război.

Khomeini apăru la televizor şi ţinu un discurs către popor, prin care le cerea tuturor ce deţineau o puşcă să se prezinte degrabă la cea mai apropiată moschee. „Este jihadul!"

La această chemare, într-o singură zi, se strânse o armată numeroasă de credincioşi. Mii de bărbaţi, atât tineri cât şi bătrâni, total lipsiţi de experienţă, au fost încărcaţi în maşini şi duşi pe front.

În acest timp, avioane de recunoaştere americane patrulau la mare altitudine deasupra zonei de conflict. Făceau fotografii în care surprindeau toate mişcările armatei islamice şi le transmiteau lui Saddam Hussein, permiţând astfel avioanelor irakiene să bombardeze, fără întrerupere, trupele iraniene.

Khomeini, departe de a se simţi înfrânt, încuraja poporul: „Doar moartea ne poate salva! America supraveghează totul din înaltul cerului. Nu ne mai rămâne de făcut decât un singur lucru: să facem un pod de cadavre pentru a putea să ne luptăm, apoi, contra Irakului!"

O armată de credincioşi învăluiţi în giulgiuri puse mâna pe arme şi porni să-şi croiască drum, spre a ajunge la armata iraki-

ană. În cele din urmă, trupele iraniene le întâlniră pe cele irakiene şi se porni un război care avea să dureze timp de opt ani de zile şi în timpul căruia urmau să piară milioane de soldaţi din ambele tabere.

Ayatollahii se temeau ca nu cumva cei din rezistenţă să se folosească de starea în care se afla ţara, pentru a răsturna guvernul. Khomeini nu avea încredere în reprezentanţii mişcării de stânga, pe care-i considera duşmanii lui Allah şi ai Coranului. Ca urmare, aşteptă momentul propice pentru a-i elimina pentru totdeauna. De cealaltă parte, mişcarea de stânga încerca, în secret, să slăbească statul islamic, exagerat de religios al ayatollahilor şi, în măsura în care se putea, să-i şteargă din arena istoriei.

Pentru a-şi păzi spatele, regimul hotărî să desfiinţeze, fără întârziere, mişcarea de stânga. Khomeini îl avertiză în primul rând pe Galgal:

– Mişcarea trebuie distrusă din rădăcini! Fără milă! Extermină, distruge-i pe toţi cei ce se opun islamului!

Conducătorii fostului partid comunist Tudeh, care îl susţineau fără rezerve pe Khomeini, au fost arestaţi pe loc.

Dar regimul nu era, încă, în situaţia de a-i putea prinde pe şefii grupărilor clandestine. Aceştia deveniseră foarte intransigenţi şi, în secret, puneau problema de a prelua puterea cu ajutorul armelor. Partidul Tudeh, care nu voia să lupte împotriva lui Khomeini, căzu în cursă.

Trei luni mai târziu, televiziunea islamică prezenta ţării imagini cu bătrânul şef al acestui partid, în scopul de a aduce poporul în pragul nebuniei. Era distrus, slăbit, încărunţit şi neras. Se vedea că a fost adus din camera de tortură direct în faţa camerelor de filmat; îi implora să-i dea pace.

Scena era înfiorătoare, o înregistrare video excelentă pentru a teroriza populaţia. Scopul fu atins, deoarece, chiar în acea noapte, ceilalţi membri ai partidului luară drumul pribegiei.

La Senedjan, ayatollahul Araki primi ordin să evacueze rapid Satul Roşu.

În acea vreme, satul trăia cei mai buni ani ai săi. Devenise o regiune autonomă, ce se conducea după propriile-i reguli. Era un sat utopic, în care tinerii creaseră un stat comunist ideal, în miniatură. Recolta întregului sat era strânsă şi împărţită, în mod echitabil, între toţi sătenii. Seara, lumea se aduna în piaţa satului şi se citeau, cu rândul, poeme ale poetului Maiakovski.

În noaptea în care autorităţile făcură descinderea, erau toţi strânşi în piaţă şi vedeau un film rusesc. Deodată, cineva strigă: „Tancurile! Vin tancurile! Blocaţi căile de acces!"

Era însă prea târziu. Cât ai clipi din ochi, satul rămase pustiu. Unii o luară la goană spre munți, alții se întoarseră pe la casele lor și blocară ușile. Unii, care avuseseră câte o pușcă ascunsă pe undeva, puseseră mâna pe armă și urcaseră pe acoperiș.

Deasupra satului se rotea un elicopter; dinspre acoperișuri, izbucniră focuri de armă. Cu un viraj brusc, elicopterul se întoarse și dispăru în noapte. Dinspre acoperișuri se auzeau tiruri frenetice; fiecărui tir îi răspundea câte o grenadă ce arunca în aer acoperișul.

Cum orice încercare de rezistență se dovedea a fi inutilă de acum, ușile caselor se deschiseră rând pe rând, iar sătenii ieșiră cu mâinile sus.

Jeepurile îi urmăriră pe cei ce-și aflaseră scăparea în munți. Dacă refuzau să se predea, toți cei urmăriți erau împușcați cu mitraliera.

În aceeași noapte, toți prizonierii fură transportați la închisoare. Printre ei se afla și Djawad, fiul lui Aga Djan.

Orașul fu zguduit. Părinții ai căror fii sau fiice fuseseră arestați alergaseră spre închisoare pentru a consulta lista celor executați.

Trupurile neînsuflețite erau redate familiilor dar, conform legii islamice, cei morți în aceste condiții erau considerați nelegiuiți și, ca urmare, nu puteau fi îngropați laolaltă cu ceilalți morți. Tații își luau morții cu ei, în camionete, și îi duceau în munți pentru a-i înmormânta cum se cuvenea.

Aga Djan nu știa că Djawad fusese arestat. Credea că era încă la Teheran. Nici nu i-ar fi trecut prin cap că fiul său putea fi printre cei executați. Îl cunoscuse pe unul dintre acei tineri care avuseseră o soartă atât de crudă; era fiul celui care făcea vaccinurile și care își avea cabinetul în fața moscheii. Aga Djan citea Coranul pentru ei, când sună telefonul. Răspunse.

– Voi fi foarte scurt, se auzi vocea unui bărbat care nu se prezentase. Sunt un prieten al lui Djawad. A fost arestat în Satul Roșu. Sunt riscuri mari să fie executat. Dacă puteți face ceva pentru el, trebuie să vă grăbiți. Dacă ajunge pe mâna judecătorului lui Allah, va fi deja prea târziu.

Și închise. Mâna lui Aga Djan tremura când puse receptorul în furcă. Mii de gânduri îi veniră brusc în minte. Vru să o cheme pe Fagri Sadat, dar nu fu în stare. Fiul lui fusese arestat! De ce nu-l informaseră? Și unde se afla individul care dăduse telefonul? Cine era acesta?

După știrea lui, Djawad era la Teheran. Ce să caute el în Satul Roșu? Și cum l-ar fi putut ajuta? Nu știa cum să înceapă. De mai multe ori puse mâna pe telefon să sune pe cineva, dar, tot de atâtea ori, îl puse la loc în furcă.

Îşi luă paltonul şi pălăria şi ieşi, însă nici nu ajunse bine la poartă, că se auzi din nou telefonul:

– Mă scuzaţi, răsună aceeaşi voce, Djawad se află încă în închisoarea din oraş. Judecătorul se va întoarce în câteva zile pentru a-i judeca pe cei arestaţi. Trebuie să vă mişcaţi repede.

– Dar ce făcea în satul acela? Cine sunteţi dumneavoastră?

– Ne aflam împreună în acel sat; eu am putut fugi la timp, însă el a fost arestat. Trebuie să faceţi ceva pentru el, şi repede, repet, dar mai mult nu pot spune. Trebuie să închid, spuse bărbatul.

Aga Djan se repezi la poartă, dar se opri şi strigă:

– Fagri Sadat!

Ea nu răspunse.

– Fagri Sadat! strigă el şi mai tare.

Din tonul lui, Fagri pricepu că se întâmplase ceva grav. Coborî la parter.

– Fii tare, spuse Aga Djan. Djawad a fost arestat.

Fagri simţi că leşină. Abia mai putu îngăima:

– Poftim? Arestat? De ce?

– Tocmai a telefonat un prieten de-al lui. A fost arestat în Satul Roşu.

– Ce făcea el în Satul Roşu?

– Nu ştiu.

– Poate s-a dus cu Shabbal. Unde este Shabbal?

– Nici asta nu ştiu. Trebuie făcut ceva înainte de a fi prea târziu, spuse el pregătindu-se să plece, însă nu ştiu ce să fac, nici încotro să merg.

– Du-te la moschee! spuse Fagri Sadat, palidă ca o moartă. Vorbeşte cu ayatollahul!

Aga Djan vru să spună ceva, dar se abţinu şi aproape că zbură către moschee. De când islamicii puseseră mâna pe moschee, nici nu mai călcase pe acolo. Nici măcar ca să se roage. Intră, însă ayatollahul nu se afla acolo.

– Unde se află ayatollahul? îl întrebă pe portar.

– Şi-a amânat întâlnirile şi va lipsi o vreme; nu are chef să fie deranjat din cauza execuţiilor.

– Unde crezi că l-aş putea găsi?

– Nu ştiu. Nimeni nu ştie. Are mai multe adrese.

Aga Djan merse la băcan, peste drum.

– Vă pot ajuta cu ceva, Aga Djan?

– Poate ştiţi unde locuieşte ayatollahul? Am mare nevoie să vorbesc cu el. Este o urgenţă!

Băcanul pricepu importanţa întrebării şi strigă:

– La illaha illa Allah! Nu am dreptul să spun, dar mergeţi să vedeţi în casa cea mare în care locuia odinioară şeful Serviciilor Secrete.

Aga Djan luă un taxi şi ceru să fie condus la acea casă.

Doi agenţi de poliţie înarmaţi stăteau de gardă în faţa porţii. Se îndreptă spre ei, însă aceştia îi strigară să nu mai înainteze. Trebuia să se anunţe la interfon. Aga Djan apăsă pe un buton şi aşteptă.

– Ce este? întrebă o voce arogantă.

– Aş vrea să vorbesc cu ayatollahul.

– Scrie corect ceea ce ai să-i spui pe o foaie de hârtie şi pune hârtia în cutia de scrisori care se află în dreapta interfonului.

– Vreau să-i vorbesc personal.

– Toată lumea vrea să-i vorbească personal, însă nu se poate.

– Am mare nevoie să vorbesc cu el. Sunt Aga Djan, fostul conducător al moscheii principale. Dacă-i comunicaţi acest lucru, sigur mă va primi.

– Nu are importanţă cine eşti, ayatollahul nu are timp. Şi, de altfel, nu este aici, iar eu nu ştiu dacă se va întoarce astăzi.

(Aga Djan rămase în faţa interfonului, simţind că înnebuneşte.)

– Nu sta pe loc! Du-te de aici!

Se întoarse pe jos în oraş. Pentru prima oară în viaţă nu ştia ce să facă. O maşină frână brusc lângă el, şoferul coborî geamul portierei şi-i strigă:

– Ce-i în mintea ta? Vrei să te sinucizi?

– Scuzaţi-mă, spuse Aga Djan. Eu sunt de vină!

Şoferul îl recunoscu şi-i văzu privirea abătută.

– Încotro mergeţi? Poate că vă pot lăsa undeva.

– Eu? Merg la închisoare, dacă nu vă deranjează.

– La care? Cea veche sau cea nouă?

– Nu ştiu. Aceea unde au fost executaţi tinerii.

– Bun, atunci cea veche. Urcaţi!

Vechea închisoare, aflată în afara oraşului, era înconjurată de ziduri groase şi foarte înalte. Maşina se opri pe platforma din faţa închisorii şi Aga Djan coborî. Poarta mare, de fier, era închisă şi trei santinele stăteau de gardă, pe ziduri. În rest, s-ar fi zis că toţi erau morţi acolo.

Încă nu se înnoptase, dar reflectoarele cele mari se aprinseră automat.

– Nu este nimeni aici, strigă şoferul. Dacă doriţi, vă duc înapoi acasă.

Însă Aga Djan nu-l auzi. Merse la poartă şi căută o sonerie, dar nu găsi. Ciocăni cu pumnul în poarta mare de fier. Nu răspunse nimeni.

– Este cineva aici? strigă el cu voce tare.

– Vă conduc acasă, dacă doriţi, repetă şoferul.

– Domnilor, spuse Aga Djan adresându-se santinelelor care stăteau pe zid, dar aceştia se făcură a nu-l auzi.

– Domnilor, strigă el şi mai tare.

Şoferul ieşi din maşină, se duse la Aga Djan, îl prinse de braţ şi spuse:

– Este mai bine să vă întoarceţi acasă şi să reveniţi mâine.

Îl ajută să se urce în maşină, se întoarse în oraş şi îl lăsă în faţa moscheii.

Ajuns acasă, Aga Djan îşi aminti brusc ceva.

– Fagri, strigă el autoritar, ia-ţi vălul!

– De ce?

– Mergem la Am Ramazan!

Era multă vreme de când nu-l mai văzuseră pe Am Ramazan. Nu ştiau exact ce făcea. Ştiau doar că îşi pusese măgarul în serviciul ayatollahului şi că purta uniformă. Aga Djan sună la uşă, deşi, în casă, nu se vedea nici un strop de lumină.

Sună a doua oară. Se auziră paşi pe culoar. Uşa se deschise şi, în prag, apăru Am Ramazan. Avea barba lungă şi purta pistol. În întuneric, părea mai impunător.

Nu se aştepta să-i vadă pe Aga Djan şi Fagri Sadat.

– Putem intra? întrebă Fagri Sadat.

– Vă rog, spuse Am Ramazan.

Pe perete stătea atârnat un portret mare al lui Khomeini şi în întreaga casă se puteau vedea portrete ale unor ayatollahi.

– Avem nevoie de ajutorul tău, Am Ramazan, spuse Aga Djan. Djawad a fost arestat. Vrei să faci ceva pentru noi?

Am Ramazan îi privi uimit. Fusese în serviciul lor de când se ştia şi ei fuseseră nişte stăpâni buni. Acum, stăteau amândoi în faţa lui, distruşi, şi îi cereau ajutorul.

– Cu ce vă pot ajuta? Nu ştiu dacă pot face mare lucru.

– Vreau să vorbesc cu ayatollahul. Mă poţi ajuta? Trebuie să vorbesc cu el cât mai repede, acum dacă s-ar putea. Altfel, mă tem că va fi prea târziu.

– Acum? Nu se poate. Adică nu ştiu, vreau să spun, aşteptaţi, luaţi loc. Fagri Sadat, doriţi o ceaşcă de ceai? spuse el îndreptându-se spre telefonul ce îi fusese instalat recent.

Formă un număr şi spuse:

– Eu sunt. Vreau să vorbesc cu ayatollahul, poţi face asta pentru mine? Nu, nu pentru mine, pentru o cunoştinţă... Da, îl ştiu bine, de mult timp. Este important... În seara aceasta, dacă-i posibil... Înţeleg. Dar mâine? De acord, în moschee, după slujbă? Nu, este mai bine înainte.

Ochii lui Aga Djan se umplură de lacrimi.

Era vineri şi o sumedenie de oameni se îndrepta spre moschee. Aga Djan îl aştepta pe ayatollah în faţa porţii, dar acesta fusese reţinut.

În momentul în care se pregătea să meargă la moschee, îi sunase telefonul cel roşu.

– Săptămâna trecută, Irakul a atacat trupele noastre cu arme chimice. Au fost mii de morţi, printre care câteva sute originari din Senedjan şi din satele învecinate, se auzea în receptor glasul coordonatorului slujbei de vinerea. Mâine vor fi trimise cadavrele.

Mercedesul negru al ayatollahului se opri în faţa moscheii. Din el coborâră câţiva soldaţi. Aga Djan se grăbi spre el, dar unul dintre soldaţi îl opri.

– Am o întâlnire cu ayatollahul, spuse Aga Djan.

– Dă-te la o parte, spuse soldatul.

Ayatollahul îi aruncă o privire lui Aga Djan, dar nu-l cunoştea, nici măcar nu-l văzuse vreodată.

Aga Djan îşi scoase pălăria şi îşi plecă fruntea. Ayatollahul trecu pe lângă el.

– Aveam o întâlnire cu dumneavoastră, spuse Aga Djan.

Ayatollahul se opri, se întoarse, apoi îşi continuă drumul.

Aga Djan fugi după el.

– Sunt fostul conducător al moscheii! strigă el, în timp ce unul dintre soldaţi îl ţinea.

Ayatollahul făcu semn să-i dea drumul.

Aga Djan se grăbi să-l prindă din urmă. Araki îi întinse mâna, în timp ce mergea către moschee. În faţa uşii de la sala de rugăciune, Aga Djan îi prinse mâna ayatollahului şi i-o sărută.

Credincioşii care-l aşteptau pe ayatollah în moschee îl primiră declamând lozinci. Toată lumea îl văzu pe Aga Djan sărutându-i mâna ayatollahului şi pe acesta oprindu-se şi ascultându-l. Toţi îl văzură vorbind, încă din momentul în care ayatollahul începu din nou să meargă, vizibil iritat, şi prinzându-l de poala veşmântului, în timp ce gărzile îl dădeau la o parte cu brutalitate.

Ayatollahul Araki se îndreptă direct spre tribună şi se opri pe prima treaptă. Un soldat îi întinse o puşcă pe care el o ţinu în mână, în mod simbolic, pentru a arăta că se aflau în război.

– Saddam, care nu este fiul tatălui său, a bombardat Ispahanul, giuvaerul ţării noastre! Saddam este mai puţin decât nimic, este un bastard supus Americii. America se răzbună. America se foloseşte de Saddam ca de o maşină! Nu Saddam, ci America bombardează moscheile!

America, bombardează-ne! Nu ne este teamă de tine! America, distruge-ne locurile sfinte! Nu ne este teamă de tine.

Saddam este un lacheu!

Se teme de noi, de armata noastră, de fii noştri.

Credincioşi din Senedjan! Pregătiţi-vă! Am veşti dureroase pentru voi. Saddam ne-a atacat fiii cu arme chimice.

Pregăteşte-te, mamă!
Pregăteşte-te, tată!

În curând, va trebui să ne îngropăm fiii. Dar fiii noştri sunt deja în rai şi sunt primiţi de îngeri.

– *Allaho Akbar! Allaho Akbar!* striga mulţimea.

– Allah este mare! Noi vom învinge! Şi nu ne vom opri la Bagdad, ci vom lovi America şi Israelul! Vom elibera moscheea al-Aksam din Ierusalim!

– *Allaho Akbar! Allaho Akbar!* scanda mulţimea.

– Trăim vremuri grele, dar copiii voştri sunt pe cale de a scrie o nouă pagină de istorie! Vă felicit pentru moartea copiilor voştri!

Însă, mamă, fii atentă! Tată, ia aminte! Luptăm pe două fronturi. Acolo, copiii noştri luptă împotriva lui Saddam. Aici, noi luptăm împotriva comuniştilor, nişte duşmani nu foarte cunoscuţi, dar foarte periculoşi şi care se găsesc printre noi.

Îşi îndreptă puşca spre Aga Djan şi strigă:

– Fără milă! Pedeapsa să fie severă!

– *Allaho Akbar!*

Lui Aga Djan, care îngenunchease, i se păru că toată moscheea i se prăbuşea în spate. Cu spinarea încovoiată, şopti:

Pe tine, Allah, te servim şi Ţie îţi cerem ajutor.
Îndrumă-ne pe calea cea dreaptă
Pe calea celor ce I-ai binecuvântat
Ce sunt fără mânie şi fără de păcat.

Întors acasă, Aga Djan îi povesti soţiei sale cum îi vorbise ayatollahul. Fagri Sadat îşi puse imediat vălul cel negru.

– Unde mergi?

– Merg să o văd pe Zinat. Ea trebuie să ne ajute!

– Nu te va ajuta. Nu a făcut nimic pentru Ahmad, nu va face nici pentru Djawad. S-a întors lumea cu susul în jos. Khomeini a chemat poporul la războiul cel sfânt. I-a obligat pe toţi să-i denunţe pe cei din rezistenţă. Mamele îşi trădează propriii copii!

– Djawad nu a făcut nimic.

– Nu fi atât de naivă, Fagri, aşa spun toate mamele. Nu mai locuieşte de multă vreme cu noi. Nu ştim nici ce făcea, nici ce căuta în acel sat.

– Voi merge totuşi la Zinat.

– Zinat şi-a renegat propriul fiu, pe Ahmad, în moschee. Dacă s-a dezis de propriul copil, cum vrei să-l ajute pe al tău?

– Nu putem face altfel. Trebuie să mergem şi tu vei veni cu mine. Vom merge împreună.

Zinat muncea tot la închisoare, la departamentul pentru femei. Făcea o asemenea presiune asupra prizonierelor, încât acestea i se

supuneau imediat şi erau gata să se roage şi de câte şapte ori pe zi. Îşi trădau prietenele fără pic de ruşine, una după alta.

Într-o seară, când Zinat se întorsese acasă pe neaşteptate, pentru a-şi lua ultimele lucruri, auzi în întuneric vocea lui Aga Djan:

– Zinat, de ce faci totul pe ascuns? De ce nu mai vrei să ne vezi? De ce refuzi să ne mai saluţi?

Zinat nu răspunse şi îşi continuă drumul spre uşă.

Aga Djan o opri.

– Nu poţi fugi astfel, la infinit. Trebuie să-mi dai un răspuns. Oamenii te vorbesc de rău pe la spate. Spun că te-ai transformat într-un călău, este adevărat?

Zinat îl întrerupse.

– Lumea poate spune ce vrea, eu îmi fac datoria. Fac ceea ce Allah îmi cere!

– Despre care Allah vorbeşti? Eu de ce nu-l cunosc pe acest Allah?

– Vremurile s-au schimbat! spuse Zinat.

Deschise uşa şi plecă.

Zinat se simţea bine; mai bine ca niciodată. Toate vorbele oamenilor o lăsau rece: nu făcea nimic rău. Atunci când Ahmad fusese arestat, ea se întâlnise în taină cu Galgal, la Qom. Fusese o întâlnire crucială, care marcase o cotitură în viaţa ei. De multe ori se întâmplase să se întrebe dacă aceea era calea pe care trebuia s-o apuce, însă Galgal îi şterse orice urmă de îndoială. El îi spusese:

– A avut loc o revoluţie măreaţă: islamul a smuls, în cele din urmă, rădăcinile unei regalităţi vechi de două mii cinci sute de ani. Suntem pe cale să punem bazele primei republici şiite. Allah ne va pedepsi fără milă dacă lăsăm să ne scape această ocazie unică. Allah are două feţe. Una este plină de milă, cealaltă este înfiorătoare. Acum noi vedem doar faţa care îngrozeşte, care îi scârbeşte pe toţi. Nu există o altă modalitate de a salva islamul. Duşmanii noştri fac ca sarcina noastră să fie încă şi mai grea. Trebuie ales islamul şi dat la o parte restul: copii, tatăl, mama, nu mai au nici o importanţă. Allah te va răsplăti în Paradis.

Surorile de la comitetul de apărare a moravurilor, care acţiona sub conducerea lui Zinat, îşi aveau sediul în casa în care funcţionase pe vremuri primăria.

În momentul în care Aga Djan şi Fagri Sadat sosiră la sediul comitetului, un grup de părinţi ai căror fii fuseseră arestaţi aşteptau în curte. Fagri Sadat îşi strânse bine vălul în jurul chipului şi urcă scara. Două femei învăluite în negru o opriră.

– Ce vrei? spuse una dintre ele.

– Vreau să vorbesc cu Zinat Ganum.

– Sora, sora Zinat! o corectă femeia.

– Vă rog să mă scuzaţi, răspunse Fagri Sadat. Firește, voiam să spun sora Zinat.

– Sora Zinat nu poate primi pe nimeni, nu are timp.

– Este o problemă de familie, este musai să îi vorbesc.

– Nu are timp! Indiferent dacă este vorba despre cineva din familie sau nu, situaţia nu se schimbă.

– Sunt cumnata ei. Şi acest domn este Aga Djan, cumnatul ei. Trebuie să vorbesc cu ea imediat. Dacă o anunţaţi că suntem aici, ne va primi, fără îndoială.

– O să văd cu ce te pot ajuta. Întoarce-te jos şi aşteaptă.

– Bineînţeles, rosti Fagri.

Prin crăpătura perdelei, Zinat îi văzuse deja pe Fagri Sadat şi Aga Djan, printre ceilalţi oameni care aşteptau. Era deja la curent cu arestarea lui Djawad, dar ştia că nu putea face nimic pentru el.

Galgal o căuta la telefon din timp în timp, însă ea nu putea să-l sune, la rândul ei. Zinat nu ştia exact ce funcţie îndeplinea Galgal şi, cu atât mai puţin, nu-şi imagina că el era temutul judecător al lui Allah.

Dacă Djawad ar fi într-adevăr în pericol, oare l-ar ajuta? Se simţi neputincioasă; nu, nu-l putea ajuta, nu avea puterea de a opri astfel de evenimente. Tot ce putea face era să execute ordinele. Khomeini explicase clar acest lucru în discursul pe care-l ţinuse pentru surori: „Islamul se bizuie astăzi pe umerii voştri. Dacă este cazul să vă sacrificaţi copiii, faceţi acest lucru fără întârziere!"

Zinat se mai uită o dată în jos.

– Nu vreau să-i văd, spune-le că nu sunt aici, spuse ea supraveghetoarei.

Aceasta coborî şi îi spuse lui Fagri Sadat:

– Sora Zinat nu este aici; a plecat.

Disperată, Fagri Sadat privi în jur, căutând un punct de sprijin; deodată, privirea îi căzu pe femeia care se vedea în spatele perdelei. O recunoscu pe Zinat. Perdeaua căzu la loc.

– Ba este aici, spuse Fagri, tocmai am văzut-o în spatele perdelei.

– Am spus că nu este aici; dă-te la o parte, spuse supraveghetoarea pe un ton tăios.

Aga Djan o trase pe Fagri Sadat de mână.

– Vino, să mergem!

– Nu, nu plec nicăieri. Rămân. Trebuie să vorbesc cu Zinat, spuse ea.

– Afară de aici, dacă nu, îi chem pe fraţi, se răsti supraveghetoarea.

Un bărbos înarmat apăru de te miri unde şi o împinse pe Fagri Sadat spre uşă, cu puşca:

– Dispari! Mai repede!

– Zinaaat! urlă Fagri cât o ţinură puterile.

Bărbatul o împinse într-o parte cu puşca. Fagri se împletici şi se lovi de uşă, iar vălul îi alunecă de pe cap. Aga Djan sări la gâtul bărbatului şi-l îmbrânci în perete, în timp ce supraveghetoarea striga după ajutor. Doi indivizi înarmaţi se năpustiră asupra lui Aga Djan. Zinat deschise fereastra şi strigă:

– Nu-l loviţi! Lăsaţi-l! Lăsaţi-l să plece!

Aga Djan adună de pe jos vălul lui Fagri, i-l înfăşură în jurul capului şi pe umeri şi zise:

– Să mergem acasă!

După-amiaza, târziu, Galgal ajunse în Senedjan.

În condiţiile în care atâţia soldaţi din acest oraş pieriseră pe front, ocazia era mai mult decât nimerită ca el să-i judece pe oponenţii regimului.

Îi primi pe inculpaţi în fostul grajd al închisorii, unde încă se mai simţea mirosul bălegarului de cal. Pe ziduri erau agăţate potcoave de cai, şei şi hamuri din piele. De regulă, Galgal alegea locurile cele mai sinistre din oraş.

În grajd au fost introduşi trei tineri. Galgal dădu verdictul în mai puţin de un sfert de oră: unul dintre ei fu condamnat la moarte, iar ceilalţi doi la zece, şi respectiv doisprezece ani de închisoare.

Apoi veni rândul unei tinere.

– Numele?

– Mahbul!

– Ai fost arestată în momentul în care încercai să fugi. De ce fugeai?

– Fugeam de teamă să nu fiu arestată.

– Ce făcuseşi ca să-ţi fie teamă?

– Nu făcusem nimic.

– Au fost găsite nişte pamflete la tine în geantă.

– Nu este adevărat. Nu aveam nimic în geantă.

– Ai fost arestată în Satul Roşu. Acolo locuieşti?

– Nu.

– Atunci, ce căutai acolo?

– Eram în vizită la nişte prietene.

– Cum se numesc prietenele tale?

– Nu pot să vă spun.

– Nu vrei să spui. De acord. Regreţi ce ai făcut?

– Nu am făcut nici o faptă pe care s-o pot regreta.

– Dacă semnezi aici că îţi regreţi faptele, pedeapsa îţi va fi redusă.

– Dar, din moment ce nu am făcut nimic, de ce ar trebui să semnez?

– Şase ani. Următorul! strigă Galgal.

Tânăra fu luată şi un bărbat înarmat îl introduse pe Djawad.

– Numele? întrebă Galgal fără să-l privească.

– Djawad, spuse el.

– Numele tatălui?

– Aga Djan.

Galgal ridică brusc capul, de parcă l-ar fi pişcat o viespe de gât. Se uită la Djawad din spatele ochelarilor săi negri.

O lumină intensă lovea drept în ochii deţinutului, în aşa fel încât acesta nu-l putea vedea pe judecător. Stiloul lui Galgal căzu; se aplecă să-l ridice şi, preţ de o clipă, Djawad îi văzu o parte din chip.

Avu impresia că mai văzuse cândva acea faţă.

Galgal îşi răsfoi hârtiile, încercând, în mod vizibil, să câştige timp.

– Un pahar cu apă! ceru el.

Doi gardieni intraseră şi-l apucară pe Djawad de braţe. Crezu că fuseseră chemaţi ca să-l scoată pe acuzat.

– Lăsaţi-l! Aduceţi-mi un pahar cu apă! strigă Galgal.

L-am văzut undeva, îşi spuse Djawad, iar vocea îmi este cunoscută.

Unul dintre soldaţi puse un pahar cu apă în faţa lui Galgal şi se retrase. Galgal luă o înghiţitură de apă şi spuse:

– Dosarul tău este foarte stufos. Eşti membru activ al partidului comunist şi creierul care conduce totul din umbră. Când ai fost prins, aveai asupra ta un pistol cu care ai tras trei focuri. Ai fost văzut când trăgeai asupra unui elicopter. Pentru astfel de crime, meriţi pedeapsa cu moartea. Ai ceva de spus?

– Nu sunt decât minciuni. Şi, de altfel, nu recunosc acest tribunal. Ceea ce faceţi este ilegal. Am dreptul la un avocat! Am dreptul să mă apăr.

– Taci şi ascultă, reluă Galgal cu brutalitate. Ţi-am studiat dosarul mai mult decât pe celelalte. Toate documentele atestă că ai comis o crimă după alta.

– Este fals, datele sunt eronate. Niciodată nu am avut un pistol în buzunar şi niciodată nu am tras asupra unui elicopter.

– Nu am vreme de discutat cu tine... Te sfătuiesc să mă asculţi bine. Ai priceput? Îl cunosc pe tatăl tău şi sunt dispus să te ajut, dacă laşi de la tine.

Ca într-o străfulgerare, Djawad îl recunoscu: era Galgal. Galgal era judecătorul lui Allah!

Ideea îl umplu de groază. Își simți gura uscată, iar mâinile începură să-i tremure. Galgal înțelese că fusese recunoscut.

– Ascultă-mă bine, tinere. Mâine, vor fi aduse de pe front mai mult de trei sute de cadavre: toți erau tineri, de vârsta ta. Ei s-au luptat acolo cu dușmanul, iar tu trăgeai în elicoptere! Pentru mine nu are importanță cine ești. Chiar de mi-ai fi fost frate, tot te-aș fi condamnat la moarte. Dar fac o excepție pentru că îl cunosc pe tatăl tău. Îți voi pune trei întrebări. Gândește-te bine înainte de a da un răspuns. Dacă ești deștept, răspunzi ce trebuie. Și fii sigur că nimeni nu a avut și nici nu va avea această șansă a ta, indiferent cine ar fi!

Prima: ești comunist, ori crezi în islam?

Djawad era cât se poate de conștient că Galgal era serios. Simțea că fierbe de mânie.

– Nu voi răspunde la această întrebare. Un judecător nu are dreptul să pună astfel de întrebări. Și, de altfel, nu ne aflăm într-un tribunal, ci într-un grajd.

– Gândește-te bine ce spui, îi atrase atenția Galgal, vizibil dezamăgit.

A doua: ești dispus să te rogi de câte șapte ori pe zi, alături de ceilalți prizonieri, dacă-ți reduc pedeapsa?

– Rugăciunea este ceva personal. Nici la această întrebare nu voi răspunde, zise Djawad.

– A treia: accepți să semnezi formularul prin care confirmi faptul că regreți?

– De ce trebuie să semnez că regret ceva câtă vreme nu am făcut nimic rău? Nu, nu voi semna nimic.

Galgal ezita. Ar fi vrut să-l cruțe pe Djawad dacă acesta ar fi făcut măcar un efort.

– Îți mai acord o șansă și te sfătuiesc să profiți de ea, spuse Galgal.

Scoase din buzunarul interior un Coran micuț pe care i-l întinse lui Djawad și rosti:

– Dacă juri pe Coran că nu aveai pistoale în buzunar și că nu ai tras, îți reduc pedeapsa! Dacă, însă, nu o faci, te voi trimite imediat la zid!

– Ai dat ordin să fie executați sute de nevinovați. Asta este o crimă! Este o crimă împotriva Coranului. Nu voi jura. Și nu o voi face tocmai pentru că îl cunoști pe tatăl meu. Mi-e rușine de ceea ce faci. Toți te știm cât ești de slab! Vrei să-mi faci o favoare, dar nu o voi accepta. Te simți vinovat față de familia mea și îmi este rușine cu dumneata. Nu vreau să-mi fie redusă pedeapsa de către un călău care și-a părăsit soția și copilul handicapat, un călău care își maltrata și chiar își tortura soția. Nu voi

îngenunchea în faţa unuia care a pus să fie executaţi o sută de curzi într-o singură zi. Nu aş fi demn de tatăl meu, dacă aş face-o! Ţine-ţi Coranul în buzunar, nu am nevoie de el!

– La moarte! tună Galgal.

Gărzile năvăliră şi-l conduseră pe Djawad la locul amenajat pentru execuţia prizonierilor.

Un soldat îi puse o legătură pe ochi şi-l împinse către zid. Djawad credea că Galgal nu va da ordin să-l execute, că voia doar să-l sperie şi să-l determine să-şi exprime regretul pentru faptele sale.

Soldaţii îl lăsară o clipă acolo unde era, cu ochii legaţi. Djawad încă mai avea convingerea că încercau să-l intimideze ceva mai mult. În plus, niciodată nu avusese un pistol în buzunar şi nici nu trăsese în vreun elicopter. Nu exista nici un motiv să fie pus la zid. Auzi paşi şi bănui că era Galgal, că venea să mai discute cu el. Era sigur că se îndrepta spre el şi că nu va fi executat, pentru că era fiul lui Aga Djan.

Dar Galgal nu se îndreptă spre el. Djawad se aştepta să-l audă spunând: „Bun, de ajuns! Acum scoateţi-i legătura şi băgaţi-l la închisoare".

– Aliniaţi! urlă Galgal.

Doi soldaţi puseră un genunchi în pământ şi îndreptară puştile spre Djawad.

Djawad îşi îndreptă spinarea pentru a-i demonstra lui Galgal că nu se temea. Credea că Galgal nu va merge mai departe.

– Foc! strigă Galgal.

În primul moment, Djawad nu simţi nimic. Avu chiar timp să se gândească: „Vezi? Voiau doar să te sperie".

Se împletici.

Căzu. Puse capul pe pământ şi închise ochii.

Munţii

Aga Djan se dusese să caute rămăşiţele fiului său: se aflau în furgonetă, în faţa porţii.

Fagri Sadat stătea la fereastră şi se uita în jos, la muezinul care se plimba nervos de colo-colo. Aşa cum stătea acolo în picioare, în spatele geamului, părea fotografia în alb şi negru a unei *mater dolorosa*.

Conform tradiţiei persane, în acel moment ar fi trebuit să plângă, să-şi dea cu pumnii în cap, să-şi smulgă pletele încărunţite. Femeile ar fi alergat în calea ei, ar fi prins-o de mâini şi ar fi plâns alături de ea.

Dar toate acestea erau interzise; nu aveau dreptul de a-şi arăta durerea.

Aga Djan nu ştia, deocamdată, unde îl va înmormânta pe Djawad. Dăduse toată ziua telefoane în speranţa că-l vor lăsa totuşi să-l îngroape în oraş, dar nimeni nu îndrăznea să-şi pună pielea la saramură pentru a-l ajuta pe el.

În uliţă se auziră paşi. Muezinul ciuli urechea, căci nu recunoscuse pasul.

O cheie se răsuci în broască şi uşa se deschise: era Shabbal. Şopârlă se repezi spre el. Muezinul, la rândul lui, se îndreptă cât putu de repede spre el, îl luă în braţe şi începu să-i plângă, în linişte, pe umăr.

Shabbal aflase că Djawad fusese executat şi, deşi risca enorm venind la Senedjan, se grăbise să se întoarcă acasă.

Aga Djan ieşi din biroul lui, îl văzu pe Shabbal şi-l salută ca de obicei. Shabbal avea impresia că bătuse patru sute cincizeci de kilometri cu maşina pentru nimic: Aga Djan nu lăsa să se vadă nimic din ceea ce era în sufletul lui.

– Mulţumesc lui Dumnezeu că ai venit la timp. Aveam nevoie de tine. Cine ţi-a dat vestea? întrebă Aga Djan. Însă, fără a aştepta răspunsul, continuă: trebuie să ne mişcăm repede! Se află în furgoneta din faţa porţii.

În lumina felinarului, Shabbal citi în ochii lui de ce se temea. Era un lucru cunoscut: un trup neînsufleţit, un tată şi nici o groapă în care să-l înmormânteze pe cel mort.

Îl prinse de mână şi-l strânse în braţe.

– Îmi pare rău, Aga Djan, îmi pare tare rău, bietul meu Aga Djan, spuse el plângând.

Shabbal se simţea vinovat. Se temea ca Aga Djan să nu-l trateze cu indiferenţă.

– Aşa a fost voia Domnului, băiete, spuse Aga Djan. Vino, în curând se va face noapte şi nu avem prea mult timp la dispoziţie.

Shabbal avea în mână cheia furgonetei. Aşadar, era cât se putea de adevărat, însă voia să vadă cu ochii lui ca să poată crede. Merse la furgonetă şi deschise capota. Într-adevăr, era acolo, chircit şi înfăşurat într-o pânză albă. Era înţepenit, cu mâinile între coapse, sprijinit pe partea dreaptă. Shabbal îndepărtă uşor pânza, dezvelindu-i chipul. Era chiar el, Djawad, iar în tâmpla stângă avea un glonţ.

– Trebuie să ne mişcăm repede, spuse Aga Djan.

Shabbal lăsă capota şi se aşeză la volan.

– Unde mergem? întrebă, ieşind de pe uliţă.

– În partea aceea! rosti Aga Djan arătând în direcţia munţilor din nord.

Shabbal nu ştia ce intenţii avea, însă Aga Djan nu era omul să accepte ca fiul lui să fie îngropat la întâmplare, într-un loc izolat, undeva, în munţi.

Ar fi vrut să vorbească despre nenorocirea ce îi lovise pe toţi, însă Aga Djan era atât de cufundat în gândurile lui, încât nu îndrăzni să-l deranjeze. Aşadar, conduse în linişte către munţii din nord.

– Ţi-ai făcut un plan? întrebă Shabbal după câtva timp.

– Mergem la Marzedjaran, spuse Aga Djan.

– La Marzedjaran? întrebă Shabbal uimit. Nu se poate. Toţi locuitorii acelui sat sunt adepţii lui Khomeini. În zadar le vom cere loc de îngropăciune.

Aga Djan nu spuse nimic, dar Shabbal ştia destul: Aga Djan îşi consultase Coranul acasă. Era inutil să mai înceapă o discuţie; conduse, în continuare, în tăcere.

Drumul nu era destinat circulaţiei maşinilor. De fapt, nici nu putea fi numit drum, fiind numai nişte urme lăsate de roţile autobuzului local.

Marzedjaran era satul cel mai apropiat de oraş, situat în spatele primului deal, pe panta munţilor înalţi. Shabbal se urcă pe colină şi apoi o coborî la loc, prudent. Se vedeau deja casele din împrejurimi.

Crestele munţilor, în zare, erau acoperite de zăpadă şi se făcuse frig. Încă nu se lăsase noaptea, dar munţii cei înalţi îşi proiectau

umbrele peste sat. Casele erau construite din piatră tăiată direct din munte.

Dacă cineva nu ar fi ştiut că acolo se afla un sat, cu greu ar fi putut distinge casele de stâncile munţilor. Pe măsură ce se apropiau, văzură fumul ridicându-se pe hornul băii publice, singurul semn de viaţă din acele locuri.

Într-un sat ca acela, locuitorii erau mereu în aşteptare: fie să plece sau să sosească cineva, fie să se nască un copil ori să moară un om.

Satul adormit aştepta mereu o întâmplare care să-l trezească la viaţă.

Shabbal intră în sat, lucru care nu trebuia justificat în nici un fel. Şi totuşi, o furgonetă necunoscută care cobora din munţi nu putea anunţa decât un eveniment neobişnuit. Cine putea fi smintitul care să aibă ideea de a hoinări prin munţi, la vreme de iarnă? Nu putea fi decât un duşman al regimului, vreun fugar sau cineva care să transporte un mort în maşină. Se auziră lătrături, câţiva câini ţâşniră de sub o stâncă şi alergară după maşină. În acel moment, apărură din umbră nişte bărbaţi încotoşmănaţi cu haine groase.

– Allah! strigă Aga Djan.

Câinii blocară drumul lătrând întruna. Bărbaţii se apropiară de maşină.

– Rămâi pe loc, Shabbal, spuse Aga Djan şi coborî din maşină.

Se îndreptă spre acei indivizi, vru să le vorbească, vru să le spună că era un prieten al imamului din sat. Le întinse mâna, dar bărbaţii nu-l luară în seamă şi se îndreptară către maşină.

Se uitară cu ostilitate la Shabbal şi dădură ocol maşinii. Încercară să ridice capota. Aga Djan ajunse lângă ei, în ciuda lătratului asurzitor al câinilor. Shabbal ieşi iute din furgonetă, iar Aga Djan, împingându-i autoritar pe indivizi, se lipi cu spatele de capotă. Unul din ei îl dădu la o parte, trăgându-l de mânecă, şi ceilalţi deschiseră capota. Un câine sări drept în maşină şi îşi înfipse colţii în linţoliu. Shabbal apucă cricul aflat lângă cel mort şi lovi cu sete dulăul peste spate. Animalul sări din maşină schelălăind.

Shabbal, scos din minţi, îi îmbrânci pe indivizi. Cu cricul în mână, se postă în dreptul capotei, spre a-l apăra pe cel mort.

Trei dintre bărbaţi, furioşi să vadă o asemenea obrăznicie la ei în sat, îi săriră în spate. Aga Djan încercă să-i împiedice, dar în zadar. Shabbal se străduia din răsputeri pentru a para loviturile până ce, la un moment dat, un grup de săteni, alarmaţi de zgomot, veni să-i despartă. Aga Djan întinse rugător mâinile spre ei, spunând:

– Vă cer un loc de mormânt. Am aici rămăşiţele fiului meu.

Nimeni nu-l luă, însă, în seamă; nimeni nu-i răspunse. Păreau a fi de piatră, niște oameni împietriți care-l priveau cu uimire.

– Plecați de aici! Nu avem locuri de mormânt pentru păcătoși! le strigă un om.

– Vă cer un...

– Am spus să plecați, repetă altul, plin de mânie, îndreptându-se spre Aga Djan.

Shabbal puse mâna pe cric. Dar Aga Djan i-l luă și rosti:

– Să mergem.

Urcară în mașină și Shabbal făcu cale întoarsă.

Când se îndepărtaseră suficient de sat, Shabbal se uită la Aga Djan. Rămase consternat: omul care se afla lângă el era dărâmat; se vedea din felul în care zăcea nemișcat pe locul lui. Ceruse sfatul Coranului, dar lucrurile luaseră o întorsătură urâtă. Și semăna, acum, cu o pasăre bătrână care nu mai îndrăznește să-și ia zborul.

Între timp se făcuse noapte. Shabbal conducea mașina prin munți, fără să știe unde și când se vor opri, până în clipa în care îl văzu pe Aga Djan ridicându-se pe scaunul lui și scoțându-și cartea sfântă din buzunar. Își revenise și deschise cartea, după care începu a urmări rândurile cu degetul, asemeni orbilor. După câteva minute, spuse liniștit: „Să mergem la Sarug", apoi puse Coranul la loc în buzunar.

Shabbal nu era de acord. Nu vedea nici o diferență între Sarug și satul din care tocmai fugiseră. Puteau face turul a o sută de sate, pretutindeni ar fi fost primiți la fel.

Aga Djan voia să-și îngroape fiul după datină, căuta un loc oficial pentru el, dar acest lucru era imposibil. Shabbal rupse tăcerea.

– Nici acolo nu vom fi ajutați, spuse el. Trebuie să acceptăm că aceasta-i situația.

Aga Djan nu răspunse, de parcă nici nu l-ar fi auzit.

Cimitirul din Sarug era situat în afara satului. Era un loc pustiu și rece.

– Așteaptă-mă aici. Merg singur în sat, spuse Aga Djan.

Shabbal rămase lângă mașină si se mustra de unul singur: „Are dreptate. Acum înțeleg de ce caută să-i găsească loc într-un cimitir, fără să țină cont de pericolul ce-l paște. Mi-e rușine că nu l-am înțeles mai devreme. Nu am făptuit nici un păcat, nici unul din noi. Djawad nu merită să fie îngropat pe ascuns."

Luă cricul și se puse pe așteptat. Apoi auzi niște voci și văzu apărând un grup de bărbați. Cei care veneau alături de Aga Djan erau bătrâni și nu erau însoțiți de câini.

Înțelese din atitudinea lui Aga Djan că nu reușise să-i convingă. Erau prieteni ai lui Aga Djan și veniseră cu el până la

marginea satului, pentru a-şi arăta compasiunea, însă îi cunoşteau pe zeloşii regimului şi ştiau la ce se puteau aştepta în situaţia în care ar fi acceptat ca mortul să fie îngropat în cimitirul satului.

Se duseră la Shabbal să-l salute şi să-i dea de înţeles că le pare rău, dar că nu aveau ce face. Pentru acesta era, însă, prea mult: simţi cum furia, amestecată cu un sentiment înfiorător de neputinţă, punea stăpânire pe el. Deschise portiera maşinii şi se aşeză la volan. Aga Djan se despărţi de acei bărbaţi şi se urcă în maşină.

Se pregăteau să demareze când se auziră strigaţi.

– Aşteaptă! Opreşte! spuse Aga Djan.

Shabbal opri motorul. Aga Djan coborî repede geamul. Un bărbat alerga spre ei, abia mai răsuflând.

– Trebuie să vă duceţi acasă la Rahmanali, zise acesta, este singurul care vă poate ajuta.

Aga Djan dădu din cap, de mai multe ori, în semn că avea dreptate.

– Mergem la Djirja, spuse Aga Djan, acasă la Rahmanali.

Djirja era satul în care existau cele mai multe şanse de a găsi un loc de veci, deoarece aparţinea domeniului familiei. Numeroşi membri din familia lui Aga Djan şi Fagri Sadat locuiau încă acolo şi, în plus, Khazem Khan fusese îngropat tot acolo.

De fapt, ar fi trebuit să meargă din capul locului la Djirja, dar cartea sfântă nu le dăduse nici un semn. Când auzi numele ieşind din gura acelui om, Aga Djan fu convins că acela era locul unde trebuia să ajungă.

Rahmanali era un moşneag cu barbă lungă, încărunţită. Tot satul se mândrea cu el. Avea o sută patru ani şi era considerat un sfânt. Se spunea despre el că era vrăjitor şi că întorsese din moarte numeroşi copii. Cuvântul lui era lege în sat, toată lumea ştia asta. Dacă se întâmpla să ceară cineva adăpost acolo, era sigur că nu va fi alungat. Casa lui fusese declarată loc sfânt de către săteni. În situaţii dificile, în perioade când nu se putea baza pe nimeni, Aga Djan găsea salvarea la Rahmanali. Se cunoşteau bine şi Aga Djan îl vizita mereu când venea la Djirja şi îi dădea bani, dacă Rahmanali avea nevoie.

Djirja era un sat cocoţat pe munte, chiar sub zăpezi. Nu exista nici un drum carosabil care să ducă acolo, decât o potecă nisipoasă pe care cu greu treceau unul lângă altul un autobuz şi un jeep. Mergeau cu greutate pe potecă, mereu cu frica în sân că furgoneta ar putea să se rostogolească la vale ori că s-ar înţepeni în făgaşurile lăsate de căruţe. Frigul devenise insuportabil, iar radiatorul maşinii nu făcea faţă. Aga Djan se uită îngrijorat la mortul care zăcea în spatele lui.

Ajunşi în apropierea satului, Aga Djan spuse:

– Stinge luminile şi opreşte-te aici, în spatele acestei stânci. Nu intrăm cu maşina în sat. Tu rămâi aici, eu merg să-l caut pe Rahmanali.

– Lasă-mă pe mine să merg, spuse Shabbal:

– Este mai bine să-i vorbesc eu.

– Nu vreau să mergi dumneata singur.

– Nu putem face altfel, nu-l putem lăsa singur pe Djawad.

– Nu am încredere în nimeni, nici măcar în satul acesta. Dacă cineva te vede, îşi va da seama imediat că s-a întâmplat ceva.

Aga Djan îşi strecură mâna sub haină, să verifice dacă mai avea Coranul în buzunar.

– Nu avem de ales. Mă voi descurca, zise el şi plecă.

Înotă prin zăpadă şi traversă podul din lemn de peste râu. Câinii nu aveau cum să-l simtă. Vântul rece care răscolea zăpada îi tăia faţa. Nu avea decât un gând: „Trebuie să vorbesc cu Rahmanali înainte ca islamicii să-mi ia urma. Dacă vor încerca să mă oprească, îl voi striga atât de tare pe Rahmanali încât mă va auzi, chiar de-ar fi să doarmă somnul cel mai adânc din viaţa lui."

Intră în sat cu mii de precauţii. Mai avea patru străzi până să ajungă la casa lui Rahmanali. Câinii, însă, îl simţiseră. Un miros necunoscut, în toiul iernii, nu putea însemna altceva decât „pericol". Brusc, unul dintre ei se puse pe lătrat chiar în spatele lui. Avea să trezească tot satul. Ce să facă? S-o ia la fugă? Ori să meargă normal? Pe strada următoare, un câine uriaş sări deodată spre el, din spatele unei bariere. „Allah!" strigă Aga Djan şi o luă la goană. Câinii din sat prinseră a lătra cu furie. Dulăul se ţinea după el, Aga Djan fugea de-i scăpărau călcâiele. Văzu cum locuitorii, ieşiţi în stradă, îl priveau uimiţi. Câţiva bărbaţi încercară să-i taie drumul şi să-l prindă. Îi îmbrânci cu violenţă, strigând: „Rahmanali!" Alerga cât îl ţineau puterile, inima îi bătea să-i spargă pieptul, ochii îi erau scăldaţi în lacrimi. Fugi orbeşte spre piaţă. Toată lumea ştiu atunci încotro se îndrepta.

– Allaaaaaah! Rahmanali! Caut un loc pentru fiul meu!

Trei indivizi înarmaţi ţâşniră de pe o uliţă, iar unul dintre ei îl lovi puternic peste picioare. Aga Djan se împletici şi căzu în zăpadă. Omul îi puse în faţă o torţă, întrebându-l cine este.

Îl recunoscură imediat pe Aga Djan, îl ajutară să se ridice, îl însoţiră înapoi la furgonetă, afară din sat, unde zeci de săteni se adunaseră pe stânci.

Era de neconceput. Lui Aga Djan nu-i venea să-şi creadă ochilor. Satul acela era al lui, toţi morţii lui fuseseră îngropaţi acolo, de ce se purtau astfel cu el? Revoluţia făcuse să iasă la lumină tot

ce era mai josnic în oameni. Nu mai putea avea încredere în nimeni, nici măcar în soră sau frate.

Citise în cărți că, întotdeauna, au existat astfel de oameni: trădarea, ca și crima, era omenească. Aga Djan urcă în furgonetă, iar Shabbal întoarse.

– Ne întoarcem acasă, spuse Aga Djan.

– Acasă?

– O să-l îngrop în curtea interioară, sub cedrul cel bătrân din grădină.

Shabbal ar fi vrut să poată face ceva, dar nu găsea cuvintele pentru a exprima tot ce simțea.

Coborî cu prudență pantele care mergeau spre oraș. Vulturii zburau în înaltul cerului; tocmai fuseseră treziți de soarele care răsărea molatic, de partea cealaltă a munților. Era primul lor zbor din acea zi. În oraș urma să se lumineze abia peste o oră. Ar fi fost bine să se grăbească, dar Shabbal nu îndrăznea să accelereze. La fiecare frână, mașina derapa și cadavrul se lovea de scaunul său.

Deodată, văzu în depărtare o mașină care venea către ei. Șoferul le făcea semn cu farurile. Aga Djan văzu și el mașina.

– Așteaptă un moment, se întâmplă ceva.

Shabbal opri mașina și ieși.

– Ne face semn, spuse Shabbal, se îndreaptă spre noi.

Scoase torța din mașină și îi făcu semn șoferului că l-a observat.

Mașina dispăru în spatele stâncilor, apoi reapăru.

– Este un jeep! spuse Shabbal.

Jeepul se opri; șoferul stinse farurile. Era un bărbat cu pălărie și încălțat cu bocanci. Alergă spre Aga Djan și spuse în șoaptă: „Salam", îl îmbrățișă, îl sărută pe frunte, apoi zise: „Iau eu mortul. N-am mult timp, trebuie să mă grăbesc, să nu m-apuce răsăritul."

Shabbal nu pricepea ce se petrecea; era clar că individul era un prieten al lui Aga Djan, dar el, Shabbal, nu-l cunoștea.

– Hai să punem cadavrul la mine în mașină! îi spuse bărbatul lui Shabbal.

Toți trei transportară mortul în cealaltă mașină.

Individul îl mai îmbrățișă încă o dată pe Aga Djan, îl bătu pe Shabbal pe umăr, urcă la loc în jeep, întoarse cu multă îndemânare și o porni spre munți.

Aga Djan și Shabbal stăteau lângă furgoneta goală și priveau jeepul dispărând în întuneric. Vulturii mai dădură, o dată, roată furgonetei, după care se urcară în slava cerului.

ATOATEŞTIUTORUL

Durerea se lăsase peste casă asemeni unui văl negru. Nimeni nu mai scotea o vorbă, nimeni nu plângea, nimeni nu sfâ-râma tăcerea, dar era cineva care îngâna fără încetare:

Înţeleptule! Atoateştiutorule!
Tot ce există
Te stăpâneşte!
Noi avem provizii – grămezi
Dar le împărţim în cantităţi ştiute
Iar vânturile le trimitem
Spre a răspândi povara-i roditoare!
Înţeleptule, Atoateştiutorule!
Noi dăruim viaţa, dar şi moartea
Noi îi cunoaştem pe-aceia dintre voi
Care pleacă devreme
Şi pe-aceia care se întorc târziu.

Durerea ofilea plantele, câţiva peşti pluteau în bazin, cu burţile în sus, iar pisica cea bătrână murise.

Între timp, un şir înfiorător de execuţii îi secerase pe adversarii regimului; toţi fuseseră îngropaţi în afara oraşului, la poalele muntelui, şi nimeni nu avea dreptul de a merge la mormântul celui drag. Întreaga atenţie se îndrepta către martirii de pe front care, în fiecare vineri, în timpul rugăciunii, soseau cu sutele în oraş.

Cioara fu prima care sparse tăcerea; îşi luă zborul în înaltul cerului, croncănind zgomotos, pentru a anunţa o vizită.

Fagri Sadat era în bucătărie şi pregătea masa. Şopârlă deschise uşa de la intrare. Un necunoscut, îmbrăcat într-un costum spălăcit şi purtând o pălărie pe cap, se îndreptă către fântână. Fagri Sadat se uită uimită la străinul care trecea liniştit pe sub fereastra ei.

Omul se opri o clipă lângă bazin şi privi peştii roşii care înotau prin apă. Apoi traversă curtea, cu mâinile la spate. Merse până la scara care ducea la acoperiş, apoi o luă spre camera de oaspeţi şi se uită pe fereastră, înăuntru. După aceea se duse către fumoar şi încercă să deschidă uşa.

Fagri Sadat deschise fereastra şi strigă:

– Domnule, căutaţi pe cineva?

Omul nu răspunse şi se îndreptă către bibliotecă.

Fagri ar fi vrut să-l urmărească pentru a vedea ce avea de gând să facă, dar nu îndrăznea.

– Muezinule, strigă ea, este un străin în curte. Vrei să-l întrebi ce caută aici?

Şopârlă, pitit sub copacul cel mare, pentru a vedea ceea ce făcea străinul, se târî pe burtă până în pivniţă, pentru a-l anunţa pe muezin.

Individul dispăruse după un copac.

Deodată, Fagri auzi nişte lovituri înfundate.

Muezinul, înarmat cu bastonul său, ieşi din pivniţă, împreună cu Şopârlă.

– Poartă costum şi pălărie. Acum o clipă mergea spre bibliotecă, bănuiesc că vrea să forţeze uşa. Auzi? spuse Fagri.

Muezinul merse spre bibliotecă şi strigă:

– Ce faci? Cine eşti? Cine te crezi?

Fagri Sadat îşi puse vălul şi-l văzu pe individ cum lovea uşa cu un pietroi.

– Cum arată? o întrebă muezinul pe Fagri Sadat.

– Nu-l văd bine. Stă în umbră.

– Are barbă?

– Nu, nu cred. Are numai o pălărie pe cap.

Muezinul voia să se îndrepte spre el, însă Fagri Sadat îl opri. „Cred că este nebun! Este un cerşetor!"

Şopârlă se căţără în copac spre a-l supraveghea pe individ.

– Mergi şi caută-l pe Aga Djan! îi strigă Fagri Sadat.

Şopârlă sări din copac pe acoperiş şi dispăru.

Muezinul îşi agită bastonul spre bărbat, strigând:

– Cine eşti? Ce ai de gând?

Omul nu reacţionă.

– Opreşte-te, nebunule! urlă muezinul ameninţându-l pe bărbat cu bastonul. Am spus să te opreşti, mizerabile! Dacă nu, vei simţi bastonul meu pe pielea ta!

Însă omul nu se oprea. Muezinul se îndreptă spre el şi se pregătea să-l altoiască, dar Fagri strigă:

– Nu, nu-l lovi. Este clar că nu-i întreg la minte..., şi-l trase pe muezin în spate, de poala hainei.

Omul se opri din ciocănit când îl văzu pe Aga Djan.

– Ce se întâmplă? întrebă acesta.

Bărbatul stătea în umbra zidului bibliotecii.

– Cine sunteţi, domnule?

Acesta nu-i răspunse.

– Ieşiţi din umbră şi daţi-mi mâna. Nu vă voi face nimic, doar am să vă conduc afară, spuse Aga Djan.

Se îndreptă calm spre el, îl prinse de mână şi-l trase la lumină.

– Vreţi să beţi ceva? Ori, poate, vă este foame?

Pe obrajii omului curgeau lacrimi. Ochii aceia!

– Allah! Allah! este Ahmad al nostru!

Muezinul întinse braţele către Ahmad, îi pipăi chipul, pălăria, îl trase spre el şi-l strânse în braţe.

Fagri îşi puse fruntea pe umărul lui Ahmad şi începu să plângă.

– Vino, Ahmad! Ahamad al nostru! Să intrăm! Ce ţi-au făcut? Cum au îndrăznit? Vino, totul se va aranja.

Aga Djan îi deschise uşa bibliotecii, dar Ahmad nu intră. Merse direct în camera de oaspeţi, deschise uşa, îşi scoase pantofii şi se trânti în pat.

– Să-l lăsăm să doarmă, spuse Fagri lui Aga Djan şi muezinului.

Ahamad ieşise din închisoare înainte de termen, datorită sprijinului lui Galgal, dar viaţa îi fusese furată. După ce fusese arestat, soţia lui se întorsese acasă la părinţi, împreună cu fetiţa. Socrul lui, un om foarte puternic, care colabora cu islamicii, aranjase totul pentru a obţine divorţul fetei lui şi trecuse copilul pe numele său. În felul acesta, Ahmad fusese privat şi de drepturile de tată.

A doua zi, Fagri îl chemă la micul dejun, dar el nu avu puterea să răspundă la chemare. Ea intră în cameră, îl ajută să iasă, îl spălă pe mâini şi pe faţă cu apă din fântână şi-l conduse la bibliotecă pentru a-i arăta că era deschisă.

El intră, merse de-a lungul rafturilor, mângâind cărţile cu vârfurile degetelor. Aprinse vechea lampă de lectură, care se afla tot la locul ei, pe masă, atinse uşor fotoliul, dar nu se aşeză, apoi ieşi şi se duse în camera lui.

Îşi privi patul, scaunul, caietul în care, odinioară, îşi lua notiţe pentru slujba de vineri, apoi se aşeză pe pat.

Rămase toată ziua acolo, cu privirea aţintită în gol. Aga Djan merse să-i aducă ceva de mâncare şi încercă să-i vorbească, dar era încă prea devreme: trebuia lăsat în pace pentru câtva timp.

În aceeaşi seară, Ahmad îşi făcu valiza şi plecă.

Şopârlă îl văzu şi alergă să-l anunţe pe Aga Djan. Era însă prea târziu. Ahmad dispăruse fără urmă.

MUJAHEDINII

Pe front, războiul făcea ravagii. Iranul reuşi să preia controlul asupra câtorva zone strategice şi deschise un nou front pe teritoriul irakian. Dar era încă imposibil să fie alungaţi irakienii din regiunile petroliere importante ca Ghoramshar şi Abadan.

Saddam utiliza arme şi bombe chimice şi bloca intrarea în marile oraşe.

Aripa stângă fu aproape în întregime decimată. O singură grupare organizată, ostilă regimului, rămăsese intactă: mujahedinii. Mujahedinii erau tot musulmani, dar aveau o interpretare a Coranului complet diferită de aceea a ayatollahilor aflaţi la putere. Oficial, erau susţinători ai regimului însă, în taină, strângeau arme pentru a putea lovi la momentul oportun.

Khomeini îi proclamase ca fiind duşmanii cei mai periculoşi, având în vedere faptul că minau regimul din interior. La ceasul în care ţara era într-un război interminabil care-i distrugea pe toţi, de la o zi la alta, acest duşman intern trebuia exterminat definitiv. Dar, cum mujahedinii erau tot musulmani, nu-i putea lichida fără un motiv întemeiat.

Comitetul revoluţionar discuta problema într-o reuniune de urgenţă. Membrii hotărâră în unanimitate să-i elimine fără întârziere pe mujahedini în acelaşi mod în care fuseseră eliminate celelalte grupuri de stânga.

Jeepuri se opriră în faţa domiciliilor şefilor mujahedini. Oameni înarmaţi pătrunseră în case pe acoperişuri, dar nu mai găsiră pe nimeni: toţi fugiseră.

Îşi dădură imediat seama că în cadrul comitetului exista un spion.

Ayatollahul Beheshti, preşedintele comitetului, luă pe loc hotărârea de a organiza o reuniune a tuturor membrilor comitetului, în speranţa că spionul se va trăda prin absenţă. Dar toată lumea fu prezentă. Porni, aşadar, o lungă discuţie în timpul căreia încercară să-şi dea seama cum fusese posibil un asemenea lucru.

Unul dintre membrii comitetului, cunoscut fiind ca o fire reflexivă şi pentru deciziile rapide şi juste, spuse:

– Cred că ştiu cum a fost pusă la cale această fugă şi cine este autorul ei.

Toţi îl priviră uimiţi, aşteptând tensionaţi să vadă ce argumente va aduce.

Individul îşi împinse cu piciorul servieta neagră pe care-o ţinea sub masă, în faţa lui Beheshti, se ridică şi spuse:

– Am dovezile la mine în sertar. Merg să le caut şi mă întorc imediat.

Ieşi din sala unde se ţinea reuniunea, coborî scara în fugă, alergă la maşină, se sui şi porni. Încă nu ieşise de pe stradă când, în spatele lui, clădirea din care ieşise se prăbuşi în urma unei explozii de proporţii. Un nor de fum se înălţă în aer.

Toţi membrii comitetului îşi pierduseră viaţa.

Ştirea fu difuzată la radio. Mulţimea se adună în faţa casei lui Khomeini pentru a-i demonstra că îl susţin. Acesta apăru la balcon şi ţinu calm următorul discurs: „Enna lelellah wa enna elleihe radjoen. (De această dată mâna Americii ieşea din mâneca mujahedinilor.) Nu are importanţă. Allah este cu noi! Am numit un nou comitet. Acesta şi-a început lucrările acum o jumătate de oră. Nimeni şi nimic nu ne va opri."

Vânătoarea de mujahedini reîncepu cu şi mai multă violenţă. Pretutindeni, se trăgea orbeşte în ei. Simpatizanţii mujahedinilor blocară străzile din centrul Teheranului şi puseră mâna pe arme. Între cele două grupări islamice ale siguranţei, izbucni un război de stradă.

Toţi cei arestaţi în acea zi au fost executaţi fără proces.

În săptămâna următoare, şeful serviciilor secrete islamice se duse personal la Khomeini pentru a-i vorbi, în particular, despre o chestiune importantă de siguranţă.

Îngenunchie în faţa lui Khomeini, îi sărută mâna şi spuse în şoaptă:

– Posturile importante din departamentele-cheie ale regimului sunt ocupate de mujahedini. În ultima vreme, dat fiind că atenţia noastră s-a îndreptat spre luptele de pe front, ei au reuşit să ocupe toate posturile strategice. Sunt infiltraţi chiar în curtea dumneavoastră. Am făcut o listă cu persoanele suspecte ce ocupă locurile importante din ministere. Dacă îmi permiteţi, voi da ordin să fie arestaţi suspecţii, după ce voi fi vorbit, mai întâi, cu primul ministru.

Khomeini îşi puse ochelarii, citi atent lista şi o aprobă.

Şeful merse direct la una din adresele secrete unde se reunise comitetul. Vorbi mai întâi între patru ochi cu primul ministru, despre întrevederea pe care o avusese cu Khomeini. Apoi se duseră împreună la reuniunea cabinetului pentru a-i informa pe miniştri.

Şeful luă imediat cuvântul:

– Vin acum de la domiciliul ayatollahului Khomeini, spuse el, am discutat cu Domnia Sa în particular. Ştie că în acest moment mă aflu aici. Aştept ca dintr-un moment în altul să mă sune. Am vorbit, de asemenea, cu primul ministru. Mujahedinii s-au infiltrat în sistemul nostru, fără ca noi să ne dăm seama...

Fu întrerupt de ţârâitul telefonului. Îşi aşeză servieta grea pe masă şi îşi ceru scuze înainte de a merge în biroul unde se auzea telefonul.

Luă receptorul şi spuse cu voce tare, în aşa fel încât să-l audă toată lumea: „Da, eu sunt. Da, bineînţeles, am vorbit cu primul ministru. O am la mine, se află în maşină, nu... nu, nu sunt sigur, o s-o caut, puteţi aştepta un moment?" Ultimele cuvinte le-a spus şi mai tare, lăsă receptorul pe birou, părăsi calm încăperea, coborî scara, ieşi în stradă şi demară în trombă. Nimeni nu bănuia primejdia, nimeni nu îşi imagină că istoria avea să se repete. Explozia zgudui totul în jur.

Lupta mujahedinilor împotriva regimului continua. Săptămâni de-a rândul, bombe se auziră explodând, peste tot, în oraş. Noul cabinet format de Khomeini sări în aer, ca şi celelalte două care îl precedaseră. Regimul nu fu însă descumpănit de actele teroriste ale mujahedinilor. Când înţeleseră că această metodă nu era destul de eficace, mujahedinii începură să semene haosul în oraş. Incendiau autobuze, bănci şi clădiri ale guvernului, trăgeau asupra funcţionarilor pe care-i întâlneau.

Toate aceste acţiuni păreau a fi mai degrabă nişte acte sinucigaşe, întrucât garda islamică făcea arestări în masă în rândul simpatizanţilor şi îi omora fără milă pe cei care încercau să scape. Sute de mujahedini au fost executaţi astfel, în decurs de câteva zile, fără nici un fel de proces. Partidul mujahedinilor părăsi strada şi trecu la represalii.

Îi atacară pe ayatollahi în toate marile oraşe şi încercară să-i elimine unul câte unul.

Spre uimirea generală, după ayatollahii de Ispahan şi de Yazd, îl uciseră şi pe ayatollahul Mortawazi. Acesta era un filosof islamic şi unul dintre teoreticienii cei mai cunoscuţi ai regimului, însă nu avea nici o funcţie politică. Ţinea cursuri tinerilor imami, aşa că trebuia să se ducă mereu la institutul pentru imami. Într-o zi, când se îndrepta spre moschee, pentru slujba de dimineaţă, un tânăr îl interpelă.

– *Salam aleikum*, ayatollah!

– *Salam aleikum,* tinere, răspunse acesta

– Am o informaţie pentru dumneavoastră.

– Spune.

– Interpretarea pe care o daţi Coranului s-a încheiat!

– Cum aşa? S-a încheiat...

– Acum! spuse tânărul trăgând asupra lui trei focuri de revolver.

Lanţul de atentate semăna groaza în sânul regimului. Nu se ştia unde va avea loc următorul atentat şi care ayatollah va fi următoarea victimă.

Nici ayatollahul de Ghazwin nu scăpă de moarte, autorul asasinatului fiind propriul său nepot. Din motive de securitate, ayatollahul îi ceruse personal, cu câteva zile înainte, să-i fie şofer.

Ayatollahul tocmai ţinuse o pledoarie înflăcărată împotriva atentatelor: „America ne omoară! Mujahedinii ne omoară! Dar suntem încă în picioare! Am dat deja o lecţie Americii! Îi vom da o lecţie şi lui Saddam! Şi mujahedinilor, de asemenea!"

– Ce zile dificile trăim! îi spuse, seara, în maşină nepotului, când acesta îl conducea către casă.

– Şi ce mai nopţi dificile, spuse nepotul cotind pe o străduţă laterală.

– Unde mă duci? întrebă ayatollahul.

– În iad! spuse nepotul, omorându-l pe loc cu un foc de revolver.

Nimeni nu mai era în siguranţă; un individ bănuit de vecinul său era imediat arestat. Toţi se ascundeau. Cei care mai aveau o şansă încercau să fugă.

Nu numai mujahedinii erau responsabili de aceste atentate neaşteptate; erau şi membri înarmaţi ai grupărilor de stânga care îşi revendicau represaliile cu titlu personal.

În ciuda stării generale de angoasă, ayatollahii nu voiau să cedeze în faţa terorii şi îşi continuau activităţile obişnuite. Acesta a fost şi cazul ayatollahului Araki din Senedjan. Se ştia că era ameninţat. Din acest motiv, era neîncetat însoţit de gărzile de corp.

Araki era un ayatollah fanatic care voia să transforme Senedjanul într-un oraş islamic model. Nu-şi ascundea ura atunci când vorbea despre familiile celor executaţi, iar lui Zinat Ganum îi dăduse mână liberă pentru a le teroriza pe prizoniere. Presiunea pe care o exercita asupra lor era atât de mare, încât era suficient ca ea să facă un simplu gest pentru ca prizonierele să se întoarcă, asemeni unor roboţi, cu faţa spre Mecca.

Locuitorii oraşului nici nu mai suflau şi se rugau să apară cineva curajos care să-l omoare pe acel ayatollah detestat de toţi.

Momentul nu întârzie să apară.

Soarele tocmai apusese; afară căldura lăsase loc răcorii de seară. Uşa biroului lui Aga Djan se deschise uşurel şi cineva

intră. Aga Djan stătea în fotoliu şi citea o carte; crezu că era Şopârlă. Ridică fruntea. Nu-l mai văzuse pe Shabbal din noaptea în care transportaseră împreună rămăşiţele lui Djawad. Imediat după ce se întoarseră acasă, Shabbal plecase. Acum se afla în faţa lui.

Aga Djan îşi scoase ochelarii.

– Mă surprinzi! De cât timp eşti aici?

– Tocmai am sosit.

– L-ai văzut deja pe tatăl tău?

– Nu, nu încă. Eu... eram în trecere prin oraş şi am simţit nevoia să trec să te văd.

Vocea îi tremura.

Aga Djan simţi că destinul avea să lovească din nou.

Uşa se deschise uşor şi Şopârlă intră, dar pricepu din ochii lui Aga Djan că nu era binevenit. Închise uşa la fel de uşor şi se aşeză pe prag.

– Cum aşa? Erai în trecere prin oraş? spuse Aga Djan.

– Aveam nişte treburi prin oraş şi am crezut că este o ocazie bună să vin să te salut.

– De ce nu te aşezi? Ia un scaun.

– Nu voi sta mult, voi pleca din nou în curând şi am venit să-mi iau la revedere.

– Să îţi iei la revedere? De ce? Unde pleci?

– Încă nu ştiu... Mai întâi trebuie să rezolv anumite treburi, apoi va trebui, probabil, să părăsesc ţara pentru o perioadă. Însă, înainte de toate, voiam să te văd pentru ultima oară; regret, trebuie să plec, spuse el uitându-se la ceas.

– Ce înseamnă toată povestea aceasta, băiete? (Silueta muezinului se vedea în spatele ferestrei, dar nu intră.) Vrei să-l chem pe tatăl tău?

– Nu, chiar trebuie să plec, o să-i dau un telefon mai târziu. Venisem numai pentru dumneata, îmi făceam griji; acum trebuie să plec, mă aşteaptă în oraş, spuse el.

Aga Djan simţi pericolul. Abia se lăsase seara; de ce nu avea timp Shabbal să-şi ia rămas bun de la tatăl său? De ce se uita tot timpul la ceas? Aga Djan nu îşi explica această despărţire atât de solemnă. Apoi înţelese ce urma să se întâmple: slujba avea să înceapă în zece minute la moschee şi Mercedesul ayatollahului trebuia să sosească dintr-o clipă în alta.

Trebuia să împiedice nebunia, dar cum?

– Am plecat, spuse Shabbal strângându-l pe Aga Djan în braţe.

În acel moment, Aga Djan simţi pistolul sub centura lui Shabbal. Cu o mişcare bruscă, îl împinse la perete şi îi smulse arma.

– Ce-ţi trece prin cap, băiatul meu? întrebă el energic.

Şopârlă se ridică în mâini şi în picioare.

– Dumneata nu ai nevoie de nici o explicaţie, Aga Djan, rosti Shabbal glacial. Nu mai am timp. Te rog, dă-mi pistolul înainte să fie prea târziu!

Aga Djan se simţi neputincios. Ar fi putut să strige din toată fiinţa lui: „Nu ai dreptul! Ieşi de aici!"

Însă nu fu în stare. Descoperi cu uimire că, în adâncul sufletului, nu voia să-l împiedice, ba chiar îl aproba.

Shabbal îşi luă pistolul din mâinile lui Aga Djan.

Aga Djan vru să-l apuce de braţ, însă Shabbal, cu un singur gest al mâinii, îl ţinu la distanţă, spunând:

– Nu, nu face nimic! Nu spune nimic! Păstrează-ţi vorbele pentru mai târziu! Urează-mi noroc!

Aga Djan rămase în birou, singur şi descumpănit. Era ca şi cum, în numai o clipă, fusese doar martor al propriei vieţi. Ca şi cum, preţ de un minut, nu putuse nici să se mişte, nici să vorbească.

Shabbal îngenunche lângă Şopârlă, îl prinse în braţe, apoi se grăbi să iasă. Când ieşi, se lovi de tatăl său. Muezinul căzu la pământ.

Shabbal îngenunche, îi prinse capul între mâini, îl sărută pe frunte:

– Tată, sunt grăbit, dar îţi voi da un telefon în curând.

Şopârlă alergă după Shabbal.

Exact în acel moment, Mercedesul ayatollahului se opri în faţa moscheii. Shabbal stătea ascuns pe uliţa umbrită şi supraveghea totul în jurul lui. Cele trei gărzi de corp ale ayatollahului ieşiră din maşină şi inspectară împrejurimile: nu era nici ţipenie. Una dintre gărzi deschise portiera. Ceilalţi doi o luară înaintea ayatollahului, către moschee. Shabbal strânse pistolul în mână. Şopârlă, care, până atunci, stătuse tăcut în spatele lui, se târî către maşina ayatollahului. Shabbal vru să-l reţină, însă era deja prea târziu. Şopârlă merse în patru labe către ayatollah. Soldatul care îl ajuta pe ayatollah să coboare din maşină tresări. Ayatollahul puse piciorul pe pământ şi îi spuse lui Şopârlă, ca şi cum ar fi vorbit cu un câine:

– Dispari de aici!

Însă Şopârlă continuă să se târască, îşi băgă capul sub veşmântul cel lung al ayatollahului şi îl făcu să-şi piardă echilibrul.

– Ayatollahule! strigă Shabbal cu glas răsunător.

Ayatollahul ridică privirea, îngrozit, întrucât nu ştia de unde venea vocea aceea.

Se auziră trei focuri de armă. Ayatollahul întinse braţele, se dădu înapoi doi paşi şi căzu la pământ.

Gărzile apucară puştile şi traseră orbeşte în tot ce mişca.

„Allaaaaaah!" Era vocea lui Aga Djan, de pe acoperiş.

O motocicletă sosi în mare viteză din colțul străduței. Shabbal sări în spatele șoferului și porniră ca săgeata.

Trupul neînsuflețit al ayatollahului zăcea în fața moscheii. Turbanul se rostogolise câțiva metri mai încolo, în locul în care Șopârlă rămăsese întins cât era de lung. Nu mai semăna cu o șopârlă, ci cu un băiat care dormea pe trotuar, în întuneric, într-o baltă de sânge care i se scurgea din trup.

Aga Djan îngenunche lângă el, îi sărută obrajii reci, îl ridică și porni spre casă, cu el în brațe.

TAJJARE

În curtea interioară, se auzeau neîncetat avioanele zburând deasupra oraşului. Veneau dinspre Teheran, traversau deşertul şi îşi continuau drumul spre Golful Persic, pentru a ajunge în Europa ori America.

La întoarcere, o luau, în general, pe alt drum; intrau în ţară prin Bandar Abbas, mai întâi deasupra mării Oman.

Pe vremea când copiii erau mici, atunci când vedeau un avion apropiindu-se, sus, pe cer, asemeni unei păsări misterioase, începeau a cânta un cântecel:

Tajjare, tajjare
Unde mergi tu, avionul,
Pe cine ai la bord?
Când are să-mi vină şi mie rândul să zbor?

Fagri Sadat se pregătea să tricoteze, lângă fântână. Era multă vreme de când începuse să tricoteze un pulover pentru Şopârlă, dar nu apucase să-l termine.

Aga Djan voia să se apuce de lucru în grădină, de parcă voia să facă să dispară toate necazurile într-o groapă, alături de frunzele moarte. În acel moment, un aparat al aviaţiei civile zbură foarte jos, cu un zgomot infernal, exact deasupra casei. Razele soarelui, reflectându-se pe aripile-i imense, se proiectară apoi pe chipul lui Fagri Sadat, pe copaci, în apa bazinului şi în ferestrele casei.

Crezând că era un avion militar, Aga Djan o apucă pe soţia lui de braţ şi o trase în pivniţa în care stătea muezinul.

Se uitară spre cer, prin luminator, dar avionul dispăruse.

După ce-şi reveniră din spaimă, îl văzură pe muezin în picioare, în spatele mesei. Nu mai avea argilă pe mâini; din contră, îşi pusese un costum bleumarin, ochelarii de călătorie şi pălărie. În faţa lui se afla o valiză.

– Pleci în călătorie, muezinule? îl întrebă Fagri Sadat cu tristeţe.

– Văd că ţi-ai făcut geamantanul, spuse Aga Djan. Unde te duci?

– Tu, care notezi totul, scrie şi asta: plec de acasă.

– Pleci de acasă? întrebă Fagri uimită. De ce?

– Băiatul se aude toată ziulica plângând prin casă. Este mort, dar încă îl mai văd târându-se prin pivniţă şi jucându-se la picioarele mele, în timp ce lucrez. Este înmormântat în grădină, dar eu îl văd stând în copac. Noaptea, se tânguie în faţa uşii mele. Mi se strecoară până şi-n somn...

Fagri Sadat începu să plângă.

– Acelaşi lucru îl simţim şi noi; şi noi îl auzim prin grădină, însă acesta nu-i un motiv să părăsim casa.

– Nu eu vreau să plec, ci casa mă alungă. Uită-te la mâinile mele: nu mai pot face nimic. Pivniţa e plină de oalele mele, grădina – la fel, pe acoperiş, de asemenea, nu mai este loc pentru nici un obiect. Nimeni nu-mi mai cumpără farfuriile. Sunt alungat... Urează-mi noroc. Lasă-mă să plec, frate!

Făcu doi paşi spre Aga Djan, o îmbrăţişă pe Fagri, îşi luă valiza şi urcă scara pivniţei. Ajuns în curte, se opri preţ de o clipă, ascultă încă o dată zgomotele casei şi strigă: „Cioară bătrână! Să veghezi asupra casei. Eu mă duc!"

Imediat ce închise uşa în urma lui, trei avioane militare se văzură trecând în zbor deasupra casei, făcând un zgomot asurzitor şi dispărând în nori.

– Irakienii! strigă Aga Djan.

Nu erau avioane irakiene, ci trei avioane de vânătoare ale armatei iraniene, care încercau să intercepteze un avion civil.

La bordul acestuia se afla Bani Sadr, preşedintele iranian care încerca să fugă. Avioanele cu reacţie zburau cu mare viteză, pentru a-l împiedica să scape. Khomeini îl obligase să demisioneze cu o săptămână în urmă, acuzându-l de colaborare cu mujahedinii.

Preşedintele se ascunsese, iar mujahedinii puseseră la cale un plan genial pentru a-l ajuta să treacă frontiera. Prevăzuseră totul, în cele mai mici amănunte. Saddam Hussein era şi el la curent cu evadarea şi avioane irakiene erau pregătite să-l escorteze pe preşedintele evadat. Avioanele de vânătoare iraniene ajunseră prea târziu, deoarece avionul intrase exact la timp în spaţiul aerian irakian şi se îndrepta către Europa.

Patru ore şi jumătate mai târziu, aparatul zbura deasupra Parisului. Pilotul luă legătura cu angajaţii francezi ai turnului de control: „Apel de urgenţă. La bord se află preşedintele iranian. Preşedintele cere azil!"

Directorul aeroportului fu informat şi luă imediat legătura cu preşedintele francez. Apoi, îi puse preşedintelui iranian câteva întrebări la care acesta răspunse într-o franceză impeca-

bilă. „Sunt preşedintele ales al Republicii Islamice Iran. Şeful mujahedinilor vine după mine. Cer azil pentru mine, pentru şeful mujahedinilor şi pentru pilot."

Avionul survolă Parisul de câteva ori, timp în care directorul aeroportului îi prezentă situaţia preşedintelui francez.

Bani Sadr trăise mulţi ani în Franţa, unde urmase şi studii de economie. Avea încă în buzunar cheile apartamentului său de la Paris. Tocmai îşi începuse teza de doctorat atunci când Khomeini părăsise Irakul pentru a merge la Paris.

În timpul studiilor la Paris, Bani Sadr imaginase un model de economie în care combina elementele capitaliste cu cele ale Islamului. Proiectele sale se dovediră ideale pentru Khomeini, care nu avea nici o noţiune privind domeniul economic.

Atunci când Khomeini părăsise Parisul pentru a se întoarce la Teheran, Bani Sadr era unul dintre cei şapte asistenţi ai lui formaţi în Occident. Apoi devenise primul preşedinte ales al iranienilor.

Avionul începuse să deseneze cel de-al patrulea cerc deasupra Parisului, când se auzi radioul de bord. Directorul aeroportului îl înştiinţă pe Bani Sadr: „Guvernul francez vă oferă azil politic dumneavoastră şi însoţitorilor dumneavoastră. Avionul poate ateriza. Sunteţi bineveniţi!"

Buletinul de ştiri al jurnalului de seară anunţă în deschidere că Bani Sadr tocmai sosise.

Khomeini îşi încheiase rugăciunea de seară, când Rafsanjani, comandantul general al armatei de la acea dată, îngenunche lângă el şi îi dădu vestea.

Deşi abia îşi încheiase rugăciunea, Khomeini se ridică şi o luă de la capăt. Aflarea îngrijorătoarei veşti îl determină să încerce să se apropie de Allah şi să-i ceară ajutorul, printr-o nouă rugăciune. În momentul în care începu să recite ultima parte a rugăciunii, ochii începură a-i străluci. Se întoarse către Rafsanjani şi spuse: „Momentul binecuvântat a sosit."

Armata iraniană aştepta, încă de la începutul războiului, momentul propice pentru eliberarea oraşului petrolier Ghoramshar. În acel port strategic erau amplasate cele mai mari rafinării din Orientul Mijlociu. Această operaţiune fusese imposibilă până în acel moment, întrucât sateliţii americani informaseră Irakul asupra tot ceea ce se petrecea în şi în jurul oraşului.

„Allah este cu noi, îi spuse Khomeini lui Rafsanjani. O să eliberăm oraşul Ghoramshar. Momentul a sosit. Întruneşte-i pe toţi generalii."

Saddam îşi savura reuşita. Merse la întrunirea cabinetului său, unde avea să vorbească despre evadarea lui Bani Sadr. Voia să anunţe personal vestea miniştrilor săi.

Nici nu ajunsese bine, când armata iraniană invadă oraşul Ghoramshar, atacând simultan pe cinci fronturi. În tot oraşul, pieriseră sute de soldaţi, atât irakieni cât şi iranieni: pământul era presărat peste tot cu cadavre. După o jumătate de zi de lupte grele, doi soldaţi iranieni reuşiră să smulgă drapelul irakian care flutura în vârful rafinăriei de petrol şi să pună, în loc, steagul verde al islamului. Irakienii îşi reorganizară forţele, dar ayatollahii deschiseră din nou, pe neaşteptate, un nou front în oraşul portuar irakian Basra. Această invazie neaşteptată îi făcu pe irakieni să-şi piardă capul: demolară toate clădirile din Ghoramshar şi incendiară copacii. Apoi se retraseră, cu speranţa zadarnică de a putea salva oraşul Basra.

După această victorie istorică, pentru prima oară, Khomeini apăru la televizor, zâmbind. Îl ridică în slăvi pe Allah şi îi felicită pe părinţii celor care căzuseră pe câmpul de onoare, pentru curajul de care dăduseră dovadă fiii lor. Milioane de persoane ieşiră în stradă pentru a sărbători eliberarea oraşului Ghoramshar. Se aprinseră focuri de artificii şi pretutindeni, se vedeau maşini care circulau claxonând şi clipind din faruri. Oamenii pe acoperişul autobuzelor îşi oferea reciproc biscuiţi, dulciuri şi fructe.

Sărbătoarea dură până târziu, în noapte: era prima sărbătoare de la venirea ayatollahilor la putere.

Era o noapte cu lună plină. Oamenii simţeau în sfârşit o bucurie imensă, după toată durerea şi suferinţa provocate de război.

Nu toţi sărbătoreau, însă; mulţi profitară de bucuria generală pentru a se răzbuna. Lumina acelei nopţi cădea şi pe apa unui lac cu apă sărată, aflat la marginea deşertului, lângă Senedjan, unde zăcea trupul neînsufleţit al lui Zinat Ganum, jumătate în apă, jumătate în nisip. În jurul gâtului avea o hârtie, protejată de o pungă de plastic, pe care se puteau citi următoarele: „Ea a obligat femei tinere, nemăritate, condamnate la moarte, să se culce cu un islamist, înainte de a fi executate. A fost judecată şi pedepsită, pe malul acestui lac, la cererea mamelor acelor fete a căror noapte a nunţii a fost şi ultima din viaţa lor."

Luna avea să apună în curând, lăsând locul soarelui. Un stol de păsări din deşert va vedea cadavrul lui Zinat la marginea lacului şi va acoperi suprafaţa lacului cu un vacarm asurzitor. Un călător pe cămila sa va merge către lac spre a vedea ce se petrece.

Va coborî de pe cămilă, va merge spre acel cadavru şi va citi textul scris pe hârtia atârnată la gâtul lui.

AKKAS, FOTOGRAFUL

Aga Djan se plimba de-a lungul râului; nu se mai întorsese în pat după rugăciunea de dimineaţă. Se aşeză pe malul râului, pe o dună de nisip. Apa era încă rece şi, totuşi, o femeie îşi spăla picioarele în ea.

Se şterse cu vălul, îşi puse pantofii şi se apropie de Aga Djan.

– Aveţi vreun bănuţ să-mi puneţi în gură, nu am căpătat încă nici unul, spuse ea.

– Tu erai, Godsi?

Godsi, pe vremuri atât de tânără şi vioaie, arăta acum ca o femeie bătrână: avea părul încărunţit şi pielea zbârcită.

– Este multă vreme de când nu te-am văzut, Godsi, unde ai dispărut? Ce mai face mama ta?

– A murit, spuse ea cu simplitate.

– Când a murit? De ce nu mi-ai spus?

– Pur şi simplu, a murit, spuse ea, şi nu mai adăugă nici un cuvânt.

– Sora ta ce mai face?

– Şi ea a murit.

– Şi ea a murit? De ce? Când?

Godsi nu răspunse.

– Dar fratele tău?

– Şi el a murit.

– Ce tot spui tu acolo?

– Dumneata, însă, n-o să mori, îi prevesti Godsi. Vei rămâne în viaţă până ce toţi vor pleca şi se vor întoarce.

Se întoarse şi plecă în linişte.

– Unde te duci, Godsi? Nu mi-ai spus vestea!

– Mai sunt încă patru bărbaţi: trei vor veni, unul va pleca, unul va fi ucis, unul va muri şi unul va face pomana. Dar dumneata vei rămâne până ce toţi vor pleca, răspunse ea fără a întoarce privirea.

Aga Djan începu din nou să se plimbe de-a lungul apei.

Cine trebuia să mai vină? Şi cine să mai plece? gândea el.

Chipul lui Nosrat îi apăru în minte ca o străfulgerare.

În timpul nopţilor bântuite de teroare, nimeni nu avea dreptul de a intra la Khomeini. Nimeni, cu excepţia lui Nosrat.

Nosrat era persoana care îl ajuta pe Khomeini să evadeze din realitatea crudă ce făcea ravagii în lume, zi de zi, dincolo de zidurile curții sale, Nosrat îi deschidea poarta spre o altă lume, departe de avioanele de vânătoare irakiene, de bombe și execuții.

Cinematograful, cu care îi făcuse cunoștință Nosrat, îl fascina pe Khomeini. Nosrat îi arăta fragmente din filme, documentare despre natură, păsări, albine, șerpi și despre râurile de lumină. Acesta era secretul lor: nimeni nu știa ce se petrecea în spatele ușilor închise ale biroului lui Khomeini.

Khomeini era conducătorul lumii șiite; era un om capabil să ridice milioane de credincioși prin discursurile lui; dar era complet izolat. Toată ziua – și uneori toată săptămâna – și-o petrecea singur, la el în birou.

Avea charisma și toți cei ce-l înconjurau se străduiau să-l impresioneze. Doar Nosrat încerca să rămână el însuși, pentru a se putea apropia cât mai mult de ființa umană care era cu adevărat Khomeini.

Khomeini nu știa absolut nimic despre matematică și despre fizică, însă dovedea un real interes pentru lumină, lună, soare, zborurile cosmice și, mai ales, pentru meteoriți.

Nosrat îi dezvălui lui Khomeini o lume miraculoasă, despre a cărei existență acesta nici nu avea habar. Treptat, singurătatea în care trăise până atunci fu înlocuită de nopți amuzante și pline de culoare, în timpul cărora uita de tot.

Imediat ce intra în biroul lui Khomeini, Nosrat își scotea vesta, o punea pe umeraș și începea a vorbi despre filmele sale.

– Am adus câteva scurt metraje. Sunt niște documentare extraordinare despre viața a două specii de animale, din natură. Or să vă placă: primul este un film despre furnici și despre modul în care este ierarhizată puterea în cadrul furnicarului; celălalt este un film despre maimuțe. Este impresionant de văzut în ce măsură comportamentul lor se aseamănă cu cel omenesc! Am mai adus un filmuleț încântător despre mulțimea de pietre care plutesc în univers; din când în când, câte o piatră enormă cade pe pământ: este un meteorit. Totul este absolut magnific!

Khomeini îl privea uluit; nici măcar fiul lui nu se simțea atât de în largul său în prezența lui... Auzise adesea spunându-se că artiștii au un fel specific de a fi, dar înaintea lui Nosrat, el nu cunoscuse nici unul.

Nosrat îndeplinea un rol cunoscut de pe vremea foștilor regi persani: regele avea mereu lângă el un *malidjak*, un clovn care-l distra. Clovnul era singura persoană care avea acces în apartamentele regelui și libertate totală de acțiune și de cuvânt, singura lui obligație fiind aceea de a-l distra pe rege.

– Cum se numeşte canalul acela? întrebă Khomeini.

– Care canal?

– Acela american, mi-au luat interviu o dată sau de două ori.

– Vă referiţi la CNN?

– Da, acela.

– Ce vreţi să ştiţi despre el?

– Nimic. Ştiu numai că toţi preşedinţii ţărilor care deţin puterea în lume au în biroul lor un televizor conectat în permanenţă la CNN.

– Aşa este. Personal, sunt uimit să văd că în biroul Domniei Voastre nu există nici un televizor.

– Presupun că se vorbeşte în limba engleză.

În biroul lui Khomeini nu exista nici televizor, nici radio, toate veştile fiindu-i comunicate în scris.

– Există şi un post arab ca CNN-ul, cu deosebirea că, acolo, ştirile sunt transmise în arabă, spuse Nosrat. Voi face în aşa fel încât să-l puteţi urmări de aici.

A doua zi, Nosrat aduse un televizor micuţ şi-l aşează în şifonier, în aşa fel încât nimeni să nu-l poată vedea. După ce-l instală, îi arătă lui Khomeini cum trebuia procedat ca să-l aprindă şi cum să schimbe canalele.

– Îmi este suficient să prind canalul de televiziune arab, spuse Khomeini aproape şoptit, ca şi cum făcea un lucru ilicit.

Câteva săptămâni mai târziu, Nosrat primi un telefon neaşteptat din partea unui corespondent CNN. Individul era la curent cu relaţiile strânse existente între Nosrat şi Khomeini. Fixară o întâlnire într-o ceainărie din piaţa gării. În timpul întrevederii, Nosrat îi vorbi despre munca lui. La sfârşit, corespondentul îl întrebă cu mii de precauţii dacă nu l-ar interesa să realizeze un film documentar despre Khomeini.

– La ce vă referiţi, mai exact? rosti Nosrat, uimit.

– Un reportaj despre viaţa de zi cu zi a lui Khomeini.

Nosrat fu luat prin surprindere de această propunere. Era ceva timp de când lui însuşi îi venise o idee asemănătoare, dar o considera irealizabilă.

– CNN vrea să realizeze un documentar unic despre viaţa privată a lui Khomeini, spuse corespondentul. Bineînţeles, suntem dispuşi să plătim o sumă considerabilă în dolari pentru el.

Nosrat nu considera absolut importantă problema onorariului. Ceea ce-l interesa era posibilitatea de a realiza un documentar ieşit din comun. Aceasta ar fi fost, probabil, şansa vieţii lui, numai că nu putea fi pusă în aplicare.

– Este imposibil, spuse el. De ce mi-ar da permisiunea să-l filmez?

– Puteți încerca, totuși, răspunse corespondentul. Mai gândiți-vă la această propunere și dați-mi de știre dacă v-ați răzgândit.

– De acord, zise Nosrat.

În cap, începură deja să i se deruleze scenele pe care ar fi vrut să le filmeze. Era atât de surescitat, încât nu puse geană pe geană toată noaptea.

Ar fi vrut să vorbească despre aceasta cu cineva, dar nu îndrăznea să deschidă gura, de teama de a nu scăpa norocul printre degete.

Într-o seară, pe când se plimbau de-a lungul lacului, în spatele casei lui Khomeini, Nosrat îi povesti ayatollahului o istorie pasionantă despre sateliți și modul în care funcționau aceștia.

Îi explică faptul că numai printr-o revoluție în domeniul tehnologiei, planeta întreagă putea vedea la televizor, de exemplu, cum președintele Americii își bea cafeaua în biroul său de la Casa Albă.

– Omul este o ființă curioasă, continuă el, și pentru a-și satisface curiozitatea inventează tot felul de aparate pe care le trimite, apoi, în spațiu. Oamenii vor să știe totul. De exemplu, sunt foarte curioși să afle cum arată interiorul casei Domniei Voastre, unde locuiți și ce mâncați. Această curiozitate nu poate fi stăpânită în nici un fel.

Nosrat încerca să pregătească terenul pentru cererea lui, însă știa că, dacă pronunța cuvântul CNN, va trebui să vorbească și despre America. Se temea că, dacă va pune acea întrebare, nu va mai fi binevenit și că va fi obligat să-și strângă instrumentele.

Ideea, însă, îl obseda într-atât încât nu se mai putea stăpâni. Nosrat se deplasa pretutindeni cu camera după el și, seara, când aprindea televizorul în camera lui Khomeini, apăsa, pe furiș, butonul roșu al aparatului său. Îl filmă pe Khomeini așezat pe pământ, cu picioarele goale, ori uitându-se pe ascuns la televizorul său, ascuns după ușa șifonierului.

Timp de mai multe luni, Nosrat filmă o sumedenie de imagini cu Khomeini: Khomeini plimbându-se de-a lungul lacului și privind rațele, cu vrăbiile ciripind deasupra capului, Khomeini împiedicându-se de un trunchi de copac; turbanul îi sărise din cap și se rostogolise în lac, iar rațele se repeziseră asupră-i și începuseră a-l ciuguli.

Una dintre secvențe îl arăta pe Khomeini bolnav, zăcând în pat. Este culcat pe o parte, întors cu fața către Mecca, așa cum sunt îngropați islamicii în mormintele lor. Soția intră o clipă, îi mângâie cu duioșie fruntea și pleacă din nou fără a spune nimic.

Într-o altă secvență, este surprins pregătindu-se pentru o nouă zi: se îndreaptă spre chiuvetă, se spală pe mâini, ia Coranul și ci-

teşte cu atenţie o pagină. După aceea, ia stiloul, scrie ceva, pune hârtia într-un plic, îl lipeşte şi o cheamă pe soţia lui: „Batul!"

Ea ia plicul, îl ascunde sub văl şi părăseşte camera imediat.

Lui Khomeini nu i-a luat mult timp să observe că Nosrat îl filma pe furiş. Nosrat, însă, era convins că acesta intrase de bunăvoie în joc.

Într-o zi, corespondentul CNN îl contactă din nou pe Nosrat.

– Nu mi-aţi mai dat telefon. Am dedus, de aici, că nu puteţi da curs cererii noastre.

– Am realizat ceva splendid, nu se putu abţine să nu vorbească Nosrat.

Un sfert de oră mai târziu, individul se afla în faţa uşii lui.

În entuziasmul lui, Nosrat nu-şi dăduse seama că noile Servicii Secrete îl luaseră la ochi. Nu-şi dăduse seama nici că erau la curent cu legăturile pe care el le avea cu CNN-ul.

Corespondentul intră. Nosrat pregăti un ceai, pregăti magnetoscopul pentru o vizionare şi se aşeză. Corespondentul nu-şi credea ochilor.

– Formidabil! spuse el.

Nu vizionaseră încă nici jumătate din benzi, când cinci bărbaţi înarmaţi năvăliră în balcon, venind de pe acoperiş. Deschiseră uşa cu lovituri de picior, se năpustiră înăuntru şi-i arestară pe Nosrat şi pe corespondent. Doi soldaţi rămaseră în apartament şi-l scotociră dintr-un capăt în celălalt. Luară tot ce li se păruse suspect într-o cutie şi plecară cu ea.

Corespondentul fu expulzat imediat, a doua zi, iar Nosrat sfârşi într-o celulă, aşteptând interogatoriul. Abia când rămase singur în celula lui din închisoare îşi dădu seama că situaţia era mai gravă decât credea. Îşi dădu seama că îşi asumase un risc enorm. Ştia că va fi pedepsit exemplar pentru imaginile filmate, dar spera în ajutorul lui Khomeini.

Pe durata interogatoriului, Nosrat încercă să-l convingă pe magistrat de profundul respect ce-l nutrea pentru Khomeini şi de totala lui simpatie pentru ayatollah.

Explică faptul că toate filmările lui aveau un caracter strict istoric şi o importanţă deosebită pentru patrimoniul cultural al ţării.

Insistă asupra faptului că niciodată nu avusese intenţia de a vinde filmele americanilor şi că tot ce făcuse era din pasiune pentru meseria lui.

Lăsă să se subînţeleagă faptul că ayatollahul Khomeini era la curent cu tot ceea ce făcea şi că, dacă va fi cazul, va face dovada afirmaţiilor sale.

Pledoaria lui Nosrat părea credibilă şi magistraţii l-ar fi crezut dacă oamenii lor nu ar fi descoperit la el acasă o bandă

suspectă. Imaginile surprinse pe bandă erau de-o frumusețe ieșită din comun, în așa fel încât nici Nosrat nu știuse ce să facă cu ea. Din acest motiv, ascunsese banda între grinzile tavanului din atelierul său, în speranța că nimeni nu le va descoperi. Și, datorită spaimei prin care trecuse, i se șterse totul din minte. Însă agenții Serviciilor Secrete o găsiseră.

„Ai grijă că tot alergând după femei, o dată și o dată tot o să-ți rupi gâtul" îl prevenise Aga Djan pe Nosrat.

Nosrat era în permanență cu ochii după vreo femeie deosebită căreia să-i poată face un portret splendid. Dar nicicând nu-i trecuse prin minte că acea femeie ar putea fi soția lui Khomeini.

Agentul Serviciilor Secrete, însărcinat cu cercetarea cazului, puse brusc banda video pe masă. Recunoscând banda, Nosrat simți cum i se scurgea tot sângele din trup și știu că, din acel moment, putea să se considere pierdut. Spaima îl împietri.

Ce văzuse el la acea femeie în vârstă, ca să apese spontan, fără să se gândească, pe butonul camerei de filmat?

Nosrat nu-și putea explica lui însuși gestul: să fi fost, oare, neputința tăcută a femeii, care îl determinase să o filmeze, să o înregistreze și să păstreze banda, pentru ca, într-o zi, să o poată arăta?

Batul purtase văl toată viața, astfel încât nici un bărbat, în afară de Khomeini, nu-i văzuse vreodată părul, chipul, mâinile ori picioarele. Din acest motiv, probabil, simțea nevoia să se arate.

Nosrat nu-și dăduse seama de acest lucru imediat. Când ciocănea la ușa salonului lor, Batul îi deschidea și îl privea, cu un zâmbet. După chip, s-ar fi spus că era cu vreo douăzeci de ani mai tânără decât Khomeini.

Era mereu primitoare când apărea Nosrat, fapt neobișnuit pentru o femeie cucernică. Însă Nosrat știa că acea primire nu-i era destinată lui, ci aparatului de filmat.

Batul era încântătoare și dornică să-și arate frumusețea. Se vedea că-și dorea realmente să fie surprinsă de obiectiv.

Dorința ei nu era ceva nefiresc, dat fiind că era femeie și, ca femeie, fusese întotdeauna supusă bărbatului și nu avusese niciodată posibilitatea de a-și arăta frumusețea.

Între ea și Nosrat se stabilise o înțelegere tacită: el o filma în tăcere.

Mii de fotografii ale lui Khomeini fuseseră publicate, dar nimeni, niciodată nu văzuse nici cea mai mică fotografie a lui Batul în vreo publicație. Era ca și cum ea nu ar fi existat.

Batul stătea la fereastră și privea lacul. Își schimbase vălul ei cel negru cu un altul, de un alb spumos, presărat cu flori albastre. Nosrat filmase în prim plan chipul ei și părul argintiu,

pe care ea îl lăsase, ca din întâmplare, vederii. Batul lăsă vălul să-i lunece uşor pe umeri. Era o adevărată încântare.

Dintre toate scenele surprinse, una a fost fatală pentru Nosrat. Prin crăpătura uşii, filmase camera lui Batul. Surprinsese patul aşezat într-un colţ şi o noptieră pe care se aflau o oglinjoară şi un flacon vechi de cremă Nivea.

În acel moment, agentul puse mâna pe magnetoscop şi îl lovi, cu sete, pe Nosrat în moalele capului.

Magnetoscopul se sparse, iar Nosrat căzu, leşinat, la pământ.

Apoi totul fu redus la tăcere.

Pretutindeni, în ţară, tăcerea se întindea din ce în ce mai mult.

Saddam Hussein nu mai bombarda oraşele, iar Khomeini încetase să mai consulte Coranul pentru a afla dacă trebuia să atace oraşele irakiene.

Liniştea era imensă. Execuţiile luară sfârşit şi ayatollahii nu au mai fost ucişi. Toată lumea obosise; toţi aveau nevoie de odihnă.

Primii veniți

Pe Munte
există vreo vrajă?
Unde, oare, nu se vede clar?
În cartea scrisă?
Pe un sul de pergament?
În casa locuită?
Pe bolta înălțată?
În marea fierbând în flăcări?
Nefericire în acea zi!
Nefericire în acea zi, celor ce mint!
Pe Munte! Pe Munte!

Câți ani trecuseră oare? Câte luni se scurseseră? Cine plecase? Și cine venise?

Nimeni nu mai socotea anii; de altfel, era lipsit de sens să țină cineva socoteala anilor trecuți. Timpul stătuse în loc pentru cei copleșiți de suferință și pentru cei care își plângeau morții.

La fel și pentru cei care își săpau grădina în speranța că vor uita de suferință, și pentru cei care, în bucătărie, pregăteau bucate pentru pomeniri, sperând că, dacă își vor împărți durerea în mai multe cupe, aceasta se va risipi.

Țara părea a-și fi regăsit pacea, însă mai era cineva, un bărbat care traversa deșertul în spinarea unei cămile, cu pistolul la centură, hotărât să-l judece pe judecător.

Abia atunci, suferința va înceta. Abia atunci, timpul va putea porni din nou să curgă. Abia atunci, vor fi numărați anii trecuți alături de cei veniți și departe de cei plecați.

În timpul acelei tăceri impuse, Khomeini își pierdu treptat memoria. Și veni și ziua în care nu mai fu în stare să recunoască pe nimeni dintre cei apropiați lui.

Rafsanjani și Khamenei, cei mai de încredere slujbași ai lui, puseră mâna pe putere și-l împinseră, pe nesimțite, pe linie moartă.

Galgal fu primul care observă demența senilă a lui Khomeini: îngenunchind lângă el, se îngrozi văzând ceea ce vedea: Khomeini nu-l mai recunoștea.

Galgal era singurul funcționar care lucra independent. Era un fel de prelungire a brațului lui Khomeini. Alături de acesta era puternic; fără el, era nimeni și, deci, venise vremea să dispară din circulație.

În plus, epoca execuțiilor apusese; regimul își arătase destul puterile. Îi alungase pe irakieni și își neutralizase toți adversarii. Acum era timpul să se stabilizeze. Așadar, nu mai era loc pentru un judecător detestabil cum era Galgal.

Trebuia găsită o altă funcție pentru el, lucru care nu era deloc ușor. Între timp, membrii partidului mujahedinilor și grupurile de stânga primiseră informații asupra rolului pe care Galgal îl jucase și asupra crimelor oribile de care se făcuse vinovat. Toți erau la pândă, gata oricând să-l elimine. Lui Galgal i-ar fi plăcut să se poată întoarce la Qom pentru a preda dreptul în școlile pentru imami, dar acest lucru era, de acum, cu neputință. Înțelese că misiunea lui întru răspândirea Islamului, ca și aceea a lui Khomeini, se încheiase. Khomeini nu murise, dar era deja de domeniul trecutului. Galgal nu mai avea nici un viitor, iar în prezent nu-și mai afla locul. Trebuia să se întoarcă în trecut, dar cum?

Din fericire, cei ce-i urmară lui Khomeini găsiră soluția pentru a-l trimite pe Galgal în trecut.

În acea perioadă, în Afganistanul vecin, talibanii încercau să instaureze regimul islamic. Ajunseseră chiar să recurgă la violență pentru implementarea, în Afganistan, a vechii legi islamice, *charia*.

Ayatollahii din Iran aveau legături strânse cu talibanii și se întâlneau în mod regulat pentru a găsi soluții de întrajutorare în vederea consolidării poziției lor în raport cu adversarii lor occidentali.

Regimul avu ideea de a-l oferi pe Galgal talibanilor, un adevărat cadou pentru acei fanatici.

Soluția aceasta fu considerată formidabilă de către Galgal, care o acceptă cu brațele deschise. Galgal adora fanatismul talibanilor; așa că își făcu imediat valiza, și deghizat în negustor, cu pălărie și barbă, călători incognito cu trenul până în orașul de frontieră Machhad. Ajuns acolo, își petrecu noaptea într-un han, de unde îl preluă, a doua zi, un soldat taliban. Îmbrăcat în costumul afgan, trecu hotarul într-o mașină mică, însoțit de soldatul respectiv, cu destinația Kabul. Acolo, șeful talibanilor îl primi plin de căldură și îi oferi o locuință.

Viața lui Galgal se schimbă complet, dat fiind că acum era liniștit; nu mai trăia în tensiune. Oficial, lucra la arhivele orașului; în realitate, ocupa un post important în comitetul director al talibanilor.

Se bucura de anonimatul pe care i-l oferea orașul și de liniște întrucât, acum, în sfârșit putea să-și aprofundeze cunoștințele în

domeniul dreptului islamic. Toată ziua şi-o petrecea în vechea bibliotecă, unde studia documente islamice unice, aduse special pentru el de la biblioteca regală a Arabiei Saudite.

După câteva luni, luă în căsătorie o afgană şi astfel îşi începu şi viaţa de familie. Era fericit şi noua lui viaţă îi plăcea. Putea merge liber prin oraş şi să intre prin magazine, ceea ce, înainte, nu făcuse niciodată. Mergea adesea în vizită la familia socrilor. Nimeni nu ştia nimic despre trecutul său, iar el avusese grijă să se dea drept un cercetător islamic care îşi pregătea o carte cu privire la istoria islamului.

Nici prin gând nu-i trecea că era căutat şi că încă nu-i fuseseră uitate crimele.

Shabbal era unul dintre cei care-l căutau pe Galgal, însă îi pierduse urma.

Trei membri mai rămăseseră dintre cei care conduseseră odinioară partidul lui Shabbal. Ceilalţi fie fuseseră arestaţi şi executaţi, fie îşi găsiseră scăparea fugind din ţară. În timpul ultimei reuniuni a celor din urmă membri ai partidului, care avusese loc pe fugă, Shabbal fu desemnat să-l elimine pe Galgal. Abia mai târziu, va descoperi Shabbal că aceea fusese ultima decizie luată de partidul său.

Shabbal ţinea să se răzbune personal moartea lui Djawad. Nu reuşea să-şi scoată din minte acea noapte rece şi lungă, când el şi Aga Djan căutau disperaţi un loc pentru a-l înmormânta pe Djawad în munţi. Nu putea suporta amintirea acelei umilinţe. Trebuia să acţioneze într-un fel, altfel nu avea să-şi afle liniştea. Simţea că nu va putea să-şi continue viaţa până nu va duce la îndeplinire această sarcină.

După atentatul la viaţa ayatollahului, nimeni din familie nu a mai avut nici o veste despre el. Aga Djan credea că părăsise ţara şi că se afla pe undeva, în Europa ori America.

Shabbal, însă, nu plecase. Se afla încă la Teheran. Îşi lăsase barbă şi lucra ca şofer de taxi. Ca măsură de securitate, membrii partidelor aflate în opoziţie nu mai aveau maşini personale. În general, pentru deplasări, foloseau maşini ale unor firme de taximetre.

Shabbal avea taxiul lui, de când lucra ca redactor al ziarului de partid. Maşina reprezenta pentru el atât un mijloc de deplasare, cât şi unul de a-şi câştiga pâinea. Tot din motive de securitate, cei care mai rămăseseră dintre membrii partidului nu se mai reuneau. Se întâlneau, însă, în mod regulat într-una dintre ceainăriile din bazarul Teheranului.

În timpul uneia dintre aceste reuniuni, Shabbal află că Galgal era la Kabul.

– Ar fi trebuit să-mi dau seama. De la cine aveţi informaţia?

– Din partea partidului Tudeh, îi spuse laconic unul dintre ei, în timp ce îi întindea o foaie de hârtie pe care era înscrisă o adresă.

Partidul Tudeh se dizolvase, regimul îl neutralizase, dar membrii mai vechi ai partidului comunist rusofil aveau încă legături cu partidul comunist din țara vecină, Uniunea Sovietică.

Shabbal știa acum ce avea de făcut.

În timpul guvernării comuniste din Afganistan, mișcările clandestine de stânga avuseseră relații bune cu simpatizanții lor afgani. În momentul în care talibanii preluaseră puterea, comuniștii se refugiaseră în Uniunea Sovietică. Fuseseră, însă, destui care rămăseseră pe poziții. Lui Shabbal îi trebuiră câteva luni pentru a intra clandestin în Afganistan și reuși numai cu sprijinul unui grup de afgani. Traversă deșertul la miez de noapte, pe spinarea unei cămile, până la granița afgană și acolo fu preluat de cineva care-l aștepta cu o motocicletă.

Ajuns la frontieră, își lăsă cămila în grajdul hanului și merse pe jos până la locul unde afganul îl aștepta dincolo de gardul de sârmă ghimpată. După ce își spuseră parola, bărbatul îi indică un loc pe unde se putea strecura pe sub gardul de sârmă ghimpată, spre a intra în țară.

Shabbal se așeză pe locul din spate al motocicletei și individul demară. După o jumătate de oră, afganul se opri în fața cabanei unui păstor. Intră acolo și apoi ieși aducând cu el un rând de haine tradiționale afgane. După ce Shabbal se schimbă, porniră din nou până în satul cel mai apropiat de unde un autobuz trebuia să plece a doua zi către Kabul.

Era încă toamnă, dar pe creste ningea deja, iar vântul sufla tăios. Omul cumpără pâine proaspătă și curmale pentru Shabbal și îl însoți până la autobuz.

După o călătorie de cinci ore prin munți, cu nenumărate opriri, autobuzul ajunse, până la urmă, în centrul Kabulului.

Shabbal coborî și merse mai întâi să mănânce ceva într-o cafenea. Comandă o supă afgană caldă și bău, unul după altul, câteva pahare cu ceai proaspăt.

Abia dacă apipise în ultimele trei nopți, așa că intră în primul hotel pe care-l găsi lângă cafenea, închirie o cameră și se strecură repede sub pături.

Nu se trezi decât a doua zi, dimineață, când omul de serviciu din hotel veni să bată la ușă, ca să-l întrebe dacă totul era în regulă.

Simțea nevoia să se spele urgent, dar, în hotel, nu exista nici o sală de baie. Căutând o baie publică, găsi o moschee unde se spălă cu grijă, înainte de a merge să mănânce într-o ceainărie.

Sediul Arhivelor Municipale, unde lucra Galgal, se afla câteva străzi mai încolo. Arhivele erau închise publicului, dar, în spatele ferestrelor, se vedea lumină.

Biroul lui Galgal era la ultimul etaj. Galgal era singur. Biroul lui era aşezat în faţa ferestrei, astfel încât, dacă ridica ochii, putea să-i vadă pe cei din stradă. Ca pentru toţi ceilalţi angajaţi, ziua lui de lucru începea devreme şi se încheia către ora patru, însă el avea obiceiul să mai rămână câte o oră, aşa că era mereu ultimul care părăsea clădirea.

Deşi Galgal purta veşminte afgane, Shabbal îl recunoscu imediat ce acesta ieşi. Se îngrăşase, dar îl trăda mersul. Tocmai se înnopta, aşa că Shabbal îl urmări până la brutărie. Galgal merse, apoi, cu pâinea proaspătă sub braţ, către un bărbat care vindea struguri pe trotuar, ultimii din acea toamnă. După ce cumpără şi strugurii, se îndreptă spre casă.

Shabbal îl urmărise până în faţa casei, făcu un tur de recunoaştere prin împrejurimi, apoi se întoarse la hotel. Ar fi preferat să-l găsească singur acasă, dar când, ziua următoare, privi pe fereastră, îl văzu pe Galgal aşezat pe jos, pregătindu-se să mănânce împreună cu noua lui soţie afgană. Shabbal nu mai avea timp de pierdut: trebuia să-şi facă treaba cât mai repede, înainte ca Serviciile Secrete afgane să îşi dea seama că se afla în ţară.

Dădu roată casei şi-i lăsă lui Galgal vreme să termine de mâncat. Când se întoarse în faţa ferestrei, o văzu în bucătărie pe soţia lui Galgal. La etaj, lumina era aprinsă. Îşi încercă norocul şi intră în casă pe fereastră, apoi merse, cu paşi de felină, către bucătărie. Femeia, care se pregătea să spele vasele, nu auzi nimic. Când se întoarse, văzu în cadrul uşii un bărbat înarmat, însă, înainte ca ea să poată striga, Shabbal o şi prinse, îi astupă gura şi-i spuse la ureche:

– Taci! Pricepi când îţi vorbesc în persană? Nu-ţi voi face rău. Ascultă-mă bine: Soţul tău este un criminal care a dat ordin ca sute de tineri să fie executaţi. Dacă stai liniştită, nu vei păţi nimic.

Femeia încuviinţă din cap, îngrozită.

– Nu am vreme: o să-ţi lipesc gura cu un plasture şi-ţi voi lega mâinile şi picioarele. Nu te mişca, pentru că altfel mă sileşti să te omor şi pe tine. M-ai înţeles?

Femeia încuviinţă din nou.

– Foarte bine, spuse el şi o legă.

O lăsă pe jos, în bucătărie şi urcă scara fără a face zgomot, până în camera în care se vedea lumină.

Ajuns în capul scării, se uită, cu pistolul în mână, prin crăpătura uşii. Galgal era aşezat la o masă; îşi pusese ochelarii şi citea o carte luând notiţe.

Shabbal deschise uşa, încetişor, şi intră. Galgal, care credea că soţia lui îi aduce ceaiul, nu se întoarse. Dar, cum ea nu spunea nimic, îşi scoase ochelarii, se întoarse spre uşă şi văzu că în odaie se afla un afgan înarmat.

– Rămâi nemişcat! spuse Shabbal.

La auzul limbii persane, pricepu că cel din faţa lui nu era un afgan. Îl privi pe Shabbal, aiurit.

Shabbal îşi dădu jos căciula afgană şi îi spuse pe un ton glacial:

– Mohammad Al Galgal! Aşa-zisul judecător al lui Allah! Tribunalul clandestin mi-a ordonat să te execut!

Galgal îl recunoscu pe Shabbal; i se făcu frică; vru să spună ceva, dar limba îi era uscată ca iasca. Venise sfârşitul: de-acum, nimic nu-l mai putea salva. Murmură ceva.

– Nu te înţeleg.

Arătă spre paharul cu apă aflat pe masă.

– Poţi bea! spuse Shabbal

Galgal, cu mâna tremurândă, luă o înghiţitură.

– Pot să mă întorc cu faţa spre Mecca? spuse apoi cu voce slabă.

– Poţi!

Galgal se ridică. Făcu un pas spre fereastră şi, în lumina întunecată a înserării, se întoarse spre Mecca. Apoi începu să îngâne:

Cei aflaţi de-a dreapta
Şi cei aflaţi de-a stânga.

Shabbal trase un foc de armă care-l lovi pe Galgal în piept.

Galgal se împletici, însă, agăţându-se de pervazul ferestrei, continuă:

Omule, aspirai către el,
Şi îl vei regăsi.
Când cerurile se vor deschide
Şi stelele se vor risipi...

Shabbal mai trase două focuri.

Mâna lui Galgal alunecă de pe pervaz şi el se prăvăli horcăind.

Deşi se sufoca, continua să îngâne împleticit:

Primii veniţi sunt cei dintâi
Sunt cei ce s-au apropiat
De grădinile fericirii.

Shabbal coborî în fugă; o dezlegă pe femeie şi-i spuse:

– Întoarce-te degrabă la familia ta!

Femeia fugi afară.

Shabbal părăsi casa, o luă la stânga şi alergă până la capătul străzii, după care îşi continuă calm drumul, pe străduţele întunecoase, până în centru. Ajuns acolo, cumpără pâine proaspătă şi struguri şi luă autocarul care mergea în Pakistan.

Autocarul porni pe străzile prost luminate ale Kabulului. Oraşul era o adevărată splendoare.

Shabbal îşi promise să se întoarcă într-o zi în acest loc plin de mister.

GRĂDINILE FERICIRII

Alef Lam Mim Ra. Anii trecură şi suferinţa familiei crescu asemeni unui arbore din grădină.

Ostaşii americani erau de multă vreme acasă şi dormeau în paturile lor. Khomeini murise.

Războiul se încheiase şi America, deşi avusese tot sprijinul lui Saddam, nu-şi atinsese scopul, iar acum îşi ţinea la sol avioanele de spionaj.

Păsările migratoare continuau să treacă pe deasupra casei moscheii dar, nemaigăsind nici urmă de hrană, îşi continuau drumul.

Fetele lui Aga Djan locuiau la Teheran. Se căsătoriseră discret, în timpul anilor tulburi bântuiţi de război şi execuţii. Ensi avea un fiu pe care-l numise Djawad. Venea adesea pe acasă, împreună cu soţul ei şi îl aşeza pe Djawad în braţele lui Fagri Sadat. Fagri, care crezuse că nu va reuşi niciodată să-şi depăşească suferinţa, îl săruta pe copil şi-l chema pe soţul ei: „Aga Djan, unde eşti? Vino să-l vezi cum seamănă ca două picături de apă cu Djawad al nostru!"

Cioara cea bătrână o auzi pe Fagri şi veni în zbor să se rotească deasupra casei. Peştii din bazin începură să salte în apă, copacul cel bătrân se îndreptă şi zâmbi, păsările se întoarseră să se aşeze pe crengi, iar vântul care cobora de la munte aduse parfumul primăvăratic al florilor sălbatice. Aga Djan îşi puse haina şi pălăria, îşi luă bastonul şi porni vesel către bazar, să cumpere o cutie cu prăjituri.

Când fusese ultima dată când a cumpărat o cutie de prăjituri pentru a sărbători un eveniment fericit?

Încă îşi mai amintea: era ziua în care bunicile plecaseră, în pelerinaj, la Mecca.

Într-una din acele frumoase zile de primăvară, Aga Djan îşi scoase bătrânul Ford din garaj şi, pentru întâia dată în viaţă, spălă el însuşi maşina, în faţa porţii. Aşeză în portbagaj valiza lui Fagri, o ajută pe soţia lui să urce în maşină, apoi se aşeză la volan şi porniră amândoi spre Djirja.

Pe vremuri, aproape toate femeile din Djirja, tinere şi bătrâne, ţeseau covoare pentru Aga Djan şi satul întreg îl primea

ca pe un prinţ. Trăise, însă, şi vremea când toţi refuzaseră să-i dea un loc de îngropăciune pentru fiul său.

Din fericire, acele vremuri trecuseră. În momentul în care opri maşina şi trecu prin piaţa satului, alături de Fagri, sătenii îi făcură loc şi se plecară respectuoşi în faţa lui. Acum, când valul de violenţe trecuse, războiul se sfârşise, iar praful revoluţiei se lăsase la pământ, oamenii vedeau mai limpede. Vedeau unde au dus atâţia ani de lupte.

Numeroase familii fuseseră sfâşiate de moartea celor dragi şi de divergenţele politice. Închisorile erau pline ochi de adversarii regimului. Şomajul era în floare, iar produsele alimentare erau rare.

Aga Djan nu-i spusese niciodată lui Fagri ce se întâmplase în acea noapte de neuitat din sat, dar Fagri aflase de la familia ei.

– Nu pricep cum se pot schimba oamenii în aşa măsură de la o zi la alta, spuse ea în timp ce se îndreptau spre fosta casă a tatălui ei.

– Sunt oameni simpli şi, în majoritate, fără carte. Şahul nu a făcut nimic pentru ei şi nici ayatollahii nu vor mai face ceva. Ce-a fost, a trecut. De altfel, avem rădăcini adânci pe aceste locuri; toţi morţii noştri sunt îngropaţi aici. Dacă lucrurile merg bine, este datorită nouă; dacă merg rău, este din cauza noastră.

Castelul cel vechi, unde mergeau de obicei când veneau aici, era acum ocupat de armata islamică. Din acest motiv, în prima noapte dormiră în casa tatălui lui Fagri, în care locuia acum sora ei mai mică.

A doua zi, merseră la casa lui Kazem Khan. Merseră de mână, pe sub migdalii plini de flori de un roz dulce. Satul vechi nu se schimbase, dar familiile tinere erau pe cale să construiască noi case pe pantele dealurilor. Djirja era cunoscut pentru covoarele şi şofranul său. Şofranul ce creştea pe dealurile din această zonă era extrem de parfumat. Pe vremuri, când mergeau călare până la casa lui Kazem Khan, nu vedeau în jur decât lanuri galbene de şofran. Acum, se mai puteau vedea şi sute de căsuţe simple, construite pe dealurile nu prea înalte. Pe colina cea mai înaltă, fusese începută, pe vremea şahului, construcţia unui castel de apă, dar care nu fusese niciodată terminat.

– Copacii au îmbătrânit, spuse Fagri.

– Şi eu am îmbătrânit, răspunse Aga Djan.

Înainte de venirea frigului, toate fetele din sat urcau pe dealuri pentru a culege floarea de şofran, care se vindea foarte scump. Cântau voioase şi, pe drumul de întoarcere, mâinile lor brune erau galbene, iar trupul tot le mirosea a şofran.

Fetele din Djirja aveau mulţi curtezani în satele învecinate. Dar aceştia întâmpinau o mulţime de greutăţi înainte de a izbuti să le despartă de satul lor.

În timpul zilelor lungi de iarnă, fetele nu se mişcau de acasă, căci aveau de ţesut covoare. O dată cu venirea primăverii, însă, deschideau toate ferestrele caselor şi cine trecea le putea auzi din stradă, cântând şi chicotind.

Acum ferestrele erau tot deschise, dar pe fete nu le mai auzea nimeni cântând, pentru că nu mai aveau voie.

Aga Djan şi Fagri Sadat trecură încet prin dreptul nucului cel bătrân şi îşi continuară drumul până la casa lui Kazem Khan, care se afla pe un deal mai înalt, în faţa colinelor cu şofran.

În depărtare, văzură doi călăreţi: galopau în direcţia lor. Se opriră la câţiva metri şi înaintară pe jos spre Aga Djan, ţinând caii de dârlogi.

Cei doi bărbaţi semănau izbitor unul cu celălalt. Amândoi făcură o plecăciune în faţa lui Aga Djan, însă nu scoaseră o vorbă.

Aga Djan nu-i recunoscu. Se uită la Fagri Sadat, cu un aer întrebător.

– Ah! După câte văd, sunt cei doi băieţi surzi ai servitorului lui Kazem Khan! spuse, zâmbind, Fagri.

Aga Djan se uită zâmbind la Fagri şi spuse:

– Îţi oferă un cal... Ce zici?

– Nici nu se pune problema, spuse Fagri râzând. Tu poţi să încaleci, dar eu nu mai pot. Nu mai sunt cea de odinioară. Nu mai am curajul să mă urc pe cal.

– Soţiile lor te invită pe la ele, spuse Aga Djan.

– Oh! da, cu plăcere, sigur că voi veni, răspunse Fagri tot prin semne.

Oamenii apucară caii de hăţuri şi se întoarseră pe jos.

Casa lui Kazem Khan se înalţa ca o bijuterie în mijlocul copacilor bătrâni: nimic mai firesc, având în vedere că era casa poetului satului. Mormântul lui Kazem Khan se afla în capătul grădinii, sub migdali şi era, în întregime, acoperit cu petale de flori.

Când el trăia, păsările cântau până ce le deschidea fereastra fumoarului şi fumul opiului se înălţa spre ele.

După ce sfârşea de fumat, le spunea: „Şi acum, mergeţi acasă la voi, iubitele mele! Noapte bună!" Iar ele îşi lua zborul.

Ţăranul care avea pe vremuri grijă de gospodăria poetului, împreună cu nevasta lui, pregătiseră totul în cinstea venirii lui Aga Djan şi a lui Fagri. Mâncară amândoi în grădină, vorbiră despre Kazem Khan şi râseră, aducându-şi aminte cum cucerea acesta toate femeile din munţi cu poemele lui.

Pe seară, ţăranca merse la Fagri Sadat şi spuse:

– Sunt câteva femei care vor să vină să vă salute, dacă nu vă deranjează.

– Ce femei?

– Femeile din sat care odinioară ţeseau covoare pentru dumneavoastră.

Femeile o admirau pe Fagri pentru că era frumoasă şi ştia să se poarte. Toate o iubeau încă.

– Când vor să vină?

– Imediat, dacă nu vă deranjează.

Aga Djan dispăru în biblioteca lui Kazem Khan.

Primele care sosiră erau nişte femei bătrâne; o sărutară pe Fagri şi se aşezară jos, în linişte. Apoi veniră, unul după altul, câteva grupuri de femei; şi ele o sărutară, după care se aşezară împreună cu ea. Fagri fu surprinsă. Majoritatea dintre ele lucraseră, pe vremuri, la ei în casă, le recunoştea chipurile. În final, veni un grup format din şapte femei şi toate o îmbrăţişară: erau cele care, odinioară, tinere fiind, veniseră la ea să dea probe înainte de a fi angajate ca ţesătoare de covoare.

– Ce surpriză! Vizita voastră îmi aduce lumina în suflet. Nu mă aşteptam. Credeam că m-aţi uitat, spuse Fagri.

Una dintre bătrâne luă cuvântul şi vorbi cu multă blândeţe în glas:

– Fagri, ai suferit mult, ştim aceasta. Ţi-ai pierdut fiul şi noi nu ţi-am oferit loc pentru mormântul lui. Nu o să putem şterge vreodată această faptă de pe conştiinţa noastră. Am venit să te rugăm să nu mai porţi doliul. Te rugăm să-ţi aranjezi în şifonier toate hainele cernite şi să-ţi pui această rochie. Acest lucru ar fi trebuit să se întâmple mai devreme, nu abia astăzi... Toţi aceşti ani au fost îngrozitori pentru tine.

Femeia luă o rochie înflorată şi veselă şi i-o întinse. Fagri, cu ochii în lacrimi, îşi privi hainele negre de pe ea. Rămase fără grai. Nu putu decât să plângă în tăcere, cu mâna la gură.

Era pe punctul de a alerga la Aga Djan ca să-i arate rochia înflorată, când văzu urcând pe scară un grup de bărbaţi.

Erau cinci bărbaţi din sat care, pe vremuri, lucraseră pentru Aga Djan.

Unul dintre ei ciocăni la uşa bibliotecii şi ceru voie să intre.

– Fireşte! exclamă Aga Djan. Sunteţi bineveniţi!

Oamenii intrară şi se aşezară pe scaunele de lemn, lângă fereastră. Timp de un minut, nimeni nu spuse nimic. Apoi, unul dintre ei luă cuvântul:

– Aga Djan, aproape toate familiile din sat au pierdut câte un fiu în război. Sunt toţi înmormântaţi împreună, în cimitir. Noi nu ţi-am dat loc de veci pentru fiul tău. Cadavrul fiului tău ne stă pe conştiinţă. Te rugăm să ne ierţi.

– Allah le ştie pe toate. Şi tot el este cel care iartă, spuse Aga Djan. Niciodată nu am purtat ranchiună nimănui. Venirea

voastră mi-a mai alinat durerea. Am crezut mereu în bunătatea omului. Mulţumesc că aţi venit.

Bărbatul cel bătrân scoase o cămaşă albă şi spuse:

– Vremea doliului a trecut. Acceptă această cămaşă din partea noastră şi pune-o pe cea neagră în dulap.

La culcare, în pat, Fagri îşi puse capul pe pieptul lui Aga Djan şi spuse:

– Ce noapte frumoasă! Sunt atât de fericită; pot să mă întorc la noi în sat.

Prin fereastra deschisă, se vedea cerul plin de stele.

– Au reparat ce-au greşit. Sătenii aceştia sunt oameni cu experienţă. Sunt înţelepţi, iar înţelepciunea lor se trage din tradiţiile bogate din regiune; ştiu cum să vindece rănile cele vechi.

– Mâine vor veni câteva prietene să-mi vopsească părul cu henna, în semn de fericire, spuse Fagri încântată.

– Mă bucur pentru tine! zise Aga Djan.

Şi adormiră unul în braţele celuilalt.

A doua zi dimineaţă, Aga Djan se trezi în zori, de ciripit de păsărele. După rugăciune făcu o plimbare prin grădină. Îşi pusese cămaşa albă pe care i-o oferiseră sătenii şi se simţea în largul lui. Se uita la crengile tinere încărcate de flori şi simţea cum prinde iarăşi putere. Merse la mormântul lui Kazem Khan, îngenunche lângă piatra de mormânt, luă o pietricică şi, ciocănind cu ea în lespede, începu să recite unul dintre poemele lui:

Rouzegar ast ke ghah ezzat dehad
Ghah ghar darad
Tjarge bazigbar azin bazitjeha besjaar darad
Astfel trece viaţa
Să se joace
Cu tine, îi place:
Când te iubeşte
Când te umileşte.

Dinspre munţi se simţea un vânt plăcut de primăvară. Deodată, Aga Djan îşi aminti că-l visase pe Hushang Khan.

Hushang Khan era un vechi prieten de-a lui, un aristocrat ce îşi ducea viaţa în vârful muntelui. El fusese cel care îl ajutase în acea tristă noapte: el fusese cel care venise cu jeepul şi luase rămăşiţele lui Djawad.

Trăia în castelul din satul lui, aflat foarte departe de restul satelor de pe munte. Din noaptea în care Hushang Khan luase rămăşiţele lui Djawad, Aga Djan nu se mai întorsese la munte. Ştia că trebuia să aibă răbdare şi că, într-o zi, va veni şi vremea lui.

Acum, aflat la mormântul unchiului său, își aminti brusc visul pe care-l avusese. Și simți cum parfumul și amintirea lui Djawad îi pătrund în suflet, asemeni miresmei florilor.

Merse în grajd, luă unul dintre cai, sări în șa și porni în galop spre Sawodjbolag.

Hushang Khan, fiul unui nobil puternic, avea pe atunci șaizeci de ani. Era un personaj excentric care nu voia să aibă nimic de a face nici cu tatăl lui, nici cu regimul șahului, pe vremea când acesta deținea puterea.

Hushang Khan avea patru soții și fiecare din ele îi dăruise cinci copii. Trăia într-un fel de colonie autosuficientă și se putea lipsi de orice ajutor din afară.

Avea un jeep, câteva tractoare, zeci de vaci, cai și oi. Își amenajase pivnița în așa fel încât putea produce vin pentru uzul personal.

Nu avea legături cu cei din exterior și singurii care îi călcau pragul, în mod regulat, erau prietenii. Aceștia erau poeți, scriitori, muzicieni extraordinari, veniți de prin Ispahan, Yazd, Șiraz și Khashan. Toți erau bineveniți la el; se plimbau împreună cu Hushang prin munți, fumau opiu, beau vin din beciurile lui și savurau fructe din grădina sa. Nu exista nici un drum de mașină care să ducă spre satul lui, Hushang fiind singurul care putea merge cu jeepul său pe stâncile și versanții văilor. Musafirii lui veneau cu autobuzul până la Djirja și restul drumului îl parcurgeau călare pe catâri.

Hushang Khan studiase la Paris, unde a și trăit multă vreme, însă, într-o zi, își făcuse valiza și se întorsese în munții săi.

Era mereu încălțat cu cizme înalte, purta o pălărie originală și își comanda parfumurile la Paris. În fiecare dimineață, răsăritul soarelui îl prindea pe munte. Avea un aparat mare de radio pe care-l ținea conectat mereu pe posturile franțuzești și asculta muzică și știri.

Deși avea patru neveste, trăia singur în castelul său, înconjurat de lucrurile personale.

Munții care înconjurau satul Sawodjbolag erau plini de taine. Pe cel mai înalt se afla craterul unui fost vulcan care încă mai fumega. Castelul era cocoțat pe unul din versanții munților și domina o vale aridă. Poteca ce ducea la castel trecea prin dreptul a trei grote misterioase, martore a zeci de secole de istorie persană. Într-una dintre ele, în fund de tot, se afla o statuie simplă, din piatră, reprezentându-l pe Shahpur, unul din primii regi sasanizi.

Pe zidul celei de a doua grote, se afla gravat un leu care luptase împotriva regelui ahemenizilor, reprezentat călare pe un

taur. Iar pe zidul celei de-a treia grote fusese dăltuit un portret al regelui Darius, cel mai mare rege al tuturor timpurilor.

La intrarea în grotă, fluturau steaguri verzi pe care fuseseră inscripţionate texte sacre. Pelerinii venea până la peşteri, călare pe catâri, pentru a admira aceste opere de artă. Vulturii se roteau deasupra grotelor şi supravegheau tot ce se întâmpla; pelerinii îi considerau un fel de paznici ai grotelor.

Pe creasta muntelui se vedea clopotniţa unei biserici. Cei care veneau puteau trage clopotul pentru a-l anunţa pe Hushang Khan că soseau.

Aga Djan trase clopotul şi îşi flutură pălăria în direcţia satului: „Khaaaaaan!" iar ecoul îi răspundea din valea deasupra căreia se înălţa castelul.

Copiii care se jucau afară îl auziră şi strigară toţi deodată:

– Cine sunteţi?

– Agaaaaaaa Djaaaaaaan!

Copiii se năpustiră în casă pentru a-l anunţa pe Khan de venirea unui musafir.

Aga Djan continuă să urce pe munte, ţinând calul de dârlogi.

Hushang venea deja în galop, agitându-şi pălăria. Când îl ajunse pe Aga Djan, sări din şa şi îl îmbrăţişă.

– Prietene, bine ai venit! Ce surpriză frumoasă! Casa mea este şi a ta!

Îşi continuară drumul pe jos.

– Spune, prietene, ce vânt te aduce?

– Nu o să mă crezi: un vis! spuse Aga Djan.

– Ce fel de vis?

– În noaptea trecută am rămas cu Fagri la Djirja şi, în somn, te-am visat.

– De ce nu a venit şi Fagri?

– Nu aveam intenţia să trec să te văd, dar, în dimineaţa aceasta, când mi-am amintit visul, am pornit spre tine imediat.

– Şi ce spunea visul tău?

– Nu mai ştiu exact, dar ştiu că eram lângă clopotniţă şi te vedeam coborând în vale. Eu trăgeam clopotul, însă tu nu mă auzeai. Am tras mai tare de sfoară, dar tu tot nu mă auzeai. Cu un nod în gât, am tras neîncetat clopotul, în aşa fel încât toţi locuitorii munţilor m-au auzit, în afară de tine. Restul nu-mi mai amintesc.

– Îţi spun eu continuarea. Vino cu mine! Spunând aceasta, se urcă pe cal şi se îndreptă către vale.

Valea era aridă: nu se vedeau decât stâncile cafenii; în rest, nici un semn de viaţă. Khan îşi gonea calul, cu îndemânare, pe versant; ajunşi jos de tot, coborâră de pe cai.

– În această zonă, pământul este atât de uscat, că nu ar ajunge toată apa din Golful Persic ca să îi potolească setea. Cu toate acestea, nici nu-ţi imaginezi ce sol fertil se află aici. Visez adesea să transform această vale într-o grădină de paradis. Vreau să-ţi arăt ceva. Te simţi pregătit?

– Pentru ce?

– Pentru ceva extrem de dureros, însă, în acelaşi timp, splendid.

Se căţără pe câteva stânci, urmat de Aga Djan.

– Natura a făcut aici un adevărat miracol, continuă el. Aici, nu vezi decât pământ arid, dar, în spatele castelului, pământul este mişcător şi umed. Vrei să-ţi spun o taină? Imaginează-ţi că am aici, sub castel, un rezervor enorm de apă.

– Un rezervor de apă?

– Într-adevăr, un rezervor subteran. Nu ştiu cum s-a format, nici de unde vine apa; poate din munţii din nord, care sunt acoperiţi cu zăpezi eterne... Acesta este secretul castelului meu. Nimeni nu-l ştie, iar eu l-am aflat abia cu vreo trei ani în urmă, când un prieten francez a venit la mine în vizită. Este geograf şi voia să ştie de unde provenea apa de izvor. S-a echipat cu un cablu şi a coborât în puţ. Când a ieşit a spus: „Sub castelul tău este aur". „Aur? " l-am întrebat uimit. „Apă; în pământ ai un rezervor imens de apă cu care ai putea câştiga aur", a spus el. Khan continuă: Nu am spus până acum nimănui, de teamă ca ayatollahii să nu afle, căci mi-ar fi confiscat castelul şi m-ar fi alungat de aici. Secretul îl voi păstra atâta vreme cât voi trăi, însă am făcut deja un test. Cu ajutorul cuiva din familia ta.

– Cine te-a ajutat?

– Îţi voi spune mai târziu. Am cumpărat o pompă de apă puternică şi o ţeavă. Restul îl vei vedea tu însuţi. Hai, închide ochii! Curaj şi vino după mine!

Aga Djan închise ochii, îl prinse, ezitând, de braţ pe Khan şi-l urmă pe versantul celălalt al munţilor.

– Acum poţi deschide ochii, spuse el.

Aga Djan îi deschise. Nu-i venea să creadă ceea ce vedea. În faţa lui, se întindea o grădină imensă. Era plină de flori de primăvară, înmiresmate şi de toate culorile curcubeului; ici-colo, creşteau copaci tineri, plini de floare.

– Nu se poate! spuse Aga Djan

– Datorită vulcanului care era odată aici, pământul este cald şi bogat în materii prime. Grădina este protejată de stânci. Acest colţ reprezintă o parte din ceea ce vreau să fie în toată valea. În noaptea trecută ai visat ceva de care nu-ţi mai aminteşti. O să-ţi spun eu ce ai visat. Uite, jos, sub acest copac, în faţa stâncii acesteia brună-gălbuie, este îngropat fiul tău. Nu am pus încă lespede

deasupra, dar mormântul este plin de florile pe care eu însumi le-am plantat şi de cele căzute din pom. (Aga Djan se sprijini de braţul lui Khan.) Păsările obişnuite nu îndrăznesc să vină până aici, îşi urmă Khan firul povestirii, acest loc este numai al vulturilor. Zboară peste toată valea şi o veghează.

Cu ochii umeziţi de lacrimi, Aga Djan se uită la florile de un roz portocaliu care acopereau mormântul. Erau atât de dese, că s-ar fi zis că le era teamă să lase vederii acel loc. Lacrimile i se prelinseră pe obraji şi Aga Djan îngenunche şi sărută pământul.

El domneşte peste tot.
El a întins pământul
Şi-a înălţat şi munţii.
El a făcut râurile să curgă
Şi-a aşezat bolta cerească,
Pe nişte coloane nevăzute.
El a pus în mişcare Soarele şi Luna
Şi fiecare pe propria-i cale,
Până-ntr-un moment numai de el ştiut.
El domneşte peste tot
Şi face astfel ca noaptea să urmeze zilei
Şi ziua să vină după noapte.
El a făcut fructele toate,
Bărbatul şi femeia
El a făcut ca pe pământ să ţină toate de una:
Şi dealurile cu viţă,
Şi câmpul cel cu grâu,
Şi curmalii cei cu fructe plini.
O rădăcină ori mai multe trunchiuri
Să fie udate de aceeaşi apă.
El domneşte peste tot
Şi cunoaşte taina semnelor.

– Mulţumesc, Khan, spuse Aga Djan, mulţumesc, prietene, simt că inima mi se umple de bucurie.

– Mai am ceva ce te va bucura, spuse Hushang.

– Nimic nu mă poate face mai fericit decât ceea ce tocmai am văzut.

– Nu se ştie niciodată! Ţi-am spus adineauri că este cineva care mă ajută, cineva care are o putere de elefant. Fără sprijinul lui, nu aş fi putut construi nicicând această grădină. Vii? Vrei să-l vezi? Lucrează pe tractorul lui, în spatele castelului. Suntem pe cale să pregătim o nouă bucată de teren acolo, jos. Am semănat şi floarea-soarelui. Prietenul francez despre care ţi-am vorbit mi-a adus seminţele. Floarea-soarelui de pe la noi nu

creşte mai mult de un metru, aici, la munte, dar soiul francez este mult mai înalt. În curând, vom vedea cum, pe acest câmp, mii de plante de floarea-soarelui îşi vor înălţa corolele şi vor produce seminţe oleaginoase. Anul trecut, am făcut un test. Anul acesta, probabil vom putea produce ulei din seminţele proprii. Bărbatul pe care ţi-l voi arăta imediat este extrem de priceput. Munceşte zi şi noapte: ară, seamănă, repară utilajele agricole şi îmi dă sfaturi. Nu am mai avut niciodată un muncitor atât de bun.

Ţinând caii de dârlogi, merseră încet către versantul celălalt.

Când ajunseră în zona împădurită a versantului, Khan legă caii de un copac, spunând:

– Nu face zgomot, să-l luăm prin surprindere.

Merseră pe sub copaci până în locul unde muncea omul.

– Rămâi aici, şopti Khan.

Aga Djan se uită la şoferul tractorului. Bărbatul purta o pălărie, astfel încât i se vedea doar o parte a feţei. Merse până la un copac bătrân, opri tractorul, coborî din el şi se îndreptă spre alt copac sub care se aflau lucrurile lui. Felul în care mergea şi statura omului îi aminteau lui Aga Djan de cineva.

Khan zâmbea.

Omul îşi luă pâinea, se aşeză sub un copac şi se sprijini de trunchi; în momentul în care îşi ridică privirea, o rază de soare îi lumină chipul.

– Ahmad! Este Ahmad! strigă Aga Djan.

Făcu un pas înainte şi se uită mai atent la el. Nu-l înşela privirea; era Ahmad, Ahmad al lor, copilul familiei lor şi imamul moscheii.

– Du-te la el! Îmbrăţişează-l! spuse Khan.

Câţiva şoimi apăruseră şi se rotiră deasupra câmpiei.

Aga Djan traversă câmpul. Ahmad îl văzu îndreptându-se spre el. Se ridică şi îl privi, împietrit de emoţie. Aga Djan deschise braţele şi-l strânse la piept.

– Eşti un adevărat ţăran, dar unul modern, conduci tractorul, miroşi a motorină, ai mâini de mecanic, spuse Aga Djan, radiind de bucurie. Eşti un bărbat cu experienţă, ai cunoscut diferite faţete ale vieţii. Allah, îţi mulţumesc pentru această clipă binecuvântată!

Ahmad era atât de răscolit de prezenţa neaşteptată a lui Aga Djan, încât nu fu în stare să scoată o vorbă; îşi ştergea, doar, lacrimile, cu mâinile tremurând.

– Totul se va aranja, băiete, necazurile se vor sfârşi, ţi-o jur. Moscheea va fi din nou a noastră şi tu te vei întoarce în bibliotecă, spuse Aga Djan.

– Nu mai vrea să fie imam, spuse Khan cu un zâmbet; își aruncă și veșmântul și turbanul în capul ayatollahilor. Vino, să-l lăsăm, are de lucru; o să mergem să mâncăm ceva; trebuie să vă reveniți amândoi.

Mișcat, uluit, dar fericit, Aga Djan îl urmă pe Khan la castel.

– Ești un adevărat prieten, Khan. Nu știu ce să spun după tot ce ai făcut pentru mine.

– Nu spune nimic... dar poți să faci ceva pentru mine, răspunse Khan.

– Cu plăcere. Spune ce trebuie să fac.

– Vom vorbi mai târziu, mai avem timp.

Ajunși în fața castelului au fost întâmpinați cu chiote de copii.

– Trebuie să fie vreo doisprezece în plus, după părerea mea, zise Aga Djan.

– Nu știu, răspunse Khan râzând, trebuie să le întrebăm pe mamele lor.

Khan îl conduse pe Aga Djan în salonul elegant unde, în vechile sfeșnice în formă de lalea ale lustrei de cristal, ardeau lumânări pe jumătate consumate. Lumina lămpii se reflecta în oglinda veche. În încăpere plutea o căldură plăcută, iar vechile covoare persane îi confereau parcă un plus de culoare și căldură.

Mobilele erau din vremea Renașterii, însă frumusețea lor rămăsese intactă. Biblioteca imensă era ticsită de cărți în persană și franceză.

– Sper că vei rămâne o săptămână, spuse Khan.

– Cu dragă inimă, dar nu se poate: Fagri este singură la Djirja. Astăzi vor veni în vizită la ea femei din sat. Nu știe că mă aflu aici; am spus servitorului că mă voi întoarce târziu.

– Înțeleg, dar nu te las să pleci. Voi trimite pe cineva s-o caute.

– Cred că este puțin cam devreme pentru ea. Abia a început să se simtă un pic mai bine. Nu i-am spus niciodată că în acea noapte, tu ai fost cel care a luat trupul neînsuflețit al lui Djawad. Simt că încă nu vrea să vorbească despre asta.

– De acord, dar nu-i o problemă. Atunci voi trimite pe cineva să o anunțe că în noaptea asta dormi aici. Poate să doarmă la sora ei, nu-i așa? Nu trebuie să lași femeile să ți se obișnuiască în brațe. Las-o să doarmă singură o noapte, o să-i facă bine, spuse Khan.

Doi servitori aduseră mâncarea pe un platou de argint.

Ceva mai târziu, după-amiaza, Aga Djan se întoarse în grădină și se plimbă pe munte cu Ahmad. Vorbiră despre tot ce se petrecuse în ultimii ani.

Spre seară, Khan îl conduse pe Aga Djan la soțiile lui, care îi oferiră ceai și prăjituri făcute chiar de mâna lor.

Cina o luară la prima soție.

Reîntorși la castel, Khan îl conduse în salonul musafirilor, în care ardeau numeroase lumânări.

– Musafirul meu de onoare este invitat să ia loc. Mă întorc imediat, spuse Khan.

Subit, Aga Djan fu cuprins de o mare tristețe: ziua fusese grea. Se uită fix înainte, în timp ce-l aștepta pe Khan. Acesta veni ceva mai târziu, aducând cu el o sticlă acoperită cu un strat subțire de praf. O așeză pe masă și scoase din bufet două pahare cu marginea aurită.

– În această seară, tu și cu mine avem o groază de motive ca să bem. Este o noapte frumoasă, dar tristă, se vede pe chipul tău.

Aga Djan, care niciodată în viață nu pusese gura pe alcool, scutură din cap, zâmbind.

– Nu beau, spuse el.

– Greșești. Adineauri voiai să-mi mulțumești, însă nu știai cum. Este cât se poate de simplu: bei cu mine și eu consider gestul tău o dovadă de gratitudine. Uite: pentru tine, am luat cea mai veche sticlă de vin din pivniță! Este de pe vremea când trăia tatăl meu; așteaptă în pivniță de vreo treizeci de ani. În tot acest timp am așteptat un moment potrivit: o noapte, un prieten sau un bărbat adevărat. Așteaptă, nu sări! Știu că este împotriva principiilor tale, dar eu vreau să beau acest vin împreună cu tine, în memoria fiului tău care-i înmormântat acolo, jos, în cinstea lui Ahmad, care este sănătos și conduce un tractor. Este o noapte magică și nu ai dreptul să o strici cu convingerile tale. Eu te servesc cu un pahar, tu nu spui nimic; când voi ridica paharul meu, tu îl vei ridica pe al tău și le vom bea împreună.

Desfundă sticla și adulmecă buchetul:

– Allah, Allah, toți beau când au chef, iar eu vreau ca tu să bei cu mine.

Aga Djan tăcea. Khan turnă la început vin, cam de-un deget, luă paharul și roti încet vinul în el.

– Acest vin închide în el aromele paradisiace ale vinului roșu despre care vorbește Coranul.

Aga Djan se uita și nu spunea nimic.

– Nu te uita așa la mine, spuse Khan, nu am spus nimic rău; nu ești singurul care a citit Coranul; îl citesc și eu: fiecare în felul lui. Coranul conține o sumedenie de promisiuni despre Paradis, despre femeile care te vor servi acolo, ale căror buze au gustul laptelui și al mierii. Ele îți vor da să bei licori divine. Ia, ridică paharul, este același vin ce-ți va fi oferit, mai târziu, în Paradis!

Aga Djan lăsă paharul unde era.

– Eu am făcut multe păcate, spuse Khan, dar tu nu, şi nu-ţi voi cere vreodată să comiţi vreun act reprobabil. Acest vin este făcut din struguri roşii de pe podgoriile mele. În timpul culesului, am adus mai multe fete frumoase, de la munte, să culeagă ciorchinii şi să-i pună în cuvele mari de lut din pivniţa mea.

Khan luă o înghiţitură, o savură cu aer concentrat şi spuse:

– Incredibil! Toate elementele vulcanului, toate elementele universului sunt adunate în acest vin. Are mireasma mâinilor fetelor de odinioară. Ridică paharul, Aga Djan!

Nu mai spuse nimic altceva: îl lăsă pe Aga Djan singur în cameră şi ieşi la aer.

Liliecii zburau acum deasupra ţarcului unde era oprit tractorul. Îl văzu pe Ahmad trecând prin întuneric, către grajd, cu o greutate pe umăr. Luă o gură de vin şi ascultă zgomotele nopţii. Copiii lui se jucau încă afară, în întuneric. Le auzi pe fete alergându-se în noapte. Pe vremuri, trăise la Paris. Parisul anilor tulburi, ai anilor în timpul cărora partidele de stânga patrulau prin cartiere; erau anii în care existenţialismul atingea apogeul şi Simone de Beauvoir cucerea publicul cu cărţile ei. Acolo, fusese fericit şi, adesea, îndrăgostit. Prietenii francezi îl primeau, cinstindu-l ca pe un prinţ persan. Ar fi putut să rămână definitiv la Paris, dar după o vreme, situaţia se schimbase: nu mai era fericit, îi era dor de ţară, de dealurile tinereţii lui şi de femeile din munţii lui. Parisul era frumos, dar frumuseţea aceea nu era făcută pentru el. Îşi închise toate amintirile despre Paris într-un sipet al minţii lui şi se întoarse la castel, pentru totdeauna.

Fără să lase paharul din mână, Khan îşi continuă plimbarea pe unica stradă din satul lui. La un moment dat, se întoarse şi îl văzu pe Aga Djan care privea pe fereastră. Va lua el sau nu o înghiţitură de vin? O clipă, fu tentat să se întoarcă, dar nu o făcu. Deodată, o parte din vechea tristeţe pe care o simţise în ultimii ani petrecuţi la Paris îi inundă inima; nu dorea să mai rămână singur cu acea suferinţă, aşa că se îndreptă spre casa celei mai tinere dintre soţiile lui: ştia că întotdeauna, în braţele ei, îşi regăsea liniştea. Ciocăni la poartă şi ea îi deschise.

– De ce eşti aşa de trist?

– Este vorba despre un prieten, îi spuse el.

Ea nu-l mai întrebă nimic: îl duse în pat şi îi puse capul pe pieptul ei.

A doua zi, dimineaţa, bătrânul servitor îl conduse pe Aga Djan în sala de baie a castelului. Aga Djan intră în bazin şi, după o noapte cumplit de lungă, când simţi căldura pardoselii sub picior, fu cuprins de o bucurie cum nu mai trăise de mult timp.

Apa îi ajungea până la bărbie; pentru o clipă, dispăru sub apă, în timp ce cânta:

Primii cinstiți sunt cei sosiți întâi
În grădinile fericirii.
Stau întinşi pe băncile bătute cu pietre prețioase
Iar cele ce-i însoțesc au ochii mari şi galeşi
Asemeni perlelor bine păstrate
Se plimbă printre ei, purtând în mâini
Amfore şi pocale pline cu vin,
Licoarea nici nu-i îmbată,
Nici nu-i îmbolnăveşte,
Poartă cu ele fructe,
Din care se servesc pe-alese,
Şi carne fragedă, de pasăre.

Sări în apă, stropind în toate părțile. Deschise gura şi rămase o vreme cu ea deschisă, de parcă ar fi făcut un păcat.

Când reveni la suprafață, trase adânc aer în piept şi strigă din toată inima: „În grădinile fericirii!"

Se îmbrăcă, îşi puse pălăria şi îi făcu semn servitorului să meargă să-i caute calul. Urcă în şa şi porni în galop.

El este lumină
Lumină din lumină

Povestea casei moscheii nu se încheie aici; este ca şi viaţa: fiecare trebuie să-şi găsească drumul său.

Toate poveştile persane se încheie cu fraza aceasta: „Povestea noastră s-a încheiat, însă barza nu a ajuns încă la cuibul ei."

Într-o zi, pe când se afla la lucru, în bazar, Aga Djan primi o scrisoare ciudată: o scrisoare venită din străinătate. Rămase profund uimit, întrucât era multă vreme de când nu mai primise scrisori din afara ţării. Scrisoarea aceasta era diferită şi, în plus, nu recunoscu nici proveniența timbrului. Timbrele nemţeşti erau foarte serioase, reprezentând fie chipul unui muzician, fie pe cel al vreunui filosof, ori vreun monument istoric. Vinieta de pe plic era viu colorată şi reprezenta un buchet de lalele roşii.

Aga Djan scoase lupa din sertar şi studie timbrul.

Probabil venea din Elveţia, unde trimisese el, odinioară, o încărcătură de covoare.

Ezita să-l deschidă. Pe de o parte avea sentimentul că scrisoarea închidea în ea multă speranţă.

Pe de altă parte viaţa îl învăţase că veştile rele vin mereu pe nepregătite. Puse scrisoarea pe birou şi îi ceru servitorului să-i aducă un pahar cu ceai.

După ce-şi bău ceaiul, luă plicul şi-l deschise prudent. Scrisoarea era scrisă cu stiloul, în limba persană.

Dragul meul Aga Djan, *Salam!*

Te salut din adâncul inimii mele

Salutul meu are mireasma dorului de casă.

Dragul şi nepreţuitul meu Aga Djan, îţi scriu dintr-o ţară în care nu aş fi crezut vreodată să ajung. Dacă ar fi să privesc problema cu ochii dumitale, aş spune că sunt aici prin voinţa Celui de Sus. Dar, în termenii mei, îţi spun că un şir de circumstanţe m-a adus pe aceste meleaguri. Aşa s-au întâmplat lucrurile, iar dumneata m-ai învăţat să le iau pe fiecare aşa cum sunt.

Mărturisesc că toate sfaturile pe care mi le-ai dat îmi sunt la fel de prețioase ca și un giuvaer.

Cuvintele tale mi-au dat mereu speranță și m-au îmbărbătat, ca să-mi pot construi o viață nouă, să-mi pot continua calea și să pot fi adevărat urmaș al familiei noastre, slujitoarea moscheii.

Dragul meu Aga Djan, îmi doresc să vină o zi când voi putea deschide iarăși ușa casei noastre și voi putea să intru. Mai am, încă, în buzunar cheia de la poartă.

M-ai învățat să nu mă plec în fața greutăților, să muncesc din greu și să am răbdare.

Ți-am ascultat sfaturile.

Am plecat de-acasă, însă niciodată nu v-am uitat. Acum locuiesc aici, dar visez la ziua când mă voi plimba cu dumneata de-a lungul râului de lângă casă. Știu sigur că acea zi va veni! Mi-ai spus că nu trebuie să renunț nicicând la visul meu și să lupt ca să-l realizez. Exact asta fac. Duc cu mine taine pe care nu ți le-aș putea dezvălui decât în acest oraș liber.

Va veni o seară când vei fi aici, cu mine. Îi voi invita, atunci, pe toți prietenii mei, ca să te cunoască. Le-am vorbit despre dumneata de atâtea ori, încât, acum, cred, te știu la fel de bine ca și mine.

Dragul meu unchi, te anunț că nu am renunțat la scris. În anii care au trecut, nu am făcut decât să-mi cizelez poveștile. Am făcut-o pentru dumneata și pentru țara mea.

Scriu în altă limbă; nici nu știu dacă trebuie să mă bucur ori să mă scuz față de dumneata. Așa s-au întâmplat lucrurile, iar eu nu am găsit puterea să le schimb cursul. Aceasta a fost salvarea mea. A fost singurul mod în care îmi puteam exprima durerea: a mea și a țării întregi. Scriu în altă limbă, dar am făcut tot ce mi-a stat în putere să păstrez în scrierile mele sufletul poetic al vechii și frumoasei noastre limbi persane.

Iartă-mă!

Dragul meu unchi, visez atât de mult la casa noastră și la voi toți, că, în realitate, nu trăiesc aici unde mă aflu, ci acolo, cu voi.

Să fii sigur că nu vei muri. Dumneata vei trăi până ce toți vor pleca și toți se vor întoarce.

SHABBAL

Când noaptea se lăsă, Aga Djan îşi luă paltonul, pălăria şi bastonul, ieşi din birou şi merse în curte.

Era frig; bazinul îngheţase, iar pe crengile copacilor scânteia un strat de chiciură.

Cerul era de un albastru intens, iar stelele sclipeau până la Mecca. Aga Djan merse încetişor până la scară şi urcă pe acoperiş.

Cioara cea bătrână a moscheii, recunoscându-i paşii, croncăni uşor, dar rămase în cuib, sub cupolă şi nu-l scăpă din ochi.

– Mulţumesc, cioară! O să fiu atent, spuse Aga Djan, trecând prin faţa cupolei şi îndreptându-se spre scara moscheii.

Cioara croncăni.

– Mulţumesc, cioară! Este bine că-mi aminteşti. Nu voi aprinde lumina. Cioară dragă, camera comorilor este taina noastră: a ta şi a mea.

Sprijinindu-se de balustrada din lemn, coborî şi intră în moschee. Merse prudent până-n dreptul cavoului şi deschise cu grijă uşa.

Nu vedea nimic şi se gândi dacă nu era mai bine să aprindă lumina, dar nu o făcu; coborî treptele pivniţei şi se îndreptă, pipăind, spre uşa de la camera comorilor.

În jur, era o linişte absolută: nu se auzea decât zgomotul paşilor săi şi al bastonului.

La un moment dat, paşii se opriră. Aga Djan descuie broasca şi, puţin după aceea, balamalele uşii grele, seculare, începură a scârţâi. Silueta lui abia se mai distingea în noapte. O dată ajuns în camera comorilor, se făcu una cu întunericul.

Se luă după covorul roşu, până ajunse în dreptul şirului de umeraşe. Ajuns la ultimul, scoase scrisoarea de la Shabbal din buzunarul interior al paltonului şi îngenunche să o pună în cufărul cu arhivele. Rupse tăcerea pentru a cânta:

El este lumină,
Lumină izvorând dintr-o firidă
Sticla îi este o stea scânteietoare,
Hrănită de uleiul unui măslin
Ce-i binecuvântat.

Este esență care luminează
Ea singură, aproape...
El este lumină,
Lumină din lumină.

Lămuriri

Câteva capitole din cartea *La porțile moscheii* încep cu literele alfabetului arab, după modelul unor capitole din Coran. La o primă vedere, sunt litere fără însemnătate, dar în lumea islamică au fost scrise numeroase cărți pornind de la aceste litere. Sunt considerate un fel de cifru secret, un cod al universului.

Povestea citată în capitolul *Mahiha* are, la origini, un fragment extras dintr-o nuvelă a scriitorului iranian Djalal Alle Ahmad.

Poemele din capitolul *Familia* sunt extrase din volumul *Een karavaan uit Perzïe,* tradus de J.T.P. de Bruijn și editat de Bulaaq.

Toate citatele din Coran au fost modificate și scoase, mai mult sau mai puțin, din contextul lor original. Au fost consultate mai multe ediții ale Coranului și mai multe interpretări. Mulțumesc lui Fred Leemhuis, cu deosebire, pentru excelenta traducere a Coranului, editată de Fibula.

Poveștile din *La porțile moscheii* au loc pe fundalul unor evenimente istorice; totuși, este necesar ca toate numele – și poveștile legate de ele – să fie citite conform legilor ficțiunii.

Colecțiile **Cotidianul.**

LITERATURA • 93

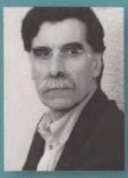

Suntem în anul în care Neil Armstrong face primii pași pe lună, iar dreptcredincioșii iranieni se pregătesc să-l dea jos pe șahul Pahlavi, omul americanilor. *La porțile moscheii*, acest roman scris pentru europeni, te ajută să pătrunzi în profunzimea conflictelor care agită Iranul și să înțelegi de unde se trage copleșitoarea influență a imamilor și a neînduplecaților ayatollahi. Moscheea și Bazarul, ambele aflate la umbra Coranului, își dispută de secole puterea, discret sau pe față. Toleranța rafinată a negustorului, cel care îl susține financiar pe imam, în numele lui Allah, e redusă violent la tăcere, tot în numele lui Allah, când imamul își vede autoritatea în pericol și devine necruțător.

EDIT

DISTRIBUIT NU

www.clubliteratura.ro